

I ENTACVLA▷

REVERENDISS. DN.
THOMAE DE VIO CAIETA-
ni, Cardinalis S. XYSTI, preclarissi-
ma LXXIII. notabilium sententiarum
Noui Testamenti literalis expositio, in
duodecim capita distincta: quae totidem
IENTACVLA Noui Testamenti, ra-
tione operis initio reddita, inscribuntur.

LVGD. SVB SCVTO COLO
NIENSI. 1548

INDEX EORUM QUAE
in hoc opusculo tractantur.

In primo Ientaculo de verbis Domini circa
ipsius ex hoc mundo transitum, tractan-
tur Quaestiones xii.

Primo, Cur Christus reprehendit
suos discipulos dicentes: Ut quid
perditio haec poscerat enim istud
vnguentum vnguentum multo &c.

Secunda Quaestio. Quantum
valeat excusatio Domini: Opus
enim bonum operata est in me-
ram pauperes semper habebitis vobiscum: me
autem non semper habebitis.

Tertia, Quotum tria dicta à Domino excusa-
tioni Magdalene vagentis ipsum, adiecit: scilicet
de sepulturae suae praeuentione, de perpetua
memoria huius vnguenti in laudem Magdalene
futura, & quod ipsa Magdalena fecit quod habuit.

Quarta, Quo pacto verba Domini ad discipu-
los pro emendo gladio, scilicet, Quando nulli
vos sine sacculo & pera &c. ad litteram veri-
ficentur.

Item ad quid Apostoli dixerint: Ecce duo gla-
dij hic. Et cur Dominus mentierit persecutio-
nis suae, non loquens de sui defensione.

Quinta, Quam conueniens fuerit haec Domi-
ni ad Annam indicem responsio: Quid me in-
terrogas?

Sexta, Quam conueniens fuerit Domini ad
Annæ ministrum percussorem responsio: Si male
locutus sum, testimonium perhibe de malo, si au-
tem bene, quid me cedis? Item cur non respon-

22 Tabula. 23

derit Dominus Annæ ad interrogationem de discipulis.

Septima, Cur Dominus à Caipha adinratus ut diceret si ipse esset Messias: non solum se esse Christum respondit, sed, Amodo videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei &c. adiecit.

Octava, Cur interroganti Pilato: Tu es rex Iudeorum? respondit Dominus: A temetipso hoc dicit: an alij tibi dixerunt de me?

Nona, Cur interroganti Pilato: Quid fecisti? respondit Dominus: Regnum meum non est de hoc mundo &c.

Decima, Cur ex verbis Domini inferenti Pilato: Ergo rex es tu? respondendo subiunxit Dominus: Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati. Omnis qui est ex veritate, audit vocem meam.

Undecima, Cur interroganti Pilato: Nihil nō loqueris? Respondit Dominus: Non haberes adversum me potestatem ullam, nisi isti desuper datum esset &c.

Duodecima, Cur interrogans Dominus ab Herode in multis sermonibus, nihil omnino respondit: quum tamen assulgeret spes profectus.

Tridecima, Cur Pilatus hanc Domini causam super Crucem scripserit: IHSVS NAZARENUS rex Iudeorum.

In secundo de diuersis documentis de filijs Dei, tractantur Quæstiones quatuor.

Prima de verbis Pauli Apostoli ad Rom. j. de vnguento filio Dei, quibus dicit: Qui prædestinatus est filius Dei in virtute secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum

IHSVS

23 Tabula. 24

IHSVS Christi Domini nostri. Item expositio horum duorum ab Apostolo ibidem dictorum: scilicet, Qui factus est ei ex semine David secundum carnem, & Per quem accepimus gratiam & apostolatam ad obediendum fidei in omnibus gentibus pro nomine eius.

Secunda, de verbis Ioannis Euangelistæ lo. j. de filijs Dei adoptiuis: Dedit eis potestatem filios Dei fieri: qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.

Tertia, de verbis Pauli Apostoli j. ad Corin. xv. de baptismo quo generantur filij Dei, quum dicitur: Alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? Ut quid & baptizantur pro illis?

Quarta est de verbis eiusdem Apostoli ad Gal. ij. de hereditate filiorum Dei per fidem re-promissa, non per legem, quum dicitur: Lex ordinata per angelos in manu mediatoris, mediator autem vnius non est. Deus autem vnius est.

In tertio de diuersis scripture dictis de sacerdotio, tres tractantur Quæstiones.

Prima, de verbis Apocal. cap. v. Fecisti nos Deo nostro regnum & sacerdotes, & cap. j. fecit nos regnum & sacerdotes Deo & patri suo.

Secunda, de verbis Petri Apostoli in cap. ij. primæ suæ epistolæ: Vos autem genus electum regale sacerdotium, gens sancta &c.

Tertia, de verbis eiusdem Petri Apostoli in eod. cap. Ad quem accedentes, & ipsi tanquam lapides vivi superedificamini domos spirituales in sacerdotium sanctum: offerentes spirituales hostias acceptabiles Deo per IHSVM Christum.

AA 3

Tabula. 42

In quarto de nouem beatitudinibus Euangelicis praeiunguntur earum tractationi quinq; quæstia.

Primum, cur Dominus in principio has beatitudines proposuit.

Secundo, cur multas.

Tertio, cur tot, id est nouem.

Quarto, cur pluraliter.

Quinto, in gradatim enumerentur.

Prima beatitudo Euangelica est hæc: Beati pauperes spiritu: quia ipsorum est regnum coelorum.

Secunda: Beati mites: quoniam ipsi possidebunt terram.

Tertia: Beati qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur.

Quarta: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam: quoniam ipsi saturabuntur.

Quinta: Beati misericordes: quoniam ipsi misericordiam consequentur.

Sexta: Beati mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt.

Septima: Beati pacifici: quoniam filij Dei vocabuntur.

Octaua: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam: qui ipsorum est regnum coelorum.

Nona: Beati cunctis qui maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersus vos mentientes, propter me: gaudete & exultate: quoniam merces vestra copiosa est in coelis.

In quinto quinq; tractantur sententiae.

Prima, Matth. xv. Munus quodcumq; ex me est, tibi proderit.

Secun

Tabula. 43

Secunda, ibidem: Omne quod in os intrat, in secessum emittitur.

Tertia, Luc. xvj. Qui fidelis est in minimo, & in maiori fidelis est: & qui iniquus est in modico, iniquus est & in maiori.

Quarta, ibidem: Si Moyses & prophetas non audient, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credet.

Quinta, Ioan. j. Quotquot receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri.

In sexto tractantur sex.

Primum, verba Domini in Coena: Non bibam de hoc gentimine viuis usque in diem illam, quum illud bibam vobiscum nouum in regno patris mei.

Secundum, verbum Domini ad ludam in eadem coena: Quod facis, fac citius.

Tertium, verbum Domini ad Petrum quum percussit Machabum: Conuerte gladium tuum in locum suum, omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt.

Quartum, apud Marcum euangelistam: Adolescentem autem quidam sequebantur eum amicus sindone super nudo: & tenuerunt eum &c.

Quintum, Erat autem parasceue Paschæ.

Sextum, apud Ioannem, Accipite eum vos, & crucifigite.

In septimo tractantur tria.

Primum est apud Lucam, de duobus discipulis cunabulis in Emias: Oculi autem eorum tenebantur ne eum agnoscerent.

Secundum, unde scitur quod Thomas tetigit manus & latus CHRISTI, vi doctores affirmant.

Tertium, Apocalyp. v. Dignus est agnus qui occisus est, accipere diuinitatem.

AA 4

Tabula. 42

In octavo declarantur de peccatis quinq.

Primum, Matth. xij. Omne peccatum & blasphemia remittitur hominibus: spiritus autem blasphemie non remittitur.

Secundum, 1. ad Corinth. vj. Omne peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat.

Tertium, 1. Ioan. vtr. Qui fac fratrem suum peccare peccatum non ad mortem: petat, & dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Est peccatum ad mortem: non pro illo dico ut roget quis.

Quartum, Apocalyp. Vtriamque esca. calidos aut frigidus: sed quia repulsi es, incipiam te euome- re ex ore meo: quia dices, dives sum, & locupletatus, & nullius egeo: & nescis quia miser es & miserabilis, & pauper, & cecus, & nudus.

Quintum, Apocalyp. Vtr. Qui nocet, noceat adhuc: & qui sordidus est, sordescat adhuc.

In nono declarantur quatuor.

Primum, Matth. xix. Erunt duo in carne una: itaque tam non sunt duo, sed una caro.

Secundum, Matth. xxj. & Luc. xx. Qui ceciderit super lapidem istum, confringetur: super quem vero ceciderit, conteret eum.

Tertium, Luc. xij. he & dicite vulpi illi: ecce effugio domonia, & sumitres periculo hodie & cras, & tertia die consumor: verum tamen oportet me hodie & cras & sequenti die ambulare: quia non capit prophetam perire extra Hierusalem.

Circa quod quaeruntur tria. Primum, quorum tendant haec de Herode verba: quum in Euangelio non legitur quod ipse insidiatus fuerit. C. H. A. 1. s. T. O. Secundo, quid sibi velit replicata haec distinctio per tria tempora, hodie, cras, & tertia die.

Tabula. 43

die. Tertio, quid significetur per ista verba, Quia non capit prophetam perire extra Hierusalem: quum Latina constructio nullam videatur habere significationem.

Quartum, 1. ad Corinth. vj. Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt, omnia mihi licet: sed ego sub nullius redigar potestate, & c. x. Omnia mihi licent: sed non omnia edificant.

In decimo tractantur quatuor Domini dicta apud Ioannem.

Primum, Ioan. v. Si ego testimonium perhibeo de meipso: testimonium meum non est verum, quum tamen Ioan. viij. dicat: Si ego testimonium perhibeo de meipso, verum est testimonium meum.

Secundum quoque Ioan. v. Quomodo vos potestis credere, qui gloriam abinutem accipitis: & gloriam quae à solo Deo est, non quaeritis?

Tertium, Ioan. xij. In domo patris mei mansiones multae sunt: quod minus dixissem vobis: quia vado parare vobis locum. Circa quod sunt tres quaestiones. Prima, quid negetur per ista verba: Si quo minus. Secunda, quid sit illud quod affirmat Dominus eodivisionaliter tamen, se huisse dicturum discipulis, in illis verbis, Dixissem vobis. Tertia, quomodo Dominus vadat parare discipulis locum: quum ipse dixerit mihi Zebedei parata esse electis loca à suo patre: & quum dixerit se in iudicio dicturum: Venite, posside regnum paratum vobis à constitutione mundi.

Quartum est Ioan. xvij. Et nunc clarifica tu me pater apud te metipsum, claritate quam habui prius quum mundus fieret apud te.

In undecimo tractantur tria occultiora.

Primum est Ios. x. quum Dominus postquam

Tabula. 42

dixerat se esse verum Deum, Iudeis ipsum propterea lapidare volentibus, respondit scriptum esse: Ego dixi, filii eius &c. ubi videtur Dominus dinoscere sermonem à deitate per essentiam, ad deitatem per participationem.

Secundum, ad Philip. ij. Qui quum in forma Dei esset, non rapinā arbitratus est esse se equalem Deo: sed exinanivit semetipsum, formam serui accipiens.

Tertium, Apoc. iij. Tu creasti omnia: & per voluntatem tuam erant, & creata sunt.

In duodecimo tractantur circa res gestas, quinque.

Primum, Lucæ vij. quo pacto mulier peccatrix stans lauerit pedes Domini lachrymis.

Secundum, unde constet ex Evangelio hanc mulierem peccatricem esse Mariam Magdalenam & sororem Lazari.

Tertium, cur Marci viij. dominus cecum illum minuit paulatim: ita quod primo imperfecte, dum dixit: Video homines ambulantes sicut arbores, & secundo impositione manuum perfecte ut clare videret omnia.

Quartum, cur Paulus Apostolus tam primæ ad Timot. ij. quam ad Tit. i, tradens ediditiones requiritas ad Episcopum, trahit tantummodo conditiones positivas (puta sobrium, prudentē &c.) & nunquam meminit conditionis comparatiuæ: scilicet quod sit dignior alijs.

Quintum, cur tentator CHRISTI in prima & secunda tentatione dixit, Si filius Dei es, in tertia autem non hoc dixit: sed ad maximum scelus ausus est CHRISTVM pronocare.

EXPLICIT INDEX.

CLEMENTI VII.

Pont. Max. Thomas de
Vio S.

SAPIENTIAE Diuinae, Clemens septime Pontifex maxime mem-

sam post perfectam peccatorum summula instruere quum Hungarica peregrinatio vetaret: ne ieiuna omnino mens manusque transiret, tentacula quædam parare curavi. Absque ordine siquidem & delectu occurrentes nonnullæ per Nouum Testamentum sententiæ, literalis sensu hîc declarantur. Nec propterea finem feci, quod omnes declaratione dignas arbitrarer me complexum esse: sed ubi obtulit se comoditas inchoandi cõmentaria Psalmorum iuxta literalem

sensum, omiſſis Ientaculis conuiuio
apparando vacādum credidi. Non
deſignaberis itaq; Pater beatiſſi-
me, exiguum hoc munuſculum ſu-
ſcipere: quandoquidem & mea
omnia tuæ beatitudini de-
bentur, & diuina eſt
materia.

Felix Vale.

I ENTACVLA NOVI TESTAMENTI

THOMAE DE VIO CAIES

TANI CARDINALIS

S. XVI.

CCVRRVNT in primis
circa verba Domini noſtri Ieſu
CHRISTI, circiter ipſius ex
hoc mundo tranſitum quæſtio-
nes quatuor. Prima eſt de verbis
Domini in excuſatione Magda-
lenæ: Quid moleſti eſtis huic mu-
lieri &c. Secunda eſt de verbis Domini ad di-
ſcipulos pro emendo gladio: Quando miſi vos
ſine ſaculo & pera &c. Tertia eſt de reſponſio-
nibus Domini ad ſuos quatuor indices: Annam,
Caiphan, Herodem, & Pilatum. Quarta eſt de
cuſa ipſius Domini ſcripta: Ieſus Nazarenus
Rex Iudeorum.

CIRCA verba ſiquidem Domini pro Ma-
gdalena, admiratur primò cur reprehendi
ſint diſcipuli regè ſerentes eſſendi pretioſum
vnguentum in vactionem pedum vana pauper-
rum prædicatoris tantam ſanctitatem prohiben-
tis. Videntur ſiquidem rationabiliter indigna-
ti. Tum quia talis vniſio ad delicias non qua-
leſamque, ſed pretioſas ſpectare videtur ma-
gnorum nobilitum. Et forſe noſtus erat tum cel-
ſus, et videretur tam pretioſo vnguento pro pe-
dibus, ſed pro capite. Chriſtus autem ignobilis
ſecum

¶ Tentaculi primi 42

secundum mundum (vtpote filius fabri & faber)
& pedes eius vngiebantur tam delicata vnctio-
ne. Tum quia hodie scandalizaremur, si vider-
emus aliquem predicatorum sanctæ famæ, per-
mittere se delintri huiusmodi delicijs, pretiosior
multo enim indecens iudicaretur. Tum quia
discipulis quibus est mandatum vt emularentur
charismata meliora, iacumbat diuertere Ma-
riam ab hac effusione vnguenti, propter opus
evidenter melius, scilicet vt venderetur, & pre-
tium daretur in pauperum elemosynam.

Admiramur secundo quantum valeat excu-
satio Domini. Opus enim bonum operata est in
me, nam pauperes semper habebatis vobiscum,
me autem non semper habebitis. Ex differentia
nanque temporis habendi pauperes, & ipsum
(quia illos semper, ipsum vero non semper es-
sent habitori) non apparet vnde inferatur, seu
vnde reddatur ratio quod illa bonum opus ope-
rata sit. Rationem ex ista differentia non tollitur
quin vnctio illa fuerit excelsior, vtpote delicio-
sa nimis, & impeditiora meliora boni, scilicet
tantæ elemosynæ in pauperes, pro quibus tan-
to magis sollicitum oportet hominem esse, quan-
to nunquam desistunt, sed semper durant. Ad-
miramur tertio de alijs tribus verbis Domini
adiectis, tanquam impertinētibz ad excusatio-
nem Magdalene vngētis ipsum, quorum hæc.
Apposuit sepulchræ suæ præcautionem, appo-
suit perpetuam memoriam huius vnctionis in
Iudæam Magdalene futuram, apposuit quod se-
cit hoc quod habuit. Nihil autem horum excu-
sat vnctionem Magdalene. Non primum: tum
quia præter intentionem Mariæ vngētis erat
quod ad sepulturam referretur, opus autem iudi-
catur

¶ Quæstio prima. 43

Salutis bonum secundum intentionem operantis.
non enim intendebat illa præuenire sepulturam,
sed vngere viventem Christum: tum quia etiam
pro sepultura, excelsior erat vnctio tam pre-
tiosa in cuius signum, Nicodemus pro sepul-
chræ Christi officio mixturam aloës & myrrhæ,
& non vnguentum nardi pretiosi attulit. Non
secundum: quia ad euentum spectat subsequita
laus, non ad intentionem operantis. Non tertium:
quia omnino impertinens videtur illa apposi-
tio, quum nullus culominaretur eam quasi fe-
cisset vnctionem de alieno, aut de necessario si-
bi: quorum vtrunque excluditur per hoc quod
fecit quod habuit, vt facere bene posset.

Ad clariorem intellectum dominicæ senten-
tiæ prænotanda est dispositio mulieris vn-
gentis in animo suo, vt percipiantur quale fue-
rit illius hoc opus ex parte sua. Ipsa siquidem
credebat Iesum esse verum Messiam: quum
soror eius Martha dixerit Domino, Ego cre-
didi quia tu es CHRIS TV S filius Dei, mul-
tò enim magis ipsa Maria hoc credidit, quæ o-
ptimam partem elegerat. Credidit quoque eun-
dem habere potestatem dimittendi peccata,
iuxta verbum Domini ad eam: Remittuntur
tibi peccata tua: fides rux te saluam fecit. A-
mabat quoque multum saluatorem: vt dictum
sit de ea: Dimissa sunt ei peccata multa, quo-
niam dilexit multum. Ex tam sancta igitur
mentis dispositione erga Christum, videri facile
potest Mariam ad vnctionem istam processis-
se, vt multa simul exequeretur officia: scilicet
humanitatis, gratiæ, ac religionis. Humanita-
tis quidem: quoniam mos erat in regione illa

¶ Tentaculi primi. 42

unctionem exhibere. Vnde & Simon Phariseus quasi reprobatus est à Domino quod caput eius non unxit. Et sicut consonum erat unguere Christo ad eum præparare epulas lauitores (qui scilicet magnatibus solent purari) quando sic decebat unguere ista arbitrata est Magdalenam decere se exhibere in unctionem tantum virtuti delicatam ac pretiosam virtutum. Gratia vero quantum memini recepti beneficii, remissionis scilicet peccatorum unguendo alias Christum, debuit eam se arbitrata esse, ut iterum quam melius posset ungeret Iesum. Vnde primum pedes, ex quorum priore unctione veniam hausit, deinde caput à cuius ore verbum & vita & vitæ tactus perciperat, non solum unxit, sed quodammodo ablutit, pro quanto versando vas unguenti, edidit illud super caput, ut Evangelistæ testantur. Nec putant pretiosum aliquid reputandum ad referendam gratiam de tanto beneficio. Religionis dñm, quantum Messias Dei filio ostendebat unctionem illam in ipsius Messias secundum assumptam carnem corporale refrigerium, & propterea putavit, & bene, oportere esse optimam ac pretiosissimam huiusmodi unctionem.

Ex quibus omnibus simul collectis, manifestè apparet Mariam secundum recte rationis iudicium elegerit in huiusmodi delicata & pretiosa unctione bonum ac laudabile opus deuotionis, pijsque obsequijs in dominum Iesum Christum, & propterea discipulos indignatos de hoc merito à Domino reprehensos, quod molesti essent mulieri illi dicendo: Vt quid penuriosus ista? Non enim est unguenti perditio, vñs ille unguenti ad quem tot virtutes incutabatur, qui pro gratia referenda, pro pietate, proque religione opportunus erat.

¶ Quæstio prima. 43

erat. Quod vñs ad excusandos discipulos primo alteritur (quia nimis delicata ac pretiosa unctio erat respectu tam pauperis, & pedum praefertim) excluditur per hoc quod Iesus erat & credebatur verus Messias, ac per hoc dignior omnibus hominibus, ut neque hoc neque quodcumque aliud unguentum erat excessum respectu illius, & pedum eius. Quicquid enim cuiusque excellentissimo homini potest exhiberi, minus est, ut conueniens sit ad usum corporis ipsius Messias & pedum eius. Extabat nihilominus spiritualis ratio unguendi pedes, quæ dicta est.

Quod deinde subiungitur de rationabili discipulorum scandalo, excluditur per idem: quia si hodie videremus verum Messiam testibus tot miraculis, teste tunc Lazaro presente, qui ex mortuis veniens testabatur istum esse verum Messiam, hoc est regem regum, & dominum dominantium (vnde multi ex Iudeis credebant in Christum) non scandalizarem rationabiliter: sed rationabiliter admiraremur & spereremus quod dignatur seipsum si exinanire, ut illis nostris unctionibus delinatur, ut à muliere unguatur, ut istiusmodi refrigerijs egeat. Irrationabiles autem homines sumeret cum Iuda occasionem scandali. Quod denique subiungitur de melioris boni emulatione (quia melius fuisset unguenti pretium in pauperes erogatum) à domino excluditur: ut patet à declarata responsione Domini. Sed & ex dictis excluditur: quantum opus tantæ gratiæ, pietatis, & religionis, non est minus bonum quam elemosyna ista fuisset in pauperes: imò tanto maior bonum fuit, quāto Christus præstat omnibus pauperibus, quanto caput mentis, quanto dominus servus. Arguendi igitur di-

¶ Tentaculi primi ¶

discipuli erant. Ad admirationem de ratione red-
dita à Domino, quare opus vocationis huius non
fuerit prætermittendum propter pauperes: dic-
tur quòd quia discipuli non solum præstulerant
elemosynam, sed vituperauerant illam vicio-
nem, dicendo, vt quid perditio ista? ideo Do-
minus vtique confutans, primum asserit
Mariam fecisse opus bonum, & hoc contra il-
lud, vt quid perditio ista? Deinde non fuisse hoc
prætermittendum propter elemosynam facien-
dum: quia pauperes semper habentur &c. & hoc
contra illud, Potuit enim vaguenti illud venon-
dari, & dari pauperibus. Et quidem quòd opus
illud fuerit bonum, dominica responsio in lingui-
lis clausulis probat. Primum, ex illa præposi-
tione in dicendo, In me. Vbi recolito aliud esse
credere Deum, & aliud credere in Deum. Pri-
mum siquidem commune est bonis & malis. Se-
cundum autem proprium est bonorum: quia est
actus fidei formatæ. Et similiter operari aliquod
bonum opus, commune potest esse bonis & ma-
lis, sed bonum opus operari in Christum, pro-
prium est bonorum: quia significatur quòd ope-
rando quis tendit in Christum, quòd est charita-
tis progressus. Dicendo ergo quòd Maria ope-
rabatur bonum opus in me: monstrauit opus il-
lus esse meritorium, & à charitate procedens.
Deinde ex ratione comparationis ad elemosy-
nam, ex qua vtique simul manifestatur.

Et si subtilius fuerit considerata, apparebit
quòd istud primo occurfu sensus offert, & aliud
interius porrat. Nam prima fronte ratio do-
minica ex duplici differentia inter elemosy-
nam & hoc humanitatis officium sibi exhibitis,
docet non fuisse vocationem istam prætermitten-
dam.

¶ Questio prima. ¶

dam. Vna differentia est inter tempus iustis, &
expectans: quia scilicet tempus faciendi elemo-
synam non vrget nunc, sed expectat: quoniam
semper est: tempus autem exhibendi mihi hu-
iusmodi humanitatis officia, nunc instat: quia
non semper me habebitis in præsentia corpo-
rali carnis passibilis in qua sum modo vobis-
cum, & non solui non semper, sed paucissimis
diebus sic me habebitis: fuit enim hoc ante sex
dies Pasche, hoc est sabbato ante ramos palma-
rum. Altera differentia est inter certam perso-
nam & indeterminatos pauperes: quia scilicet
obsequium hoc debitum est certæ personæ, mi-
hi scilicet: elemosyna autem debita est non ali-
cui certo pauperi, sed pauperibus indetermi-
natis. Vtranque siquidem differentiam dominica
ratio manifestè asserit, dicens: Nam pauperes
(non hunc vel istum) habebitis vobiscum sem-
per, & non instat nunc necessitatis articul-
us: me autem (ecce certa persona) non semper. Quia
si diceret nunc tantum habebitis, scilicet vobis-
cum in carne passibilis & iudicante his obsequijs
conuersantem. Ex ambabus autem differen-
tijs simul iunctis relucet & communis doctrina,
quòd humanitatis officia quæ alicui certæ per-
sonæ exhiberi possunt certum tempus, non sunt
prætermittenda propter communia debita quæ
indeterminate debentur proximis. Non vult co-
lestis magister vt non prætermittat communia
nuptiale, officium sepulture, polidicium conui-
cium cum clero, & similia: vt hanc elemosynam ipse
enim qui est author gratiæ, non venit detrahere
sed perficere rationem naturalem. Reueret &
specialis ratio facti. Nam ex hoc ipso quòd te-
pus illud quo talis tantusq; hospes officiose na-

¶ Tentaculi primi ¶

clari posset, preteribat: posthabendi erant: pat-
peres non tunc instantes, quibus alioquin & cū,
& alias poterit bene fieri. Vnde liquet reddiram
esse rationem, & quod opus fuit bonum, & quod
perponendum fuit electoresque pauperum, quæ
ex illo pretio potuissent fieri.

Constat autem interius pugnata hæc ratio
ratione personæ demonstrare per illud pronon-
men me, superfluentem causam non solum boni-
tatis, sed excellentis perfectionis huius vinctio-
nis. Tempus namque illud quod verbum caro fa-
ctum, inter homines homo, passibilis, humanis
officiis subditus, dignum est conuersari: arti-
culum constituebat virginis necessitatis ad ex-
hibendum illi quæcumque possibilia officia &
obsequia, nullius pretii, nullarumque deliciarum
finibus limitanda, quantum est ex parte ipsius
meriti, & humani debiti. Vnde nulla ex parte
vinctio ista minus bona fuit, sed preferenda. En-
dique curæ pauperū: quæ cura quamvis debeat
semper hominem sollicitare, non tamen ex alio
debito officio melle: & multo minus tollere
debet hoc opus longe excellentius.

Ad adnotationem tertiam de appositis tribus
à domino sententijs in hac causa, respondetur.
Et circa ea quæ de sepultura dicuntur, notan-
dum est vinctiorem istam relictam esse ad Chri-
sti sepulturam ex dominicis verbis, triplici rela-
tione: hoc est per significationem, per præuentio-
nem, per durationem. Significauit enim vinctio
ista Christum dominum sepeliendum esse testan-
te domino apud Matth. Nisiens hæc mulier hoc
vnguentum in corpus meum, ad sepeliendum me
fecit: hoc est, sepelibilem me indicauit. corpo-
ra enim sepelienda tunc temporis vnguebantur.

Præ

¶ Quæstio prima. ¶

Præuenit quoque officium vinctiōis pro sepul-
tura vinctio illa: testante domino apud Marc.
Præuenit vngere corpus meum in sepulturam.
Quamuis enim Maria ipsa nesciret, Dominus
tamen sciebat quod impedienda erat ab vinctio-
ne ipsius Christi defuncti: quia prius resurrexit
quam potuisset ab illa vngi: & propterea nunc
præuenisse dicitur officium sepulture. Durante
quoque vinctio illa vsque ad sepulturam (dican-
te Domino apud Romanum: Summe illam vt in
diem sepulture mee seruet illud) pro quanto
vinctio illa vltima fuit quantum ad Mariæ vn-
ctionem: & sic per negationem succedentis, ser-
uata vsque in diem sepulture. Tanquam si a-
pertè diceret: Summe illam: quia ista computa-
tur pro tota vita mea vsque ad sepulchrum: ita
quod nec vivo, nec mortuo mihi exstabit am-
plius officium vinctiōis. Totus autem huius-
modi sermo referens vinctiōem hanc ad sepul-
ture officium, à clementissimo magistro dictus
est vt intelligerent discipuli non quare Magda-
lena vngebat, sed quare ipse dominus suscipe-
ret vinctiōem istam. Magdalena enim intende-
bat officium humane pietatis, gratiæ & religionis
impendere Christo: sed Christus opus illud sus-
cipiebat vt sepeliendus: tanquam si apertè
diceret, Non puteis, quod vt delictosus vapor,
nam vapor vt sepeliendus, vapor vt quādi-
tius moriturus: non est tempus hoc delicti-
tum, sed mortis & sepulture. Et licet Mariæ
animus ad hoc non tenderet ex se: vt motus
tamen & directus à spiritu sancto ad hoc ten-
debat significandum, præueniendum, ad ser-
uandum, nesciens tunc quo ad hoc quid face-
ret. Quia igitur hæc verba non sunt apposita ad

¶ Tentaculi primi. ¶

sententia & ad Mariæ opus commendandum, & ad discipulos confortandum non impertinet, sed opportuna. Hæc de prima questione.

Circa secundam questionem de verbis domini ad discipulos tempore passionis imminētis. (Quando nisi vos sine sacculo & pera, nunquid aliquid vobis defuit? Dicit ei, Nihil. At illis, Si nunc qui habet sacculum, tollat similiter & peram, & qui non habet gladium, vendat tunicam, & emat gladium, oportet enim impleri de me: Et cum sceleratis reputatus es) questio non spernenda confurgit, quo pacto hæc verificentur ad literam? quandoquidē oportet ea ad literam verificare: quoniam & dominus ad literam loquitur de sacculo & pera, ut pater; ergo & de gladio; & discipulis de gladio ad literam intelligentibus & respondentibus, Ecce duo gladii hic: annuit Dominus dicens, Satis sit.

Liter denique scilicet intuituendo, admiratur hanc Domini doctrinam. Primam, quia videtur instruisse discipulos ut sumerent arma defensiva pro sui defensione in imminente sibi perfectione Iudæorum: dum vendendam etiam tunicam pro emendo gladio consultit, & passionem propriam pro ratione assignat, quæ ipse ut iniquis transigendus est, sicut & fuit tanquam latro questus & captus, & denique cum latronibus crucifixus.

Deinde quia videtur docuisse discipulos ut tempore persecutionis arma similiter caperent defensiva, hoc enim sequitur ex exemplo sui. Si enim contra perfectionem ipsius capitis sumenda sunt arma, consequens est ut contra perfectionem membrorum armati progrediamur. Exemplum, inquit, mecum dedi vobis, ut quemadmo-

dum

¶ Questio secunda. ¶

dum ego feci, & vos faciatis. Neutrū autē horum bene sonat, sed Christianorum pijs aures offendit: & utrunque à gelis **C H R I S T I** & sanctorum in suis persecutionibus diffusum; ut pater. Videtur denique doctrina hæc revocare præcepta prius ab ipso nec discipulis data scilicet, Si quis percusserit te in unum maxillam, præbe illi alteram. & similia. Et confirmatur: quia sicut mutant hic Dominus præceptum de non portandis sacculo & pera, olim prohibendo, nunc concedendo: ita consequenter dicit idem est quod mutant præcepta olim data de omittenda defensione armata, concedendo discipulis ut si contra eos insurgerent homines, resisterent armata manu. Ecce autem hoc per predicatoribus Evangelicis, quales erant Apostoli quibus loquebatur Dominus, non convenit: quamvis in perfectioris vitæ Christianis licitum sit.

Ad hanc questionem respondendo, dicitur. Quod hæc Domini verba ad literam non dirigebantur ad defendendū Dominum: **I E R V M** in imminente sibi perfectione nec discipuli intellexerunt summa sibi fore arma pro defensione. **C H R I S T I** Manifesto utrunque & primò eo quod simul eandē proculat sententiam de rebus tribus: scilicet sacculo, in quo portatur pecunia; & pera, in qua portantur victualia; & gladio, quo protegitur ab iniuriis. Constat autem quid ad perfectionem illam nō erat opus sacculo neque peram: ipsi non essent perfectionem pallari: sed ferandi ab ipso domino erant solo verbo. Si ergo me quæritis, sinite hos abire, & ipse dixit: Quos dedisti mihi, non perdidisti ex eis quemquam: ut Ioannes testatur. Sicut igitur non dicebat ut tunc sumerent sac-

B B 5

23 Tentaculi primi. 43

calum & periclitata nec dicebat ut sumerent tunc
gladios. Secundum ex eo quod dicentibus disci-
pulis, Ecce duo gladij hic respondit, Satis est.
Si enim intendisset quod tunc sumerent arma,
non dixisset satis esse ad defensionem sui. Con-
stat namq; non fuisse quod duos habere gla-
dios dixerint, ad defensionem armandum viros ut
decem cōtra cohortē Pilati, & ministros iudaeo-
rum cum gladijs & fustibus. Et similiter constat
non satis esse necessitari tantis, ut vendida esset
tunica ad emendum gladij, habere duos gladios
inter tot personas, si propter imminentem tunc
persecutionem debuissent tunc singuli nō habere
gladium vendere tunicam ut emerēt gladij.
Quia igitur dixit satis esse, monstravit se nō re-
quirere gladios defensivos sui cōtra persecutio-
nem imminentem. Tercio ex eo quod Petrum
qui non expectata Domini respōdione gladium
pro magistri defensione eduxit, cōpescuit: Con-
vertit inquit, gladium tuum in vaginam. Si enim
intendisset insinuare ut pro eo gladio pugnaret,
non retraxisset discipulum gladio pugnante.
Clarissime quoq; hoc idem patere potest ex vo-
luntariā passione (vide tunc etiam dixit, An nō
possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi
modo plus quam duodecim legiones Angelo-
rum?) & mille locis scripturę. Sed hæc sunt alla-
ta ex illo proprio loco in illa materia & in illa
sententia. Secundum autem (scilicet quod di-
scipuli non intellexerint de gladio sumēdo pro
defensione CHAIST. I) habetur ex eo quod
venientibus satellitibus ad capiendū CHAIST. I.
S T V M, discipuli videntes quod futurum erat,
interrogaverunt Dominum: Domine, si percuti-
mas in gladio? Si enim intellexissent instructos se

24 Questio secunda. 44

se fuisse ut gladio pugnarent pro defensione
CHAIST. I, non dubitarent non pensent. Do-
mine si percutimus in gladio? Non igitur intel-
lexerunt Domini verba Apostoli ad hunc sen-
sum ut pugnaturi gladio essent pro defensione
CHAIST. I. Ad quid autem prädixerint dic-
ce duo gladij hic, post dicitur, sicut etiam ma-
nifestabitur cum Dominus meminerit perfecutionis
sue, non loquens de sui defensione.

Quia igitur dominica hæc verba ad ipsius do-
mini defensionem non dirigi manifestum ex lite-
ra est, consequens est ut ex ipso Evangelij textu
literalis sensus sumatur. Preenota ergo in hac
litera quatuor. Primum est diversitas temporis
præteriti & præsentis, denotata per Iy quando,
& Iy sed nunc, ait enim Salvator, quando misi
vos; & subdit, sed nunc. Secundum est officij
prædicationis, de quo fit mentio secundum præ-
teritum tempus, & nulla sit de eo, merito in præ-
senti tempore: ait enim Salvator: Quando mi-
si vos, prœcudubio ad prædicandum: ut patet
in Evangelij historia Matth. Ioan. & Mar. vj. Et
quum dicit, sed nunc qui habet sacculum, nihil
dicit de missione ad prædicandum. Tercium
est pro ratione huius doctrinæ assignari, quod
ipse Dominus cum inquit deparatus tunc erat.

Quartum est modus dicendi: quia scilicet non
dirigitur novum sermo ad Apostolos in secunda
persona, ut olim dixerat, non enim dicit, sed nunc
tollite sacculum & peram, & emite gladios: ut
olim dixerat, nihil tuleritis in via, non sacculum
&c. sed ad tertiam personam convertendo ser-
monem dicit: sed nunc qui habet sacculum, tol-
lat similiter & peram: & qui non habet, vendat
tunicam, & eruat gladium. Ex his habetur pri-
mo

¶ Tentaculi primi ¶

¶ duo tempora : scilicet predicationis, & persecutionis, ubi amicum quid istius qua CHA 1-
§ 1. discipuli cum iniquis reputandi essent. Ad designandum siquidem talis persecutionis tempus proposuit talem personam in persona sua: propter quod non meminit crucis aut mortis, sed deputationis cum iniquis. Habentur secundo duo genera Christianorum: scilicet predicatorum in apostolis, & aliorum minus perfectorum in tertia persona significatorum. Intendit igitur ad literam Dominus docere, quod mandata data olim de non vehendo sacculum & peram, ad tempus predicationis spectant: tempore autem persecutionis, & praecipue quando reputabuntur ut iniqui, licitum erit cuicumque volenti munire se & sacculo & pera, & gladio defensivo. Et diversitas ratio in promptu est: quia quod licitum est ad predicandum in predicationis officio incumbere, & inveniuntur necessaria, retribuentibus auditoribus temporalia pro spiritualibus: & sicut de necessitate, ita nec de vita deperis esse soliti. tempore vero quo Christiani ut iniqui reputabuntur, non inveniuntur qui retribuunt pro spiritualibus temporalia: & sicut de pecunia & visu licitum erit curam habere, ita etiam de vitae conservatione: quae per gladium adversus inuasores conservari quandoque potest. Est ergo sermo dominicus de tempore persecutionis indeterminatus: & similiter de discipulis indeterminatus: ita quod illud adverbium temporis nunc, non demonstrat determinate illud tempus passionis CHA 1-§ 1, sed indeterminatè tempus persecutionis, praecipue quando reputabuntur iniqui: & similiter illud relatiuum qui, non refert determinatè apostolos, sed indeterminatè Christi

¶ Quaestio secunda. ¶

Christiani: & docet quod tempore persecutionis licitum est curam vitae, victus & pecuniae opportune suis discipulis habere. Ut bene nota quam optime respondetur nota haec CHA 1-§ 1 documenta patris. Et enim sicut documenta priora (scilicet nihil tulit in via) non sunt mandata, sed libertates edendi & bibendi: quae apud auditores verbi Dei sunt: ita documenta haec non sunt mandata, sed libertates curam gerendi vitae & opportunorum. Docuit enim pius magister licita ambio esse: consuluit autem ut facerent sicut ipsum videbant facere. Et apostoli quidem ad sancti perfectioris vitae imitationem gesta Domini: imperfectiores autem vtuntur libertate sibi à Domino declarata.

Ad obiecta autem quantum oportet respondendo, dicitur quod Dominus deputationem suam cum iniquis, pro ratione attulit dierum. Primo temporis persecutionis, & non suae defensionis. Ac si aperit diceret: Hic quo ego cum iniquis deprehendor, tempus erit ut & mea membra cum iniquis deputentur. Secundo necessitatis: quasi dicat: Tempus erit quo indigebitis his auxiliis: quia ego ipse relinquer depreatus cum iniquis. Si enim ego desitatus ero, ita ut cum iniquis deprear ad moriendum, quoque discipuli deferentur similiter: & ideo concedo volentibus recurrere ad huiusmodi humana adiumenta ut possent illis. Apostoli autem tanquam non plane penetrantes verba Domini, quoniam adhuc non erat eis apertus sensus ut inteligerent scripturas, & pari ratione verba domini dixerunt: Ecce duo gladii hic, tanquam aliquid pertinens ad propositum sermonem de necessitate gladii: quum tamen impetitus esset respon

De Tentaculi primi 42

responsio ad intentionē CHRISTI. Vnde & Dominus nō respondit, Tollite illos gladios vobiscum: quos non secum, sed ibi esse dixerant, nec respondit: Sane sunt scilicet duo gladij, sed imperionaliter dicit, Sane est & doctrina huiusmodi & sollicitudini vestre, ac si iuxta vltimum loquēdi mortem diceret, Scilicet hæc locutio: deponite hanc sollicitudinē. Et verē sic erat agendum: quoniam verba Domini dicebātur ad hoc, vt post passionem Domini imperfectiores, & in casu quando expediret, etiā perfectiores libertate hac uterentur. Clarissime itaq; patet, quod nō est Dominus hortatus discipulos ad sumendum gladios pro ipsius Domini defensione. Sed quod nec consulerit discipulis suis vt sumerent defensionis arma cōtra suos inuasores, patet ex dictis: quoniam aliud est consiliū dare, aliud est docere quid licite facere possent. Consilio itē quidem ipse discipulis facto sui exempli vt arma nō sumerent defensuum retrahendo Petrum à percussione, cum aperiendo quod plus quā duodecim legionēs angelorum haberet in promptu, si vellent illi vltimum voluntariē patiēdo se tantum latronē capi, & cum inquis deputari ad mortem vsq; crucis. Et hoc imitandū intellexerunt Apostoli iuxta illud Petri: CHRISTVS passus est pro vobis, vobis relinquens exemplum vt sequamini velligia eius. Docuit verō discipulis verbis licere & imperfectioribus, ad iniunctis se humanam tempore persecutionis fulcare, non solum facienti & peccati, sed gladij defensionē: & perfectioribus in casu quo expediret ad humanam confutari subulsiōe. Hæc nanque doctrina frater apostolus Paulus, ad administrandum humane appellatiōis ad Cæsarem confugit, quando hoc

expe

De Quæstione tertia. 43

expedire indicauit. Et rursus à parata contra ipsius vitam conspiratione Iudeorum, tribuni ope se eripi procurauit: quia similiter casus erat in quo expediebat sic suam corporalem vitam adiuuare. Nihil ergo distans sanctorum gestis docuit Dominus noster: sed id quod in eadem etiā à perfectioribus fieri incalculabiliter posset, dignatus est per scriptum manifestare. Patet quoque ex dictis non esse priora Domini præcepta per hanc doctrinam reuocata: sed declarata est quod præca illa de voluntariē patiēti operibus, non sic sunt intelligenda, quin pro loco & tempore liceat CHRISTI discipulis moderata requirere humana adminicula. Ex hac nanque doctrina Domini iuncta priori, didicimus consideranda esse loca, tempora, ac occurrentia: & quando expedit præbere per contenti alteri auxilium, & quando expedit meri ac adiuuare nos ipsos. Nec est verū quod reuocata sint hinc documenta priora de non portantia sacculo & pera: sed documentis illis adiuncta sunt alia concernentia aliam temporis dispositionē: ita quod hæc iuncta illis docent nos quod quando expedit, sine sacculo & pera: & quando expedit, cum sacculo & pera procedamus: & quod illud præcipue tempore predicationis seruandum intelligamus, hoc autem tempore necessitatis. Et hæc de secunda quæstione.

Circa tertiam quæstionem de responsionibus Domini nostri IESU CHRISTI coram quatuor iudicibus: occurrit primò duplex admiratio coram Annis.

Alteri est de illa responsione, Quid me interrogas? nā apparet & superflua & nō decēs personam

22 Tentaculi primi 22

nam illam tunc superflua quidem : quia interro-
ganti Pontifici IESVM de doctrina & de di-
scipulis eius, sufficiebat dixisse doctrinam suam
esse publicam : & propterea examinandos esse pu-
blicos testes qui audierant docentem : & non
oportebat apponere. Quid me interrogas? Inde-
cens autem quia Dominus IESVS tunc se ge-
rebat ut subditum. Non est autem subditi argue-
re iudicem, praesertim de defectu tam parvo, sci-
licet quod non debebat ipsum interrogare de do-
ctrina tanta publica. Et haec indecentia tanta vi-
sa tunc est, ut propterea vnus ministrorum per-
cussit Domini maxillam, dicens : Sic respon-
des Pontifici? Altera est de ista responsione
data percussori : Si male locutus sum, testimoniū
perhibe de malo : si autem bene, cur me cedis?
Videtur Dominus non seruasse consilium quod
discipulis dederat. Si quis te percussit in vna
maxilla, praebe ei alteram, non solum nanque
non praebuit alteram, sed contra percussentem
argumento : rationis insurrexit, debebat enim
ipse seruare quod seruari ab alijs voluit. Oc-
currit secundo admiratio similis coram Caipha:
pro quāto admiratus Dominus ut diceret si ipse
esset Messias: non solum respondit se esse CHRIS-
TVM, sed adiunxit, Amodo videbitis filium
hominis sedentem à dextris Dei &c. Apparet
quidem superflua haec appositio. Nam si op-
portuna fuit, aut propter ipsos Pontifices & se-
niores. Et hoc non : tum quia Dominus dixit
tunc quod ipsi audientes se esse CHRISTVM,
nec crederent, nec ipsum diuiterent : tum quia
ex hoc facti sunt peiores : dicentes, Blasphemi-
uit : reus est mortis &c. Aut propter alios : &
hoc non : tum quia alij iam abas hanc doctrinam
de ad

23 Questio tertia. 23

de aduentu CHRISTI ad iudicium audierat:
tum quia ibi non erant alij, nisi forte ministri, qui
etiā in persequerentur Dominum ut patet de mi-
nistis & ancillis infestis Petro. Occurrit ter-
tio admiratio coram Pilato quadruplex : iuxta
quatuor Domini verba ad Pilatum. Prima est cir-
ca illam responsionem. A temetipso hoc dicitur
an alij tibi dixerunt de me? apparet liquidum im-
pertinens ut interroganti Pilato IESVM, Tu
es rex iudeorum? respondeatur, si à temetipso hoc
dicas. Non enim videtur quomodo hoc spectet
ad propositam interrogationem, aut quorsum ten-
dat. Secunda est circa responsionem subiectam:
Regnum meum non est de hoc mundo. videtur
enim quod Dominus voluerit se iustificare corā Pi-
lato : tanquam diceret, Ego non me impedio de
regno iuius mundi, de quo accusor. Hoc autē non
apparet consentaneum esse spontaneae oblationi
superfluum ad patendum, & subeundum sententiā
mortis & crucis. Qui enim staret coram iudice
iustificare suā causam, non querit condēnari, sed
potius euadere. Tertia est circa appositā verba,
Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum,
ut testimonium perhibeam veritati &c. Nam ap-
positio ista ad aliquod trium ordinata est. Vel ad
iustitiam suam aperitiendam, & hoc (ut dictū est)
videtur inconueniens: quia non consonat tam vo-
luntarie passioni. Vel ad instruendum Pilatum,
& hoc erat superfluum : quia ille gentilis erat:
& principium conuertendi ipsum non erat hinc
sumendum. Vel ad propositam materiam de qua
erat sermo : scilicet de regno suo. & hoc non
apparet quomodo veniat ad propositum, & qua
fuerit prudentia dictum. Quarta est circa vlti-
mam Domini responsionem ad Pilatum : Non

¶ Tentaculi primi. 42

haberes aduersus me potestatem ullam, nisi tibi desuper datum esset &c. Apparet enim minus decessitia verbarum quia satis generalia pro responsione darentur Pilato dicenti. Mihi non loqueris iudeica quia potestatem habeo crucifigere te, & potestatem habeo dimittere te? Tum quia nihil nouum aut ignotum, nec necessarium sonantia, ut propter ipsa dicenda Dominus silentium coepitum rēpere deberet. Quis enim ignorabat Pilatum habere potestatem à superiori quam cōsultaret quod non erat princeps, sed patesceret deputatus à Romanis? Tum quia inconspicue iuncta cum sequentibus: scilicet, Propterea qui tradidit me tibi, maius peccatum habet, in quo namque committet hanc sententia de maiestate peccati, cum precedente de potestate Pilati, non apparet. Et multo minus apparet quomodo hæc ex illa inferatur cum nota causalitatis: ut in littera sit inferendo. Propterea qui me tradidit &c.

Occurrit quare admiratio coram Herode, cum interrogatus Dominus ab Herode in multis sermonibus, nullum verbum protulit: quum tamen spes esset boni aliquid efficiendi apud Herodem, qui fidem iudeorum profitebatur: & de ipso scriptum est quod libenter Iohannem Baptistam audiebat, & audito eo multa faciebat. Et Evangelista dicit quod tunc gaudius est visso IESU, & quod multo tempore desiderauerat ipsum videre &c. Ex his enim videtur quod rationabilis fuisset, quæ dixit Pilato gentili dicere Herodi fidei: vtpote qui de Melita fidem habebat &c.

Ad questionem hanc de responsionibus Domini, respondendum est ordine quo processit ambli

¶ Questio tertia. 43

ambiguitatem seruet. Unde à verbis dominicis coram Anna pontifica inchoando, dicitur illa Domini verba ad Annam, quid me interrogas? non superflua nec indecentia, sed opportuna decentiaque illam tunc fuisse. Quæ ut clarè intelligas, perspicue Dominum vultisse in interrogatione à pontifice facta duo implicare: scilicet rem, & personam. Res de qua interrogatio fiebat: erat doctrina cum discipulis, persona autem interrogata, erat ipse IESUS. Et quod ad utrumque oportuit Dominum sua responsione satisficere, unde de doctrina respondit primo quod erat in publico posita: tum ex loco publico, synagoga scilicet & templo: ita quod locus non solum erat publicus, sed publicus ad officium docendi: doctrina siquidem publicus locus erat templum aut synagoga. Tum ex frequentia communi: quia illuc omnes iudei conueniebant. Tum ex qualitate temporis: quia semper quando scilicet tempus docendi expellunt: quando in templo in templo, & quando in synagoga in synagoga. Tum ex qualitate discorum: quia in occulto locutus sum nihil. Deinde dixit qui essent de sua doctrina interrogandi, dicens, Interroga eos qui audierunt. Et protulit vniuersos ut publicos testes, non mortuos, non absentes, non nescios, aut immemores, sed presentes & scientes: Necesse inquit, ipsi sciunt quid dixerim. Quod ad personam verò interrogatam respondit, Quid me interrogas? Quod dupliciter exponitur, vel quid hoc est cor me interrogas? Et sic petit causam non quare pontifex interrogat, sed quare interrogat ipsam IESUM de doctrina: quum non appareat causa quare ipse IESUS debeat interrogari de

¶ Tentaculi primi. 42

sua doctrina, quæ est in publico posita: ac per hoc interrogandi sunt illi qui audierunt & sciant illam: sicut si doctrina fuisset posita in libro, non esset author interrogandus de doctrina, qualis esset, sed liber examinandus. Nec hæc petitio dedecet in subditum: quum lob petitionem similem Deo potrexit, indica mihi cur me ita iudices? Et iuxta hunc sensum quia Annas interrogauerat de doctrina publica Dominum, qui non debebat ante examinatum ab alijs doctrinæ qualitatē examinari, adeo humiliter subditus Dominus petit causam quare ipse examinatur, ut si forte ex causæ manifestatione oportet aliquid respondere, posset parere. Et sic verba hæc decencia & opportuna inueniuntur.

Vel quid me interrogas hoc est, quid est quod à me interrogando scire queris? Et sic petit rem interrogatam, sicut Saulus petiit à C. H. K. I. S. Y. O. rem præceptam, dicens, Domine quid me vis facere? Et iuxta hunc sensum supponebat humilis subditus pontificem interrogare ipsum de aliquo quod deberet ab ipso I. E. S. V. nosse, & non de ijs quæ oportet aliunde cognosce: ac per hoc quia interrogatio de doctrina, pro quantum quærebat qualitatem doctrinæ, ad alios spectabat qui audierant, & non apparebat pro quo alio articulo spectaret ad ipsum I. E. S. V. M.: ideo humiliter petit, Quid me interrogas? Achi aperte diceret: Quia nō apparet quid est illud quod ego interrogatus respondere debeam, aperti quid est quod à me scire vis. Fortè enim aliquem particularem articulum pontifex manifestasset se querere: ad quem respondisset. Et sic percipere clare potes non solum opportunam ac decentem, sed humilem reuerentemque fuisse hanc domi

¶ Quæstio tertia. 43

dominica responsionem: quamvis pontificis minister similis suo pontifici argueret illam superbie, nec dignū arbitrans dominum I. E. S. V. M. ut etiam peteret quod ad seipsum spectabat nosse, ut posset pontifici satisfacere.

Ad alteram autem admirationem de responsione data percussori, respondeatur quod Dominus I. E. S. V. M. ita exhibebat se subditum, & patientiæ exemplum, ut minuisset se esse doctorem mundi. Docuerat discipulos ut percussorē unam maxillam, præberent alteram: & nisi ipse dignatus fuisset interpretari sua documenta (quod scilicet intelliguntur pro loco & tempore, & non in omni tempore, loco, eventu, negotio &c.) quis crederet interpreti alteri? & si ipse Dominus præbuisse alteram maxillam: quis se inquam verum CHRISTI discipulum credere posset, nisi semper & ubique simile quid fecisset? & similiter nisi tollenti tunicam dedisset & pallium? & sic de similibus. Modo autem ubi Dominus factus suo non præbuit alteram maxillam, interpretatus est documenta sua huiusmodi non semper & ubique debere exequi, sed pro loco & tempore &c. Oportuit ergo Dominum respondere, & non præbere alteram maxillam, propter nostram doctrinam. Respondendo quoque auctoritatem iuliorum supra suos persecutores in se monstrandam suscepit, arguendo percussorem quod nec in modo loquendi excesserit, dicens, Si male locutus sum: non dixit, si malum locutus sum, sed si male: quia etiam ille reprehenderat ipsum de modo loquendi, dicens, Sic respondes? Undique ergo docemur in hac dominica responsione: dum & documenta interpretata, & aucto-

¶ Pentaculi primi ¶

ritatem istorum insinuatam ab ipso nostro capite habemus. Et si queratur: cur non responderit Dominus aliquid ad interrogationem de discipulis: dici potest vel quod responso de doctrina erat quodque responso de discipulis: quoniam ex qualitate doctrine pender quiditas discipulorum. Vel quod percussio maxillæ intertuperit responsum Domini interrogantis. Quid me interrogas?

Ad admirationem de verbis Domini coram A Cupha: Amodo videbitis filium hominis &c. dicitur: quod summe necessaria tunc fuerit. & propter totum mundum: & propter ipsos pontifices & seniores, ut inexcusabiliter se nosse possent.

Ad quæ clariorum intelligentiam sciendum summarie est: fuisse à propheta de Messia prædicta sex. Primum: de vita sancta: propter quod missum ab Iohanne Baptista: querendo si ipse erat CHRISTUS. Secundum: de doctrina divina: propter quod etiam Samaritana dicebat: Messias docuit eos omnia. Tertium: de miraculorum multitudinis & excellentia: propter quod Iudæi dicebant: CHRISTUS quum venisset: nunquid plura signa faciet quam quæ hic facit? Quartum: quod ipse esset redempturus: & salvandus populum Israel: propter quod vsq; hodie Iudæi expectant Messiam: ut educat eos de captivitate: & magnificet eos. Quintum: quod ipse esset rex potentissimus: imò rex regum, & dominus dominantium. Unde Magi quesierunt: Vbi est qui natus est rex Iudæorum? & Nathanaël & multi in die palmæ CHRISTUM regem appellarunt. Sextum: quod ipse pauper humilisque conversaturus esset cum hominibus: & morte turpissima cum sceleratis puniretur. Unde

¶ Questio tertia. ¶

Unde Dominus discipulis Iohannis respondens de seipso: post enumerationem potentie sue: miracula: resurrectionem pauperum: & mortis sue: ignominiam subiunxit: dicens: Pauperes evangelizantur: & beatus qui non fuerit scandalizatus in me: scilicet ob mortem meam.

Quia igitur hæc de CHALISTO prædicta fuerant: & in ipso Domino conspiciuntur implenda tria prima: & sextum pro parte executionis: & pro reliqua parte: scilicet passione & morte tunc inceperat & fiebat: restabat vt de alijs duobus (scilicet quarto & quinto) Dominus manifestaret pontificibus quod in ipso erant implenda. Et quia erant implenda post resurrectionem suam: & non tunc: ideo Dominus & hæc implenda: & ordinem simul monstrare dignatus est: dicens: quod ipse venturus esset iterum cum gloria & potestate à dextris Dei &c. ubi se Salvatorem & regem omnium aperuit. Et dicens: hoc autem erit filius hominis &c. monstravit quod intercedente passione & morte: exaltandus esset ad dexteram Dei: & venturus cum gloria. Fuit igitur valde necessarium: vt Dominus mysterium duorum adventuum suorum aperte distingueret: & ad primum spectare vitæ sanctæ: pauperis, humilis &c. conversationem cum hominibus: cum divini doctrine & miraculorum excellentia: & passione ac morte ignominiosa: ad secundum verb resurrectionem: salutationem manifestam non solum animarum: sed corporum: regiam dignitatem: dominium universale &c. insinuat. Tum propter omnes qui audiri erant: sicut per Evangelium: quia mysterium duorum adventuum occultum valde erat: tantum vt etiam daemones videatur

22 Tentaculi primi. 22

datoisse. nam si cognouissent, nonquam Domi-
num glorie crucifixissent. Tum propter ipsos
senes: quia tunc Dominus conspiciabatur ita
abiectionis, subditus, derelictus, ut nec cogitabi-
le videretur quod ipse esset futurus rex poten-
tissimus saluaturus populum. Et ideo pro-
monuit tunc eos quod per hanc abiectionem ac
subiectionem transiturus erat ad dexteram Dei.
& iudicaturus orbem cum potestate &c. ut sic
quantum in se erat instrueret pontifices, & senes
res, ut si vellent, possent resistere: nullamq[ue]
exultationem ignorantiæ prætenderent: quare
non aperuit nobis mysterium duorum aduen-
tuum Messie: quum interrogauerimur & adiu-
rauerimus eum. Eratq[ue] tunc opportunum tem-
pus manifestandi mysterium hoc, quando inter-
rogatio & adiuratio facta à pontificibus & opti-
matibus, responsum non habuisset comple-
tam & claram, nisi duorum aduentuum myste-
rium fuisset apertum: & quando opus quod
tunc exercebatur, ut verbo manifestaretur ex-
poscebat. Tunc enim quia causa IESV quasi
impy iudicabatur, meruit ut causam & iudicium
vniuersi orbis acciperet.

Ad admirationem corâ Pilato quadruplicem
Altera quatuor Domini verba, dicitur ordi-
natè. Et ad primam de illis verbis, A temetipso
hoc dicis respondetur quod ratio verborum fuit,
ut Pilatus gentilis capax fieret responsionis dan-
dx ad quæstionem propositam, Tu es rex Iu-
dæorum. Oblataq[ue] IESV nihilominus ratio-
nabilis est occasio interponendi hæc verba, an-
tequam responderet ad quæsitum. Occasio siquid-
em fuit: quia IESV Domino introducto in
prætorium, pontifices manserunt extra, ne con-
tamina-

23 Quæstio tertia. 23

taminarentur ingrediendo domum viri gentilis
durante solemnitate paschali: & Pilatus cetero-
misi rorū condescendens, exiit ad eos, audiremus
quam accusatione afferrent aduersus IESVM.
Pontifices autē accusauerunt eum q[uod] se CHRIS-
TV M regē fecisset. Pilatus autem ingressus in
prætoriū sine Iudæis, interrogauit IESVM, Tu
es rex Iudæorū: Quia igitur Dominus IESVS
absens fuerat quū fuerat accusatus à Iudæis, oc-
casionem rationabilem habuit quærendi à Pilato,
an ex se, an ex Iudæorū ore interrogatione hanc
ficeret. Ratio verò verborū talium fuit, ne Pila-
tus falleretur à seniorum Iudæorū callida accu-
satione usurpani tituli regij. Si enim Pilatus ex
seipso de regis titulo inquireret, quum Pilatus
esset gentilis, & nullū reputaret hominis regnum
nisi de hoc mundo, interrogando, Tu es rex Iu-
dæorum: plane interrogaret de regno mundano
& rege, quales sunt alij reges: & non oportuif-
set Dominū respondendo loqui de regno quod
non est de hoc mundo, sed aliter respondere. Sed
vbi Pilatus interrogat ex accusatione Iudæo-
rum, qui ipsum ideò regem dicebant, se fecisse,
quia dicebat se CHRIS TV M, & regnū Mes-
sie non erat de hoc mundo, ideò prouidentissime
Dominus antequam responderet, interposuit an lo-
queretur ex se, an ex ore Iudæorū: ut constiteret
Pilatus se loqui ex ore Iudæorum, intelligeret
propriam vocem, audiendo à Domino requi-
sitionem regni inter regnum Messie, de quo
loquebatur Pilatus ex ore Iudæorum, nesciens
propriam vocem: & regnum mundanum, de quo
putabat Pilatus accusationem fieri: & sic ca-
pax fieret responsionis future, tanquam audis-
set: Tu putas facere officium tuum inquirendo

De Tentaculi primi

de usurpato titulo regio secundum regna huius
mundi scito quod regnum Messie de quo accusant
me Iudei non est tale. Ad secundum autem de
verbis illis, Regnum meum non est de hoc mundo:
dicitur quod aliud est iustificationi causae sunt stude
re, ut euadatur sententia, & aliud est iustificare
causam suam, quantum sufficit ad tollendam ap
parentem occasionem scandalii. Dominus Ihu
s vs coram Pilato non timebat iustificationi cau
sae suae ut non damnetur, qui ad hoc venerat,
ut morte turpissima afficeretur: sed quoniam ex
hoc ipso quod seipsum affirmauerat C H K I
S T V M, ac per hoc regem, nonnulla occasio po
terat apparere Pilato gētili cogitandi quod Domi
nus I H S V S aspiraret ad regnū Iudeorum, &
ideo predicaret populo deo Dominus I H S V S
hāc quae apparere poterat scandalii occasione re
lata curant, distinguendo regnū Messiae seu sōi à
regno aliorum regū penes causam & effectum.

Penes causam quidem quia regnum eius non est
de hoc mundo, non dixit, non est in hoc mundo:
sed non est de hoc mundo, Regnum enim alio
rum est de hoc mundo. Nam est aut à natura. Ut
hoc vel ut regnum patrisfamilias, qui naturaliter
est rex in domo sua: ut in principio mundi
erat. Vel ut regnum eorum qui nascuntur reges
hereditario iure: ut filij & heredes regū. Aut ab
intellectu adiuto arte vel industria: ut sunt ij
qui vigentes ingento, industria multa se ad re
gnum prouehunt. Aut à potentia, ut tyranni.
Aut à voluntate: ut sunt ij qui per electionem
ad regnum perueniunt. Regnum omnium horum
est de hoc mundo, quia ab ipsa quae huius mundi
sunt, causatur. Sed regnum C H K I S T I non est
ex hoc mundo, et ipse ex nulla huiusmodi cau
saram

Quaestio tertia

farum veniens. Sed ut Apostolus promissum
factus est obediens usque ad mortem Crucis, pro
pter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi
nomen quod est super omne nomen, ut in nomi
ne I H S V omne genua flectatur coelestium, terre
strium, & infernorum. Et propterea Dominus di
xit Pilato, Regnū meum non est de hoc mundo.
Et manifestauit hoc ex affectu: quia si ex hoc
mundo esset regnū, ministri mei, vniq; de
certarent ut non traderet Iudaeis. Si quererē re
gnare, sedissem ut ministri mei, sequaces mei de
certassent & adhuc decertarent, ut non traderet
voluntati Iudeorum, quod tam lōge fuit, ut nul
lus unquam nec Ioseph ab Arimathia, nec Nico
demus, nec Lazarus, nec quisquam vnico etiam
verbo certauit pro I H S V, pendente eius cau
sa coram Pilato. Itaque ex hoc intellectu percipere fa
cile potes Pilate, quod regnū meum non est de hoc
mundo: quod non quero populum auctere, ut re
gē me habeat. Et ex hac Domini sententia intan
tum apparentia scandalii in mente Pilati sublata
est, ut exierit ad Iudeos, dicens se nullā causam
mortis inuenire in eo. Ad tertiam admiratio
nem de sublimi verba: Ego in hoc natus sum,
& ad hoc veni in mundum ut testimonium per
hibeam veritati &c. responderetur quod haec ver
ba ordiantur ad propositam materiam de re
gno C H K I S T I: & ad idem tendit quod prio
ra verba. Et sunt convenientissimè inducta
& ex parte materiae de qua erat sermo, & ex
parte personae ad quam sermo dirigebatur. Ex
parte siquidem materiae: nam sermo erat de
regno non ex hoc mundo: & quod I H S V S
erat rex non ex hoc mundo. Haec autem signen
ta reputantur à septentibus huius mundi: &
tranquillam

¶ Tentaculi primi. ¶

tanquam confecta ab ijs qui religionis curam gerunt propter populos &c. & ideo Dominus veritatem proponit se ad eum tueri, vt venerit in mundum, non vt ad inuentiones humanas praedicet, sed vt veritati testimonium perhibeat. Ex parte vero Pilati quia oportet eruditorem ex communibus sibi & auditori, & quantum potest ex gratis auditori procedere, vt sic capax fiat doctrinae. Christo autem & Pilato non erat communis ratio scripturarum, nec religionis cultus, sed solummodo naturalis mentis ac per hoc veritatis amor, nihil enim communius ac amabilius est hominibus secundum mentem, quam sit veritas. Merito ergo à veritatis studio processit, suafurus viro gentili quod non erat signum id quod de regno suo non de hoc mundo dixerat. Duplicauit autem significationem ingressus sui in mundum, per natiuitatem ac aduentum (dicens, Ego natus sum & veni in mundum) propter duas in se naturas, vt homo enim natus est, vt Deus verò venit in mundum, Deus homo factus. Et quoniam testimonium Christi de veritate non erat ab omnibus suscipiendum fide debita, subiungit discernendo suscepturos à non suscepturis, ex diuersa habitudine ad veritatem, asserens, Omnis qui est ex veritate, audit vocem meam, hoc est, quicumque amator inquisitor, susceptor, autòque est veritatis, non in hac vel illa materia (puta Geometria, Physica &c.) sed veritatis simpliciter, quod nulli vero repugnet, audit vocem meam, omnis siquidem talis est ex veritate, hoc est, ex parte se tenet veritatis, & ex veritate venit, tanquam exemplum ab exemplari. Oportuit autem Dominum apponere haec verba de auditoribus suis, vt hinc

posset

¶ Quæstio tertia. ¶

posset intelligere Pilatus duo, scilicet & qualitatem eorum qui audiebant ipsam Domini doctrinam, & sequaces illius erant, quod scilicet erant homines non vana sectantes, sed veritatem amantes ac sectantes, & qualitatem regni sui, scilicet quod est regnum veritatis: ita vt distinguatur sit Dominus dicere de regno suo non solum negatiuam, scilicet non est ex hoc mundo, sed insinuare affirmatiuam, scilicet quod est regnum veritatis: & simul articulum alium à ludæis obiectum (scilicet quod subuertebat ac seducebat populum) tacite elidere eadem ratione qua articulum de usurpato regno titulo exclusit, & ad innocentiam discipulorum tuendam. Ex hoc enim quod ipse soli veritatem operam dabat, & ex veritate erant qui eum audiebant: manifestè sequitur quod nulla erat seductio, nulla subversio, nullus ad malum, nullus ad vana pronocabatur: sed tota Christi predicatio, totum Christi regnum, ex veritate, & in veritate, & ad veritatem erat. Poterat ex hac Domini sententia Pilatus occasionem discendi à tante famæ magistro accipere, sed quum interrogasset, Quid est veritas? non expectata responsione exist ad ludæos: vt pote qui non curabat discere à Christo. Ad admirationem demum quartam eoram eodem Pilato de responsione illa, Non haberes aduersus me potestatem ullam, nisi tibi desuper datum esset, dicitur quod hæc verba Domini non sunt verba generalia, sed singularissima, ac valde nouum, occultum, singularemque. C H A P I T U M I I I. innocentiam significantiā, Inter Christum enim & reliquos homines hæc erat differentia, quod reliqui homines habebant superiorem iudicem ex duobus capitibus (scilicet

&

¶ Tentaculi primi. 22

Ex parte superiore: quia sic à Deo ordinatum est iuxta illud Apostoli: Omnis potestas à Deo est: quia quæ à Deo sunt, ordinata sunt. & ex parte inferiore: hoc est ex proprio peccato, scilicet originali, ex quo incipit homo ut ab homine punibilis esset. Christus autem quia nullius omnino peccati participes erat, nihil ex parte sua habebat. unde potestas quæcunque humana haberet aliquid contra eum: & propterea Pilatus ex sola parte superiore potestatem habebat adversus eum. Singularissimam ergo suam innocentiam Dominus significavit per hanc responsionem, dicens quoddam nullam adversus ipsum habere Pilatus potestatem, nisi ei Pilato datum esset desuper. Dixit desuper, & non dixit ex Romano imperio, aut Cæsarea auctoritate: ut comprehenderetur prima causa, scilicet de ipsa, cum secundaria, quæ erat potestas Romani imperij. Ac si aperte diceret, Quod habeam contra me potestatem, non ex de merito meo, sed quia es præfatus. Ex hinc optime cum nota causæ salutis inferuntur sequentia verba. Propterea quia tradidit me tibi, malus peccatum habet, propterea quia scilicet innocens ego sum, quod me innocentem tradidit tibi, tanquam malefactorum: malus peccatum habet. Tu quidem peccas scilicet quoddam per invidiam, tradiderunt me tibi sacerdotes, & non respiciens: sed illi qui causæ principaliter sunt, malus peccatum habent. Et quod iuxta hunc sensum intellexerit Pilatus Domini verba, testatur Evangelista, dicens quoddam exinde Pilatus volebat dimittere Iesum, ex audita quippe Iesu innocentia cum proprio peccato, movebatur. Pilati animus ad dimittendum Iesum.

Ad

¶ Questio tertia. 23

Ad admirationem eorum Herodes, quare Dominus non responderit: dicitur quoddam Evangelista nullam explicans specialem interrogationem ab Herode factam, sed per verba generalia narrans Herodem interrogasse Dominum in multis sermonibus, dimittitque narrans quoddam spectari videre miraculum aliquod à Domino Iesu fieri insinuat interrogationes Herodis non fuisse iudiciales, sed curiosas, eadem etenim curiositate qua movebatur ad miraculum aliquod videndum, inducebatur ad proponendum Dominum quæstiones curiosas: & propterea Dominus sicut noluit uti potentia sua ad faciendum miracula, ita noluit uti scientia sua ad satisfaciendum curiositati Herodis: insidens per hoc nos ut de potestate & scientia vitam ad edificationem, & non ad curiositates, aut quasque alias vanitates. Non suberat ergo causa respondendi Herodi curioso, sicut assuit causa respondendi Pilato iudicialiter inquirenti qui nescius de vero regno Messie, poterat scandalizari, ut dictum est.

Tacuit ergo Dominus eorum Herode, ut haberetur & tractaretur ab Herode ut fatuus, quod & subsecutum est. Herodes quippe vir secundum mundum prudens, conficiens audita de Iesu ex fama, & obsecra à pontificibus, præcipue quoddam faciebat se Messiam, cum tanto Iesu scilicet eorum se interrogante in multis sermonibus, in quibus vix potuisset Ipsi Herodis benevolentiam acquirere, & tamen se contra persecutores suos, causam habuit cogitandi quoddam Iesus esset vanus (et pote non loquens coram magnis viris, sed coram vulgaribus) & eo amplius quoddam viderat Ioannem Baptistam prudenter secum loquentem, Iesum autem nec ad interrogata sua respondendum.

tem

¶ Tentaculi primi

nam cernebat: censuitque quoddam esset ut saluus tractandus: & sic illius veste alba. Sed saluator altissimo consilio se illud voluit: ut mundus hinc videret quod non sapientibus huius mundi visa, non astutia, non industria humanis traxit ad suam fidem mundum: sed vix eius ad conuertendum ad suum regnum mundum. fuerunt tales ut sit habitus fatuus à principibus & sapientibus huius mundi. Propter quod ab omnibus iudicibus voluit reputari inob tractari ut fatuus, non verbo, sed multiplici facto illusionis: nam à pontificibus & Herode & Pilato indicatus & punitus est ut fatuus. Sciebat enim quod sapientie seu astutie maxime attribuitur facere se caput noue legis populorum: & ideo hanc de se opinionem auferre. sicut tot proprijs definitionibus: ut vel sic crederemus diuinum opus esse fidem Christi. Hec de tertia questione.

Circa quartam questionem de scripta Domini Iesu causa (Iesus Nazarenus Rex Iudeorum) nonnulla dubitatio oritur. Tum quia in multis, quatuor scilicet causis fuerat Dominus accusatus: scilicet de tributis non dandis Cæsari, de seditione populi, de blasphemia scilicet quod filium Dei se fecit, & de Iesu mutitate, quod se Regem facere corabat. Tum quia de nulla causa legitur Dominum se iustificasse nisi de ista, scilicet de regno (ut patet in Euangelio) ac per hoc minus videtur quod ista debuisset scribi super crucem, vtpote purgata. Et confirmatur quia Pilatus qui scripsit causam, postquam discussit hanc causam, pronuntiavit Iesum non esse reum mortis: ac per hoc non esse reum Iese manifestis. Mirum est igitur quod scripsit hanc causam.

Ad

¶ Quæstio quarta.

Ad hæc dicitur quod ex quatuor capitibus oportuit causam hanc scribi. Tum ex parte pontificum, tum ex parte causarum, tum ex parte Pilati, tum ex diuina dispositione. Ex parte quidem Pontificum alia fuit causa impellens eos ad mortem Domini Iesu, & alia fuit causa quam proposuerunt Pilato, ut Dominum Iesum danneret. Nam causa mouens pontificum animos ad Domini Iesu mortem, fuit amor propriæ dignitatis & authoritatis, ne Romani tollerent locum eorum. Quum enim temporibus illis multi quasi prophete insurgerent, & populos ad se conuerterent (ut Act. v. Gamaliel refert prius de Theodate, & deinde de Iuda Galileo: & de Iohanne Baptista, Iosephus dicit Herodem ipsum cepisse, quia timebat concursum populi, quod non solum potuit simul esse verum cum causa incestus relata ab euangelio, sed consonat euangelio: tum quia Dominus audito casu Iohannis fecerat, quasi causa communis ei & Iohanni fuerit, scilicet concursus populorum ad eorum predicationem: tum quia Dominus Herodem vitem appellauit, quasi aliud persequenter Iohannem prædicatorem sub specie complacendi Herodiadi.) Quia inquam, tot concursus populorum erant, timebant pontifices, ne tantus populorum concursus ad Dominum Iesum pareret aliquam nouitatem, ob quam simul cum tot alijs præcedentibus consideratam Romani tollerent pontificatum à Iudeis, & transferret gentem Iudeorum in alia loca. Ob hanc causam dixit Caiaphas quod expediret potius hominem mori, ne tota gens sic periret. Hac igitur causa in animo retenta pontifices excogitauerunt causam aliquam qua possent inducere Pilatum ad inter-

DD

¶ Pentaculi primi.

Quendam Dominum Iesum & adiuuenerunt. Quas quatuor causas: scilicet de prohibito, censu Cæsaris, de uexatione populi, de blasphemia, de usurpata maiestate. Et quoniam in prima non habebant fundamenta, & secunda, nisi coloraretur ut ita ad quarum non sufficeret ad poenam mortis, de tertia autem Pilatus non se intromittit, (utpote de peritantiis ad quæstiones legis sedecorum) deliberarunt. Adhuc consilio crimen Iesum maiestatis imponere Domino Iesu, ut ex eo Pilatus, utpote contra Cæsarem, moueretur ad condemnandum Dominum Iesum. Puta uerunt enim se posse in hoc præualere, fundantes huius criminis causam super obfensione ipsius Domini, qui confessus est se esse Christum, ac per hoc Regem: & super commotione populi, ad se ut Christum, ac per hoc ut Regem, ita quod pontifices licet accusauerint Dominum Iesum quatuor criminum, principaliter tamen tenebant ad crimen in se maiestatis, quia se Regem quærebat facere: sperantes, ex hoc obtinere à Pilato damnationem Domini Iesu ad mortem. Ex parte quoque causam ipsam, que altare suum, oportuit causam regni præualere, quia maiorem habebat apparentiam, ex eo quod Dominus Iesus testatur se Christum: & ante quinque dies clamantes et turbas quod esset Rex, admisserat ueniens Hierosolam super asellum. Hæc enim causa multipliciter probata uideatur. Primo, ex ipsius Domini Iesu uerbis, quibus dixit se Christum. Secundo, ex commotione populi à Galilæa usque huc. Et in hac probatione clauduntur non solum seductio populi, sed commotio, que fuerat dure quinque dies illic, hoc est in Hierosolym: cum turba cum palmis, cum uestimentis

¶ Quæstio quarta.

stratis in uia, cum clamore diuersis ac nominis regij concurrerit ad honorandum Dominum Iesum. Tercio, ex ipsius Domini uerbis coram Pilato, Regnum meum &c. Vide & Pilatus dixit, Rex rex ex tunc quod Dominus Iesus non negauit, sed quodque aggrauata: Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris: omnis enim qui se regem facit, contradicit Cæsari. Ex parte deinde Pilati causam regni oportuit præualere. Pilatus enim quum esset gentilis, & de eo quoddam filium Dei se fecit, nihil aut patrum careret (præsertim sciens quod per insidiam mouebantur pontifices) & de censu prohibito nulla probatio haberetur: commotionem populi cum tali ingressu in Hierosolam considerauit, simul cum commotione ipsius Domini de regno suo non ex hoc mundo. Et uisum est tunc ei quum Hierosolam quod Dominus Iesus esset non ut criminolus, sed ut sanus puniendus. Consideratis enim dictis de regno alterius mundi, & uelitis (scilicet quod super asellum, non equum, cum palmis, non armis: uixit turba, non magnates: repente, non ex consilio, prædicta, in iudicio, ne aut uocemone transitorie, & quasi in momento, non retinendo secum turbam, nec procedendo polica cum turbas fecit uenire in quondam pòle more solito in templum ad docendum) iudicauerunt vias has aspirandi ad regnum, non esse sani capitis. Et bene iudicabant de mundo, no regno loquendo. Fatuum quippe esset per has vias querere regnum terrenum, unde uterque (scilicet Herodes & Pilatus) traxerunt Dominum Iesum in eum. Ut fatuum. Instantibus nihilominus Iudeis quod non esset fatuus, sed malignus, utpote qui filium Dei se fecit, & quod astu

¶ Tentaculi primi ¶

¶ inuertit causam regni in regnum alterius mort
diuinum non posset negare quod se regem fecerit
commouendo populum ad se regem clamand-
um: Pilatus corripendum flagellis. Dominum
Iesum censuris ut vniuersque sanctorum scilicet &
malitie ratione habita punitus Dominus dixit
teretur. Sed inualecentibus ludæis vsque ad mu-
ltilum, elegit consideratis omnibus damnare
Dominum Iesum hæc maiestatis, eo quod causa
hæc ad se directè spectans apud suum tribunal
probata ac euidentia ita erat, ut nisi salutitate ex-
cusaretur, iussu damnationem exposceret. De re-
gno quippe non de hoc mundo ipse sustiniam
putabat. Et quia ludæi qui Dominum Iesum ma-
gis nouerant, non admittebant excusationem
sustinere quam ipse Pilatus admittendam puta-
bat, ideo tanquam relinquens ludæis criminis cu-
ram, se innocentem protestatus est in prolatione
sententie qua Dominum damnauit ad mortem
crucis. Hæc videntur ad litteram coegisse Pila-
tum ad hanc causam scribendam. Sed hæc omnia
ex quarto loco proposita causa (diuina scilicet
providentia) disposita sunt, ut Dominus Iesus
damnatus & crucifixus verum suum titulum su-
pra suam crucem scriptum haberet, erat enim
& est in veritate, Iesus Nazarenus Rex Iudæo-
rum. vsq; quippe est diuina providentia iniqui-
tate persequentium & damnantium Dominum
Iesum, ad perpetuam veritatem regij tituli de
Christo prophetati testificandam coram toto mun-
do, unde & Pilato prohibuit ne mutaret illum,
sed dixit: Quod scripsi scripsi. & tribus præci-
pua linguis omnium linguarum vices gerentibus,
ex ipsius etiam ternarij omnia comple-
tenti perfectione, scribi disposuit. Hæc de quar-
ta

¶ Questio prima ¶

ta questione. Deo gratias. Posonii in die sancti
Damasi M. D. xxiij. Amen.

SECUNDVM IENTACULUM: in quo quatuor quæ- stiones tractantur.

COVRUNT secundò circa diuersa sacre scripture do-
cumenta de filiis Dei quæstiones
item quatuor. Prima est de ver-
bis Pauli apostoli ad Romanos
primò, de vniuerso filio Dei,
quibus dicit: Qui prædestinatus
est filius Dei in virtute secundum spiritum san-
ctificationis ex resurrectione mortuorum Iesu
Christi Domini nostri. Secunda est de verbis
Ioannis euangeliste Ioannis primò, de filiis Dei
adoptiuis: Dedit eis potestatem filios Dei fieri,
qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate
carnis, neque ex voluntate viri: sed ex Deo
nati sunt. Tertia est de verbis apostoli Pauli
primè ad Corinthios xv. de baptismo quo ge-
nerantur filij Dei, quem dicitur: Alioquin quid
facient qui baptizantur pro mortuis: si omnino
mortui non resurgunt? Vt quid & baptizantur
pro illis? Quarta est de verbis eiusdem apo-
stoli ad Galatas tertio de hereditate filiorum
Dei per fidem repromissa, non per legem, quum
dicitur: Lex ordinata per angelos in manu me-
diatoris. mediator autem vnus non est: Deus
autem vnus est.

22. Tentaculi secundi.

Circa primæ quæstionis verba difficultas est. Tum propter proprietatē sensus. non enim propriè dictum videtur de filio Dei quod prædestinatus est filius. Deliquit enim congruē ratione humanæ nature verum sit prædestinatum esse. ut humana natura sit vnicū filio Dei in persona. & homo ille, scilicet Iesus filius beate virginis, sit prædestinatus filius Dei: quia significatur suppositum illud quatenus est hominum suppositum. In propositis autem verbis illud relatiuum qui, refert filium Dei: sicut primo loco antè posuit idem relatiuum refert etiam filium Dei: quod dicitur: Qui factus est ex semine David secundum carnem. statim enim subditur: Qui prædestinatus est.

Tum propter varietatē textus apud Latinos & Græcos, & Græcos inter se idem Latini eodē verō communiter habent. Qui prædestinatus. Græci autem aliqui similiter habent. Aliqui habent, Qui designatus. Tum propter pluralitatē expositionum, dum vel prædestinatus est, exponitur prædestinatum est, vel declaratus est, vel quod relatiuum qui, refert filium David seu hominis. Hæc enim ambiguitati attendi videntur.

Ad hanc quæstionem absque quocunque præiudicio cuiusvis expositionis respondendo (quod subintelligi vult tam in præcedentibus quam in sequentibus totius huius operis) dicitur quod sensus proprius litteræ ex intentione Apostoli & contextu sumendus est. Intentio Apostoli clare apparet. Intendit enim materiam Evangelij suauiter explicare. Quum enim propositum sit apostolum & segregatum in Evangelium Dei de filio suo: explanandum dedit propositam Evangelij materiam: scilicet de filio suo:

23. Quæstio prima.

suo: quæ scilicet Evangelium aperiret de filio Dei. Et subiungit tria comprehendentia totam Evangelicam materiam. Primum est: Qui factus est ex semine David secundum carnem.

Secundū est: Qui prædestinatus est filius Dei in virtute secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum. Tercium est: Qui factus est filius Dei. Per quem accepimus gratiam & apostolatam ad obediendum fidei in omnibus gentibus. Oportebat enim ut qui se Evangelij nuntium dicebat, explicaret quid Evangelium contineret: ut sic ad Evangelicam epistolam præpararet legentium animos. Contextus verò suadet specialiter hoc. Alterum est, ut relatiuum, ter repetitum (scilicet, qui factus, qui prædestinatus, per quem accepimus) refertat semper illud primo propositum: scilicet filio suo, id est filio Dei. Alterum est, ut similiter distinguatur ordinem & intelligatur 1. secundum carnem, & 2. secundum spiritum: ita quod sicut primo explicatur filius Dei secundum carnem, ita deinde explicetur filius Dei secundum spiritum: ut sit plana constructio, & planius sensus, nec minus altus. Et ut plentius intelligatur hoc, inchoemus à primo. declarat itaque mysterium incarnationis quantum ad quinque. Primum, quantum ad personam incarnatā, quod est ipse Dei filius, per relatiuum qui: ita quod nec pater, nec Spiritus sanctus, sed filius Dei refertur per 1. qui, ut pater in terris. Secundū, quantum ad modum incarnationis, quod non ex virili semine, sed naturali more gentis est secundum carnem: sed ex virtute Spiritus sancti formatus secundum carnem. & hoc significat illud particulam, factum. Ac si diceret: Qui non naturali vir-

✠ Tentaculi secundi ✠

ante secundum carnem genitus in materno utero, sed ab extrinseca Spiritus sancti virtute factus est. Simile habes ad Galat. iij. misit Deus filium suum factum ex muliere. Tercio, quantum ad coniunctionem humanitatis cum deitate, quod scilicet sancta est Deo ut organum coniunctum. Duplex, siquidem inveniuntur organi genera. Quoddam coniunctum personaliter illi cuius est instrumentum: ut manus est organum quo operatur homo. Quoddam vero separatum, secundum esse ab illo cuius est instrumentum: ut terra qua homo fecit, terra enim nihil est hominis fecantis; sed aliud esse habet, alia hypostasis est. Inter humanitatem itaque **CHRISTI** & ceteras creaturas secundum conjunctionem ad Deum haec est differentia, quod reliquae creaturae se habent ad Deum ut instrumenta separata: ita quod Deus vivit illis instrumentis separatis. Et propter hoc omnia tam naturalia quam voluntaria creaturarum opera Deo attribuantur in sacra scriptura. Omnia, inquit scriptas, opera nostra operatus es Domine. & Job: Pelle & carnibus vestisti me: ossibus & nervis compegisti me &c. Humanitas autem **CHRISTI** iuncta est Deo ut organum coniunctum secundum esse personale: ita quod Deus per humanitatem assumptam operatur sicut ego per linguam meam, per manum meam &c. Et hoc significatur in textu per pronomen ei, dum dicitur: Quia factus est ei, proculdubio Deo. Filius quippe Dei secundum carnem factus est Deo organum coniunctum: quia deitas per humanitatem **CHRISTI** operatur sicut per sibi coniunctum proprium organum iuxta illud. Salvaui sibi dextera eius, & brachium sanctum eius. Ad quod ut verè novum & mirabile

inui

✠ Quaestio prima. ✠

invitauerat decantandum, promittens: Cantate Domino canticum novum: quia mirabilia fecit. statim enim subdit, Salvaui sibi dextera eius, & brachium sanctum eius. Ac si dixisset: Quia Deus salutem multipliciter potuisset operari, hunc tamen modum elegit, ut per propriam dexteram & proprium brachium (hoc est per organum coniunctum) operaretur salutem in mysterio incarnationis. vnde & subdit: Votum fecit Dominus salutem suam &c. Quarto, quantum ad humanam genealogiam: quod scilicet ex femine David: pro quo beata Virgo ex qua carnem habuit, filia fuit David: per tot generationes intermedias. Vbi claudatur veritas scripturarum, Messiam ex femine David promittentium: & regia progenies: & quod peccator David tanta gloria donatus est a Deo, ut de ipsius femine **CHRISTI** **1.5.7.15** proderet. & ipsi fieret talis tantaque promissio. Quinto, quantum ad humilitatem: dum explicat quod secundum carnem, quae est infima pars humanae naturae. Minus quippe mirum esset, si animam tantum humanam assumpsisset, quum sit natura intellectualis & immortalis, sed ubi constat carnem quoque assumpsisse, mirabile valde est: & longe magis exinanivit semetipsum carnem assumens. Facius ergo secundum carnem dum dicitur, nihil humane naturae spiritui monstratur. Simile quid legis apud Ioannem, dum dicit: Verbum caro factum est, propter distam rationem. Est igitur literae sensus ac ordo: Qui filius Dei secundum carnem factus supernaturaliter est ei Deo ut coniunctum organum ex femine David: pro quanto mater descendit ex progenie David. Et adverte quod praedictarius quinque conditionum dux locum.

DD 5

De Tentaculi secundi.

Est ex parte subiecti: scilicet qui secundum carnem: & tres ex parte predicati, scilicet factus est ei ex semine David.

Venio nunc ad secundum de quo praesens est questio. Vbi adverte, quod ex parte subiecti locantur quoque duo, scilicet qui secundum spiritum: & ex parte predicati locantur reliqua, scilicet praedestinatus est filius Dei in virtute sanctificationis ex resurrectione mortuorum I. & V. Christi Domini nostri. Ita quod sicut pater locutus est de filio Dei secundum intimam naturae humanae partem, scilicet carnem: sic nunc loquitur de eodem filio Dei secundum supremam naturae humanae partem, scilicet spiritum. Et inuenit quod secundum spiritum praedestinatus est sanctificationis propria auctoritate ex tempore & causa propriae resurrectionis qua surrexit a mortuis, non qualiscunque, sed saluator. C. H. R. I. & T. V. S. ac Dominus noster. Quamvis enim infiniti fuerint modi apud Deum quibus sanctificare mundum posuisset, elegit tamen & finxit ab eterno ut virtus sanctificationis resideret in spiritu qui est anima. I. & V. Christo pro quanto voluit ut omnia praeue plenitudo non solum ut in singulis, sed ut in universali capite etiam coelestis Ecclesiae in illa anima haberetur: ita tamen quod sanctificator per eam non sanctificaret quasi mendicato suffragio, sed propria auctoritate ut filius Dei ex una parte, & ex alia parte concussa & tempus sanctificationis esset resurrectio ipsius. De huiusmodi enim causalitate scriptum est ad Romanos quarto: Resurrexit propter iustificationem nostram. De tempore vero loquitur septimo: Nondum erat spiritus datus, quia. P. & V. S. nondum erat glorificatus. Et secundum hoc

vi

Questio prima.

ut dictum est ex parte subiecti locantur duae conditiones (persona scilicet filij Dei, & spiritus assumptus) dum dicitur qui secundum spiritum.

Potest & alius exponi spiritus: hoc est spirituale esse & operari, non determinando ad esse & operari diuinum aut assumptum, sed communiter significando per spiritum esse & operari spirituale quod in C. H. R. I. & T. V. S. fuit: quodcumque fuerit illud. Et sic ex parte subiecti duae similiter conditiones locantur: scilicet persona filij Dei, & esse ac operari spirituale quodcumque in ipso quomodolibet est: ita quod si est primo locutus est de filio Dei secundum esse carnis, dicendo qui secundum carnem, sic nunc loquitur de eodem filio Dei secundum esse spirituale, dicens, qui secundum spiritum. Et licet ex parte subiecti sit ista diuersitas expositionis, ex parte tamen praedicati non variatur sensus: sed ponitur primo res ad quam praedestinatus est, scilicet filius Dei in virtute sanctificationis: ita quod non intelligitur hoc simplex, scilicet filius Dei: sed totum compositum, scilicet filius Dei in virtute sanctificationis, ut res ad quam praedestinatus dicitur filius Dei secundum spiritum: sicut diceretur quod homo secundum intellectum praedestinatus est, ut sit homo studiosus, ut sit homo beatus, & similia.

Numerantur autem in huiusmodi verbis mysticae tredecim. Duo ex hoc quod ly praedestinatus apponitur ad ly qui secundum spiritum. Iuxta ipsa siquidem dimensioe verborum dicitur qui secundum carnem dicitur factus est &c. & qui secundum spiritum praedestinatus &c. dicitur, intelligimus quod praecipuum & primum in mysterio incarnationis

natio

¶ Pentaculi secundi 43

nationis est esse spirituale. ex hoc enim quod ap-
 ponitur prædestinatio ad id secundum spiritum:
 denotatur quod ordinatio diuina principaliter
 tendebat ad spiritum. hoc enim ipsum prædes-
 tinationis nomen secum fert. Et merito: tum quia
 spiritus longe præstantior est carne, & esse spi-
 rituale longe excellentius esse carnali. Tum quia
 caro assumpta à verbo Dei est mediante spiritu,
 pro quanto ratio quoddam caro assumpta fuerit, fuit
 spiritus: hoc est ideo caro assumpta est, quia erat
 materia spiritualis animæ, & non e converso. Rur-
 sus ex hoc quod qui secundum spiritum prædes-
 tinatus dicitur ad totum aggregatum, scilicet ut
 sit filius Dei in virtute sanctificationis. intelli-
 mus ad partem spiritus spectare principaliter san-
 ctificare, non quod caro C H R I S T I expers esset
 sanctificationis virtutis (quum tactu carnis sue
 sanctificauerit aquas pro baptismo, & tactu ma-
 nus reddiderit sanitatem) sed quoniam caro C H R I
 S T I hoc ipsum secundario & ex spiritali virtu-
 te habebat: spiritus autem principaliter & ex
 proprio genere scilicet esse spiritali foris est.

Tertium mysterium (scilicet quod propria au-
 thoritate sanctificaret) aperte monstratur per pri-
 mam partem aggregati prædicati, scilicet filius
 Dei: ex hoc enim quod prædestinatus est filius
 Dei, in virtute sanctificandi, clare patet quod
 prædestinatus est, ut sanctificet propria auctori-
 tate. Filios quippe Dei propria auctoritate, quæ
 est sua deitas, sanctificat non minus quam pater:
 quum sit vnius & eiusdem nature & potestatis
 cum patre. Quartum mysterium est plenitudo
 sanctitatis. Ex hoc enim quod non dicitur san-
 ctus, sed in virtute sanctificationis: aperitur ta-
 lis tantæque sanctitas quæ non solum ipsum re-
 pleat

¶ Questio prima. 44

pleat in se sed virtutem in eo ponat efficiendi san-
 ctitatem in alijs. fuit enim C H R I S T V S ple-
 nus gratiæ & veritatis non solum in seipso, sed
 de plenitudine eius omnes accepimus. Quintum
 mysterium est vniuersalitas sanctificationis.
 Ex hoc namque quod non dicitur sanctificationis
 horum vel illorum, nec animarum tantum aut
 corporum, nec rationalium tantum aut irrationali-
 um, monstratur quod in eo est virtus sanctifica-
 tionis omnium. Et verè sic est: quoniam ut dicitur
 ad Ephes. j. Deus proposuit in dispensatione
 plenitudinis temporis instaurare omnia in Chri-
 sto, quæ in coelis, & quæ in terra sunt, in ipso.
 Rursus in eo quod non dicitur sanctificationis ta-
 lis (puta secundum gratiam prophetiarum aut secun-
 dum qualemcunque aliam specialem gratiam) sed
 simpliciter & absolute dicitur, in virtute sanctifi-
 cationis: aperitur quod in eo est virtus sanctifi-
 cationis secundum omnem speciem sanctitatis: ita
 quod huiusmodi virtus sanctificatio est vniuer-
 salis, & secundum omnes sanctificationis species,
 & secundum omnia sanctificabilia: est liquidem
 caput super omnem Ecclesiam tam terrestrem
 quam coelestem, & hominum & angelorum: ut
 dicitur ad Ephes. j. & Colos. ij. Sextum myste-
 rium est tempus quo incipit sanctificatio: hæc, dum
 dicitur, ex resurrectione mortuorum, hoc est ex
 resurrectione non qualicunque, sed à mortuis (ge-
 nitivus enim pro ablativo à Grecis ponitur)
 iuxta supra inductum verbum iohannis. Nondum
 erat spiritus datus, quia i u s v s nondum erat
 glorificatus. In eius signum primo die resurre-
 ctionis dedit spiritum sanctum discipulis, insus-
 cando in eos, dicens Accipite spiritum sanctum,
 & dedit potestatem remittendi peccata. Nec pro-
 pterea

¶ Tentaculi secundi 42

quæta intelligas ante resurrectionem **CHRIST** I deo esse virtutem sanctificandi aut sanctificationem ipsam (quoniam prius sanctificationis opera multa Dominus effecerat) sed quia prius paliter manifestis & universaliter præordinata est sanctificatio exercenda à tempore resurrectionis. Principaliter quidem : quia sanctificationes priores erant quasi dispositiones seu viæ ad sanctificationem universalem futuram post resurrectionem. In cujus signum etiam ipsi Apostoli quamvis mundi ex sermone **CHRIST** I, adhuc cæci erant, non intelligentes scripturas id est in die resurrectionis aperuit illis Dominus sensum ut intelligerent scripturas. Manifestis vero; quia tunc manifestata est virtus **CHRIST** I ex gloria resurrectionis. Universaliter autem: quia in omnes gentes extunc salus predicandi, & conferenda ordinata est: ut patet in Evangelio.

Septimum mysteriū est causa sanctificationis, quod scilicet resurrectio ipsius ordinata est causa sanctificationis: ut scilicet filius Dei & propria autoritate & ministerio propriæ resurrectionis sanctificaretur: nam sicut mortem nostram moriendo destruxit, ita vitam resurgendo reparavit. Est liquidem ipsius resurrectio causa vite nostre, tum animæ, quia surrexit propter institutionem nostram tum corporis, quia Salvatorem expectamus, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratū corpori claritatis suæ. Dum ergo dixit ex resurrectione mortuorum, duo notant mysteria: temporis scilicet, quo sanctificatio quasi maturus fructus haberetur: & causæ, quia resurrectio in dignitatem concausandi sanctificationem elevata est. Octavum mysteriū est integritas spiritualis esse: quandoquid

¶ Quæstio prima. 43

doquidem ex resurrectione effectum est corpus **CHRIST** I spirituale, iuxta Apostoli sententiam, ad Corinth. xv. habuitque extunc Salvatore esse spirituale integrum, hoc est secundum cunctos nature assumptæ partes. Manifestaturque hinc, quod illius Dei secundum spiritum redolentem tum ex resurrectionis in corpus secundum esse spirituale consummatur ex resurrectione, præordinatus in sanctificator. Dicens itaque, ex resurrectione mortuorum, tria dixit mysteria: temporis, quo quasi fructus maturus sanctificatio haberetur: causalitatis, quia in dignitatem concausandi sanctificationem resurrectio elevata est: & integritatis, quia consummaturum est esse secundum spiritum per redolentiam ad corpus. Ex his tribus sanctis prioribus confurgit mysterium novum, quod sanctificare obvenit **CHRIST** O, ex divina ab æterno prædestinatione secundum vitamque naturam: divinam scilicet & humanam qualemcunque, sed gloriosam, ut verè impletam coprosecutus causam ab Evangelista assignatam. Quare non dū erat spiritus datus: quia **IN** EVANGELIO non dū erat glorificatus, hoc est liquidè quod hic docet Apostolus, dicens quod prædestinatus est filius Dei sanctificator ex resurrectione à mortuis, quia protulit gloriatus est. Spectant reliqua quædam mysteria ad qualitatem resurgemus ad sanctificandum. Non enim posita sunt hæc verba: **IN** EVANGELIO Christi Domini nostri, ad quasi circumloquendum reverenter illum, qui surrexit: sed quoniam sic per nomen substantiæ potuissent dicere ex resurrectione eius, si tantum significare voluissent de cuius resurrectione loquitur, sicut per verbum

Tentaculi secundi 42

mortuorum significavit de qua resurrectione lo-
quebatur elegit apostolus tot titulos apponere.
vt & quis & qualis ex resurrectione præparatus
sit sanctificator monstraret. Decimum igitur
mysterium monstratur per nomen **I E S V**: quo
non solum quis monstratur, pro quanto est no-
men proprium: sed qualis, pro quanto à salu-
tatione impositum illi est: vt dixit Angelus ad Io-
seph. Surrexit quippe ad sanctificandum **I E S V S**, hoc est saluator: quoniam deus & a morte vni-
uersum genus humanum saluauit, vitam illius in-
choando in propria vita corporali, immortalis,
impasibili &c. Verè etenim impletum tunc est
illud Psal. Saluauit sibi dextera eius: quoniam
ipse Dei filius per suam animam quasi iunctam
dexteram saluauit sibi ipsi corpus proprium vi-
uificando, & dotibus quatuor ab Apostolo expli-
catis. scilicet ad Corinth. xv. glorificando. Et verè si
C H R I S T V S surrexit: & nos resurgemus:
vt ibidem dicitur. Undecimum mysterium re-
gæ dignitatis monstratur per nomen **C H R I**
S T I. Verè siquidem peruenit in regionem val-
de distantem (vipote in regionem gloriæ eter-
næ) accipere sibi regnum: quoniam victor est vi-
ctione gloriæ super omnes reges. Oportuit si-
quidem **C H R I S T V M** pati hæc (scilicet inu-
rias & mortem) & ita futuræ resurgendo in gloriæ
suam, Incipisse ergo regnum **C H R I S T I** ex
sua resurrectione monstrat Apostolus, qui præ-
destinatum ipsum dicit sanctificatorem ex resur-
rectione qua surrexit **C H R I S T V S**: sicut etiā
ex tunc incepit executio consummatæ saluatio-
nis quoniam surrexit **I E S V S**. Tunc quoque in-
cepisse dominium eius: duodecimum mysteriū
aperit dicendo, Domini. Qui enim prius vene-
rat

Questio prima. 43

rant ministrare, subijci & mori, surrexit Domi-
nus, dicens: Data est mihi omnis potestas in celo
& in terra. Non quod prius nō fuerit Dominus
(quoniam verè dixerat: Vos vocatis me magister &
Domine, & bene dicitis: sum etenim) sed quia
prius secundum humani corporis officia non ve-
nerat dominum exercere, sed subiectionē, surre-
xit omni ex parte Dominus: quā impletur illud:
Dominus regnauit, decorem gloriæ corporalis
indutus est. Noster demum mysterio victor
dicitur non quod aliquis aut aliquid exinanitur ab il-
lius dominio (de quo scriptū est: Omnia subie-
cisti sub pedibus eius) sed quia peculiari modo
Dominus noster, hoc est fidesum, est: tunc quia
dominatur in nobis, qui voluntates nostras subij-
cimus illius mandatis: tunc quia cultu fidei, spei
ac charitatis gaudemus atque gloriamur in &
de ipsius dominio. Fruendus ergo resurrectionis
Dominicæ per ly noster notatur vt nō quasi ita
nis aut in tempus solumquam fructificaturus sur-
rexit, sed surrexit Dominus noster, vt statim
nos habuerit, vt nunquam nos omnino deserue-
rit. Prædestinatus est ergo filius Dei secundum
spiritum: vt sit filius Dei in virtute sanctificatio-
nis ex resurrectione qua à mortuis surrexit **I E**
S V S Christus Dominus noster.

Perpice lector in duabus explanatis senten-
tijs collectam ab Apostolo materiam Euangelij
de filio Dei: dum & trinitatis & incarnationis
ac incarnati verbi tam secundum humilitatis
quam gloriæ statum, & sanctificationis virtutis, ac
per hoc sacramentorum mysteria proposuit. Et
ne quid remaneret intactum subiungendo ter-
tium relationum totam complexus est Euangelij
materiam. Nam vbi de capite collegerat, ad

De Pentaculi secundi 42

ecclesiam ipsius. CHXISTUS corpus descendit, oportet enim euangelizare quodq; vnā sanctam in CHXISTO ecclesiam: vt patet in symbolo. Quinque autem (vt breuiter perscrutemur) de CHXISTO ecclesia proponit. Primo, communionē cum CHXISTO, nō qualitercūq; sed dependēdo ab ipso dicit, per quē iungitur enim ecclesia CHXISTO vt caput: & ab ipso pendet, vt à capite pēdet corporis vita. Secūdo dōna CHXISTUS in ecclesia & cōmunia tōti ecclesie dicens, accipimus grātiā & dōna quibus diuersa membra seu gradus diuersi sunt in ecclesia, dicens, & apostolati in hoc enim primo gradu reliqui sūt intelliguntur. Tercio, finem intrinsecum propter quē distribuitur gradus ac dōna in ecclesia, dicens, ad obediendū fidei. Vbi fides nea quē sine operibus mortua est, sed formata, quē per dilectionem operatur, posita est finis: nam obediētia fidei nō est vbi fides mortua est, voluntate enim repente obedire fidei, quē diligendū Deū super omnia monstrat, nō mouetur homo ad obediendū fidei. Rursus vnitas fidei monstratur ex singulari numero: & non vt vnusquisq; in sua fide saluetur, sed obediens fidei vni. Quarto, in dīstinctionem vniuersalis ecclesie aperit. Ex eo namq; quod nō in vna tantam mōtione dēd in omibz gentibus ad hoc vnū, vt scilicet obediāt fidei vni, grātia vna & apostolorum vna accipimus: consequens est, vt vna itq; indiuidua sit vniuersalis ecclesia CHXISTUS in omnibus gentes iuxta verbum Domini, fiet vnū ouile, & vnus pastor. Quinto, finem extrinsecum, Pro nomine eius, tota enim ecclesia ordinatur ad gloriam Domini IESU Christi: nec sunt apostolici doctores, protectores

De Quæstio secunda 43

res &c. pro gloria propria, sed pro gloria filij Dei. Habet ergo summarie ex verbis apostoli totam euangelij materiam, quam intendeat Romanis proponere.

Ad ea quę tanquam difficultantia materiam adducta in principio sunt, non est confutandum sed explamando summarie dicendum, quod licet non admittatur quod qui refert filium Dei absolute, vt predestinatus sit filius Dei absolute, admittitur tamen vt qui refert filium Dei factum secundum carnem ex semine David: hoc est filium Dei vt est filius hominis. Nec est inconueniens vt illa triplicitas relatiui sic ordinetur vt semper crescat, referendo immediatē antecedens, in quo etiam prius antecedens clauditur: hoc est vt primum qui refert filium Dei secundum qui refert eundem factum secundum carnem; tertium verō per quem refert eundem non solum factum secundum carnem, sed predestinatum &c. Nec inconueniens diuersas eundem textum habere expositiones etiam secundū sensum literalem: quoniam auctor sacre scripture est spiritus sanctus, qui plures simul sensus intendere potest. Vnde autem varietas ipsius textus emergerit, nō apparet. Quod enim ex translatione non contigerit, manifestat diuersitas textus etiam apud Græcos, nam apud Vulgaris legitur predestinatus, & apud Origenem, destinatus. Vt cūq; sit, textus verificatur vtroq; modo: vt patet ex dictis. Hec de prima quæstione.

Circa secundam quæstionem de verbis Ioan. Qui non ex sanguinibus &c. ambiguitas occurrat primō in vna & eadem generatio negatur per tres negationes, nō ex sanguinibus, neq; ex voluntate carnis, neq; ex voluntate viri: aa

¶ Tentaculi secundi ¶

Angulis negationibus respondeant singulae generationes. Nā si vna eadē generatio per omnes negatur inutilis videtur multiplicatio tot causa-
rum. Ad quid enim opus est miscere in Euāgelio naturalē hominū naturā provenire nō solum ex sanguinibus, sed etiam ex voluntate carnis, & ex voluntate viri? Si verō tres gērationis species descriptae dicuntur, falsum apparet, ex eo qd generatio ex voluntate carnis, nō est diversa a generatione ex sanguinibus. Occupata quippe carnis nō aliter generat filios quā per cōmixtionem carnalē maris & foeminae. Secūdo, an vna eadē voluntas sit voluntas carnis, & voluntas viri. Nā si locutio ista propria est, oportet ex vna parte vna fateri voluntatē, quā non inveniuntur in toto genere humano diversae species voluntatum (quoniam enim animalibus appetitus multiplicatur in plures species, voluntas tamen nō multiplicatur) & ex altera parte nullam dicere voluntatem carnis; quia voluntas in sola ratione est, & appetitus est rationalis, & non carnalis seu sensibilis. Si verō non curandum creditur de proprietate nominum, & dūe voluntates quasi duo appetitus distincti dicuntur (rationalis scilicet, qui proprie vocatur voluntas; & sensibilis, qui appellatus est voluntas carnis) tunc sententia teneri poterit, sed lingua colubenda erat; quod procul ab Euāgelista esse debet.

Tercio, an filij Dei per adoptionem, dicantur proprie nati ex Deo, an secundum communem tantum usum quo in humanis adoptatus in filium dicitur genitus ab illo per adoptionem; qui etiam in hac litera dicitur genitus ex voluntate viri. Quod enim proprie intelligi debeat, ex eo videtur quod nisi proprie essent ex Deo nati
non

¶ Quæstio secunda, ¶

non essent proprie filij Dei. Quod verō communiter accipiendum sit, ex eo apparet quod voluntariē genuit nos dādo nobis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba pater.

Ad hanc quæstionem dicitur qd Iohānes Euāgelista triplicē ac per hoc omnē in humanis generationis modū complexus est. Primi, quo vita naturalis acquiritur, & nascuntur filij hominū ex sanguinibus viri & mulieris. Secundum, quo vita moralis consona carni, in bonis sit ex voluntate carnis, hoc est ex electione eorum quæ cōsonant carni. Et hinc nascuntur filij huius seculi: quorū vita est circa aut necessaria aut utilia, aut delectabilia secundū carnem. Tertiū, quo vita excellens consona rationi, in nobis sit ex voluntate viri: hoc est ex electione eorum quæ sola ratio seu vitæ animus commūda dicitur. Et hinc nascuntur filij huius seculi quocq; seculi qui ex cōsententibus sunt inter quos quidā heroes vocantur. Ita qd intendit Euāgelista filios Dei neq; ex natura simpliciter, neq; ex natura adiuncta voluntate carnis (hoc est studio ad quæcūq; spectant ad carnalia) neque ex natura adiuncta voluntate viri (hoc est studio officioso ad quæcūq; sunt & esse possunt virilis perfectionis, delectationis, aut gloriæ) nasci aut fieri. Et quoniam ad aliquod hominum nūm spectat omnis generatio hominum secundum quodcūq; esse possibile, siue ex coelo, siue ex quacūq; causa naturali aut voluntaria (ut patet discurrendo & applicando) ideo hanc triplicem generationem negando, aperuit Euāgelista aliunde querendam esse generationem filiorum Dei, quā ex naturalibus aut voluntariis causis creatis: & statim manifestavit quænam generationis modum, dicens, sed ex Deo

De Pentaculi secundi 42

nati sunt. Nec dixit, sed à Deo facti sunt (et ex-
terre creaturæ, quas dixit & factæ sunt, sed dixit,
sed ex Deo nati sunt: docet filios Dei tali modo
procedere à Deo ut mereantur dici nati ex Deo:
tum propter naturalitatem in modo producendi:
tum propter cōnaturalitatem rei productæ. Quæ
quoniam altioris speculationis sunt (ut potest à
Ioanne euangelista dicta) oportet, aliter inchoan-
do aduerti bona creata distinguere in duos ordi-
nes. Vnus est ordo nature, alter est ordo gratiæ.
In primo ordine sunt omnes substantiæ creatæ,
& proprietates, actiones, passiones, & quæcūq;
quoniam debet eis naturaliter conueniunt. In se-
cundo autem quædam ad propositum spectant, in-
ueniuntur quædam res quæ ita sunt de ordine
gratiæ ut sint de genere Dei: ut charitas, & lu-
men gloriæ. Bona creata prius ordinis se habent
ad Deum ut artificia ad artificem: quæ sunt alie-
na à natura artificis: ut domus, arca, nauis, &
cetera huiusmodi testantur refata ad suos artifices.
Charitas autem & lumen gloriæ quæ supremum
tenent locum in secundo ordine, se habent ad
Deum ut cōnaturalia ad id cui sunt cōnatu-
ralia: ut ea quæ sunt secundum naturam ad na-
turam: sicut calere ad ignem, sicut moueri deorsum
ad gravem. Quod ex eo cognoscere poterit,
quia nihil horum potest esse natura aut cōnatu-
rale alicuius creaturæ creatæ aut creabilis. Non
potest siquidē fieri aliqua creatura quæ sit super
naturam beatitudinis illa quæ cōsistit in frui-
tione promissæ nobis in cœlesti patria: ut sit su-
per naturam amans Deum amore charitatis, quod
distinguitur filij Dei à filiis perditionis: quo-
niam si aliquid horum posset fieri, posset esse ali-
qua creatura non indigens gratia Dei, sed ex
proprijs

De Questio secunda. 42

Proprijs suæ nature haberet quod non posset pec-
care, & seipsum saluaret: scriptum est enim 1. Io-
h. Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non ha-
bit, quoniam semen ipsius in eo manet, & non po-
test peccare, quoniam ex Deo natus est, & natus
cap. v. Omnis qui natus est ex Deo non peccat,
sed generatio Dei conseruat eum. Quia igitur
proprius est Deo esse naturaliter beatus dicta bea-
titudine, & amare naturaliter ipsum Deum sic,
scilicet dicta charitate: cōsequens est ut intelli-
gamus bona creata quibus cōsistunt filij Dei
hic quidem inchoatiue per gratiam charitatis in
patria verò complete per consummatam gratiam
luminis gloriæ, esse de genere diuino, & Deū se
habere ad illa ut ad cognata, ut ad cōnaturalia,
ut ad secundam naturam ipsius Dei, & propterea
reliquæ creaturæ factæ dicuntur filij, autem Dei
nati dicuntur, hoc siquidē nasci dicitur, qui ad
cōnaturalia producantur, qui ad ea quæ sunt
secundum Deum naturam eleuantur. Naturæ
siquidem tam ratio quam nomen ad naturam
spectat. Si itaq; ex termino consideres produ-
ctionem filiorum Dei, natos ex Deo intelligat
qui sunt cognati ipsi summo Deo. Si modum
quoq; inspicias, idem mouet. Duplitate siquidē
aliquid à voluntate efficitur. Vno modo
absolūtē: ut quum eligimus aliquid exterius
operari: ut modum, edificare &c. Alio modo
ex affectione: ut quum ex odio vel amore mo-
nemur ad aliquid. Quod procedit exteriori vo-
luntate, dicitur fieri à voluntate. Quod pro-
cedit in nobis à voluntate affecta, dicitur
nasci ex voluntate: quasi naturaliter illud pro-
ueniat: quia voluntas affecta per modum natu-
ræ operatur, habitus enim inclinat per modum

22 Pentaculi secundi 42

naturæ: & quasi intrinseci principij rationem induit voluntas affecta, quando ex affecta volūtatē sumus tales: puta mīres, aut iusti, aut avari &c. Vnde Iohannes euāgelista eadē præpositione, scilicet ex: & eodē participio, scilicet nati, vsus est in singulis particulis, dicens: nō ex sanguinibus, nō ex voluntate carnis, non ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt, nam ly nati, subintelligitur in præcedentibus. Ac si replicasset: qui nō ex sanguinibus nati sunt, neq; ex voluntate carnis nati, neq; ex volūtatē viri nati, sed ex Deo nati sunt, filij siquidem hominū nati sunt in esse naturæ ex sanguinibus, & filij huius seculi communiter nati sunt in esse morali ex volūtatē carnis, hoc est ex voluntate affecta carni: & similiter filij huius seculi egregiæ vitæ, nati sunt ex voluntate viri: hoc est ex voluntate affecta virilitati. Quorū hęc? Vt percipias filios Dei similiter ex Deo natos. Volūtas siquidem Dei omnium quemodolibet creatorum causa est: sed reliquas creaturas producit quasi voluntate artificis: filios verbō adoptionis producit quasi voluntate affecta: vt potē ad cognatos naturæ diuinæ, ad ea quæ sunt secundum naturam ipsius Dei. Naturaliter enim afficimur ad cōnaturā nobis. Et ex eadem radice profertur quoddā quasi principij intrinseci rationē induit in producendo filios Dei: pro quanto tantum sapit principij naturalis. Ex vtrāq; igitur parte (hoc est ex parte termini & ex parte principij) quantum ad modum producendi tantum naturalitatis diuinæ inuenitur in productione filiorum Dei. vt Iohannes euāgelista ad hęc aperiendā dixerit, ex Deo nati sunt: vt ly ex, & ly nati, vtrāq; naturalitatem indicarent. Et ne hęc illā putes, audi Petri apostolum

23 Quæstio secunda. 42

solum primo cap. ij. epistolæ. Maxima & pretiosa promissa donauit nobis, vt per hoc efficiamini diuinæ naturæ cōsortes. Audi Paulum ad Rom. viij. Quos præcinit & prædestinauit cōformes fieri imaginis filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Vbi vides filios Dei in cōsortium diuinæ naturæ elenatos, & ad cognitionem tantam cum Deo suos filios prædestinatos, vt fratres sint primogeniti filij omnino naturalis veri Dei. Illum siquidem Deus natura genuit verum Deum: nos autem volūtatē genuit, vt simus primitiue creaturarum: vt dicitur Iac. i. Vide denum q; Iohannes euāgelista tanti fecit mysterium per hęc verba prolatis de filijs Dei, vt ne hoc impossibile crederetur, attulerit testimonio id quod est maxime supermirabile, scilicet mysterium incarnationis, subdit enim: Et verbum caro factū est. Tanquā diceret: Vt credas homines nasci filios Dei: scito Deum esse factum carnem, vt habes in glossa. Sunt igitur in supremo totius vniuersi gradu locati filij Dei, qui non ex sanguinibus, neq; ex voluntate affecta carni, neq; ex voluntate affecta virilitati: sed ex Deo nati sunt.

Ad quæstia autem dubitādo, ordinate respondendo dicitur: & ad primum quiddam tres generationes excluduntur per hanc triplicem negationem: & quod generatio ex voluntate carnis non appellatur hęc generatio quæ sunt homines secundum esse naturæ: sed quæ sunt secundum esse morale ex voluntate affecta huiusmodi carnalibus: quales communiter emergunt filij huius seculi ex huiusmodi affectibus: alij prudentes rectores, alij negotiatores, & id genus reliqui. Ad secundum verō quod hęc

¶ Tentaculi secundi.

est sermo de voluntate propria: & vna ponitur voluntas secundum substantiam, dicitur autem secundum affectum. Voluntas siquidem vna & eadem secundum se est quæ est carnis & viri: sed geminatur propter diversas affectiones, altera ad ea quæ virilis excellētia sunt: & vocatur voluntas viri, altera ad ea quæ carnalis necessitatis, utilitatis, aut delectationis sunt: & vocatur voluntas carnis. Ad tertium autem, quod sermo Evangelicæ est de natiuitate propria: quantum tamen sufficit subiecta materia. Vt enim ex diuersis aliquoties consecratura haberi potest, non sunt & sunt filij Dei adoptiui, vt sunt & sunt filij adoptiui hominum: sed eleuantur in consortium & cognationem diuinæ naturæ. Et propterea Iohannes euangelista quum dixisset, Dedit eis potestatem filios Dei fieri: curauit tanto studio aperire modum quo fieri filij Dei. Et post tot negatiua manifestauit modum scilicet quod ex Deo nati sunt. Dixit autem notanter posse consecraturam nunc haberi quia idem Iohannes dicit: Nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus, quum apparuerit, similes Deo erimus. Hæc de secunda questione.

Circa tertiam questionem de verbis Apostoli. (Quid faciunt qui baptizantur pro mortuis & si omnino mortui non resurgunt, vt quid & baptizantur pro istis?) difficultas occurrat, ex eo quod sermo iste est vel de reprehensibili, vel de laudabili baptismo. Nam si de vituperabili baptismo, quo quidam fortè baptizabantur pro consanguineis defunctis sine baptismo: ita quod semel baptizabantur pro salute propria: & iterum baptizabantur pro proximis suis defunctis sine baptismo, erroneè putantur

¶ Questio tertia.

tantes baptizari posse vnum pro alio: Si de hoc inquam erroneè baptismo loquitur Apostolus, infirmum valde argumentum ad persuadendam resurrectionem mortuorum assumit: dum ex iude & spe quam habent de resurrectione mortuorum, tum isti qui baptizantur pro proximis defunctis, arguit quod mortui resurgunt. Nam facillima & in promptu est confutatio huius argumenti: respondendo quod quemadmodum factum illorum est vnum, ita & fides ac spes eorum: ita quod argumentum hoc sumi ex hominum fide ac spe vana non oportet, aliunde monstrare, quum ex proprio facto quo baptizantur pro alijs. Ex hoc enim quod inuoluntè & vanè baptizantur pro alijs, argumentum habetur quod vana est fides & spes quam habent de resurrectione mortuorum. Si verò est sermo de laudabili baptismo, apparet quod oportet incutere alterum duorum inconuenientium: scilicet vel requiuocationem, vel improprietatem. Nam si exponitur pro mortuis, id est operibus mortuis, quæ sunt peccata (iuxta illud ad Hebræos ix, sanguis CHR(IST) emundabit ab operibus mortuis) incurritur requiuocatio. Nam in alia significatione sumitur quum primò dicitur: Qui baptizantur pro mortuis. & in alia sumitur statim subdendo: Si mortui non resurgunt: vt patet. Et nihilominus quale argumentum hinc sumptum Apostolus squirit penes similitudinem nominis ex operibus mortuis ad homines mortuos, ex resurrectione per baptismum ab operibus mortuis ad resurrectionem à naturali morte procedens. Si autè exponitur pro mortuis hoc est pro fide ac spe de resurrectione mortuorum: pro quibus ij qui baptizabantur, profitebantur inter-

grum

24 Tentaculi secundi 42

rum fidei symbolum, in quo manifestè dicitur, Credo carnis resurrectionem &c. ita quod pro tanto dictum est quod baptizantur pro mortuis pro quanto baptizantur profitendo resurrectionem mortuorum. Si sic, inquam, exponitur an cur situr improprietas sermonis. Nam improprie dicitur baptizari pro mortuis, quia baptizantur profitendo resurrectionem mortuorum. Similiter posset dici, baptizantur pro trinitate, quia baptizantur profitendo trinitatem.

Ad hanc questionem respondetur, quod quum Apostolus non arguat ex facto, aut spe, aut ex verbis, sed ex facto (nam dicit: Quid faciant qui baptizantur pro mortuis? & exponens illud factum esse baptizari pro mortuis, subdit: Si mortui non resurgunt, ut quid baptizantur pro illis? scilicet mortuis) oportet sensum horum verborum sumere ex facto ex quo argumentum sumit Apostolus. Nescio autem melius factum hoc interpretari quam ex doctrina eiusdem Apostoli, qui ad Colos. ij. docet eos qui baptizantur baptizari in persona mortuorum, & non solum mortuorum, sed etiam resurgentium cum Christo. Conspulsi, inquit, estis per baptismum Christo: in quo & resurrexistis per fidem operationis Dei, qui suscitavit illū à mortuis. Et rursus cap. iij. Si conuersi estis cum Christo, quæ sursum sunt querite, mortui enim estis: & vitæ vestrae abscondita est cum Christo. Ritus baptismi habet, ut qui baptizantur, emergant sub aqua: & per hoc representent duas mortes: scilicet propriam mortem mortali, & mortem Christi corporalem. Representant enim se mortuos vitæ veteris, sicut Christus mortuus est vitæ huius mundi. Merito enim representans sepulturam Christi

mor

25 Questio tertia. 43

mortui, ponens hominē qui baptizatur sub aqua, sicut corpus Christi positum est sub terra representat quoque hominem illum ita recedere à præterita vita, ut sit illi mortuus & sepultus. Similiter surgendo ex aqua representat duplex resurrectionem, & Christi corporalem, & hominis spirituales: ita quod ex hoc quod homo surgens ex aqua, representat Christum à mortuis resurgentem, representat quoque seipsum surgere in nouā vitam spirituatē, nunc quidem quantū ad animam secundū rem in futurum autem etiam quantum ad corpus in spe. Hoc est factum ex quo arguit Apostolus, dicens: Quid faciant qui baptizantur pro mortuis? hoc est in persona mortuorum, si mortui non resurgant, ut quid baptizantur pro illis? hoc est personam illorum agunt qui sic baptizantur pro mortuis, sicut in representatione, nibus quidam agunt fortes, quidam modestos, quidam mortuos, quidam claudos, quidam cecos &c. & sic dicitur operari pro cecis, pro claudis, qui agunt personam illorum. Ex tali itaque baptismi ritu quo qui baptizantur, personam mortuorum agunt ad similitudinem Christi mortui, & consequenter personam resurgentium ad similitudinem Christi resurgentis: argumentum sumpsisse apostolum intelligendum est, tum quia secundum hunc sensum inuenitur argumentum efficax. Vanum siquidem esset tale factum representationum mortis & resurrectionis, si mortui non resurgunt. Tum quia expositor littera suum modo argumentum à facto, iuxta verba apostoli.

Tum quia seruatur proprietas sermonis, & nulla interuenit æquiuocatio. Tum quia consonat alijs doctrinæ apostoli. Tum quia nihil incertū aut noui in Ecclesia Christi per hanc expositionem

28. Pentaculi secundi 42

positionem ponitur.

Et adverte, quod quia ex modo facti solus ritus baptismi per immersionem representat mortem & resurrectionem: ideo Apostolus quasi particulariter loquitur de facto illorum qui baptizantur in persona mortuorum. Et rursus ideo apostolus coniunctionem & dicendo: Vt quid & baptizantur? quasi diceret: Vt quid non solum baptizantur, sed baptizantur pro illis: id est in persona mortuorum? Tamen diceret: Vt quid tali ritu personam mortuorum & resurgentium assumunt quem baptizantur? Notanter autem dixi ex modo facti: quia ex efficacia sacramenti semper baptismus quomodocunque fiat communio & consociari hominem facit, & resurgere cum Christo in novitatem vite.

Ad obiecta autem in principio, non est aliter respondendum, nisi quod expositio illa de operato illo erroneo baptismi minus consona videtur sensui apostoli: qui ex facto manifestè arguit, & non ex spe facti. Hæc de tertia questione.

Circa quartam questionem difficultas occurrit: quia non apparet literalis sensus secundum planum terre contextum. Non enim apparet ad quod propositum dicatur illa verba: Mediator autem unus non est: Deus autem unus est. Constat namque ibi sermonem fieri de differentia inter legem Mosaicam, & promissionem factam Abraham in Christo. Et quantum apparet, extra propositum, extra contextum interpolationi est quod officium mediatoris est inter duos: & similiter quod Deus est unus, quorum enim hæc hic, quamvis in se verissima sint? Hæc est tota questionis ratio ac summa.

Ad

29. Questio quarta 43

Ad hanc questionem dicitur quod referendo clausulam illam in manu mediatoris, ad legem Mosaicam de qua est sermo: soluitur facillè questio. Ad cuius clariorem & plenioram intelligentiam colligenda antedicta summa sunt. Posuit ibi Apostolus ex una parte Abraham, promissionem (quam etiam testatur eundem Deo confirmatum vocat) & ex altera parte Moysi legem. Et ex parte Abraham posuit quinque scilicet fidem, benedictionem, vitam, hereditatem, & iustitiam. Ex parte vero legis contraposuit quod quinque: scilicet opera legis, maledictionem, vivere in operibus legis, transgressionem, & peccatum. Et demum concludit legem fuisse in custodia & pedagoga ad fidem Iesu Christi in quo omnes homines vivuntur per fidem, & fidei sacramentum baptisma. Quoniam igitur ex parte promissionis Abraham tot dicta bona posuit, sed Apostolus, & ita appropriasset Abraham, ut negasset illa à lege: questionem interposuit, Quid igitur lex? Et statim respondet, propter transgressionem posita est, donec veniret semen cui promiserat, ordinata per Angelos in manu mediatoris. Vbi quatuor conditiones legis manifestat. Prima est, quod propter malum posita est: hoc est, lex non est posita ut faciat bonos & iustos: sed ut puniat malum. Et hoc significat illa verba, Propter transgressionem posita est. Quoniam enim dux sint partes iustitiæ, scilicet declinare à malo, & facere bonum: lex scripta in hoc differt à fide Abraham, quod lex ad malum potestatem habet: culpæ quidem puniendum: penæ vero infligendum. Fides vero efficit bonum: quia ex fide vivitur vita iustitiæ & dilectionis &c. At si contra hoc

¶ Tentaculi secundi 42

hoc obijciatur, non esse deterioris conditionis legem Moysi legibus humanis: quas constat positas esse: non solum propter transgressionem attendendam & puniendam, sed etiam propter bonum virtutis. Nam ad hoc ordinantur leges, vt fiant homines virtuosius, vt patet ij. & v. Ethico. Maxime ergo lex per Moysen à Deo data ordinatur ad reddendos homines virtuosos. Et confirmatur: quia legis præcepta sunt non solum de declinando à malo (puta Non occides: Non moechaberis: Non adorabis deos alienos &c.) sed etiam de faciendo boni: puta, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c. Honora patrem tuum. Ad hoc dicitur, quod aliud est loqui de fine legis, aliud est de effectu legis. Nam finis legis ad intentionem spectat: effectus vero ad potestatem & efficaciam legis. Si de fine est sermo, finis legis est bonum virtutis: ad quod intendit per præcepta &c. ducere. Sed nulla lex scripta habet hanc potestatem, hancque efficaciam vt efficiat aliquem bonum: præcipere siquidem potest bonum, sed non facere. Sed respectu transgressionis seu mali habet lex potestatem & efficaciam puniendi. Punit enim malos, & puniendos arceat consequenter vt experientia testatur. Apostolus autem non de fine, sed de effectu legis & iudei loquitur: & docet quod fides Abrahæ facit hominem iustum ac vivum &c. lex autem non potest iustificare aut vivificare aliquem, sed potest punire. Et ideo propter transgressionem tanquam materiam proprii effectus qui est puniitio, posita est, & non propter iustitiam seu vitam, in quam non potest vires suas exercere, nisi pro quanto disabuntur in maiori ordine in suis omissionibus. Lex enim præcipit

¶ Quæstio quarta. 43

ciens religionis seu pietatis opera, non potest efficere in subditis religionis aut pietatis officium: exercet vires suas puniendo: vt lapidatus est qui non sanctificavit sabbatum &c. Secunda est, quod est temporalis, scilicet ad Christum. Et hoc significat subiecta verba, donec veniret semen cui promissarata quod hinc habes quod lex Moysi non est perpetua, sed temporalis. Nec obstat quod prioris dicitur in lege Moysi, Legitimum sempiternum erit, aut aliquid simile: quoniam huiusmodi sempiternitas accipitur pro duratione coram populo Iudæorum. Et est sensus, quod est sempiternum secundum perpetuitatem populis, scilicet usque ad Messiam: qui patet finiri seculi prædictus est, & vnum populum ex omnibus facturum novo nomine Christianum: & iuxta verbum Esaiæ. Et vocabitur tibi nomen novum, quod os Domini nominavit. Scito tamen quod lex cum suis præceptis potest dici perpetua quantum est ex parte auctoritatis humane: pro quanto posita est non revocabilis nisi per ipsum Deum verum. Et dicitur temporalis, pro quanto Deus verus caro factus adimplevit illam: & sic consummavit, non consumpsit illam: iuxta illud, Non veni solvere legem, sed adimplere. ita quod finivit legem, non consumendo vt cibis finitur, sed persciendo: vt officium ducis exercitus finitur parata victoria: iuxta aliud verbum Domini in cruce: Consummatum est. Tertia conditio est, quod lex est ex coelesti auctoritate posita: vt pote ordinata per Angelos. Quod etiam Stephanus procomari prius dixerat. Adhuc septimo: Accipitis (inquit ad Iudæos) legem in dispositione angelorum. Decuit vt inter tot quasi ignobiles

¶ Tentaculi secundi ¶

conditiones quas de lege referebat Apostolus, interponeret aliquam nobilem & gloriosam: scilicet quod ordinata fuit per angelos. in quo omnes humanas leges excellit: & auctoritatem diuinam habere monstratur. Potest nihilominus ultra commendationem legis hanc particula ad secundam conditionem pertinere: ut scilicet significetur à quibus & ad quos lex erat usque ad semen promissum: intendens quod ordinata erat per Angelos temporalis: scilicet donec veniret semen. Ac si aperte diceret: Lex est temporalis secundum quod est ordinata per angelos, qui cognoscebant huiusmodi temporalitatem: quamuis secundum quod est accepta hominibus, videatur sempiterna.

Quarta conditio est quod est mediatrix: & hoc significant verba illa, in manus mediatoris: hoc est in opere dimidiatoris. Et intendit quod lex fuit dimidiatoria: pro quanto fuit data non toti generi humano, sed uni parti, scilicet filijs Israel: & distinctiua fuit illius populi à reliquo mundo. unde etiam in vestibus signa differentia ab alijs mandauit lex. Et quod hic sit sensus literalis, apparet ex eo quod huic sensui omnia sequentia consonant: ita ut currant absque cessitatione aliqua: ut patet in sequentibus. Habet ergo lex hanc conditionem quod fuit dimidiatoria generis humani, quo contra fides Abraham, semen eius **CHRISTVM** unitatem mundi facit. Unde statim Apostolus subiungit, quod postquam reuelata est fides **CHRISTI**, non est ludens neque Creans &c. sed omnes sumus vnum in **CHRISTO**. ut per hoc intelligas quod cessauit dimidiatio legis ubi reuit unitas **CHRISTI**. Unde statim ex hac legis

¶ Questio quarta. ¶

legis conditione Apostolus materiam obiectio nis assumit, dicens: Mediator autem vnus non est: Deus autem vnus est. Non dixit, Mediator duorum aut plurium est: quoniam non loquitur de officio mediandi, hoc est coniungendi vel concordandi duos vel plures: sed dixit negatiuam: scilicet vnus non est: quia diuidiari non est facere vnum, sed scindere vnum. Et per oppositum Deus est vnus in sua promissione: quia vni semini promittit benedictionem omnium gentium. Promiserat enim quod Abraham dicitur fuisse promissiones, & semini eius, non dicit, & feminibus, quasi in multis: sed quasi in vno: & semini tuo, qui est Christus. Ad huius quippe unitatis promissionem per quam constituitur totus mundus in unitate, spectat quod dicitur, Deus autem vnus est, in sua promissione. Ita quod ex hac legis conditione quod est dimidiatoria generis humani, nascitur statim questio, assumpta propositione vniuersali quod diuidiatur ut sic non esse, citius vnus, & de regione contrapositionis quod Deus est vnus in sua promissione. Nam hic statim inferitur, Lex ergo aduersus promissa Dei: pro quanto promissa Dei sunt in unitate generis humani in vno semine Abraham: & lex non est ad unitatem, sed ad diuisionem generis humani. Vbi videre potes quomodo ad propositum materie de qua tractat Apostolus secundum hanc sententiam ista sint hae verba. Sunt enim adeo ad propositum, ut fuerint valde etiam necessaria ad plenius commendandam promissionem & fidem Abraham supra legem. Unitas namque vel diuisio generis humani maximam facit differentiam. Et ut plenius appareat veritas dicti sensus, transcendenda

De Pentaculi secundi 42

Summarie est responsio Apostoli ad exortā ob-
jectionem, prenotando duo. Alterum est, quod
licet hæc obiectio sit expresse deducta ex ul-
tima conditione legis, pro quanto quasi syllo-
gizata est in de iustificatur tamen in littera quod
ex alijs quoque legis conditionibus nascitur di-
cta obiectio, dum in numero plurali dicitur, lex
ergo aduersus promissa Dei. Ex hoc enim in-
telligimus concludi legem esse aduersus multa
promissa Dei, & non solum aduersus vilitatem
promissam. Et verè apparet hinc quod sit & ad-
uersus iustitiam promissam, pro quanto lex pro-
pter transgressionem posita est, & aduersus hæ-
reditarium semen, promissum, pro quanto durat
donec veniat semen, duratio siquidē legis quan-
diu est, tollit seminis illius aduentum, & econ-
trario, lex ergo aduersus promissa Dei apparet.

Alterum est, quod communis radix omnium
infirmitatum legis, quibus differt ac deficit à fi-
de Abrahæ, est penes iustificare seu iustificare
animam. Et tenet si lex posset iustificare, nō pro-
pter transgressionem posita esset, sed propter
vitam iustitiae, & similiter nō duraret donec ve-
nisset semen, sed semper, utpote ipsam vitam se-
mini promissam conferens, & similiter non dimi-
diaret genus humanum, sed vniret ipsum in vi-
ta spiritus. Et propterea Apostolus ad radicem
securim ponit, soluendo objectionem, dum com-
muni omnium infirmitatum legis rationem
reddidit, postquam respondit, absit, & dicit: Si
enim data esset lex quæ posset iustificare, verè
ex lege esset iustitia; intellige Apostolum subti-
liter impotentiam legis tanquam ex necessitate
materie se tenentem asserre. Ac si latius dice-
ret: lex data est suapte natura impotens iustifi-
care

De Quæstio quarta. 42

carentia quod non ex accidente infirmitate, aut
ex aliquo defectu priuatio lex hanc infirmita-
tem & consequenter ceteras concomitantes ha-
bet, sed ex hoc ipso quod est lex, sequitur quod
lex est diuersa res à fide & promissione Abra-
hæ, in cuius signum lex distinguitur contra gra-
tiam Ioan. 1. Lex per Moysen data est, gratia
per 1. 8. v. m. Christum facta est, fides siquidem
pars est gratiæ. Et quod hoc sit verū, manifesta-
tur: quia si data esset lex quæ posset iustificare,
ex lege verè esset iustitia; quod esset contra pro-
missionem Dei: quia si ex lege iam non per re-
missionem, ut superius dictū est. Igitur quod
lex sit habens tot conditiones, ex naturali eius
impotentia seu infirmitate est. Deinde subiun-
git quod non aduersus promissa Dei has condi-
tiones habet lex, sed pro promissis Dei: pro
quanto ex eis conditionibus transmittit subdi-
tos ad promissionem factam Abrahæ, dicens: Sed
conclinet scriptura omnia sub peccato, ut pro-
missio ex fide 1. 8. v. Christi daretur credenti-
bus. Ideo, inquit, lex scripta clauis omnia præ-
cepta tam de malis vitandis quam de bonis pro-
sequendis sub peccato, cognoscendo, & cupiscen-
do, permanens ac puniendo: ut sic transmittat
ad desiderandū & querendū medicum redem-
ptorem ac saluatorem. Nulla enim ex parte in-
ferunt via quod velit & querat medicū, melior
est, quam morbum propriū augeri & durare co-
gnoscere, ac puniri, sine liberatione tamen. Sic
lex transmittit ad C. H. 1. 5. 1. v. m. nam lex co-
gnitionem peccati dabat (ad Rom. vii. Peccatū
non cognoui nisi per legem.) & puniebat, ut pa-
tet, & & cupiscentiā augebat occasione acce-
pta, ut patet ibidem: & durationē peccati ope-

¶ Tentaculi secundi.

rabatur pro quanto non poterat interiori sanare aut adiuuare. In hoc autem quod scriptura con-
clouit omnia sub peccato, cointelliguntur omnes
antedictae legis infirmitates: quia omnes sunt in
via colligari cōmuni ratione, scilicet quod lex
non potest infirmare, sed sub peccato ponere: ut
facile est discurrendo deducere.

Soluta autem obiectione ex hoc quod infir-
mitates quidem huius necessario habet, sed habet
eas & vitat eis transmittendo ad hoc ut pro-
missio ex fide Iesu Christi detur credentibus: ex
tribus similitudinibus huius antedictas tres infir-
mitates seu conditiones legis, manifestat Aposto-
lus ministerium legis quo seruicuius promissio se-
mitur custodiendo, ducendo, fovendo.

Prima similitudo est ad custodem expectan-
tium in tenebris claritatem: in primis quibus veni-
ret illud. Et haec respondet infirmitati legis quae
posita est propter transgressionem, qua conclusit
omnia sub peccato. Secunda est ad pedago-
gum abili. Inque lex pedagogus. Et haec respicit
illam infirmitatem in manu mediatoris, datus si-
quidem pedagogus est populo Israel tanquam
patre electio pro alijs, sed regendo ipsum ab alijs:
Iuxta illud Deut. xxxij. Pars autem Domini po-
pulus eius, Iacob funiculus hereditatis eius. Un-
de huius similitudinem auerfit Apostolus unitate
omnium hominum in Christo. Tertia similitudo
est ad adores & tutores paruuli heredis abili.
Quisio tempore huius paruulus est. Et haec respicit
illam infirmitatem donec veniret semen. Et est
in his tribus similitudinibus perspicere statum
eorum qui sub lege erant, distantem a statu regene-
rationis in Christo penes tria. In tertia quidem
penes seruilem & libertatem, in secunda vero

¶ Quæstio quarta.

penes imperfectionem & perfectionem, in prima
autem penes inutilitatem & utilitatem, ut facile pa-
tet inspicienti textum Apostoli & applicenti.
Et haec de de quarta quæstione. In festo circun-
cisionis Dñi. Anno M. D. XXIIII. Petronij.

**TERTIVM IENT A-
culum: in quo tres quæstio-
nes tractantur.**

CCCVRRVNT tertio circa
diuisa in Novo Testamento di-
uisa de sacerdotio, quæstiones
tres. Prima, de verbis Apoc. c.
v. Fecisti nos. Deo nostro regnum
& sacerdotes. Et cap. i. Fecit nos
regnum & sacerdotes Deo & patri suo. Secun-
da, de verbis Petri Apostoli in cap. ij. primæ fux
epistolæ: Vos autem genus electum, regale sa-
cerdotium, gens sancta &c. Tertia de verbis
eiusdem Petri apostoli in eodem cap. Ad quem
accedentes & ipsi tanquam lapides vivi super-
edificamini domos spirituales in sacerdotium
sanctum, effluentes spirituales hostias acceptabi-
les Deo per Iesum Christum.

Circa verba Apoc. occurrit quæstio, an sit ser-
mo de sacerdotio proprie, an non: nam ad
utramque partem ratio urget. Quod enim de sacer-
dotibus proprie loquat, habetur tñ ex eo quod
sermo improprius dedecet diuinam reuelationem.
Tum ex eo quod coniunctum sibi regni, nomē so-
mitur proprie quæ dicit, Fecisti nos Deo nostro

De Ientaculum tertium 43

regnum & sacerdotes. Quia enim ratione non improprie regni nomen, eadem ratione abducendum à proprietate nō est sacerdotis nomen, quum simul ponantur.

Quod verò nō proprie sacerdotis nomen hoc in loco positum intelligatur, habetur ex eo quod si proprie dictum est, sequitur Christianos omnes aut saltem iustos, omnes saltem predestinatos esse proprie sacerdotes, quod sancta matris Ecclesie pijs aures offendit: propterea multorum hæreticorum dogma. Circa verba quoque Petri Apostoli primo inducta occurrit primo similis questio: an scilicet sit primo de sacerdotio proprie. Nam quid sit sermo proprius, habetur ex duobus. Primo, quia de dignitate populi Christiani loquitur: constat autem ad dignitatem spectare sacerdotium proprie dictum, & nō per similitudinem. Secundo, quia sermo iste sumptus est ex verbis Domini scriptis à Moysè Exod. xix. ubi constat de sacerdotio proprie dicto sermonem esse.

Quid autem non sit sermo de sacerdotio proprie, ex eo arguitur, quia sequeretur quolibet Christianum donatum esse sacerdotio proprie dicto: & sic quilibet Christianus esset proprie sacerdos. Quod hinc tantò clarius sequitur, quando manifestum est ad populum Christianum hunc sermonem dari, & non ad maiores in Ecclesia: ad quos forè referri dicuntur sermones illi apocypsi. Occurrit deinde specialis questio, cur Petrus apostolus referens hanc Domini verba, mutauerit illa. Nam in Exod. Dominus dixit: Vos eritis mihi in regnum sacerdotale. Petrus verb dixit: Vos autem sacerdotum regale. Inter quæ quanta sit distantia, monstrat di-

uersa

De sacerdotio. 44

uersa significatio substantiæ & adiectiui. Circa demum verba eiusdem Petri apostoli ultimo allata, similis primo occurrit questio de proprietate sermonis: quia ex una parte loqui improprie dedecet sacram scripturam: & ex alia parte sequitur omnes Christianos esse sacerdotes, si sermo est proprius, quam ad omnes dirigatur sermo iste. Queritur deinde, an hostias dixerit spirituales diminutionis an excellentiæ causa: ut scilicet hortetur ad offerendum spirituales hostias tanquam meliores hostias coporalibus, vel tanquam ad quales possunt.

Antequam respondeatur, prædeclarandi sunt sex sacra scriptura termini cum differentijs eorum. In duplici siquidem significatione inuenitur sacerdotium in sacra scriptura: scilicet vel proprie, vel secundum similitudinem seu participationem quandam. Et proprie quidem frequentissimum est sacerdotis nomen in sacris literis. Secundum verò similitudinem rerū quidem est ipsum sacerdotij nomen: sæpe tamen sacerdotalis operum nominibus scriptura utitur sic, scilicet secundum similitudinem seu participationem quandam: ut nunc apparebit. Sacerdos igitur proprie, diffinitur ab Apostolo ad Hebræos quinto: Omnis, inquit, pontifex, ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in ijs quæ ad Deum sunt, ut offerat Deo dona & sacrificia pro peccatis. Nec mireris nouit, si de sacerdote loquendo, ad pontificis diffinitionem transire videatur: quandoquidē Apostolus ut synonymis utitur pontificis & sacerdotis nominibus: ut patet ibi in multis capitulis. Iuxta hanc significationem constat appellari sacerdotes eos qui officium habebant offerendi Deo sa-

De Tentaculum tertium. 42

Sacrificia & oblationes: & sæpissime in scriptura nominari. Sacerdotij vero nomine secundum quandam similitudinem Petrus apostolus vititur in verbis in tertia questione inductis: ut infra clare patebit. Opera autem sacerdotis pluries inuenimus secundum similitudinem applicata ad actus diversarum virtutum. Et de interioris actus pœnitentie patet in Psalmista, Sacrificium Deo spiritus contribulatus. De actu abstinentie, ad Rom. xij. Exhibeatis corpora vestra hostiam viuientem, sanctam &c. De actu diuine laudis, ad Hebræos xij. Offeramus hostiam laudis semper Deo, id est fructum laborum consentientium nomini eius. De actu benedictientie ibidem. Benedicentia & communio: noli obliuisci: talibus enim hostijs promeretur Deus. De actu martyrij, Sapientia iij. Tanquam aurum in fornace probauit illos, & quasi holocausti hostiam accepit illos. Et uisibiliter de actibus iustitie in Psalmo dicitur: Sacrificate sacrificium iustitie. Hæc enim & alia huiusmodi per quandam similitudinem hostiæ & sacrificij dicuntur: pro quanto induunt rationem oblationum Deo ad eius honorem. Et similitudinem similitudinem sacerdos dicitur qui hæc ad honorem Dei facit: pro quanto offert huiusmodi virtutum actus Deo, ordinando illos in honorem Dei.

Ex quibus habes primò quòd sacerdos propriè est nomen gradus, ordinis seu officij publici ad offerendum Deo sacrificium: non curando nunc differentiam inter ordinem, gradum, & officium. Sacerdos uero similitudinariè, nomen est virtutis: scilicet religionis seu sanctitatis iustitientis animum ad diuinum cultum.

De sacerdote. 43

tuus. Habes secundò conditiones tres requisitas ad propriè sacerdotem. Prima est, quòd sit ex hominibus assumptus. Et hinc gradus seu dignitas monstratur, ut interlin. glossa notant.

Secunda est, quòd sit pro hominibus constitutus. Et hinc publicæ utilitatis monstratur, ita ut sit mediator inter Deum & homines constitutus pro hominibus in ijs, quæ sunt ad Deum. Tertia est, quòd offerat sacrificia. Et hinc facultas ad supremum oblationum Deo, monstratur: ad differentiam minorum etiam officiorum pebitorum ad offerendum Deo laudes. Nunquam itaque intelligas sacerdotium aut sacerdotè propriè: nisi has in eo inuenieris conditiones. Offerentes siquidem quæcunque virtutis opera Deo: asimulatè sacerdotibus, & participant sacerdotium, pro quanto actum oblationis exercent, sed à sacerdote & sacerdote propriè desciunt pro quanto non ex publico sacerdotis officio offerunt. Et similiter oblata desciunt à sacrificijs proportionabiliter: ut infra clare patebit. Et si obijciatur contra hæc, quòd quæ ratione Christus offerendo seipsum in ara crucis, fuit uerè & propriè sacerdos: eadè ratione sancti martyres offerendo seipsos in ara ignis, & aliorum tormentorum, fuerunt uerè & propriè sacerdotes: ac per hoc reuocant omnia dicta: quoniam ex sola virtute martyrij voluntarij sacerdotum propriè dictum inuenitur. Et si hoc adaluitur, non erit difficile deducere sacerdotem propriè dictum ad offerentes mortificationem carnis & alia huiusmodi.

Ad hoc dicitur quòd inter Christum & alios maxima est in hoc differentia: & pro hinc dicemus triplicem. Prima est, ex parte principij: quia

✠ Tentaculum tertium ✠

CH R I S T V S ex publico sacerdotij officio obtulit seipsum: ita quod fuit constitutus sacerdos ad sacrificandū seipsum: quod de nullo alio etis suspicari fas est: quia nullus sit sacerdos ad offerendum seipsum in sacrificiū, sed ad offerendū in lege vetit vitulum et ovem &c. & in lege nova corpus & sanguinē Domini. **C H R I S T V S** autē Dominus ex hominibus assumptus à Deo patre, & pro hominibus constitutus est ad offerendum seipsum per mortem propriam in ara crucis: ut patet per Apostoli processum longum ad Hebræos. Secunda est, ex parte oblationis. Oblatio siquidem **C H R I S T I** fuit secundum substantiā oblationis voluntaria: hoc est mortuus est quia ipse voluit, nō solum voluntate diuinā, sed etiam voluntate humanā: non solum per modum acceptantis, sed per modum causantis: pro quanto in potestate animæ suæ erat prohibere mortē suam corporalem, quia erat anima glorificata, & noluit fieri huiusmodi prohibitionem. Unde singularissimē scriptū est de hoc voluntario Esai. liij. Oblatus est quia ipse voluit. Et ipse Dominus dicit, Nemo tollit animā meā à me, sed ego ponam eam à meipso. Ioan. x. & de sua quod ad hoc potestate subdit: Potestatem habeo ponendi animā meā, & potestatem habeo iterum sumendi eam. Religiosorum autē sanctorum martyrum oblatio non fuit voluntaria quod ad substantiam: quia nō erat in potestate eorū mori vel nō mori: quāvis in potestate eorū quandoque fuerint circumstantiæ moriendi, puta locus, tempus, modus. Non fuit inquam, voluntaria nisi per modum acceptantis: pro quanto acceptauerunt mori pro honore Dei, quasi facientes de necessitate virtutem. Tertia, ex parte rei obla

✠ De sacerdotio. ✠

oblate. Nam sanguis **C H R I S T I** fuit suapte naturæ reconciliatius, satisfaciens &c. pro alijs. imō pro toto mundo, ut dicitur I. Ioan. ij. sanguis verō aliorum martyrum ipsis solis meritioris est. Non est ergo similis ratio de sacrificio mortis **C H R I S T I**, & de sacrificijs mortis aliorū martyrum. Unde manifestū sit **C H R I S T V M** offerēdo seipsum fuisse verē & propriē sacerdotem: sanctos autem martyres fuisse sacerdotes per quandā similitudinem, ut sacerdos est nomen virtutis.

Ita præmissis respondetur ad primam questionem de verbis Apocal. quod sermo est in utroque textu de sacerdote propriē. Recognoscuntur siquidē duo beneficia exhibita Christiano populo: scilicet regni & sacerdotij.

Ubi pro claritate adverte magnū esse dignitatē populi si erigatur in regnū, & si cōcedatur ut sint ex eis sacerdotes: ut testatur privatio eorūdem. si enim regnum redigeretur in provinciam, valde degeneraret: & similiter si populus aliquis priuaretur, ut ex eis non possint fieri sacerdotes: aut (quod plus est) quod in eis nō essent sacerdotes, valde denigraretur. Ad magnū ergo beneficium populi spectat concessio virtutisq; dignitatis: ut scilicet populus erigatur in regnū, & suos habeat ex suis sacerdotes. Vtque itaque dignitatem collatam Christiano populo esse Apocalypsis testatur. Et regnum quidem Dei est (ut dicitur ad Rom. xliij.) iustitia, pax & gaudium in spiritu sancto. Quod in presenti incipit: iuxta illud Luc. xviij. Regnum Dei intra vos est. In futuro autē perficitur: tum quia nec iustitia nec pax, nec gaudium in spiritu sancto hic consummatur: tum quia **C H R I S T V S** ipse
expe

22 Tentaculum tertium 42

expectant regnare vsquequo transiret in hac
vita. Fit ergo Christianus populus regni Dei.
quum sit iustus, pacificus, & gaudens spiritu san-
cto. Siste parumper hic, & nota primo dignita-
tem regalem explicari per regnum, non per Re-
ges, ut enim: fecisti nos regnū, & non dicit, fe-
cisti nos Reges: quia regni directio fontis digni-
tatem vniuersitatis, Rex autem dignitatē perso-
nālē: vt tunc intelligas Christianos erectos pro-
priē in regnum, & nō in reges. vnus enim solus
est in Dei regno Rex, propriē loquendo. Nota
secundo eandem excellentiam notari, quōd hic
incipiat, & in futuro cōsummabitur, dum verbo
præteriti temporis dicitur, fecisti nos regnū: &
verbo futuri temporis subditur, regnabimus su-
per terram, quod tunc verificabitur, quā Chri-
stianū corregnabū cō nā rē o in terrā vni-
uersitū. Nota terrib dignitatem regalem ita ex-
plicari in presenti & in futuro per dicta ver-
ba, vt intelligeretur excellentiam hanc ita esse
vniuersitatis, vt ad personales quoq; actus in fu-
turo se extendat. Et propterea explicata est quō
ad futurum per actus regnandi, dum dictum est,
& regnabimus super terram, quo contrā sacer-
dotalis dignitas explicata est per nomen perso-
nale, & nihil ad sacerdotes spectans dicitur de
futuro: vt intelligeremus aliter cōmunicatam
dignitatem sacerdotalem, & aliter dignitatē re-
gim: & similiter aliter & aliter se habere ad futu-
rum vtrāq; dignitatem. Dignitas namque sa-
cerdotalis non sic est populi, vt quilibet sit pars
sacerdotij: sicut dignitas regni sic est populi vt
quilibet sit pars regni: sed sacerdotalis digni-
tas sic est populi vt habeat ex suis aliquos sacer-
dotes. Et propterea textus vititur sacerdotis no-
minat:

23 De sacerdotio. 42

mine: quod nō est nomen collectivum, sed singu-
laris personæ. Et vt cōtentiosi ac proterui con-
uincantur, & videant suauem dispositionem re-
gni, & sacerdotij populo cōcessi, exigere dictum
intellectum, perspicue & clarē intueri alium sen-
sum (scilicet quōd quilibet de populo sit sacer-
dos) destrui seipsum. Nam si sic, Christianus
populus habet dignitatem sacerdotij, vt quili-
bet sit sacerdos propriē loquendo, sequeretur
de necessitate quōd nullus Christianus est sa-
cerdos: quia sacerdos ex hominibus est assu-
ptus & pro hominibus constitutus in ista que
sunt ad Deum &c. ac per hoc si quilibet est as-
sumptus & constitutus, nulli sunt ex quibus assu-
mitur & pro quibus constituitur: nisi si forte di-
ceretur, quōd remanent infideles ex quibus as-
sumitur, & pro quibus constituitur. Quod pri-
mo est ridiculum, sacerdotes nostros fieri pro
infidelibus. Deinde non effugit vim argumen-
ti: quia si totus mundus esset Christianus, nul-
lus Christianus esset sacerdos: quom nulli ho-
mines remanerent ex quibus sacerdos assu-
retur, & pro quibus constitueretur: sicut si qui-
libet homo esset rex, nullus homo esset rex:
quia nullus haberet super quos regnaret. Sa-
pientia ergo diuina disponens omnia suauiter,
reuelauit Christiano populo vtrāque dignita-
tem collatam, ita vt intelligatur vtrāque suauiter
collata, illa regia secundum suauitatem re-
gni, sacerdotalis verō secundum suauitatem sa-
cerdotij: vt scilicet ex Christianis aliqui sint
assumpti & constituti pro alijs sacerdotet. Et
sicut verē & propriē dicitur, fecisti nos Deo
nostro regnum, colligendo omnes Christianos
in regnum Dei: ita verissimē etiam dicitur,
fecisti

¶ Tentaculum tertium ¶

Secisti nos sacerdotes Deo, assumendo ex nobis
& constituendo pro nobis aliquos nostrum sacerdo-
tes: quoniam sic & verissime & propriissime ve-
tus est sermo iuxta subiectam materiam: & tot-
us populus recognoscit beneficium utrumque
esse suum, quamvis diuersimodè, quia primum
in singulis secundum in quibusdam, ex singulis
tamen & pro singulis. Et quia in patria nò erūt
sacrificia, sicut nec templum (iuxta illud Apoc.
xxj. Templum non vidi in ea) ideo nihil in fu-
turo de actu sacerdotis dicitur: quoniam sacer-
dotalis dignitas maneat in æternum. Et sic pa-
ter solutio primæ questionis, admittendo dicta
Apoc. verba ad vniuersum Christianum populum
referri: quod tamen multi fortè non admitterēt.
Et verba quidem allata ex v. cap. nò sunt popu-
li Christiani, sed animalium & sententiarum: à qui-
bus distingui reliquum Christianum populum ap-
paret intuenti textum: exprimentem vitra ani-
malia & seniores angelos & omnem creaturam.
in coelo, super terram &c. Verba autem primi
capituli Ioannis Apostoli & Euangelistæ sunt.
Qui erat sacerdos, & in persona ipsius & ei simi-
lium glossari possunt. Hæc de prima questione.

D secundam questionem de verbis Petri Apo-
stoli, pro quanto similem peti difficultatem,
patere potest ex dictis responsio. Et breuiter di-
citur quòd est ibi sermo de sacerdotio propriè
dicto, & quòd secundum rem significatur ibi vira-
que dignitas, regni scilicet & sacerdotij, collata
Christiano populo. Quò ad modum verò expi-
citi, aliter explicata est à Petro apostolo quàm
fuit à Ioanne Euangelistà: nam Petrus non ex-
plicauit illum per nomen personale (non enim
dixit, vos estis sacerdotes) sed per nomen ipsius digni

¶ De sacerdotio. ¶

dignitatis sacerdotalis, dicendo, Vos estis sacer-
dorum. vt per hoc eruditus quisque facile posset
intelligere quid significatur: scilicet quòd in illis
esset dignitas sacerdotij, scilicet in vobis est di-
gnitas sacerdotij. Quod sufficientissime verifi-
catur habèdo ex seipso quosdam sacerdotes: &
non oportet verificari si vt singuli sint sacerdo-
tes: quia vt deducit est, si singuli essent sacerdo-
tes, nullus esset sacerdos. Quum verò secundò
queritur, cur Petrus mutauerit verba Domini
in Exod. dum ibi dicitur, Regni sacerdotes: Pe-
trus autem ait, sacerdotij regale. Respondetur ea
ratione factà esse mutationem, quia illud regni,
vt ipse temporale, decorabatur dignitate sacer-
dotali tanquam illustriore: sacerdotum verò no-
strum, quibus spiritualis, decoratur tamen regno
Dei æterno, vt ipse ciuiore & meliore. hinc em-
factum est vt ibi regni significatur decoratum
sacerdotali dignitate, dicendo, Regnum sacerdo-
tale. hic verò sacerdotum significatur decora-
tum regno, dicendo, sacerdotij regale. Decla-
ro singula. Promisit populo Israel Deus si serua-
ret mandata sua quatuor: vt dicitur Exod. xix.
Eritis mihi in peculium de cunctis populis (mea
est enim omnis terra) & vos eritis mihi in re-
gni sacerdotes, & gens sancta. Vbi primò pro-
mittit Deus habiturum se populum Israel in spe-
cialiter propriam rem ad similitudinem peculij,
quod specialiore quodam iure possidetor quàm
id quòd còmuniter habetur, vnde & dicitur pec-
ulium castrensē vel quasi &c. Propterea siqui-
dem interponit, mea est enim omnis terra, tan-
quàm diceret: licet ego sim vniuersalis Dominus
totius orbis communi iure creatoris, gubernat-
ionis &c. vos tamen eritis mei, quali special

¶ Tentaculum tertium 42

quodam iure, propter speciale curā quā habebō de vobis quasi de peculio. Et hinc suo peculio adiecit tres dignitates, scilicet regni, sacerdotij, & sanctitatis. Regni quodē temporalis quoniā erigebat populi illum in temporale regnum ipſus Deſcā q̄ Deus eſſet illis rex, & ipſi eſſent eius regnū. Nec hoc ego ſingo, ſed ſcriptura teſtatur multipliciter. Tum primi Reg. viij. vbi populo petere conſtitit ſibi hominē in rege, Dominus dixit ad ſamuelē: Nō enim te, ſed me abiecerūt ne regnē ſuper eos. Tū quia ibidem xij. ſamuel dixit populo ad idē propoſitū: Dixiſtis, rex imperabit notus, quā dominus Deus veſter regnaret in vobis. Tū quia in p̄ſato viij. c. reprehendiſſet populus de hāc ſua petitione, quæ nō eſſet reprehēſione digna niſi ratione iuſtitie quam faciēbant Deo, reſponſes illi pro rege, & volentes habere hominē in regem ſicut ceteræ gentes habēt. Unde populus iſrael paruo ſēpore dignitatem regni Dei reſcinit: ſcilicet a Moſe viſq̄ ad ſamuelē. poſtea autē in regnū hominis degenerando tranſiit. Et hoc etiam parum reſcinit ſub tribus ſcilicet regibus tantum: ſamle, David, & Salomone. Nam poſtea nō fuit amplius regnum hominis, ſed ſciliſum eſt in regna hominum. Temporalē ergo dignitatem regni Dei vt ſpecialis Regis eorum promiſſam a Deo, ſi ſervarent mandata eia, quia latens erat, quia Rex inuilibilis erat, oportuit decorare & illuſtrare claritate dignitatis ſacerdotalis, quæ in maniſeſto poſita fuit, & propterea dicitur regnum ſacerdotile. In cuius ſignum ſuprema iudicia ſummo ſacerdoti reſervata ſic erant, vt morte peniendus eſſet qui non pareret iudicato: vt habes Deutero. xxiij. Et reuocatio proſegorū viſq̄ ad mortem ſuumi facit

¶ De ſacerdotio. 43

ſacerdotis decreta ſunt. Ioſue xx. Tertia demum dignitas (ſcilicet vt eſſet gens non prophana, non ſuperſtitioſa, non ſacrilega, vt gentes ignorantēs Deū, & volentes idola, ſed ſancta, hoc eſt dicata Deo vero per verū cultum) maniſeſta eſt. Petrus autem apoſtolus mirantū peculium in genus electum, expicans & ſpecialitatem electionis, & originem per æternam electionem, & modum exequendi electionem per viam generationis, generantur ſiquidem Chriſtiani per baptiſmum. Dignitatem verō regni altiore inſinuant ſacerdotali. Et verē ſic eſt: quia ſacerdotium Chriſtianum eſt ſacerdotium regni: ſicut euangelium eſt euangelium regni, procul dubio uterq̄: vt explicat etiam Apoſtolus ad Hebr. ix. CH x i s t v. aſſiſſens pontifex futuroſum bonorum, hoc eſt coram quæ in futuro ſeculo expectamus. Conſtat autem longē melius & illuſtius eſſe æternum Dei regnum, quā preſens ſacerdotium: quoniā hoc ſacerdotium eſt propter illud regnum, & non econtrario. Rationabiliter itaque mutam Petrus dicens, ſacerdotium regale, propter excellentiam æterni regni, cuius eſt ſacerdotium noſtrum. Et hoc ita accipito ſecundum literalem ſenſum ſcripturæ, vt non reſponſus etiam poſſe dici noſtrū ſacerdotium regale, quia eſt ſecundum ordinem Melchiſedech, qui rex & ſacerdos fuit. Et hoc de ſecunda quaſtione.

Ad tertiā quaſtione de verbis eiſdem Petri Apoſtoli. Ad quæ accedentes dē. reſpondetur q̄ ſermo eſt hic de ſacerdotio non propriē, ſed metaphoricē. Quod ex contextu apparet. Tum ex præcedentibus: nam metaphoricē ſermone præponit lapides viuos, & ſuper ædificari in domos ſpirituales. Tum ex ſequentibus, nam meta-

De Ientaculum tertium.

phorico quoque sermone subiungit spirituales hostias. Ex his enim manifestum sit quod metaphorice quoque loquitur de sacerdote, exhortans fideles ut accederent ad Christum. Spirituales peccata, tanquam viui lapides superedificentur in spirituales domos & in spirituale sacerdotium ad offerendum spirituales hostias: vni clare patere potest totum sermonem esse metaphorice: & significari per hos sacerdotum virtutes, quo aliquis offert opera virtutum Deo: ut supra diximus. In cuius signum appellatum est sacerdos sanctum, a sanctitatis virtute: cuius est efficere animum ad diuinum cultum. Sanctitas enim licet credatur illammet virtutem quae est religio: in hoc tamen ab ea differt, quod ipsa primo respicit animum, religio vero opera. Vnde vacantes exteriori cultui diuino, religiosi appellantur: sancti autem minime, nisi animo mundo ad diuinum se habeant cultum. Ad mundo igitur animo offerendum virtutis opera Deo: hortans est, dum in sanctum sacerdotum prouocare Christianos student. Nec hinc sequitur aliquid inconueniens aut dedecens sacram scripturam: quoniam aliud est improprie loqui, & aliud est metaphorice loqui: ut patet: & metaphorica locutio frequens est in sacra scriptura.

Ad id vero quod deinde quaeritur de spiritualibus hostijs, an meliores sint &c. respondetur dicendo ita praemissa tamen prius ratione nominum. Adus virtutum interiorum elicitur & exteriorum imperari si ad honorem Dei sunt, dicuntur spirituales hostiae: a communi ratione, quia hostiae sunt secundum spiritum, sicut domus spiritualis dicitur, quia domus est apud spiritum. Interior autem virtutis actus ad Deum relatus, dicitur specialiter etiam ratio

De sacerdotio.

ratione hostia spiritualis, scilicet ratione materiae: ita quod est utroque modo spiritualis: & vocatur sacrum inuitabile a sanctis doctoribus. Primum itaque est, quod spirituales hostiae secundum rationem hostiae sunt diminutivum hostiae: hoc est, sunt hostiae secundum quid, & non simpliciter: ita quod spiritualis est conditio quasi diminutiva rationem hostiae, seu dicens hostiam secundum quid. Hostia enim simpliciter & absolute nomen est corporalis sacrificij. Exemplum: Dominus est nomen rei corporalis: & propterea dominus spiritualis non est domus simpliciter, sed metaphorice, seu secundum quid.

Secundum est, quod comparando hostias spirituales hostijs absolute, quae sunt sacrificia corporalia: meliores sunt simpliciter hostiae spirituales. Et ratio est: quia hostia spiritualis est virtutis redditus hominem Deo gratias, & qua nemo potest male uti sacrificia autem stant cum immundo animo, & illae sunt propitiae bonis: istae autem communes sunt bonis & malis. Vnde Beatus Hieronymus dicit: Quo magis multitudinem victimarum vestrarum incensum abominatio est oculis. Et eadem rationem redditus subit: Manus vestrae sanguine plene sunt. Et Dominus in Evangelio Mat. ix. Ego dico: quid est, Misericordia volo, & non sacrificium, quod scriptum est Osee vii. vbi adiungitur: Et scientia Dei plus quam holocaustum. Misericordia enim & scientia Dei spirituales sunt hostiae. Tertium est, quod hostia noui testamenti in se ipsa quidem melior est omnibus, quum sit ipse Christus. Christus vero Deus hostis, sed oblatio eius ex parte offerentium non est melior hostijs spiritualibus, sed quidam est pessimae: ut patet. Quum Petrus ergo Apostolus ad offerendas spirituales ho-

¶ Tentaculum quartum ¶

finis inducit, ad meliores offerentibus inducit, quoniam ad diminutiones in ratione hostis. Et hæc de tertia questione. Posonii in festo Pauli primi eremite.
M. D. XXXIII.

QVARTVM IENTACULVM: de nouem Beatitudinibus euangelicis.

CCVRRVNT quarto eas-
getice beatitudines tractanda,
posite Mat. v. Circa quas, ante-
quam singule tractentur, quinque
occurrunt quæstiones. Primum, cur
Dominus in principio has beati-
tudines proposuit. secundo, cur
multas, tertio, cur tot: id est nouem, quarto, cur
pluraliter. Et quinto, an gradatim enumerentur.

Et ad primum quidæ quæstio respondetur. Do-
minus in principio legis Beatificæ beatitudines
proposuisse duplici ratione. Altera est, quia sunt
fines: quia perfectiones istæ quæ vix beatitudines
proponuntur, sunt in præsentis vitæ vix fines. Quod
ex eo patet, quod quilibet earum proponitur
vix istius beatitudine ex ratione finis ultimi in
patria. In qualibet siquid beatitudine ponitur
quatuor. Primo, perfectio aliqua: puta esse pau-
perem spiritum, esse mitem &c. secundo, ratio beati-
tudinis in verbo, beati tertio, sermatio beati-
tudinis in verbo, quoniam: quarto, finis ultimus in
patria: puta regnum cælorum, possidere terram &c.

Quia

¶ De beatitudinibus. ¶

Quia ergo in qualibet beatitudine ponitur finis
ultimus futurus in alia vita (puta regnum coelo-
rum &c.) & hic finis ponitur vt ratio beatis actus
propinquus tali finis: puta esse pauperem spiritum,
esse mitem &c. consequens est vt quilibet finis
hinc beatitudo enim habet rationem finis. Et meri-
to, nam huiusmodi actus propinqui finis vitæ
sunt supremæ perfectiones huius vitæ, & ideo ha-
bent rationem finis. Et propterea Saluator sapien-
tissime in principio Euangelicæ legis proposuit
vtrique finem: & cum scilicet ad quæ tandem tendi-
mus assequendum in patria: & cum seipsum eos quibus
mediantibus in hac vitâ appropinquamus ad fi-
nem coelestis patriæ. Finis enim habet rationem
principij in operabilibus: quia ex fine sumitur ra-
tio operandi. Et hinc habet quædam differentiam à
philosophis Saluator docuerit felicitatem huius
vitæ. Illi namque quæstio si huius vitæ felicitatem
absolutè, hoc est in seipsa. Saluator autem docuit
huius vitæ felicitatē relative ad æternam patriæ
gaudium: & ideo vix dicitur esse proponens beatos, ap-
ponit: quoniam ipsorum est regnum coelorum, aut ali-
quid simile. Et propterea illi posuerunt nostram
hic beatitudinē quasi præmiū vltimū. Saluator
autem ponit nostram hic beatitudinē vt meritū pro-
pinquū patriæ æternam in futuro præmiū. Alte-
ra ratio est, quia huiusmodi perfectionis rationē
habet exemplaris: ad quod in hac vitâ inspicien-
do, mensurare possumus quantum proficiamus, &
quantū distamus à perfectionis apice: vt quum
aliquis circa ea quæ sunt mansuetudinis curat
proficere, mensurat se aspicendo ad beati-
tudinem quæ dicitur. Beati mites. Et sic de alijs.

Ad secundum quæstionem: non vñ, sed multas
posuit beatitudines: respondetur, quod quoniam

GG 4

De Ientaculum quartum 43

modum in domo coelestis patris mansiones multas esse docuit: ita multas beatitudines esse in hac vita reuelauit, quasi vias multas perduceret ad coelestem patriam: vt hinc disceremus nō esse felicitatem Euangelicā in hac vita, sicut felicitas quā studuerūt ponere diuersae philosophorum sectae: quā vna excluderet altam: ita qd nō erat felix verbi gratia apud Peripateticos, nisi perueniens ad contemplationē sapientiae &c. **CHRISTVS** enim posuit sic beatos in hac vita pauperes spiritu, vt poneret etiam beatos iustos, & rursus poneret etiam beatos misericordes &c. ita vt qui misericordiae perfectione esset beatus, non excluderet eum qui munditia cordis beatus esset: & sic de alijs. Monstraturq; hinc communis esse toti humano generi beatitudines viae huius, dum alius sic & alius sic ire potest.

Ad tertium quæsitū de certo numero, respondetur nouē apud Matthæum à Domino propositas beatitudines consistentes in nouē assentionibus perfectionū. Verū septē primæ (quæ solæ conueniunt à multis dictas beatitudines) consistunt in septē studijs agendi: vltimæ verō duæ consistunt in perfectione nō agendi, sed patiendi. Quæ inter se distinguuntur ex diuersa patiendi ratione: dum ratio patiendi in oīa est deitatis cōfessio secundum quācuq; virtutē absolute in nona verō ratio patiendi est confessio verbi incarnati, quod speciatim ingerere difficultatē numeratam mysteriorū mōstrat. Sed ad hoc quæsitū plenior responsio post discussas omnes beatitudines apparebit: nō prætereundo qd ideo solæ primæ septē computantur beatitudines, qui solæ ipsæ sunt in potestate studij nostri positæ: vtpote in actionibus nostris consistentes. Nam reliquæ duæ nō sunt in po

De beatitudinibus. 44

in potestate nostra, persecutiones enim in inferiorum potestate sunt: & si nemo nos persequitur, nullus est qui patitur persecutionem propter iustitiam aut propter **CHRISTVM**.

Septem igitur sunt beatitudines, ab solueremus autem suppositis perfectionibus contra iustitiam & contra **CHRISTVM**.

Ad quartū autem quæsitū (cur quælibet beatitudo pluraliter proposita sit, dicendo beati) respondetur hoc ideo factū esse, vt in quolibet beatitudine multitudo cōprehenderetur infinita hominum qui possent si vellent esse secundum illam beati: ita vt non solum multitudo beatitudinum multitudinem moueret beatorum, sed quælibet beatitudo multos comprehēdat in hac vita beatos: dum non singulariter dicitur beatus, sed pluraliter dicitur beati.

Ad quintum quæsitū, ne idem pluries repetatur, seruanda est responsio post declaratas linguas beatitudines: tunc enim præintellectis ipsas beatitudines, gradus earum apparebit.

Circa primam beatitudinē scilicet, beati pauperes spiritu, quoniam infortū est regnum celorum, scito dupplicem inueniri expositionē. Primā, vt declararetur perfectio hominis in ordine ad bona temporalia: quales sunt diuitiæ, agri, domus, &c. cetera huiusmodi. Secūdo, vt declararetur perfectio hominis in ordine ad quæcuq; magnificantiā hominem: vt sunt gloria, fama, dignitas, scientia, sanctitas, pulchritudo &c. Et iuxta primū sensum, paupertatis nomen propriè sumitur: spiritus verō sumitur pro voluntate, non quacūq; sed spiritali, non quomodo libet, sed per modum impulsus seu affectus: ita quod esse pauperem spiritus, est velle spiritali ratione & impulsu seu affectu

¶ Tentaculum quartum ¶

An paupertatem sine secundum exteriorem possessionem sit pauper sine non.

Quod ut plenius intelligas, recolito apud philosophum in moralem duas inuentiri virtutes circa dispositionem hominis in huiusmodi rebus liberalitatem scilicet & magnificentiā. satis enim bene dispositus est moraliter homo in vsa huiusmodi exteriorū honorum si est liberalis in mediocribus, & magnificus in magnis. Lex autē diuina in veteri testamēto altiorē videri ingerere perfectionē auertendo interiorē affectū ab huiusmodi bonis. Diuitiæ inquit si affluunt, nolite cor apponere. Et iustus. Beatus vir qui post aurum non abiit, nec sperauit in pecunie thesauris. quis est hic, & laud abominus est. Evangelica autē doctrina perfectiorē animū format ad contrariū (paupertatem scilicet) cor vertēs. Et hoc dupliciter. Hoc est vel statū paupertatis iuxta illud: Si vis perfectus esse, vende omnia que habes, & da pauperibus &c. Vel ad internū meritū paupertatis: iuxta hanc beatitudinē. Beati pauperes spiritu. Vbi videte potes ad quātū perfectionis apicem ascendit pauper spiritu, superato tā liberali quā magnifico recte vitē reprobis bonis, superato quoque tollente affectū suū ab huiusmodi bonis, dum affectū suū ad contrariū (paupertatē) scilicet habet. Et quia paupertas non est laudabilis secundū se, ideo nō est dīctū. Beati pauperes voluntate, sed spiritu: hoc est voluntate spiritali: qualis est voluntas pauperis iusti propter bonū spiritale. Et quoniam huiusmodi spiritalis voluntas inueniri potest vel per modū acceptitantis (huiusmodi est voluntas hominis parati sustinere, propter bonū spiritale paupertatem si illata fuerit) vel per modum affectus seu impulsus (huiusmodi est volun

¶ De beatitudinibus. ¶

Voluntas desiderantis propter bonum spiritale paupertatem: & hic modus longe præstior est, & significatur per nomē spiritus) ideo descripti hoc in loco pauperes spiritu ad summam perfectionis apicem secundum internū meritū perueniunt. Nec minores sunt merito essentiali ijs qui ob perfectionis studium exteriora relinquunt ut sequitur. CHA. 13. V. 3. si facerent liquidum & hoc pauperes spiritu, si viderent expellere.

Adverte hic tam pro hac quā pro alijs beati tudinibus, consilium beatitudinem in perfectionis apice, sic ut progressus & distinctio incipitum, proficientium, & perfectōrum admittatur in qualibet. Et perfecti quidem beati absolute dicuntur: alij vero quātū sapiunt illius perfectionē, tantum sapiunt & beatitudinis. Verbi gratia: iuxta hanc beatitudinē perfecti sunt qui voluntate spiritali per modum impulsus afficiuntur ad paupertatem, & simpliciter dicuntur beati pauperes spiritu. Ut proficientes vero sunt, qui spiritali voluntate parati sunt paupertatē si venerit, sustinere. Et quasi incapientes sunt, qui assentibus diuitijs cor non apponunt. Vnde & utrique à beatis pauperibus spiritui non omnino excluduntur, sed inter ipsos quodammodo computantur. Et sic de similibus. Item de primo sensu.

¶ Iuxta secundum autem sensum, quo optima dispositio hominis ad quæcumque ipsum magnificentiā describitur, paupertatis nomen metaphorice sumitur: & significat insufficientiam hominis ex seipso. Et bene nota quod non significat insufficientiam hominis, sed insufficientiam hominis ex seipso. Quod ut plenius intelligas, recolito hominem sicut & quamlibet rationalem creaturam duo habere. Alterum

✠ Tentaculum quartum. ✠

ex seipso: & hoc est insufficientia & vniuersaliter defectus. Alterum, ex diuina largitate, & hoc est sufficientia, & vniuersaliter bonum. Docuit hanc distinctionem Apostolus 1j. ad Corinth. 13. scribens. Non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Vnde manifesta cernis Apostolum distinguere id, quod conuenit nobis quasi ex nobis, & hoc esse insufficientiam: & id quod conuenit nobis ex Deo, & hoc esse sufficientiam.

Quod vt plenius adhuc intelligas, accipe exemplum ab aere illuminato siue a sole, siue a lucerna. est enim ibi distinguere id quod conuenit aeri ex se, & id quod conuenit aeri ex illuminatione. aer namque ex se nullum habet lumē, sed quantum est ex se, semper est tenebrosus: quicquid autem luminis habet, & quicquid potest ex lumine quod habet, ab illuminante habet. Sic quoque in nobis inuenitur, quod nos ex nobis nullum habemus bonum, sed defectus & insufficientie pleni sumus: ex Deo autem habemus quicquid boni habemus. Et sicut in aere quantumcumque illuminato semper durat tenebrositas quantum est ex parte aeris (quia semper aer quantum est ex se, tenebrosus est) ita in homine semper perseverat facta insufficientia huiusmodi: quia quantumcumque perfectus non solum in hac via, sed in patria homo sit, semper hanc conditionem retinet, quod quantum est ex se, est insufficientis ac defectus: propter quod de beatis angelis scriptum est, Tremunt potestates. Bona siquidem a Deo nobis collata, non ad hoc cōferuntur vt tollant huiusmodi insufficientia, sed vt faciant nos vt Dei ministros, idoneos ac bonos, sufficientes &c. ita quod nos tanquam ex nobis semper insuffi-

cien

✠ De beatitudinibus. ✠

cientes inueniuntur: & nosmet ipsam Dei cooperatores & ministri, potentes, scientes, boni, & vniuersaliter sufficientes inueniuntur. Habes ergo ex his omnibus quid metaphorice paupertatis nomine in proposito intelligamur: scilicet insufficientia hominis ex seipso. Spiritus nomine interiorē affectum per modum impulsus intellige. Restat vt explanetur quid significat hoc communis, scilicet Pauperes spiritus. Non enim significat proprie loquendo habentes pauperem spiritum. Vnde & Dominus non dixit, Beati pauperes spiritus, quod significaret habentes pauperem spiritum. Et in proprio ratio est: quia spiritus nō debet esse pauper, sed magnus & diues: pusillus enim spiritus virtus est, sicut & paupertas spiritalis. Sed significat vtentes in suo spiritu (id est affectu) paupertate dicta hoc est insufficientia propria. Quod vt plenius intelligas, considera huiusmodi paupertatem seu insufficientiam non esse de genere honorum seu laudabilitum, neque de genere peccatorum seu vituperabilitum, sed conditionem necessariā concomitantem rationalem creaturam. Et licet ipsa insufficientia non sit in se laudabilis: vix tamen eius secundum rectam rationem valde commendabilis est. Dicitur autem recta ratio, vt huiusmodi insufficientia vtamur dupliciter in studiis, & affectibus nostris. Primo, vt remouente prohibeat: hoc est, vt tollente impediuntur optimi progressus virtutis nostrae, impediunt siquidem plurimum spiritus nosse, si vtamur illo tanquam sufficientes: vsurpamus namque tunc sufficientiam nostram tanquam ministrorum Dei: & facimus nostram absolutā, dum ad finem nostram & opera nostra procedimus tanquam suffi-

cien

De Ientaculum quartum. 42

ciētes: quoniam tamen in veritate aut sufficientiam ad id habemus tanquam Dei ministri, vel totaliter non habemus. Si enim videremur insufficientes nostra applicando illis ad remouendum impedimentū studiorū nostrorū (hoc est ad remouendum hoc impedimentum, quo scilicet procedimus in operibus nostris tanquam non ipsi sufficientes simus) sic paupertas huiusmodi redundaret in spiritū per laudabile ipsius vsum. Et sic quā dicitur beati pauperes spiritu, significantur beati in suo spiritu videntes seipsos tanquam insufficientes. Ac si aperte diceret: Beati qui in affectibus & studiis suis se habent tanquam insufficientes in seipsis. Vtinam secundo laudabiliter huiusmodi paupertate seu insufficientia per redundantiam in nostrum spiritum secundo conformes ipsi paupertati seu insufficientie affectus; cōformes namque affectus huiusmodi paupertati est affectus subiectionis, recursumque ad eum à quo est sufficientia. Sicut enim extrinsecus pauper cum obsecrationibus loquitur, non confidens in seipso, sed recurrens ad alios, & subiectis se, ita interna hæc insufficientia seu paupertas parit affectum in se non confidens, sed recurrens ad Deum, & sufficientiam se illi, & reuerentis &c. Et sic completio totius beati pauperis spiritu dicitur, qui in operibus suis & seipsis viuunt ut insufficientibus, & affectus habent cōformes huiusmodi paupertati. Et hoc à multis doctoribus appellatur paupertas spiritalis. Summa autem perfectio in huiusmodi paupertate vni consistere videtur in hoc quod quā deliberatè operas intus vel extra non solum ex electione deliberatè, & ex humilitate habim inclinacōes per modū impulsus seu impulsū affectus vti seipso tanquam insufficientes

De beatitudinibus. 43

se: & rursus quod homo in affectibus suis quos quasi non deliberatè habet, vti seipso tanquam insufficiente, tanquam is qui spiritu dei agit. Et ad tū eminentem perfectionē designandam nomine spiritus Saluatoris vsus est, dicens: beati pauperes spiritu.

Quo fit ut pauper spiritus excedat non solum communē apud morales philosophos, qui contra moralem superbiam recte dispositus ponit, sed etiam humilē apud sacra doctrinam, qui contra reuelatam superbiam bene dispositus est: quanto spiritus reuerentialis timoris Dei præstatio est vtroque. Et humilitatis quidē exemplū atque magistru se Dominus exhibuit, dicens: Discite à me quia humilis sum corde. Reuerentialis autē spiritus efficacissimè in ipso domino scriptus apostolus, quod in omni bus exauditus est pro sua reuerentia. Excedit autē hæc beatitudo ad quæcūque magnificentia hominū (sive sint exteriora bona, sive corporis, sive animæ, tam naturalia quam gratuita) magnificentia enim ex diuitijs, gloria, honore, laude, sanctitate, pulchritudine, ingente scientia, prudentia, & denum infusus diuinis donis: ex quibus periclitamur, ne sufficientiam quam in nobis tanquam Dei ministri ponunt, vsumus nobis ipsis. Vnde & Paulus dicebat: Ne magnitudo reuelationum extollat me &c. Et propterea qui ad hanc beatitudinem perueniunt, si sunt qui implent præceptum Petri apostoli, ad omnia se habentes ut cooperatores & ministri Dei. At enim: Vnusquisque sicut recepit gratiam in altitratum illam administrantes sicut boni dispensatores multiformis gratie Dei, si quis loquitur, quasi sermones Dei, si quis ministrat, tanquam ex virtute quam administrat Deus: ut in omnibus honorificetur Deus. Et simile est de alijs

De tentaculum quartum

alijs operationibus præceptum intelligendum quodam eadem est ratio omnium. Et quoniam internas nostras dispositiones ex delectatione & tristitia cognoscimus & mensuramus, si quis seipsum nolle vult quantum etiam vel non etiam seipso vel insufficiente in operibus suis, aduertat quantum tangitur delectatione quum magnificatur, honoratur, laudatur &c. ab alijs: aut etiam quum sibi occurrat se estimari, magnificari, laudari &c. & similiter quantum tangitur tristitia, quum contraria horum de seipso occurrunt in animo, vel ab alijs inferuntur. Qui enim huiusmodi delectationibus vel tristitijs tangitur, pauper spiritu non est: quoniam pauperi spiritui nihil est admirabile propriâ laude, nec gaudet aut trahitur de huiusmodi, nisi pro quanto Deus in suo munusculo honoratur vel dehonatur.

De præmio autem huius beatitudinis (scilicet quantum ipsorum est regnum doctorum) duo dicenda essent. Primum, cur regnum coloru respondet huic beatitudini.

Secundum, cui hoc præmium significatur per verbum præsentis temporis, quum in alijs beatitudinibus ponatur verbum futuri temporis. Et hæc secunda dubitatio communis est etiam octavæ & nonæ beatitudinis: quantum in his tribus significatur præmium per verbum præsentis temporis in reliquis vero sex per verbum temporis futuri. Et rursus in his tribus significatur verbum subitativum, scilicet est: in alijs vero per alia verba, videbuntur, consolabuntur &c. Sed hæc communia in fac omnium beatitudinum dicuntur. Ad primum autem in promptu est responsum ex illa divina regula: Qui se humilitas, exaltabitur. Rationis siquidæ ordo poscit ut qui vo-

lupta

De beatitudinibus

Iustatio spiritum paupertatem, amplexus est, aut seipsum abiecti, utendo seipso vel insufficiente, exaltetur in regni coelestis divitiis, beatitudinis, dignitatem, gloriam &c. quæ regni nomine importantur. Et hæc de prima beatitudine.

Circa secundam beatitudinem. (Nati mites, quantum ipsi possidebunt terram) aduertendum est mitem respicere duas materias: quarum principalis est vindicta, secundaria autem exterior mos. Et quantum ad vindicabilem materiam spectat, mites dicuntur qui non vincuntur à malo, sed vincunt in bono malum. Non enim vincuntur à malis iniuriarum, ita, perturbatio- nis & tristitiae: sed impetrandi & immutati, ac cessantes & tractabiles permanent sicut prius erant, antequam huiusmodi vindicabilia occurrerent, vincunt autem in bono malum, dum affabiles, viles ac faves seipsas exhibet ipsi qui puniendi seu oburgandi occurrunt. Et hoc propriū videtur esse mitis, unde apparet quid mitis superat lenem, mansuetum, ac clementem, dum placida suavitate seipsum impugnantibus exhibet etiam vilem. Est autem perfectio hæc tanta, ut Salvator ipse magnificū ac exemplum eius specia liter se exhibuerit, dicens, Discite à me quia mitis sum, & Deum mereatur habere pro interno doctore, iuxta illud, Docebit mites vias suas. Et Moyses, (de quo Nu. xij. scriptū est quod erat mitissimus) speret omnes homines qui morantur in terra, credunt à Diony. ob hanc virtutem habuisse tantam cum Deo familiaritatem. Apparet quoque excellentia eius ex eo quod religionē ipsam reddidit Deo acceptabilem, restante hoc David, qui vi sua in Deum religio memorabilis apud Deum esset, propriam interponit manue-

HH

De Tentaculum quartum. 42

rudine, quæ minus quid est quam militas, dicēs, Memento Domine David, & omnis mansueti-
dimis eius: Sic inquit Domino, votum vouit
Deo Iacob: Si introiero in tabernaculū domus
meæ, &c. donec inueniam locum Domino, ta-
bernaculū Deo Iacob &c. votum liquidem &
inramētū de iuauēdo tam sollicitū locū Domi-
no, quod feceris mansuetudine. Interposita, me-
morabile apud Deū proponit. Vnde multo ma-
gis acceptabilis foret, si iuuatū fuisset, allegata.
In secundaria verbū materia (hoc est in moribus)
superat mitis modestū & amabilem; dum sicut in
animo, ita & in suis moribus exterioribus placi-
da simplicitate omnib⁹ se exhibet, & sicut inuēit ar-
borū mitis ad se allicit. Quocirca totaliter hoc
est in vtraque materia) mitis meritū beati sunt
vtpote suorum morū iuua & extra possesores.

Et iure assignatur eis pro præmio possessio
terre: vt qui in hac vita iura sua profectū
noluerunt ad superanda occupatores, hāc pos-
sesores terre non instabilis aeris, aut fluentis
aque donorum temporalium, sed solidæ ac fir-
mæ terre videntur.

Circa tertiam beatitudinē, Beati qui lugent,
quoniam ipsi consolabuntur, occurrit statim
questio, cur lugere sine bonificāte aliquo positū
est inter beatitudines, quum lugere non sit de ge-
nere bonorum, sed computetur potius inter ma-
la, quū tristitia sit mala naturæ (iuxta illud Ec-
cles. xxx. Multos occidit tristitia, & non est qui-
litas in illa) & non sit bona moraliter: imo vt di-
citur vij. Eub. Prudens non intendit tristiari. Et
augetur questio ex eo quod paupertas posita in
prima beatitudine, quā non erat de genere bo-
norum, posita est cum adiuncto bonificante, di-
cendo,

De beatitudinibus. 43

cendo, beati pauperes spiritu, & non absolute
beati pauperes. hoc autem sine adiuncto bonifi-
cante dicitur beati qui lugent.

Occurrit quoq; questio altera, cur inter bea-
titudines annumerat⁹ est iustus, & nō gaudiū. In
nulla enim harum beatitudinū dicitur, beati qui
gaudeant: quū tamē gaudiū magis pertineat ad re-
gni Dei quā lucus, scriptū est enim, Regnum
Dei est iustitia, pax, gaudium in spiritu sancto.

Ad primam questionem respōdetur de tristi-
tia posse loqui dupliciter: vel absolute, vel
ex suppositione præsentium malorum. Et abso-
lutē quidem neque est bona naturaliter, neque
moraliter, quoniam & nocet naturæ (vtpote in-
quietudo eius) & nullam habet rationē moralis
boni: & sic à prudentibus reſignatur. Suppositus
autem præsentibus malis tristitia bona est, vti-
te consequens & ad naturaliter & ad moraliter
bonos actus, ponit enim tristitia præsuppositi
præsentis mali in parte cognoscitua, sensationē
seu perceptionē in parte verō appetitiua refra-
ctionē. Et ambo bona esse ex eo patet, quod ma-
lū dispositio est qui præsentia mala aut non per-
cipit, aut non reſtat: vtpote insensibilis seu im-
pudus si non percipit, & corruptus si non reſtat:
ex his enim duobus bonū sit tristitia. Et
quia in dubium non vertitur, sed constat malū
esse in hac vitæ deo tristitia si alia habet cir-
cūstantias, inter bona computari potest in sta-
tu præsentis vitæ. Nec est posita à Domino
inter beatitudines sine aliquo bonificante: sed
bonificatio eius ex parte materię significata est
ex hoc ipso, quod dictum est: Beati qui lu-
gent, non hoc vel illud, sed qui lugent a solu-
te. Ex hoc enim significatur qui lugent non ob-

¶ Tentaculum quartum ¶

malum secundum quid (quale est omne malum temporale) sed ob malum absolute: quod solum est id quod est contrarium absolute bono, quod est vita eterna: ita quod dicendo, beati qui lugent, dixit, Beati qui lugent ob mala presentia contraria vite eterne. & sic bonificatur luctus ex parte meritis. Rufus bonificatus est luctus ex parte agentis, seu lugentis, ex hoc ipso, quod significatus est per modum actionis, proculdubio humane ac per hoc voluntarie, ex hoc ipso enim quod ponitur non quali illata passio, sed quasi assumpta voluntarie actio, ad ordinem moralem & meritorum actuum, transferitur, lugere siquidem non est tam tristitia quam tristitia effectus, siquid sit. Unde & lugere dicuntur tam viri quam mulieres, quoad iugubres se exhibent ob mortem charorum, vel aliquid huiusmodi. & Dominus ad Samuelem primi Reg. xvj. ait: Vsq; quo, tu luges Saulam ego abiecerim cum? tanquam in potestate Samuelis esset lugere, est igitur actio quidam. Et si his iuxeris quod lugere est secundum se triste & amarum quid, resultabit hinc quod lugere importat voluntariam actionem tristitiam seu amaritiam, ac per hoc vt medicinalem actionem assumptam. Voluntas siquidem recta non assumit huiusmodi amaritiam nisi sicut medicus vitatur medicinis quoniam ex se non habent, rationem appetibilis, sed propter aliud. Unde lugere ex hoc ipso quod significatur vt tristis actio voluntaria seu humana, bonificatus est, est mensura recte rationis ac voluntatis. Et dicendo, beati qui lugent, significati sunt qui officiose lugent, & ex integro significationem adiungo, quam dicitur beati qui lugent, significatur beati qui officiose lugent ob presentia mala contraria vite eterne.

¶ De beatitudinibus. ¶

¶ Et propterea non opus fuit aliquid adiunctum bonificati explicite apponere, sicut in prima beatitudine appositum est. Pauperas enim non habet rationem actionis, sed significatur vt defectus: & propterea indiguit adiuncto bonificanti. Secus autem est de luctu significato absolute per modum actionis humane, vt declaratum est.

¶ D. secundam vero questionem dicitur quod Aqua beatitudines perfectiones summe possunt, & gaudium presentis vite inchoationis magis quam perfectionis rationem habet (quoniam exiguam quoddam initium est eterne gaudij: vt pote carens presentia boni eterne de quo est) ideo inter beatitudines non est computatum secundum seipsum. Sed nec omnino pretermittum est: quoniam positum est in suis radicibus in sexta & septima beatitudine: quoniam mundicia cordis iuge obuium est, & pax gaudium magnum patit. Explicavit nihilominus Dominus in nona beatitudine gaudium, non vt ipsam beatitudinem, sed vt annexum, dicens, Gaudere & exultare, quoniam merces vestra &c. Luctus autem meritis inter beatitudines locatus est: quoniam maximum ponit perfectionem in viatoribus inter tot & tanta mala presentis peregrinationis constitutus. Quod si non percipis, circumspecte presentis mala a vita eterna abducentia (pura quod quamdiu sumus in corpore, peregrinamur a Domino & a patria celesti, quod caro concupiscit aduersus spiritum, quod tot mala peccatorum propriorum & alienorum continue emergunt, quod creature facte sunt in odium & in detestationem anime hominum, & in insipientiam pedibus insipientium, quod cogitationes mortaliom timide, & incerte providentie no-

¶ Tentaculum quartum ¶

Item, & alia huiusmodij & videbis quam infensati sumus, qui hac presentia nobis mala non sentimus, & si percipimus quoddam assensum spiritus, si natura & vita sumus, si non displicent: & si displicere videntur, si non propterea tristamur seu ingemus, sed pertrahimus quasi nostra non interit, quasi in somnis huiusmodi mala videamus, quasi non vere displiceant. Et inde poteritis suspicere in celsam illorum perfectionem qui hac sentientes & abominantes (utpote habentes pro consuetudine exercitatos sensus ad discretionem boni & mali lugent, aut cum David, Ben misit, quia incolatus meus prolongatus est, aut cum Paulo, Infelix ego homo, quis me liberabit de carcere mortis huius: aut cum Ezechia, Recordabor tibi omnes annos meos in amaritudine animae meae, aut cum propheta, Vidi praeparantes, & tibi se habent, quia eloquia tua non custodierunt, & similibus. Et sic videbis quam necessarium foret in catalogo beatorum in hac vita ascribere etiam beatos qui lugent. Et mirari: quam enim delectabilia munus huius plurimum a virtute abdicant, multoque sunt propterea boni animi dispositiones seu virtutes polite circa delectationes & tristitias, continentia, abstinentia, sobrietas, temperantia, & penitentia, & longe excellentior perfectio ingratum invenitur: qui non solum a delectationibus se alienant, sed ad contraria se crexerunt, assumendo voluntatem huius, fortitiam coelestis patris in hac peregrinatione trigunum inferius, & irriguum superius, non vano aut sterili ludal vacantes, sed seminantes in lachrymis: hoc est seminantiam virtutem lachrymis lotus tribuentes in vitam aeternam fructificantem.

Sals

¶ De beatitudinibus, ¶

Sob hac beatitudine comprehendiuntur qui in hac vita statum voluntarii lucis sumunt pro coelesti patria: ut sunt religiosi, & aliae personae abrenuntiantes deliciis & delectationibus carnis ac mundi: & Dei servitio in puritate se mancipantes in veritate: quibus praemium soape naturae delictis referuatur: quoniam ipsi consolabuntur in coelesti patria. Haec de tertia beatitudine. Circa quartam beatitudinem, Beati qui esurunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur, dubium statim occurrit, an iustitia in proposito sumatur generaliter pro rectitudine seu bonitate qua recti seu boni dicimur iuxta quoddam scriptum est, iustus ex fide vivit. Vel specialiter ut specialis virtus est, reddens unicuique quod suum est, de qua scribitur, Diligite iustitiam qui indicatis terram. Verumque enim ambiguitatis ratio est. Nam si sumitur generaliter iustitia, sequetur quoddam beatitudo haec communis est reliquis beatitudinibus: quia quilibet alia beatitudo aliquam specialem bonitatem seu rectitudinem ponit, & si reliquae beatitudines comprehenderentur sub ista tanquam species sub genere, quoddam est absurdum, si autem sumitur iustitia specialiter, sequitur primum quoddam ad hanc beatitudinem ponatur spectare desiderium punitionis materialium: puta quoddam homicida occidatur: quoddam latro suspendatur &c., quoniam punitiones huiusmodi iustitiae sunt: dequibus secundo ad hanc beatitudinem spectare desiderium punitionis propriae: hoc est quoddam infemer puniatur iuxta propria demerita: quoniam hoc iustitia est. Vtrumque autem horum apparet inconveniens. Et primum quidem repugnat secundae beatitudini: quia mites non solum elon-

H H 4

¶ Tentaculum quartum ¶

tant se à punitionibus, sed puniendis viles se exhibent. Secundū autem contrariatur cōmuni viatorum desiderio: in quorū persona Propheta dicit: Non intres in iudiciū cum seruo tuo: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Qui enim hoc petit, proculdubio desiderat se non subijci iudicio punitiuo.

Ad hanc dubitationem dicitur quod utroque Amodo intelligi potest hoc in loco iustitia. Et si intelligitur iustitia specialis, quæ reddit unicuique quod suum est, fideiū est in hoc quod est sermo de iustitia absolute, & non de iustitia tali (puta punitiua seu vindicatiua) & similiter est sermo de iustitia absolute, & non de iustitia in hoc. Iustitia autem absolute bonum iustitiæ importat: ac per hoc ad beatitudinē hanc directē spectat desiderare iustitiam absolute, hoc est bonum iustitiæ, ex consequenti autē seu in casu necessitatis ad eandē spectat nō refugere iustitiam talem: & similiter non refugere iustitiā in hoc. Et hinc soluntur obiectiones. Vtraque namque obiectio desiderio iustitiæ punitiue soluitur per hoc: quod nō est hic sermo de iustitia tali, sed de iustitia. Huius obiectum nō petit peccator dū refugit iudiciū: quoniam fugiendo unū modum iustitiæ, petit alium iustitiæ modum. Fugit enim iudicari secundū propria merita, appetendo iudicari secundū merita. CHAPITULI, iuxta verbum Pauli ad Philip. iij. Vt inueniri habens iustitiam quæ est ex fide. 1. a. v. Christi. Vnde & ibidem Propheta petit: Exaudi me in tua iustitia, manifestans per hoc, appetere se iustitiam Dei: fugere autem iustitiam propriā. Si autem intelligitur iustitia generaliter pro bonitate seu rectitudine, optimē quadrat: nec sequitur aliquid

¶ De beatitudinibus. ¶

quod absurdum. Tum quia aliæ beatitudines nō attendunt ad formalem rationem, generalis iustitiæ, sed ad quasdam ratioēs, speciales: vt patet discurrendo per singulas. Et propterea formaliter loquendo non se habent aliæ beatitudines ad istā vt species ad genus. Tum quia beatitudo ista attenditur penes perfectionem huiusmodi desiderij: quod in nulla alia beatitudine attenditur: vt patet discurrendo per singulas. Conspicitur siquidem beatitudo hæc ex inopia bonorum seu bonitatis inuēre in presenti vita, sicut præcedens beatitudo (scilicet beati qui lugent) consurgit ex copia malorum præsentis vite: ita quod sicut ibi ex abundantia malorum quæ in hac peregrinatione inueniuntur, perfecti lugent: sic ex inopia bonitatis inueniunt in hoc exilio, perfecti esurunt & situnt bonitatem. Et propterea magis consonat literali sensui sumere iustitiam generaliter quā specialiter. Est autem desiderium hoc non appellatum desiderium, sed fames & sitis, multiplici ratione. Tum vt ostendatur vehementia desiderij. Tam enim fames quā sitis vehementem appetitum importat. Tum vt ostendatur quasi naturalitas, quemadmodum tam fames quā sitis ex natura procedit: ita desiderium vehemens iustitiæ vt naturale inest perfectis secundū naturā spiritalem, secundum quam ex Deo nascuntur: iuxta illud, Quod natum est ex spiritu, spiritus est. Tum ad ostendam qualitatem indigentis, quod scilicet perfecti desiderant iustitiam seu bonitatem tanquā cibum & potum, quo indigent esurientes & sitientes. Tum ad ostendam integritatem desiderij, & ex parte desiderantis: quia scilicet utrunque desiderium habet famis &

¶ Tentaculum quartum. 43

his, hoc est anima & carnis iuxta illud. Sicut in te anima mea: quā multipliciter & tibi caro mea. Et ex parte iustitiae desiderat ut cōpleti alimēti respondentis fami & siti: quoniam perfecti desiderant bonitatem omnium.

Locata est igitur in hac beatitudine perfectio eorum qui esuriunt & sitiunt iustitiam (hoc est iustitiam bonum) usque adeo inueniri, & sic venire, quae dari quod suum est, quoad usque ad hoc perveniat, ut Deus sit omnia in omnibus in hoc enim consummabitur omnis iustitia, quum Deus erit in omnibus ratio omnis, & essendi ac fieri iustitiam (hoc est rectitudinis bonitatemque) inueniri ac augeri quoad usque Deus sit omnia in omnibus: in hoc enim consistit consummatio omnis bonitatis. Et merito perfecti semper in hac vita esurire & sitire reputantur iustitiam: quia tanta est his penuria iustitiae, ut semper esurientes & sitientes relinquat: iuxta illud. Qui edunt me, adhuc esuriunt: & qui bibunt me, adhuc sitiunt. Quod sit & sitientium perfectio iustos superet, sunt enim plus quam iusti, quibus non sufficit quod ipsi sint iusti, sed esuriunt & sitiunt iustitiam magnificari. Et sunt plus quam boni: quibus non sufficit quod ipsi sint boni, sed ipsi esurunt & sitiunt bonitatem multiplicari, magnificari &c.

Illis merito laudis quae in hac vita haberi nequit, in coelesti patria in premium referuntur: iuxta illud. Satiabor quum apparuerit gloria tua. Hec de quarta beatitudine.

Circa quintam beatitudinem. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur, recole misericordiam virtutem esse: sustinentiam alienae miseriae, hoc est defectus. Misericordia enim directè respicit defectus ut tollendos.

Et

¶ De beatitudinibus. 44

Et possunt in ea considerari tria: scilicet operatio exterior, quae subuenit indigenti: affectus interior quo appetit subuenire indigentibus: & interior virtutis: ratio, quae alienas miseras proprias faciendes & appetit tollere illas: & tollere illas si potest. Vnde misericors excedit tam benevolentem quā munificē, cōmunicat siquidē cum eis in primis duobus, hoc est in actu benefaciendi, & in appetitu benefaciendi: sed superior est eis in modo, dum misericors tantum afficitur ut alienos defectus proprios faciat, dum sic ad eos tollendos se habet & afficitur, quasi propriis essent. Est autē tantae eminentiae misericordiae virtus, ut sola inter virtutes Deo propria dicatur iuxta illud. Deus cui proprium est miseri. Et omnibus supereminet iuxta illud Psal. Misericordiae eius super omnia opera eius. Solus siquidem Deus naturaliter est misericors seu defectus experit ac per hoc solus potest in miseriam absolute quae omnem comprehendit. Et miserationis eius, quae misericordiae actio formalis est, quasi supernatans in singulis & omnibus operibus Dei inuenitur, non solum materialiter tollendo aliquem defectum, sed formaliter: quia ex intentione Deus ad hoc tendit ut tollat in singulis & omnibus aliquem defectum. Propter quod merito appropriatur ei non solum quod est misericors, sed quod est miserator, iuxta illud. Misericors & miserator Dominus. Quod sit ut misericordes tanquā suam proprietatem participant, inter beatos computentur. Et verè ad summum perfectionis apicem in materia miserationum tollendarum ascenderunt, qui misericordes sunt simpliciter & absolute: hoc est, qui non solum iunctis sanguine, amicitia,

cum

¶ Tentaculum quartum 43

ciuitate, & ceteris huiusmodi necessitudinibus: sed miseriis quicunq; sint illi, misericordes se exhibent, affectu quidem indelēse, opere autem iuxta vires: vt semper sint misericordes, miserationes autem quum possunt, aut occasio miserationis se offert.

Et licet proprias misericordie miseras misericordia humana non tradat obliuioni, iuxta illud, Misereere mihi ne tu ex placens Deo, perfectio tamen misericordie ad alienas tollendas miseras tendit, proprias eodem merito misericordie actu tollendas reddens.

Et propterea reponitur misericordibus in premium quod ipsi misericordiam in celo conferunt, hoc est a miserijs omnibus leuabuntur. Iure enim ab omni debet exui miseria in patria, qui in hac peregrinatione aliorum miseras quasi suas curauit. Hec de quinta beatitudine.

Circa sextā beatitudinē, Beati mundo corde: quoniam ipsi Deum videbūt. duplex questio occurrat. Prima est, cur beatitudo hęc nō significat aliquā perfectionem. Munditia enim nullam perfectionē significat: sed imperfectionē immunditie excludit: sicut non peccare, nullā perfectionē sonat, sed imperfectionem peccati excludit. Omnes siquidē beatitudines non solum perfectionem, sed perfectionem summam ponere debent.

Secunda est, cur beatitudo hęc nullam operationem sonat: quum omnis beatitudo secundum operationē aliquam atteadatur. Nam neq; munditia, neq; cor operationem significat: vt patet.

Ad primam questionē dicitur quod licet munditia simpliciter & absolute non significet perfectionem, munditia tamen tale subiectū afficiens magnam ponit perfectionem, sicut nō peccare

¶ De beatitudinibus. 43

ēre absolute, nullam perfectionē ponit, sed non peccare possum in venite libero arbitrio, magnam perfectionem ponit, maxima siquidē perfectio est quod homo viatur libero arbitrio sine peccatō. Ita in proposito licet munditia sonet negationem immunditie, ac per hoc nullā perfectionem significet, munditia tamen afficiens cor, magnam perfectionem ponit: quam Dauid petebat: Cor mundum inquit, crea in me Deus.

Ad secundam verō respondetur dupliciter.

Primo, quod operatio potest significari dupliciter. Vel in scripta: vt dictum est, Beati qui legent. Vel in sua radice: & sic significatur in proposito viuere in suo naturali ac coeui principio, quod est cor, hoc est interior pars nostras iuxta illud Matthei, x. De corde exeunt cogitationes male, homicidia, adulteria, fornicatio, &c. Et dicuntur beati mundo corde habentes principium operum suorum mundi: quoniam non potest arbor bona malos fructus facere. Secundo dicitur quod cor pro quanto est naturale principium semper in actu, non solum significat illam rem quę est principium, sed etiam operationem: quia significat principium vite in actu: sicut edificas significat eum qui actū edificat. Et secundū hoc beatitudo ista significat operationem in scripta: quoniam significat beates qui mundo viuūt ab interno principio. Totaliter siquidem mundam vitam ducere non permittit peregrinatio preteriens: quoniam nonnullis saltem peluere gressus humani inquinantur. Et propterea Dominus mundam vitam in hoc mundo ex parte cordis designauit, dicens, Beati mundo corde. Et quamuis hęc vita ex mudo corde non sit totaliter (vt dictum est) munda, tantē tamen excellentior est, vt reddat

¶ Ientaculum quartum. 42

reddat homines plus quam perfectos. Si enim apud Iacobum apostolum, si quis in verbo non offendit, perfectus est: quanto plus quam perfectus est qui corde non offendit? Erudierat tam bene Iob filios suos, ut securus de mundis eorum operibus ac de mundi lingua, verius ne forte peccassent in cordibus suis: offerebat holocausta per singulos. Iob. Et Proverb. xx. Sapienter clamant: Quis potest dicere, Mulum est cor meum, purus sum a peccato? Merito ergo beati sunt mundo corde, qui summam munditiam obtinentes, vitam mandam ex corde mundo ducunt.

Tertia promittitur in premium videre Deum. In applicatione. Primo ut presentis vite respondeat vita eterna: tamquam qui hic talem vitam duxerit, scilicet mundam, mereatur transire ad vitam eternam, quae consistit in visione Dei iuxta illud. Haec est vita eterna, ut cognoscant te verum Deum. Secundo, ut discamus preparatione humane mentis ad videndum Deum, non consistere in perficiendo parte speculativam (ut philosophi tradunt, ponentes sapientes maxime appropriare Deo) sed in perfectione partis affectivae quae cor vocatur ita quod ex hoc quod non dicitur & sapientibus, sed in multis corde promittitur visio Dei: de scimus viam preparationis ac meritum perveniendi ad videndum Deum, consistere non in scientia & sapientia, sed in carnis munditia. scimus consequenter quod communis est preparatio vixque ista omnibus hominibus quantumque idiotis & incuris: quoniam munditia cordis minima verula habere potest. Haec de sexta beatitudine.

Circa septimam beatitudinem, (Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur) vide primo gradus

¶ De beatitudinibus. 43

gradus perfectiorum secundum pacem. In primo siquidem gradu sunt qui in seipsum pacem habent, hoc est tranquillitate ordinis: ita ut lex carnis non repugnet legi mentis: sed ita spiritus imperat carni, ut totus homo inhaereat cum tranquillitate Deo. De istis scriptum est: Pax multa diligentibus legem tuam. In secundo vero gradu sunt, qui etiam cum omnibus hominibus pacem habent iuxta Apostoli mandatum: Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes.

In supremo autem gradu sunt, quibus non sufficit quod in seipsum & cum alijs sint pacati: sed ascendunt ad faciendam pacem: unde & pacifici vocantur. Faciunt autem pacem non hanc vel illam, neque omnem pacem (quod scriptum sit, Non venit pax mittere in terram, sed gladius) sed faciunt pacem absolutam, hoc est coelestem seu divinam: quam Salvator filii propria dixit, Pacem, inquit, memento vobis, quae inimicitiam tollit inter homines & Deum: quae cunctis in homine repugnantibus tranquillitati coelesti contrariatur. Et rursus faciunt pacem non inter hos & illos, sed simpliciter inter omnes, etiam pacis inimicos iuxta illud, Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus. Et propter ea dicitur absolutum, Beati pacifici.

Hanc perfectionis beatitudinem insinuat Salvator in Apostolis, mandans illis ut pacem secum ferant in quamcumque domum intrantes, & dicant non solo verbo, sed studio efficiendi Deo cooperante, Pax huic domui. Unde & Matth. x. dicitur: Et siquidem domus illa fuerit indigna, veniet pax vestra super eam.

Quantum autem eminentius sit pacificatio, ex eo perpendi potest quod pax tranquillitas ordinis est: ac per hoc pacem facere, est tranquillitatem ordi

¶ Tentaculum quartum ¶

ordinis efficere. Et si his adiungas, quod ordo
bonorum boni iustitiam universi est: conse-
quens erit ut pacem facere sit efficere perfectio-
nem summi boni, ac per hoc supremum locum te-
neat inter opera gubernationis. Assimilatur igitur
maximè Deo hominè pacificatio: & in excel-
so valde loco constituitur. Unde & in Psalms
dicitur montium spiritualium hæc perfectio tribui-
tur. Suscipiant inquit, montes pacem populo.
Et meritò in supremo actionum beatorum in hac
vita hic dicitur, Beati pacifici.

Et his iure reservatur in præmium, quoniam
filij Dei vocabuntur. Similissimi quippe Deo
eius filij sunt: ex vi potestatis ex Deo nati, & diuine fa-
ci consortes nature. Signanter autem dicit, vo-
cabuntur: & non dicit, erunt. Tum quia in præ-
senti iam sunt filij Dei: & non expectant quod
fiant, sed quod manifestentur iuxta illud j. Ioan.
ij. Et nunc sumus filij Dei, & nondum apparuit
quid erimus. Dicendo ergo, quoniam filij Dei
vocabuntur, promittitur quod manifestabuntur
filij Dei. Tum quia inter homines multi sunt fi-
lij, qui non trahantur ut filij, sed quali extranei
aut serui aut mercenarii habentur. Et propterea
pacificis qui iam filij Dei sunt promittitur quod
habendi sunt in coelesti patria ut filij, dum pro-
mittitur quod filij Dei vocabuntur, quandoqui-
dem vocatio consensus est ad id quod vocatur.
Hæc de septima beatitudine.

Circa octavam autem beatitudinem, Beati qui
perfectiorem patiuntur propter iustitiam,
quoniam ipsorum est regnum coelorum, duplex
statim occurrit questio. Prima, an sit sermo de
iis qui quomodolibet patiuntur, ad est opprimun-
tur, vexantur, affliguntur &c. propter iustitiam.
an de

¶ De beatitudinibus. ¶

an de iis qui voluntariè patiuntur propter iusti-
tiam. Nam si primo modo intelligeretur, seque-
retur hoc absurdum, quod quicunque, quantumcumque
inuiti & impatienter affligerentur propter iusti-
tiam, essent beati. Si verò secundo modo intelli-
gitur, sequeretur quod aliquis patiatur iniustè vo-
lens: quod à philosophis reputatur impossibile.
Et patet sequela: quia ex eo quod patitur pro-
pter iustitiam, patitur iniustè: & ex eo quod vo-
luntariè, patitur volens. Altera questio est, quo-
modo sumitur hic iustitia, in sua scilicet commu-
nitate, an restringatur. Nam si iustitia secon-
dum suam communitatem sumitur, non relinquitur
locus novæ beatitudinis, quoniam sub iustitia
comprehenditur etiam illa. Si verò restringitur,
oportet aut voluntariè restringere, aut rationem
restrictionis assignare: quoniam in littera nulla
restrictionis nota ponitur.

Ad primam questionem dicitur, quod procul
A dubio hic est sermo de pati non simpliciter &
absolute (quoniam pati nullum bonum est) sed
de pati virtuosè, hoc est patienter & ex chari-
tate: quod est pati voluntariè, saltem faciendo de
necessitate virtutem. Nec ex hoc sequitur quod
aliquis patiatur iniustum vel à ipsum iniustum,
quoniam patiatur volens ipsum pati. Vir enim
bonus non vult iniustitiam quod sibi inferitur, sed
vult illam sibi sustinere.

Ad secundam questionem dicitur, quod hic est
sermo de iustitia generaliter quidem sumpta,
ut tamen distinguitur à mysterio verbi incarnati.
Et quod ratio restringendi iustitiam, imò res-
trictionem ipsam habetur ex littera ex hoc ipso
quod apponitur nona beatitudo circa mysterium
verbi incarnati: ipsa namque distinctio harum duarum

¶ Tentaculum quartum ¶

nam beatitudinum cogit fieri earum dinerfita-
tem, ac per hoc iustitiam in oſtenta ſunt pro iuſti-
tia abſoluti ſeculoſo incarnationis myſterio. Et
videtur direſe iuſtitia coſiderari abſolute, in or-
dine ad Deum etiam ſi myſterium incarnationis
non eſſet. Quocirca illi in oſtenta loſſur bea-
titudinis, qui tantæ perfectionis ſunt et pro quo-
cumque virtutis actu eligant tolerare qual-
cunque illatas paſſiones ſiue ille actus virtutis ſit ſe-
cundum legem diuinam, ſiue naturalem, ſiue ca-
nonicam &c. Iuxta hæc enim beatitudinem Ma-
chabæi vt non comederent carnes porcinas con-
tra diuinam legem Ioannes Baptiſta ne omitte-
ret correptionem Herodis / Thomas Canthuri-
enſis pro libertate Eccleſiaſtica beati fuerunt, nul-
lus enim horum paſſus eſt, ppter CHRISTVM
proprie loquendo, ſed propter iuſtitiam, in fide iu-
men. C. H. E. I. S. T. I. ſiue qua nunquam fuit ſalus.
Et quia contingit dupliciter paſſi perfectionem
propter iuſtitiam (vel ita q. & paſſio ſit propter
iuſtitiam, & perfectio tendat contra iuſtitiam : vt in
exemplis allatis inuenitur, vel q. paſſio quidem
ſit propter iuſtitiam, perfectio autem non tendat
contra iuſtitiam : quod ſiue materialiter ſit inſtaurari
contingit ſiue qui à ſuperioribus creditibus iuſte
ſe facere abſtinentur, vt de multis ſanctis legitur
inter religioſos verſatis, ſcilicet textum principa-
liter de primo modo patientibus propter iuſti-
tiam ita intelligi, vt qui ſecundo modo patientur
propter iuſtitiam, non excludantur à numero bea-
torum qui patientur perfectione propter iuſtitiam.
Iſtis regnum coelorum iure datur : quoniam qui in
Iſta vita amplexus eſt patri propter Deum, iu-
ſtum eſt vt in futura vita ſublimetur in agere, &
qui hæc non renuit alijs ſubſci, ſublimetur vt
alijs

¶ De beatitudinibus. ¶

alijs præſtitit, qui in regno coelorum includun-
tur, regnantes enim & præcellunt & imperant.
Sed non caret quaſtione, cur in oſtenta hæc bea-
titudine repentur præmium primæ beatitudi-
nis, & non eſt appoſitum oſtendum præmi-
um eſſe. Primum, vt quia duo ordines beatitu-
dinis ponuntur (ſcilicet primus penes agere, &
ſecundus penes pati) ſcilicet ut vt prima virtuti
ordinis velut baſis & fundamentum, reſpiciet
præmium, quod inter præmia eſt velut baſis &
fundamentum, ſcilicet regnum coelorum. Se-
cundo, vt neq. agent patientique patient agent
ti præſtatur, ſed confiteſſores martyres, & mar-
tyres confiteſſores æquales in eſſentiali gaudio
monſtrantur.

Circa noniam beatitudinem (Beati eſtis quia
malodixerunt vobis homines, & perfecuti
vos fuerunt, & dixerunt omne malum aduerſus
vos, mentientes propter mercedem, & exulta-
te, quoniam merces veſtra copioſa eſt in coelis)
multa occurrunt querenda. Primum, cur cæteris
beatitudinibus deſcriptis in tertia perſona, hæc
deſcribitur in ſecunda perſona, dicendo, beati
eſtis. Secundo, cur multiplicentur in hac beati-
tudine tot vexationum genera, ſcilicet inſediſſio-
nis, perfectionis &c. Tertio, cur hæc beati-
tudine ſolam adiungitur, gaudere & exultare. Quarto,
cur præmium huius beatitudinis ſolius deſcribi-
tur ſub ratione mercedis. Quinto, cur in hac ſola
beatitudine indeterminatè ponitur præmium.
non enim determinatur aliquid certum pro præ-
mio, ſicut in alijs beatitudinibus (puta regnum
coelorum, poſſidere terram &c.) ſed indetermin-
atè dicitur, merces veſtra copioſa eſt in coelis.

25 Tentaculum quartum 42

Ad evidentiam horum aduertendum est hanc Anonim beatitudinem consistere in patiēdo ob confessionem verbi incarnati. Singularitatem siquidem tanti mysterij nouitas specialio habet difficultatem in nostra cōfessione: & propterea specialis perfectio posita est in persilendo patienter & tolerando. varias tribulationes ob huiusmodi confessionem. Quocirca beatitudo hęc licet conueniat cum precedente in hoc quod utraq; consistit in pati propter bonum: differunt tamen in hoc, quod illa habet causam quasi naturalem patienter tolerandi iniurias (quoniam virtuosorum est imperturbatum persilere, & immobilē in iniurijs) illa vero causam habet omnino supernaturalem: quandoquidem facit vium & eundem hominem Deumq; verum esse &c. omnem excedit facultatē intellectus: & propterea beatitudo hęc ita dissimiliter ab alijs descripta est. nouiter siquidem inserta generi humano tam supernaturalis perfectio, deuit vi multis quasi priuilegijs decoraretur. Vnde ad primum quæsitum dicitur, quod ideo in secunda perfectione descripta est hęc beatitudo, quia noua perfectio hęc est inchoans in ipsis. **CHRISTI** discipulis, reliquæ autē tamq; communes & antiquæ quæ prius essent tertia persona descriptæ sunt.

Ad secundum vero quæsitū dicitur, quod multiplicium vexationum ad hoc spectat, quod **CHRISTVS** in Christianis & corde & ore & opere refutandus esset. habent enim. **CHRISTI** persecutores in corde **CHRISTVM** odio, & ore blasphemant, & tormentis persequuntur. Non sic autem cōtingit in octaua beatitudine: quoniam ethi propter iustitiam aliqui vexantur iustitia mea communiter & corde amant, & ore laudant: &

26 De beatitudinibus. 43

tor: & illius qui iniuste vexati sunt, laudabiliter recedunt inter virtuosos. nos autē predicantes **CHRISTVM** crucifixum, quia iudæis est sedatum, & gentibus stultitia: & apud sapientes huius mundi superfluum, omne genus mali insequitur, dum & odio habentur (quod secundum antiquam translationē hęc littera primo loco ponit, dicens: Beati estis quum oderint vos. vbi nunc legitur, quum maledixerint vobis) & factis persequuntur vos, & verbo dicunt omne malum aduersus vos propter **CHRISTVM**. Omne igitur genus mali explicatur in hac beatitudine: quoniam totum imminet patidum ob **CHRISTUM** confessionem, quod cōmuniter in alijs patiendi causis nō est. Et scio quod contextui & materię cōsonat antiqua translatio, scilicet, quum vos oderint homines. Tum quia sic explicatur omnis gradus persecutionis, scilicet corde, ore, & opere. Tum quia sic non bis ponitur persecutio, oris: vi in noua sit translatio: dum primum dicitur, maledixerint, & secundo, dicunt omne malum, vnde corrupta videtur hęc translatio. Ad tertium quæsitum dicitur, quod hęc beatitudini annexitur gaudium & exultatio duplici ratione. Primo, vi quemadmodum explicite commemorantur in ea tot mala iusta accendantur bona, iuxta illud: Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tue iustificauerunt animam meam. Secundo, ad monstrandum abundantiam gratiæ spiritus sancti, quæ cōferenda erat sanctis martyribus noni testamenti: iuxta illud ioh. vii. Nondum erat spiritus datus, quia **IESVS** nondum erat glorificatus. Quia ergo confessores **CHRISTI** nō solum virtutem patiendi, sed gaudendi &

De tentaculum quartum 42

exultasti in tribulationibus accepturi eras, ideo perfectis patientibus propter C H A I S T V M dicitur, gaudere & exultare. Quod impleffe Apostolos ex eo patet, quod ibant gaudentes à conspectu ecclesiarum, quoniam digni habiti sunt pro nomine I H S V, contumeliam pati, implisse quoque sanctos martyres ex gelis eorum patet. unde Laurentius inquit, Gaudere plane quia hostia C H A I S T I effici merui &c. Ad quartum quoniam dicitur, quod ratio mercedis ad excellentiam pertinet patientium propter C H A I S T V M, quia essi non sunt consilium secundum se passionibus huius temporis ad futuram gloriam, ex eo tamen quod C H A I S T I confisores C H A I S T I membra sunt & ut caput suum iucantur, libenter patiuntur, ut sibi vendicant futuræ gloriæ tanquam mercedis debitæ pro suis laboribus, unde & Paulus dicebat, Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi, in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam conferet mihi Dominus in illa die iustus iudex, in reliquis itaque beatitudinibus nulla facta est mentio de mercede, sed hoc vltimæ beatitudinis referendum est, quia in alijs nulla facta est mentio de C H A I S T O, cui in suis membris iure debetur æterna gloria, sed in hac sola. Ad quintam quoniam dicitur, quod determinatio mercedis ad immensitatem spectat præmij, ex hoc enim quod indeterminare relinquitur copiosa merces, infinitum insinuat præmij; & hoc ad commendationem huius beatitudinis præ ceteris spectat. Et merito, quoniam si iuxta testimonium Salvatoris, maiorem charitatem nemo habet, quam ut amicum suum ponat quis pro amicis suis, nemo maiorem habet perfectionem, qui pro C H A I S T O

am

De beatitudinibus. 43

amico suo animam suam ponit, quod ad hanc spectare beatitudinem collat. Postquam igitur octo beatitudinum genera in hac vita Salvator descriperat, ad suos dirigens sermonem discipulos, novis beatitudinis genus in ipsis inchoandam nona beatitudine descripsit, simulque monstravit ad felicitatem esse ipsos euectores, eo ipso quod ad cognitionem & confessionem ipsius C H A I S T I accesserint, ut penetraret beatos se esse in utraque sorte, scilicet & quum bona à C H A I S T O acciperent, & quum mala propter C H A I S T V M paterentur.

Quantæ autem excellentiæ sit beatitudo hæc, non solum ex allato Domini testimonio patet, sed & ex eo quod principes Christianæ religionis (sancti martyres scilicet) in ex locuti sunt.

Cyprius nunc ut ad tres referendas in fine huius tractatus quaestiones solvendas respondetur. Ad primam igitur in principio huius tractatus propositam quinto loco, an scilicet beatitudines istæ gradatim enumerentur, respondetur affirmatiue: ita quod gradatim enumerentur & secundum merita, & secundum præmia: semper namque ascenditur virobique.

Et quidem quod merita semper ascendunt, declaratur summarie dupliciter. Primo, ex parte materialium. Nam supra exteriora bona quæ sunt materia primæ beatitudinis, sunt vindicabilia quæ sunt materia secundæ; & supra vindicabilia, deservibilia quæ sunt materia tertiæ; & supra hæc sunt debita cullibet, quæ spectant ad quartam; & supra hæc gratuita, quæ sunt quinta & supra quæ est immensitas omnis, quæ tollit sextam; supra quam est perturbatio, quæ tollit septimam; & super hæc persecutiones, quæ superat octavam; & supra omnes est omne persecutionum genus contra C H A I

¶ **Lentaculum quartum.**

¶ **V**ix quæ superant in nona. Secundo, ex parte interioris dispositionis animi. Nam etiam bene dispositus est qui nouit seipsum, & externa bona despiciat. iuxta primam beatitudinem: melius tamen dispositus est qui etiam quod despiciatur & peritibile vincit in bono malo. Et hoc melior est, qui vndique se in miseris circumspectans, fugit hanc peregrinationem, & hunc præstat ei proprium non solum boni sed cuiusque debitum fuit. Huncque excedit, qui non solum debita cuique sed gratuita ut subleuentur appetit & efficit, qui autem ad vniuersam vitam munditiam ascendit, altior est & hunc superat, cui non sufficient mundi, sed studet ad tranquillitatem ordinis efficiendam, super hos quoque omnes merito locatur qui propter hoc patitur, & vincit persecutiones: sed in supremo iure ponitur, qui incarnati verbi luce purgatus, pro illo omnia patientia superat. Si vero ad præmia spectetur, primum præmium inuenitur, quod beatorum est regnum coelorum, sed quia nostrum potest esse aliquid quod non posidemus secundo ponitur possessio eiusdem, & quia multa posidemus cum tristitia, tertio ponitur consolatio, & quia consolari quandoque non visum ad satisfactionem consolamur adeo quarto sanctorum ponitur: ita quod ponitur regnum coelorum nostrum, possessum consolati visque ad satisfactionem: & quoniam saturati regno defectum remanemus, quinto securitas à periculis omnium defectuorum nostrorum conditionum per misericordie consecrationem ponitur, & quoniam parum est corrigere, nisi conuersatio cum rege habeatur ideo sexto ponitur visio Dei, & quoniam videre Regem etiam seruato illius cõceditur dignitas si illis superadditur septimo loco, ut beati conso-

¶ **De beatitudinibus.**

consoletur, saturati, securi, videntes Deum ut filij Dei. his autem præstat regnum coelorum duplici ture debitum, scilicet merito adlonia, & merito passionis, quod octavo loco ponitur, & omnia demum ex celsis merces immensa, quæ ob sui infinitatem non specificatur, quæ non loco ponitur.

Ad duas reliquas questiones in præmio primæ beatitudinis propositas scilicet cor in beatitudine prima & octaua ac nona proponitur præmium per verbum præsentis temporis, in alijs vero per verbum futurum: & rursus cor in illis tribus per verbum substantiuum, in alijs vero per verba adiectiuua respondetur quod differentia præsentis & futuri temporis monstrat aliquid præmij esse præsens in hac vita, & aliquid in futura reservari vita. Differentia autem verbi substantiuum & adiectiuum monstrat differentiam inter substantiuum ius æternæ felicitatis, & ipsam æternam felicitatem in executione, ita quod ex hoc quod verbo substantiuo præsentis temporis (scilicet est) definitur præmij æterni significatur quod in præsentis vita beati habent substantiuum ius æterni præmij. Et verè sic est: quoniam (vt Ioannes testatur) tam sumus filij Dei quod si filij, & heredes: vt Paulus inquit. Et quantum quanto tempore heres paruulus est nihil differt à seruo: est tamen dominus omnium. Quia igitur in præsentis vita adhuc positorum beatorum verè est regnum coelorum: ideo præsentis temporis verbo substantiuo dicitur. Quoniam ipsorum est regnum coelorum. Quia autem exequutio possessorij & fructus in alia seruatur vita, ideo per verba futuri temporis adiectiuua idem præmium describitur. Et quia substantiuum ius æterni præmij vnum est & cõmune omnibus beatis, ideo in prima beatitudine variisq; ordi-

De Tentaculi quinti.

nis agentium, & in prima ordinis patientis) possunt huiusmodi substantiis presentia in reliquis autem ordinibus agentium multipliciter fructum qui in executione percipiuntur, explicatur.

Non autem beatitudo multipliciter praeiudicata etiam hoc habet. Tum quia licet secundum sit in numero patientium, caput tamen constituit novum patendi: quoniam sicut verbum incarnatum passum insinuat omnia, ita passio pro CHX ISTO instantaneum est passionum, & propterea tanquam prima habet verbum substantivum praesentis. Tum & melius, ad demonstrandum quod sola haec beatitudo ex propria ratione habet praesentiam praeiudicij coelestis statim: nam ceterae beatitudines nihil habent in se unde statim ponant beatos in coelesti patria: quia non claudunt in se. CHX ISTVM mortuum, qui aperuit coelos unde Ioannes Baptista & alij priores quamvis beati hinc, non tamen coelos statim ingressi sunt) non autem beatitudo CHX ISTVM mortuum in seipsa continet. Propter quod in futuro Salvator ponit in illa vexationes, dicens, quomodo oderint, persecuti fuerint, & dixerint omne malum: tanquam designans tempus post suam mortem ac resurrectionem, & propterea sola nona beatitudo statim hinc transfert in coelos ex propria ratione. Et ad hoc designandum privilegium, proposuit Salvator illius praeiudicium per verbum substantivum praesentis temporis: tanquam diceret, quod vos propter me patientes non expectamini, eius, sed iam habetis mercedem copiosam statim, ut hinc migratis praesentem. Et hoc de evangelicis beatitudinibus. In monasterio sancti Martinus de sacro monte Pannoniae, dominica quinquagesimae, Anno Domini M. D. XXIIII.

Quintum

De Quaestio prima.

QVINTVM IENTACULVM: in quo quinque tractantur quaestiones.

CCVRRUNT quinq[ue] tractanda quinq[ue] apud evangelium sententia. Prima habetur Matthaei xv. Manus quodcumque ex me est, tibi proderit. Secunda habetur ibidem: Omne quod in os intrat, in seculum emittitur. Tertia habetur Lucae xvj. Qui fidelis est in minimo, & in maiori fidelis est: & qui iniquus est in modico, iniquus est & in maiori. Quarta habetur ibidem: Si Moyses & prophetas non audirent, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

Quinta habetur Ioannis j. Quotquot autem receperint eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri.

Circa scribarum & pharisaeorum sententiam, quae sub specie religionis, tollunt pietatem, ambiguitas occurrit quid significat traditio haec: Qui dixerit patri vel matri, nonnis quodcumque ex me est, tibi proderit. Nam aliquod horum trium videtur significare. Aut quod absolute religio qua aliquid offertur deo, praeterita est pietati qua honoramus patres. Et in hoc sensu traditio ista reprehensibilis esset: quoniam sanctam contineret doctrinam, cuius oppositum Dominus testatur.

Aut quod in articulo necessitatis iam constituta parentibus, filij religionis praeterea vacarent muneribus offerendis Deo, omittendo pietatis officia debita parentibus. Et iuxta hunc sensum traditio haec, inquam contineret doctrinam:

vi

¶ Tentaculi quinti 43

et patri. Sed ex euangelico textu non videtur ha-
beri hic sensus : quoniam nulla sit tibi mentio de
necessitatis articulo in quo constitui praesuppo-
nantur parentes. non enim dicitur si dixerit ho-
mo patri vel matri in necessitate constitutus : sed
absolue si dixerit patri vel matri. Aut quod
deo iam licite dicata voto à filijs. propter super-
uenientem articulum necessitatis parentum. non
essent in subditum seu usum parentum conuer-
tenda. Et iuxta hunc sensum vsq; in hodiernum
diem approbatur traditio ista à multis doctori-
bus sacris. Et emergit hinc literalis quaestio :
an de munere dicado Deo. an de munere per vo-
tum dicado Deo sit sermo. quum dicitur. Munus
quodcumq; ex me &c. Magni siquidē refert vtro
modo intelligat : Nam si de munere iam dicado
Deo per votū est sermo. traditio Phariseorum di-
uinam videtur habere traditionē pro fundamen-
to. Si autem de offerendo munere est sermo. sim-
plex religio in quaestionem venit.

Ad evidentiam sententiae huius sciendum est
Ad simpliciter exponi posse traditionem Scriba-
rum & Phariseorum. Primum. vt verba illa. mu-
nus quodcumq; &c. intelligantur vt excusantia.
secundo. vt intelligantur tanquam obligantia.
Et siquidem innuatur vt excusantia. traditio ista
constituitur duobus documentis. Primum est. quod
filij vacarent diuinis oblationibus. non curando
de sustentatione parentum. Secundo est. quod
filij excusarent se cum parentibus de huiusmodi
commissione & omissione his verbis. Munus
quodcumq; ex me est tibi proderit. hoc est. non
credatis me. postponere curam vestri : quoniam
offerendo Deo. curam vestram habeo : quoniam
quod offero Deo. vobis proderit. Si vero ver-
ba

¶ Quaestio prima. 44

ba hinc vt obligantia intelligantur. sensus phari-
saice traditionis est. quod si filius dixerit paren-
tibus : totum quod est ex me. volo offerre Deo :
ex tunc obligatus erat filius ad diuinā. Deo. ita
vt non liceret ei quicquam facere pro parenti-
bus. Et hunc sensum magis sonat textus euan-
gelicus : quoniam Mar. vii. postquam dictum est.
Si dixerit homo patri aut matri corban. quod
est donū quodcumq; ex me tibi profuerit : sub-
iungitur : & vitra non dimittitis cum quicquam
facere patri aut matri. vbi apparet quod post-
quam filius dixerat illa verba patri aut matri.
vetabatur filius facere quicquam patri aut ma-
tri : ac per hoc obligationē incurreret ex verbis
dictis patri aut matri. Et iuxta hunc sensum col-
lige quinque. Primum. obligationem filij ad di-
uinā. quae ex allatis Marci verbis habetur. Se-
cundo. auctoritatem qua habebatur ista obliga-
tio. & haec erat traditio scribarum & phariseo-
rum : vt in litera patet. Tercio. modum. quo con-
trahebatur haec obligatio. Et ex textu habetur
quod ex hoc ipso quod filius dicebat haec ver-
ba patri. consurgebat in filio haec obligatio : sic
docentibus scribis & phariseis. si dixerit ho-
mo patri aut matri &c. Quarto. efficaciam huius
obligationis. quod erat adeo efficax vt redun-
daret in impietatem erga parentes. Et hoc ex-
presse Dominus dixit. Quinto. materiam obli-
gationis. Et haec erat totum quod erat ex filio.
Et hoc innuatur textus dicens. Et vitra non sinis-
tis cum facere quicquam patri aut matri. unde
videtur quod illa obligatio erat quaedam man-
cipatio filij ad diuinum obsequium : & tam ar-
cte exigebatur à scribis & phariseis. vt nō per-
mitteretur filius facere quicquam patri aut ma-
tri.

¶ Tentaculi quinti

ni. Vbi patet multipliciter errasse Scribas & Phariseos. Primo, quod vbi nulla erat obligatio, obligationem inducebant: non enim ex verbis ad patrem aut matrem oritur mancipatio ad diuinam, sed ex voto quod fit non homini sed deo. Secundo, in extendendo huiusmodi obligationem ad negandum omne obsequium patri: quoniam tamen nulla sit tanta mancipatio etiam presumptum tria vota religionis, quae non permittat multa facere patri aut matri.

Ad quaesita autem retrogrado ordine respondendum. Ad primum, quod non est hic sermo de munere dicato per vota: cum quia nulla sit in textu mentio de voto: tum quia materia non exigit ut admissetur obligatio votina huic textui qui de traditione humana, & non de voto quod spectat ad traditionem diuinam loquitur: tum quia expressum est Marcus euangelista interpretatur corb. in hoc est donum. constat enim quod donum est datum liberalis, ac per hoc non ex necessitate votina obferendum. Et ergo sermo de munere dicando Deo: siue filius minus intelligitur consistere in rebus exterioribus, iuxta primam expositionem: siue intelligitur consistere in toto quod poterat filius, iuxta secundam expositionem. Ad primum verbum quaesita respondetur, quod sensus traditionis huius multum illorum trium est determinatus: sed doctrina phariseorum & scribarum consistebat in hoc quod religio tanti facienda esset, ut propter eam non sit curandum quid filius debeat patri aut matri: neque sit curandum de distinctione an pater egerit, aut non egerit. Et hoc testantur verba Domini, primo dicendo quod traditio ista contrariatur praecepto de honore parentum: quod nihil aliud est discere quam quod non curat de debitis pietas

¶ Quaestio secunda

ita officio erga parentes, siue debeat ex articulo necessitatis, siue quomodo libet aliter. Secundo, dicendo, & vitra non dimittitis eum: quicquam facere patri suo aut matri. Hinc enim manifeste apparet quod religionem adeo exigebant, ut pietas erga parentes ob religionem tolleretur: quod constat esse iniquissimum. Haec de prima quaestione.

Circa secundam dubitationem de verbo Domini. Omne quod in os intratum fecerit, emittetur: Physicatum obiecto occurrit, falsum esse hanc sententiam, sic dicentium, quoniam aliquid alimenti quod per os sumimus, conuertitur in substantiam similitudinem: ac per hoc non totum quod per os intrat, in feces emittitur. Ad hoc dicitur, quod licet multipliciter glossari possit verbum Domini scriptum apud Matthaeum: quia tamen Marcus euangelista suppletit quod Matthaeus tacuit de verbis Domini, ideo expositiones omnes superflue apparent infra sensum literalem manendo. Marcus enim cap. vii. asserendo hanc Domini sententiam dicit: Omne extrinsecus introiens in hominem, non potest eum inquinare: quia non latrat in cor eius, sed in ventrem vadit, & in feces exit purgatus omnes escas. Vbi manifeste patet Dominum non dixisse omne intrans in os exire in feces: sed dixisse, omne intrans in os exire in feces, purgatus omnes escas: hoc est exire in feces feces domi patres purgatus escatum, ac propterea nullam esse ambiguitatem in Domini sententia pater, si integra referatur, sed quaesiti locus est, vbi non integra sententia affertur, ut à Matthaeo recitatur. Haec de secunda.

Circa tertiam quaestionem de verbis Domini. Qui fidelis est in minimo, & in ma-

¶ Tentaculi quinti.

forti fidelis est & qui iniquus est in modico, & in maiori iniquus est. Ambiguitas occurrit quod ad primam sententiam. Tum ex experientia: quia multi fideles inveniuntur in rebus parvis: qui tamen in rebus magnis seu maximis fidem violant. Regnandi namque grana inhiunt dum etiam violant, qui militarem semper fidem servauerunt: & sic de similibus. Tum ex ratione: quia maius attractivum maiorem ingerit tentationem: ac per hoc qui non superatus est à parvo attractivo, superatur deinde à magno attractivo ut fidem violat. Unde non est secundum rationem consequens, ut qui fidem servat in minimo, fidem servet in magno.

Similiter quo ad secundam sententiam experientia testatur quoddam multi peccati in parvis, qui tamen non peccaverunt in magnis. Multi enim sunt peccantes venialiter, & mentientes officiose, qui non peccarent mortaliter: qui non mentirentur pernicie. Habet quoque ratio, ut sicut non omnis infirmitas corporalis ducit ad mortem: ita non omnis lapsus spiritalis ducat ad mortem æternam: ac per hoc non est consequens, ut qui iniquus est in modico, iniquus etiam sit in magno.

AD horum evidentiam recolendum est dupliciter ad aliquid operandum nos posse comparari: vel secundum rationem habitualis virtutis seu vius respectum illud opus, vel quomodo libet coniungat, verbi gratia, ad operandum quod iustum est potest homo se habere vel secundum habitum iustitiae (hoc est secundum quod inclinat virtus iustitiae habitum) vel quomodo libet aliter: puta ex aliqua passione, aut ex aliqua amicitia vel odio &c. sicut etiam in artificialibus artificum potest se habere ad construendum domum

¶ Questio tertia.

mini vel secundum artem edificandi, vel quomodo libet aliter edificando prout vult. Quam autem fidelis de qua Saluator loquitur virtus quædam sit qua sunt dicta, dupliciter de homine fidei loqui possumus. Primum, per se & formaliter, hoc est quatenus fidelis, & quatenus ex fide operatur. Et sic proculdubio qui fidelis est in parvo, fidelis est in magno aut maximo: quoniam virtutis obiectum quod non sit minimum quid sed magnum aliud quid ac difficile: virtus illa quæ ad minima se extendit, multo magis ad magnum tendit tantumquam ad proprium obiectum. Si vero loquamur de homine fidei per accidens (hoc est secundum communem aut adventitiam accidentiam) sic nulla est certa regula nisi quod faciat prout vult. Et ex hoc capite contingit ut multi fideles sint in parvis, qui fideles non sunt in magnis: non enim hoc provenit ex defectu fidei, sed ex defectu non virtutis fidei. Nam quantum est ex parte fidei: qui ex fide bene se habet in parvis, multo magis ex eadem bene se haberet in magnis, sed tales in magnis ideo infideles inveniuntur quia aliunde moventur quam ex fide. Nulla enim virtus adeo firmat antum hominis ad seipsam quia relinquat libertatem non videnti ipsa. Et per hoc patet responsio ad primam objectionem. Ad secundam vero dicitur quod virtus quod sit habitus de difficili mobilis, & circa difficile: aut non est si à magno sui generis attractivo vincimur: aut si est superat sui generis quæcumque impedimenta. Non enim superantia superatur à superius delectationibus tactus: sed omnes eas moderando domuit. De attractivo ergo tentante hominem ad perniciem, dupliciter loqui possumus: scilicet per se, vel per accidens. Nam si loquimur de attractivo spectante

25 Tentaculi quinti. 42

per se ad genus fidei, non est ratio maior certum
pendi fidem in maiori attrahivo, quam in maio-
riquin potius facilius est delinquere fidele circa
minima quam circa magna: quoniam circa magna
tanquam circa proprium obiectum magis vigilat
virtus. Si vero de attrahivo extraneo sermo est,
nihil obicitur proposito: quoniam sermo domini per
se & formalis est. Et per hoc facile patere po-
test quid dicendum sit ad obiecta contra secundam
sententiam. Nam proportionaliter dicendum est de
vicio iniquitatis, sicut dictum est de fidei virtute.
Est enim sermo Domini de iniquitate per se &
formaliter: & intendit quod si quis ex iniquitate
male se habet in modico, ex eadem iniquitate ma-
le quomodo se haberet in magno, si magna materia
praesentaretur: quoniam iniquitatis obiectum non
est parvum quiddam (quomodo modicum pro nihilo reputa-
tur) sed magnum aliquid: ac per hoc si iniquitas est
tanta ut eius ad malum desierit animum: multo
magis ad magna decet tanquam ad propriam
materiam. Unde & promeritaliter dicitur: Cui
lingueti omnes ne credas fatimur. Obiecta autem in
opposito similiter solvuntur, quod scilicet milise
secundum ea quae sunt per accidentia. Ex fragilitate
se liquet humana, & non ex iniquitate peccant
venialiter qui non peccarent mortaliter. & simi-
liter non ex meritis consummato vicio merentur
iocose, aut officiose, qui non merentur per-
niciose: sed ex alijs accidentibus. Non obstat
quoque adducta similitudinis ratio de infirmitate:
quoniam non dicit Dominus omnem infirmitatem du-
cere ad mortem: sed quod iam virtus quam vicium
si ducit ad modicum sui generis, ducit etiam ad
magnum illius generis. Obiectum autem de genere in
genus migrat: de infirmitate scilicet ad mortalem.

ad

26 Quaesitio quarta. 43

ad infirmitatem mortalem. Stat itaque Domini
sententia per se & formaliter intellecta, firmis-
sima veritate solida. Haec de tertia.

Circa quarto loco propositum sententiam Abra-
ham, ubi Moyses & prophetae non audiunt:
neque si quis ex mortuis resurrexerit credentiam
biguitas occurrat. Tum quia experientia testatur
quod multi gentiles ex miraculis visis, conversi
sunt ad fidem: qui nec Moysen nec prophetas au-
dissent. Tum quia ratio ad hoc ducit, ut plus mo-
ueantur a Moyse & prophetis, si admoniti fuerint
resurrectio aliquis mortui, quam ex Moysse &
prophetis solis. Unde usque hodie non desunt
Christiani dicentes, Si videremus vultu mortuorum
resurgere, faceremus & diceremus &c.

Ad hoc dicitur quod sententia haec Abraham
Adeplius instructione continet. Docet namque
primum gradum fidei: quod scilicet fides donum Dei
est, & non est opus solius hominis, quantumvis
mori a miraculis multis visis. Et hoc aperte si-
gnificat verba haec Abraham, dicentia quod quan-
tumvis mortui aliquis resurgens, tunc etiam homi-
nibus de penis inferni, non propterea credent.
Hinc enim habemus quod miracula visa non
sunt sufficientia ad inducendum nos in fidei vir-
tutem. Dico autem notabiliter in fidei virtutem:
ad excludendum fidem coactam (quae ex eviden-
tia miraculorum & operum etiam daemonum ve-
lit nos intus credere & contemnere) & quoniam
ad litteram Abraham loquitur de fide formata qua
credebatur frater dicitur, qui ex eo quod Abraham
vocat patrem, testatur se & fratres suos fideles
fuisse. Et infra hanc doctrinam manendo, nullam
habet quaestionem Abraham sententia.

Sed ultra hoc docet secundum si autem potest fide-

R R 2

¶ Tentaculi quinti

Libres parvipēdēlibus factas scripturas ita quod sententia hæc intelligēda videtur vt reuelatūa diuini iudicij: vt hinc intelligamus diuinā dispositione deferri in eos qui Moysen & prophetas nō audierūt & ita induratos relinqui vt etiā si viderent miracula non mouerētur propiterea ad veram charitatē. Et merito quia ex eo quod diuinam largitatem quæ prouidit nobis de Moysē & prophetis (hoc est de sacra scriptura) despiciunt merentur vt nec per miracula visa conuersionis gratiā consequantur. Nam tales se habent ad veram conuersionē in Deum tanquā non diuine gratiæ sed humanū tantummodo opus sit vera ad Deum conuersio. Inde liquidem asserunt quod si viderent mortuū resurgere facerent & dicerent &c. Quo sit vt adeo sibiipsis relinquatur etiam quum miracula videntur qui in se ipsis confidunt quod si miracula viderent non cōuerterentur. Et quod ita sit vt Abraham dixit testatur Ioan. euangelist. cap. xj. distinguēs inter Iudæos presentes resurrectioni Lazari quod quidā crediderunt: quidam autem abierunt ad Phariseos & dixerūt eis quæ fecit Iesus. Et inde pontifices & Pharisei conciliū collegerunt vt interficerent Iesum ex hoc enim quod presentium in resurrectione Lazari quidam crediderunt in Christum & quidam non manifestā sit veritas sententiæ Abraham quod nō ex hoc quod aliquis ex mortuis resurgit credunt homines sed ex dono Dei. Est liquidem credere donum Dei vt Apostolus dixit.

Ad obiecta autem in oppositum dicuntur quod aliter commune sit tam fidei libus quā infidelibus hoc scilicet quod credere est donū Dei & non ex solis nobis quantumcumque videamus

¶ Quæstio quinta

miracula) diuina tamen prouidentia differentia ordinata videtur inter fideles & gentiles: quod fideles qui habent Moysen & prophetas si non audierūt illos relinquantur sibiipsis vt nec ex miraculis cōuertantur: gentiles autē qui hoc sacilegio diuina non cōtemperant miraculis adiunandi ad conuersionē sunt. vnde Marcus Euangelista de cōuersione infidelium dicit Dominum cooperatē & sermone confirmante sequentibus signis. Et ad hanc denotandā differentia Abraham dīuino diuiti dixit. Habet Moysen & prophetas audiant illos. significatur enim per hoc quod frater illius diuitis erat de numero fidelium qui habebant Moysen & Prophetas. Vnde obiectio de gentiliū cōuersione ob miracula non militat contra hanc sententiā. Ad alteram vero obiectiōnem dicitur quod licet multiplicato motus ad cōuersionem facilius sit ceteris paribus hominis cōuersio: in panam tamen datur fidelibus cōtemnentibus traditiones sacrarū scripturarum vt nec ex multiplicatis mortuis extrinsecis cōuertantur. Arrogantibus enim sibiipsis conuersionem si viderent miracula resistit Deus subtrahendo cōuersionis gratiā. scriptum est enim: Superbis Deus resistit. Et est sententia hæc Abraham intelligenda regulariter nam non est propterea alligata manus Dei vt nō possit ex speciali gratia cōuertere aliquem huiusmodi contemptorem excelsio simul illum ex aliquo viso miraculo. Hæc de quarta.

Circa verba Ioannis Euangelistæ quinto loco proposita. Quotquot autem receperūt eum dedit eis potestatem filios Dei fieri: triplex ambiguitas occurrit. Prima est quid sit huiusmodi potestas. Secunda est quomodo stant ista duo

¶ Tentaculi quinti. 42

simul, quod receperint Deum, & quod non sint filij Dei, sed habent potestatem ut sint filij Dei. Nam si receperunt eam, iam sunt filij Dei: & si sunt filij, non opus habet ut sint filij: quod enim iam est, non potest amplius fieri. Et eodē modo si possunt fieri filij, ergo non sunt filij: & si non sunt filij, non receperunt eam.

Tertia est, quomodo consonant sibi invicem hæc duo, scilicet potestas & fieri. Nam potestas actuum significat principium, ac per hoc adiutoris est fieri, verò patientiam significat. Dissonant ergo ab invicem quod sit potestas fieri, tanquam si diceretur potestas patiendi: quod videtur implicate contraria. Similiter potestas enim est potestas faciendi, & non patiendi.

AD hominē evidentius duo sunt prænotanda. Primum est, discretio eius quod est dei, ab eo quod ex nobis est in receptione qua Deum recipimus per fidem. Interuenit siquidem in huiusmodi receptione duo: hoc est donū Dei, & voluntariū opus nostrum. Nec separatur hæc duo secundū tempus, ut vel prius tempore sit opus nostrū quāquam donum Dei, vel prius tempore sit donū dei quāquam opus nostrum, sed simul tempore efficiunt nos donū Dei recipimus ipsum credendo. Secundum est, discernere inter id quod de facto diuina providentia disposuit, & id quod posuisset si voluisset aliter disponere: Nam de facto disposuit diuina largitas, ut donū fidei annexū haberet donum dignitatis filiationis per adoptionem. Ordinasset siquidem immobilitate per credentes in eam, diuine essent naturæ consortes. Potuisset autem si voluisset ordinare ut donum fidei non haberet filialis adoptionis donum annexum, sed aliquid aliud præmium opponere fidelibus. scilicet ad id, quod iusta

appa

¶ Quæstio quinta. 43

apparet ratio necessitatis cōnexionis inter fidem & coelestem filiationem. Quibus prælibatis, dicitur verba Ioan. Euangelistæ dupliciter posse exponi. Primo, de receptione per fidem ut sic: hoc est abstrahendo à fide formata charitate. Et iuxta hunc sensum potestas est ipsa fides, quæ ut est quæ credimus, vocatur fides: ut autem est quæ possumus operari ad diuinū cōfortiū nobis promissum, est potestas quæ possumus filij Dei fieri. Et sic recipiendo Deū per fidem, nō sumus adhuc seu ex hoc filij Dei, sed possumus filij Dei fieri per charitatem: quæ sola distinguit inter filios Dei, & filias perditionis. Et licet huiusmodi potestas sit potestas agendi, quia est potestas operandi, referendo illi ad opera nostra, est tamē cō hoc: & per hoc potestas patiendi, referendo illam ad fieri & esse filij Dei. Nam per opera fidei præparamur ad hoc ut simus filij Dei ab ipso Deo, & non ad hoc ut faciamus nos ipsos filios Dei. Et propterea Euangelista non dixit, Dedit eis potestatem filios Dei se facere: sed dixit, filios Dei fieri, potestas relata ad vltimū terminū, scilicet esse filium Dei, ad idōstratur potestas nō addi, sed patienti relata, verū ad opus propriū quō præparamur ad hoc ut simus filij Dei, intelligatur actiua, in libertate nostra posita. Et sic sapientissimè & cōuenientissimè verū, simul dixit, scilicet potestatem, de notanda per hoc libertatem nostrā ad cooperandū & fieri filios Dei, denotando per hoc quod non facimus nos ipsos Dei filios, sed à Deo sumus filij Dei. Et per hoc patet solutio omnium obiectionum iuxta primum sensum. Si verò exponantur verba Euangelistæ, de receptione Dei per fidem formatam charitate, idem est sensus: & eadem essent repetenda: excepto

KK 4

Tentaculi sexti.

quod hic non esset nisi ordo nature inter fidem & charitatem, & inter fieri & esse filii Dei. Unde qui sunt peripatetici ingenij, & intelligit quid intellu inter ordinem temporis & ordinem nature, applicare facili possunt prædicta ordini nature. Nam ut summariè dicatur, potestas est ipsa fides: & quotquot per fidem charitate formatam receperunt eum, simul tempore receperunt trinitatem, & posse fieri filios Dei, fieri filios Dei, & esse filios Dei. Primum per fidem, secundum per charitatis susceptionem: tertium per ipsam charitatem. Sed primum prius nature quam secundum, & secundum prius nature quam tertium. Et secundum utriusque sensum significavit Evangelista liberalitatem divinam quam receperunt eum, quoniam hinc didicimus quod receptione suam opus quodammodo nostrum donat divina bonitas gratia fidei & potestatis divine filiationis, & ipsa etiam divina filiatione quandoque hoc est si perfecta est receptio: hoc est si ex toto corde eum receperimus. Hæc de quinta & omnibus præposita. Hæc in die sancti Gregorij. M. D. X. C. I. I. I.

SEXTVM IENTACV-

lum in quo sex tractantur.

CCVRRVNT sexto in his diebus dominice passionis tractanda sex. Primum, verba Domini in cena: Non bibam de hoc genimine vitis usque in diem illum: quum illud bibam vobiscum novum in regno patris mei. Secundum, verbum Domini ad Iudam in ex-

dem

Quæstio prima.

dem cena: Quod facis, fac citius. Tertium, verbum Domini ad Petrum quod percussit Mattheum: Convertere gladium tuum in locum suum: omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt. Quartum, apud Marcum Evangelistam: Adolescens autem quidam sequebatur eum amicus sindone super nudo, & tenuerunt eum &c. Quintum, Erat autem pasche Pasche. Sextum apud Iohannem: Accipite cum vos: & crucifigite.

Circa primum difficultas nonnulla est: quia non apparet quod novum vinum biberit seu bibiturus sit **CHRISTVS**, cum Apostolis in regno patris sui.

Ad hoc dicitur quod quum Dominus dixit, Aquum bibam illud vobiscum novum: ly novum potest esse nomen, & potest esse adverbium. Et si est nomen, est sermo de spiritali vino, hoc est gaudio novo quod **CHRISTVS** in resurrectione sua ob novam corporis immortalitatem affecturus esset: ita quod intendit se non amplius bibiturum corporale vinum donec transeat ad spiritale vinum, id est gaudium immortalitatis quod bibiturus erat cum Apostolis: quoniam participes eos erat facturus illius gaudij: iuxta illud: Iterum autem video vos, & gaudet cor vestrum: & gaudium vestrum nemo tollet a vobis. Et hic sensus consonat verbis relictis à Luca Evangelista: dum refert Dominus non solum de potestate de cibo dixisse, Ex hoc non manducabo illud donec impleatur in regno Dei, manifestans quod donec impleatur Pascha (hoc est donec figura transiret in veritatem: hoc est **CHRISTVS** immolatus in cruce, expoliatus inferno, demerfisque diabolo, liberato mundo à tenebrarum servitute,

¶ Tentaculi sexti. 42

transiret ad immortalē vitam etiam corporis non esset amplius comedurus & bibiturus. Si autem ly nouum aduersus vim habeat: veritatur de potu corporali: prädixit enim iuxta hūc sensum Dominus, quod nō esset amplius bibiturus vini & siquequo resurgeret à mortuis: & quod tunc esset bibiturus cum ipsi Apostoliis vinum nouum ad est nouiter: hoc est impassibiliter: & non ex indigentia aut siti, vt ante passionem indigebat potu & cibo: sed ex potestate. Et iuxta vtrumque sensum duo prädixit Dominus discipulis. Alterū iustitiae, scilicet quod nō esset amplius in hac passibili vita comedurus & bibiturus. Alterū beatitudinis celeriter futurę, scilicet quod transibatur tunc ad regnū patris sui: hoc est ad immortalitatem corporis per resurrectionē, quam intra triidū à morte sua futurā prädixerat, in qua immortalī vitę participes eos esset facturū sui gaudiij, non solum videndo iuxta primā expositionem, sed etiam simul comedendo & bibendo iuxta secundā expositionem.

Circa secundum (scilicet, Quod facis, fac citius), admirationem inter impulsio hęc quoniam impellere iudā ad accelerandū negotiū preditionis, alieni censetur nō solum à Domino, sed à quocunq; viro iusto: verba autē hęc impulsū sonant ad negotiū preditionis exequendum.

D hoc dicitur quod in negotio preditionis **ACHARIST** à iuda inuenitur aliquid boni, & aliquid mali. Et bonum quidem inuenitur triplex. Primum, secundum effectum qui est passio **CHRIST**. Et quantum ad hoc verba **CHRIST** optantis sunt, quum dicit, Quod facis, fac citius. optat enim citō pati: ita quod iuxta hūc sensum non impellit iudā ad acceleran-

¶ Questio secunda. 43

terandum actionem, sed optat celeritatem passionis. Et hoc sum desiderium aperiebat per hęc verba iudæ, tanquā diceret: Quod tu facis, desidero celerius pati. Secundum bonum est, bonum naturę ipsius actionum iudæ. Quoniam enim actio quantumcumq; mala moraliter, quum sit rex aligua, bona est bonitate naturę: & vt sic, est à Deo. Et quantum ad hoc, verba hęc Domini sunt præceptiva: & significant ordinem diuine providentię ad accelerandum actiones iudæ, vt tempore statuto à diuina prædestinatione adimplerentur passio **CHRIST**. Sicut enim malū nō est. Deū cooperari actionibus peccatorū quantum ad bonitatem naturę: ita malū nō est illas præcipere. Tertium bonū est, ordo mali culpre, hoc est peccati ipsius iudæ. Deus enim omnipotens qui mala ordinat in bonum, peccatum iudæ ordinat in bonum passionis **CHRIST**, & redemptionis humanit.

Et quantum ad hoc bonum ordinis, verba Domini sunt verba ordinatis, & volentis adimpleri ordinem illum, et iudo inquirat ipse iudæ ad bonū. Malum autē in opere iudæ manifestum est, scilicet ipsum peccatū. Et quod ad hoc verba Domini dupliciter exponi possunt. Primo permittit. Et hoc est verum quantum ad hoc quod iudæ peccauit. Secundo significatiue: hoc est quod Dominus aperiebat ipsi iudæ clare & aperte quod sciebat iniquū propositum eius, vt vel sic occasionem habere posset respiciendi, dum conspiceret magistrum suum tante sanctitatis esse vt cognosceret secretissimum cor eius, & ad quid tante ipse ire volebat: & non solum quod sciebat in genere Vnus vestrum me traditurus est. Decebat enim litac potit

De Tentaculi sexti 42

penitentia duci, qua postea ductus est inutiliter, dicens: Peccavi tradidit sanguinem iustum. Unde quum in actione Iudei reclusa ad Dominum IESVM, multiplex bonum desiderabile adfuerat, rationabiliter à Domino impulsus est Iudas ad faciendum celeriter unde tot bona confugerent, relinquendo subijpsi curam suæ culpræ.

Circa tertium. Omnes enim qui gladium acceperint &c. ex duplici capite obscura videntur hæc Domini verba. Primo quantum ad veritatem sententiæ: quia non videmus verificari quod gladio pereant omnes qui gladium accipiunt, siue iusti siue iniusti accipiant. Secundo, ex applicatione istorum verborum ad factum Petri, nam Petrus non videtur peccasse utendo gladio percussio contra aggressores. *CHARISTI*, quum haberet iustum bellum: & manifesta esset iniquitas volentium capere. *CHARISTVM*.

Et si Petrus iuste usus est gladio, quare pro ratione retrahendi gladium dicitur ei: omnis enim qui gladium acceperit &c. aut enim hæc ratio non est ratio ad propositum factum Petri: aut si est ratio ad propositum, Petrus peccavit: quod est absurdum.

Ad hoc dicitur quod non est sensus dominice Aduertentia sententiæ, gladio materiali perituros eos qui gladium acceperint, sed sensus est quod merebuntur gladio perire, vel quod patientur contrapassum: hoc est tantum patientur quantum offenderunt: ut per correspondentiam pœnæ gladij ad actionem gladij, intelligamus contrapassum. Et hoc proculdubio verificatur, licet non secundum speciem, secundum quantitatem tamen pœnæ: iuxta illud: Quantum se exaltavit in delicijs, tantum illi date tormentum. Et hinc sensus vide

De Quæstione tertia 43

videtur magis consonus literæ, pro quanto non loquitur litera de merito, sed futura pœna, non enim dicit: merentur gladio perire, sed peribunt gladio. Et per accipere gladium intelligitur propria autoritate & voluntate uti gladio. Principes enim & iudices non accipiunt quasi à seipsis, sed concessio sibi gladio à Deo utuntur: quoniam sunt ministri Dei ad vindictam malorum: ut Petrus primus fuit Epistolæ cap. ij. dicit, & Paulus ad Rom. xij. Private autem personæ defendentes se gladio absque culpatione accipiunt gladium propria voluntate: sed coguntur ab iniurorum aggressionem uti gladio ad sui defensionem. Stat ergo solida dominica sententia, quod omnes qui tanquam à seipsis acceperint gladium, gladio peribunt: hoc est non erunt impuniti, sed tantum patientur quantum offenderint.

Ad alteram verò objectionem dicitur, quod licet factum Petri ex parte intentionis suæ & iustissimæ ac iustissime causæ fuerit laudabile, dupliciter tamen mali speciem habuit. Primo, quia præceptum apparet: dum sciens spontaneam magistris voluntatem ad patiendum debuit præsentem magistro & requisitus. Domine si percussus in gladio: ante responsionem percutere. Secundo, quod magis riget, quia ad vindictam magis quam ad defensionem percussio illa spectabat. Nam præsentem cohorte præfatus & ministris In-dicem, adeo quod erat turba multa cum armis &c. prudens ratio non debebat moovere Petrum ad defensionem: quia vana prospectum huiusmodi defensio, & potius nocitura esset quam profuturæ. Prodesse siquidem non poterat contra tot & tales. Nocere autem multum poterat: vixit qui ministros variis percussisset: & Dominum imph

¶ Tentaculi sexti. 42

imputaretur quod armis conatus fuerit se defendere. Propter hæc enim cuiusdam scandali Dominus statim Malchum sanxit. Quid sit ut per cussio illa quasi ad vindictam tenderetur facimus hi qui eisi non possunt euadere, volunt tamen vindictam qualemconque possunt facere antequam capiantur. Et sic percussio Petri habuit speciem vindictæ: quæ priuatis personis illicita est. Verba ergo Domini non extra propositum allata sunt pro ratione retrahendi gladium à Petro extraximus: quoniam factum Petri reprehensibile erat, tantquam habens speciem malis hoc est vindictæ. Et Petrus erat tanquam accipiens gladium hoc est quasi propria potestate utens gladio ad quasi vindictam. Vt autem illis quasi & tanquam, quoniam de ipso opere loquor, & non de intentione Petri: quia nescitis quid faceret ad defensionem magistrum tendebat. Vnde Dominus ex duobus capitibus Petri arguit. Primum, ex parte facti habentis speciem mali. Secundum, ex parte impedimenti quod præstabat Petrus diuine ordinationi, nesciens quid faceret.

Circa quartum de adulescente sequente CHRI. I. ST. V. M. incertum est quis fuerit, certum tamen videtur quod nullus apostolus fuit. Et quidem quod non fuerit Ioannes Euangelista, constat ex ætate: nam tunc temporis Ioannes non erat adulescens, quoniam transierat trigésimum ætatis suæ annum: patet computando annos quibus postea vixit vsq. ad nonagesimum nonum ætatis suæ annos. Obijci siquid anno à passione Domini lxxij, vel viij. imperante Traiano, quibus annis si addatur quod superest vsq. ad nonagesimum nonum suæ ætatis annum, manifestè apparet quod iam erat xxx. annorum ad minus tempore

¶ Questio quinta. 43

tempore passionis CHRI. I. ST. I.: ac per hoc nō erat adulescens. Et quoniam dicitur iunior Ioannes reliquis apostolis, consequens est quod nullus alius apostolorum fuerit ille adulescens, siquidem etiam verba Marci euangelistæ diligenter perspicat, idem inueniet. nam quoniam dixisset quod discipuli omnes fugerunt, tanquam de regione commemorans adulescentem subdit, Adulescens autem quidam sequebatur eum. Hinc enim insinuat omnibus Apostolis fugientibus adulescentem sequentem esse CHRI. I. ST. V. M.: ac per hoc non esse illum de numero Apostolorum.

Suadetur quoque tertio hoc idem ex modo quopertus erat, scilicet nudone super nudo corpore. Non videtur siquid verisimile quod apostolus aliquis sic coopertus cœnasset cum CHRI. I. ST. O.: quod huiusmodi operimentum (scilicet quasi circumuolutum vno linteamine) nō sit ordinarius modus vestiendi, sed accidentaliter ijs qui surgunt ex lecto. Et hinc æstimari potest quod adulescens ille in lecto erat ibi in orto, & surrexerat vel forte ad riuorem, vel ad apriciandam tanus horum, vel &c. & amans CHRI. I. ST. V. M., utpote frequenter conuersatus in illo orto, sequebatur eum.

Circa quintum de parafese Pasche scriptulus nonnullus occurrit ex eo quod dies ille quo passus est Christus, erat primus dies Pasche: utpote in cuius principio vespertino immolatus erat Paschalis agnus, primus autem dies Pasche erat sanctus, & nullus opus seruile in eo erat licitum, ut patet Leuit. xxij. Quomodo ergo erat dies præparatiois, ac per hoc operis seruilis, et Euangelistæ dicitur. Et cōfirmatur ex eo quod Lucas Euangelista dicit quod mulieres quæ cū Iesum viderent de Galilæa viderunt monumentum, & quemadmodum

poss

¶ Tentaculi sexti 42

possimi erat corpus eius: & reuerentes parauerunt aromata & vnguenta: & sabbato quidē sabbatum secundū mandatum. vbi apparet quod ipsa die Parasceues mulieres parauerunt aromata & vnguenta.

Ad hoc dicitur quod festiuitas diei septimi Aqui sanctificabatur in memoriā quod Deus requieuit die septimo ab omni opere quod pararat, excedebar ceteras festiuitates: ita quod non solum arctius sanctificanda erat dies septima, sed etiam violari (sine crimine tamen) poterat alia festiuitas veniens in feria sexta ob reuerentiam diei septimæ. Nec hoc ego somnio, sed ex Exodo cap. xvi. accepti. Ibi enim expressē mandatur abiq; exceptione cuiuscunq; festiuitatis, vt feria sexta colligat cibaria duplicia, & parantur paranda, & coquantur coquenda propter diem septimam. Quum enim sciret Iex multas festiuitates posse contingere in feria sexta, & nullam exemptionem fecerit ab huiusmodi preparatione propter diem septimam, concessisse videtur vt talis festiuitas in sexta feria eueniens minus sanctificaretur: alioquin oportuisset legem disponere & ordinare quod quandoq; (scilicet adueniente festo in feria sexta) colligenda fuissent cibaria triplicia in feria quinta, & preparanda & coquenda: quod nunquam sanctum inuenitur. Et hinc scita erat paratio (hoc est preparatio pro solemnitate sabbati) & liciti erat & coquere, & emere &c. Et sic cessant oblationes.

Circa sextum de verbis Pilati ad Pontifices Iudeorum, quæstioncula occurrit, cor pontifices Iudeorum recusarunt iudicare & crucifigere per seipsos. **CH R I S T V M**, Pilato bis remittente **CH R I S T V M** ad eorum iudicium: vt

Ioan

¶ Quæstio sexta, 43

Ioannes euangelista testatur. Mirum enim hoc videtur: quum tam vehementer desiderarent & procurarent occasionem. **CH R I S T V M**.

Ad hoc dicitur quod reuera semel tantum pontifices Iudeorum recusarunt iudicare. **CH R I S T V M**. scilicet prima vice: quia non permittitur eis damnare ipsum ad mortem, vt volebant, sed tantummodo iudicare ad leuiorem penam. Quod vt clarē percipitur, notanda est series & verborum & gestorum: quoniam ex ea clarē apparet sic esse. Pontifices enim quum intulissent **CH R I S T V M** vinciū in prætorium Pilati, vt mandante Pilato interficeretur, tentarunt primō si hinc expressione specialis criminis, & discussione causæ, solo eorum testimonio quali ex auctoritate possent inducere Pilatum ad consentiendum morti. **CH R I S T V M** tanquam personæ abiectæ: & propterea Pilato interrogauit eos. Quam accusationem assensu aduersus hominem hunc responderunt per locum ab auctoritate propria, si non esset hic malefactor, non tibi tradidissimus eum. Et tunc Pilatus sciens quod per iudicium tradidissent eum, & videns eos sicut in sui dignitate & auctoritate, quæsiuit repellere à se hanc causam, & dixit eis: Accipite eum vos, & secundum legem vestram iudicate eum. Vbi duo faciebat: quia & responderebatur consequenter pontificibus, & saluabat vitam. **CH R I S T V M**. Respondent itaque consequenter, tanquam dicens, lex quo vos nō vultis vt ego cognoscā de causis, sed vultis quod cognitio vestra sufficiat, accipite eum vos & iudicate. Saluabat verō vitam **CH R I S T V M**, quia dixit, iudicate secundum legem vestram. Significat enim dixit vestram, & non dixit legem Moysi:

L L

29 Tentaculi sexti. 43

ut per hanc vestram intelligerent legem sibi permissam seu concessam à Romanis, siue illa lex esset ipsa lex Moyse limitata seu moderata à Romanis quantum ad iurisdictionem mortis, siue esset statuta aliqua à Romanis illis data.

Et quod iste fuerit verus sensus verborum Pilati, testatur responsio pontificum quum dixerunt, Nobis non licet interficere quenkumque. Tamen dicent: Iste malefactor meretur poenam mortis, quæ excedit facultatem nostram: nobis enim non licet interficere quenkumque. Hæc enim responsio quum consilet quod non est vera secundum legem Moyse absolute (quia secundum Moyse legem licitum est interficere malefactores multos) opus est ut intelligatur secundum legem à Romanis permissam seu datam. Vnde patet ratio quare à principio pontifices recusarunt iudicare **CHRISTVM**: quia scilicet volebant ipsum damnari ad mortem, quod eis non permittebatur ex illa Pilati remissione. Vnde non valentes inducere quasi ex autoritate Pilati ad damnationem **CHRISTI**, descenderunt ad spiritualia crimina, accusantes ipsum in quatuor, quæ Lucas narrat &c. De secunda autem vice quum Pilatus dixit, Accipite eum vos & crucifigite, alia est ratio, & alius sensus. Dixit siquidem hæc verba Pilatus postquam examinata fuerat causa **IESV Christi** & ab Herode & ab ipso: & addixerat iam ipsum foras portantem spinam coronam &c. Et non dixit eo sensu nec ea ratione ut pontificibus permitteret potestatem crucifigendi **CHRISTVM** (hæc enim libenter acceptassent) sed eo sensu & ratione, ut crimen tanti facinorosus (scilicet interficendi **CHRISTVM** innocentem) in pontifices retruderet: iuxta consuetum

30 Quæstio sexta. 43

suetum loquendi morem, quo nos impulsus ab aliquibus ut faciamus aliquid quod nobis videtur iniquum, respondere solemus: ego non possum hoc facere, faciatis vos, non per hoc probantes aut concedentes quod ipsi faciant, sed retorquentes crimen in eos.

Et quod iste sit verus sensus, & intentus à Pilato, & intellectus à pontificibus, patet ex parte quidem Pilati, quia addidit, Ego enim non inuenio in eo causam, scilicet mortis. Ex parte vero pontificum, quia directe responderunt ad retorcionem criminis, dicentes se in hac petitione nullum peccatum incurrit, sed diuinam legem seruare, responderunt enim: Nos legem habemus, & secundum legem debet mori, quia filium Dei se fecit. Vbi petitionem suam ex lege diuina iustificauit, & Dominum **IESVM** reum vii suppartie deitatis dixerunt, tanquam si dicerent: Si de peccato agitur, non putet nos causam procurare iniquam: quoniam secundum legem procedimus. Vnde & Pilatus, audito hoc sermone magis timuit displicere Iudeis, absolendo illum, quem lex eorum dignum morte facit. Nunquam ergo pontifices recusarunt iudicare **CHRISTVM** ad mortem, sed prima vice recusarunt iudicare sine facultate damnandi ad mortem. Secunda autem vice non recusarunt facultatem crucifigendi **CHRISTVM**, quia non eis obliuiscitur à Pilato per illa verba, sed resellerunt crimen à se, quod Pilatus in eos retorquebat, prosequentes causam contra **CHRISTVM**.

Et sic cessat quæstio & obiectio.

Bude in pasce.

M. D. XXXIII.

LL 2

22 Ientaculi septimi 22

SEPTIMUM IENTACULUM: in quo tractantur tria.

CCVRRVNT septimū in hac solemnitate Paschali tria. Primum est apud Lucam eusebiam de duobus discipulis eunibus in Emaus: Oculi autem illorum tenebantur ne eum agnoscerent. Secundū est, vnde sciatur quod Thomas tetigit manus & lateres CHRISTUS IUVI doctores affirmant. Tertium, quod in his diebus legitur ex Apocal. cap. v. Dignus est agnus qui occisus est, accipere divinitatem.

Circa primum, Oculi autem eorum tenebantur &c. dubium occurrit, an sit sermo de oculis corporis, an de oculis anime. Quod enim sit sermo de oculis corporis ex eo apparet, quod si corporalibus oculis intui fuissent ipsum CHRISTUM: quum haberent ex ipsius conversatione sensum non minus tunc quam ante resurrectionem. Vnde ex hoc ipso quod videntes ipsum non cognoverunt eum, habetur quod aliquod impedimentum in eorum corporali visione erat: quo fiebat ut videndo non cognoscerent ipsum sicut prius videndo cognoverant. Quod verū sit sermo de oculis mentis ex duobus apparet. Primum, quia illiusmet oculi clausi sunt ne eum agnoscerent, qui postea aperti sunt in fractione panis, sed in fractione panis sunt aperti oculi interiores, ergo de illiusmet discretis evangelista quod oculi eorum

22 Questio prima. 22

eorum tenebantur. Secundū, ex eo quod non sufficiens impedimentum cognitionis CHRISTI illatum fuisset ex impedimento visionis corporalis. Nam per sensum auditus restabat sufficiens via ad cognoscendum CHRISTUM. Audiendo siquidem propriis ipsius vocem dum loqueretur in via, & aperitis illis scripturas: cognoscere poterant imo debebant ipsum esse CHRISTUM. sicut ante passionem cognovissent ipsum voce si audissent ipsum loquentem in nocte absque hoc quod viderent ipsum. Vnde ex hoc quod neque audiendo ipsius vocem cognoverunt ipsum esse magistrum suum, insinuat quod interiores erant illi oculi qui tenebantur ne agnoscerent eum. Nihil enim spectat ad oculos corporeos cognoscere personam aliquam per auditum propriæ vocis.

Ad hoc dicitur, quod sine dubio de vtriusque oculis verificantur verba Evangelistæ: principalis tamen evangelistæ intentio ad interiores oculos referri videtur. Declaro singula. Quod enim oculi corporis discipulorum tenebantur ne agnoscerent eum, ex verbis Marci evangelistæ clarius percipitur. Nam Marcus explicat quod CHRISTUS IUVI duobus discipulis eunibus in villam ostensus est in alia effigie, ubi manifestatur quod in oculis corporeis ambulantium discipulorum ostendebatur non propria CHRISTI effigies, sed alia: quam Lucas insinuat ex verbis discipulorum fuisse effigiem peregrinam dixerunt, Tu solus peregrinus es in Hierusalem. Aliam autem effigiem intellige, non quod aliquam figuram æream vnius peregrini formaverit Dominus eorum oculis illorum (quoniam Dominus seipsum eis monstravit) neque quod in oculis discipulorum aliqua ægri-

De Pentaculi septimi 42

indis seu illusionis species facta fuerit, qua im-
posita fuerit visio colorū & figura ipsius CHR I
STI (quoniam nulla ad hoc ratio ducit) sed ex
facies CHR I STI immutabat tam diaphanū me-
dium quam oculos discipulorum, non secundum
omnem dispositionē quam habebat, sed secundum
aliquēd sic, & secundū aliquid nō. Verbi gratia:
immutabat secundū aliquid fuerū lineamentorū,
oculorū, nāsi, frontis &c. & secundum ali-
quid nō; aut secundū aliquid coloris sui, & secun-
dum aliquid nō. Et sic apparebat in alia effigie:
& sic apparebat peregrinus nō per formam seu
figuram alterā, sed per subtractionē immutatio-
nis secundum omne quod fuit figure seu coloris
erat, hinc enim apparentia fit alterius. Et parua
huiusmodi varietas in immutatio sufficit ad alie-
nam effigiem apparentā, & ad nō apparentam
propriam: quoniam species visibilis sic desiciens
ab integritate obiecti repræsentat non talem fa-
ciem, nō tales oculos &c., ac per hoc repræsentat
alienam effigiem. Constat autē hoc fuisse in pote-
state ipsius CHR I STI: in cuius potestate erat
efficere ut etiam præsent non videretur. Et sicut
non miramur corpus CHR I STI gloriosum
non immutasse oculos corporeos discipulorum
quatenus erat lucidum, ita non est mirandum
quod non immutante oculos istorum duorum
secundum omnem dispositionem sui vultus. Ex
hac ergo subtractione immutationis immutaban-
tur oculi discipulorum ad videndum CHR I
STVM non sub propria effigie, & ad iudican-
dum ipsum peregrinum. Et in hoc consistit im-
pedimentum, quo oculi eorum corporei teneban-
tur ne eum agnoscerent. Et hæc quod ad impedi-
mentum iudicii secundum corporalem visionem
fuit

De Questio prima. 43

sufficere videntur. Sed quomodo auditus iudi-
cium impeditum fuerit ut non discreuerint vo-
cem CHR I STI, non videtur similis ratio.
Nam fictioni simile videtur, quod vox CHR I
STI aliter immutaverit auditum eorum quam
formata ab ipso CHR I STO fuerit: aut quod
secundum aliquid immutaverit, & secundum ali-
quid non. Vnde rationabiliter intelligimus quod
sicut homines qui sciunt varijs loqui linguis, di-
uersimodē loquuntur dum diuersis vtuntur lin-
guis: & sicut qui personam alienam singunt lo-
quendo, ita quandoq; loquuntur ut à non viden-
tibus eos putentur illi esse quorū personā flagit
in loquēdo, ita multo magis Dominus IESVS
diuersis modis loquebatur: & nō semper loque-
batur modo quo consuevit erat loqui ante pas-
sionem, seruatō tamen eodem idiomate. Et sic
ihsit duobus discipulis aliter locutus est quam
consueuerat ante passionem, ita quod vox non
sonabat ipsum CHR I STVM, ex hoc ipso
quod non erat illo modo formata, quo consueue-
rat formari ante passionem.

Et quod hoc ita sit, ex euangelio loannis accipere
possumus: dum eodē resurrectionis die CHR I
STVS Dominus à maria Magdatena nō est pri-
mō cognitus in voce, dum ei dixit, Mulier, quid
ploras? quē queris? & quasi statim est ab eadem
cognitus in voce, dum dixit ei, Maria. Ex hoc
enim quod in secunda voce tam breui cognouit eam,
& in prima prolixius non cognouerit eam: acci-
pinus quod primū vocem CHR I STI V S formauit
quasi alienā: secundā autē more solito, ante pas-
sionē: & propterea statim Maria cognouit eum.
Ex hac enim solita & cognita CHR I STI VO-
ce, à Maria cognitus est: & nō sufficere, ex hoc

¶ Pentaculi septimi 42

quod nominavit eam proprio nomine. Nam si secundum priorem vocem qua eliminabatur hor tylandus dixisset nomen proprium: Maria nō habuisset rationem cognoscendi eum, sed interrogandi, unde me nōsit ex quo eliminabatur illū hor tylandū esse. Sed dum audiuit suavisima illa voce magistri sui, quā solita erat audire, vocat se nominatim: habuit sufficientissimā rationem cognoscendi eum. Sic ergo duobus istis discipulis Dominus nec propriā effigiem subrahendo, aliquid immutationis corporalibus oculis monstravit: nec solitam vocem auribus eorum proposuit, & propterea interiores oculi eorū tenebantur ne agnoscerent eum: ita quod pars interior cognoscitina non habebat ex parte sensuū unde iudicaret illum hominem esse. **C H R I S T V M**: quoniam nec per sensum auditus, nec per sensum visus offerebantur sensibilibus offerētia individui **C H R I S T I**. Præter hanc autē causam alia exstabat causa impediens oculos internos: scilicet minus bona dispositio mentis eorū: quam ipsimet confessi sunt dicendo, Nos autem sperabamus, quāvis **C H R I S T V S** reprehēdit dicēs, O stulti & tardi corde &c. Hinc enim merebantur ut Dominus nec per visum nec per auditum se eis aperiret. Hinc etiam merebantur, ut dum aperiret eis scripturas, illuc non cognoscerent eum.

Et per hoc patet secundum: scilicet quod principalis intentio Evangelistæ est loqui de oculis interioribus: qui ex tot partibus tenebantur ne agnoscerent eum, nam ut dictum est, tenebantur ex parte visus corporis, & ex parte auditus corporis, & ex parte desperationis, stultitiæ, & tarditatis. Et ij sunt quos fueri oportet apertos in fractione panis: si pro quia fractio panis non

¶ Quæstio prima. 42

non concomitanter, sed causaliter concurret ad hoc quod illi cognoscerent **C H R I S T V M**. Concurret et siquidem fractio panis, concomitanter, si non ex ipsa fractione panis, sed dum frangeret **C H R I S T V S** panem, discipuli cognovissent ipsum: hoc est, si dum frangeret panem, figura **C H R I S T I** innumerasset oculos illorum secundum se totam: & sic aperti dicerentur oculi eorum corporis. Sed hæc expositio distinat à plano evangelij sensu, non enim replicatum esset quod narraverunt. Apostolis quod cognoverunt eum in fractione panis, si fractio panis concomitanter solum concurrens, ita enim potuissent dicere quod cognoverunt eum in benedictione panis, aut in acceptione, aut in porrectione eiusdem, sicut dixerunt in fractione: quoniam **C H R I S T V S** nō solum fregit, sed accepit, sed benedixit, sed porrexit panem. Quocirca explicando solum fractionem, causam denotaverunt cognitionis. Et licet Evangelista non explicet modum quo fractio panis causavit in eis cognitionem **C H R I S T I**: attamen ex hoc ipso quod ponit fractionem ipsam fuisse causam cognitionis, insinuat miraculum aliquod in illa fractione intervenisse, puta quod manibus frangebatur, sicut alij cultello incidit. & hoc tanquam consuetum fieri à Domino ante passionē, movit eos ad cognoscendū ipsum esse **C H R I S T V M**. Ex eo enim quod isti duo discipuli narraverunt Apostolis quomodo cognoverūt eum in fractione panis, manifeste intelligitur modum aliquem intervenisse in illa fractione, quo cognoverūt illi ipsum esse **C H R I S T V M** lesū: nam non dicit eos narrasse quod cognoverunt eum: sed quomodo cognoverunt eum: nec dicit quomodo

De Tentaculi septimi 43

cognouerunt eum absolute: sed determinatim
fractio panis. Illud igitur aduerbium quomo-
do determinans cognitionem: in tali motuo ad
cognoscendum scilicet in fractioe panis, indi-
cat nos ad intelligendum interuenisse in illa fra-
ctioe panis, modum aliquem Domino IESV
Christo proprium, ex quo discipuli cognouerunt
ipsum esse Dominum IESVM. Et licet de
hoc mirabili actu fractiois quiddam fuerit CHRIS-
TUS confectus ante passionem, euangelia non
expresse testantur: ex hoc tamen textu & ex
euangelio Iohannis non irrationabiliter sumitur.
Ex hoc quidem textu non solum quia tanquam
solus IESV Christi actus duxit istos disci-
pulos in CHRISTI cognitionem: sed etiam
ex eo quod isti discipuli narrauerunt Apostolis
quomodo cognouerunt eum in fractioe panis:
tanquam attestantes actionem CHRISTI pro-
priam, & ex consuetudine moram omnibus dis-
cipulis, quasi dicerent: Nos cognouimus ipsum
certa cognitione, quum vidimus ipsum frangere
panem more solito, ut scitis quod consueuerat
frangere. Ex euangelio autem Iohannis, nam Ioh-
n. vi. quando ad mare Tyberiadis CHRISTVS
post resurrectionem manifestauit se discipulis, ad
insinuandum per hunc consuetum actum CHRIS-
TVS conuersatum cum discipulis, dicitur: Et
venit IESVS, & accepit panem, & dabat eis,
& piscem similiter. Hanc enim verba ad id tende-
re videntur, quod CHRISTVS tam panem quam
piscem diuidebat discipulis proprijs manibus:
non enim integrum panem, neque integrum piscem
illis dabat. Unde & signanter euangelista appo-
suit ty similiter: vt declararet quiddam illi modo
dabat piscem quo dabat panem; hoc est quod

ita

De Questio secunda. 44

ita manibus frangebat piscem sicut frangebat
panem. Hanc de primo.

Circa secundum de actu Thomae ratio dubi-
tandi est: quia in euangelio non legimus
Thomam tetigisse, facit autem doctores specia-
liter Leo & Greg. tacitam affirmat interuenisse.

Ad hoc dicitur, quod ex verbis Domini reci-
tatatis in euangelio Iohannis intelligitur Tho-
mam tetigisse: nam per actum videndi signifi-
cat Euangelista huiusmodi tactum. Quod non
voluntarie dicimus, sed ex pluribus euangelistis
manifeste habemus. Apud Lucam namque Do-
minus ipso die resurrectionis dixit discipulis,
Palpate & videte: quia spiritus carnem & ossa
non habet. Vbi ty videte, non ratione corpora-
lem significat: sed certificationem cognitionis ex
tactu: ita quiddam dicendo Palpate & videte, dice-
bat, Palpate & certificate vos. Apud Iohannem
quoque Dominus dixit Thomae, Inser digitum
tuum huc, & vide manus meas. Non enim digito
videre poterat manum, sed digito certificare se po-
terat de fissura clauis in manu. & propterea dicitur:
Inser digitum tuum huc, & vide, dicebat: Inser
digitum tuum & certificate. Nec euangelista
vsurparunt videndi vocabula ad designandum
certam cognitionem, sed vsitatum loquendi mo-
rem sequuti sunt. Consueuimus enim videndi
verbo ty non solum ad significandum corpora-
lem visionem aut intellectum: sed etiam ad si-
gnificandum certam cognitionem secundum quod
cumque sensum. Et videtur hic vsus derivatus ex
certitudine sensus visus. Unde & in psal. dicitur
de sensu gustu spirituali: Gustate & videte quoniam
suauis est dominus. Ex hoc ergo quod in hoc pro-
posito ipse Dominus vsus est videndi verbo ad signi-
ficandum

sicut

¶ Tentaculi septimi

secundam certam cognitionem secundum tactum
tam ad apostolos alios apud Lucam in die resur-
rectionis, quam ad Thomam apud Iohannem post
octo dies consequens est ut affirmante Domino,
quia vidisti me Thomas credidisti: affirmata sit
certificatio secundum tactum, quia per verbum vi-
dendi significata & obtata ab ipso CHRISTO
erat, ita quod dicendo, quia vidisti me, credidisti:
dixit, quia tangendo certificatus es, credidisti &c.
Vnde patet ex euangelio haberi quod Thomas
tenigit: & propterea confessus est credendo, Do-
minus meus, & Deus meus. Hæc de secundo.

CHICA tertio dubitandi ratio est: quia CHRIS-
TUS Dominus ab æterno fuit Deus: nec
per mortem desijt esse Deus, nã totus Deus erat
in sepulchro, & totus Deus erat in inferno, cum
anima CHRISTI. Quomodo ergo post resur-
rectionem suam de eo dicitur, quod dignus est ac-
cipere diuinitatem, quasi non haberet illam?

Ad hoc breuiter dicitur, quod accipere dici-
tur, aliquid non solum si de nouo accipimus
illud, sed etiam si prius illud habentes, de nouo
vitiatur. Vnde & habens gladium dicitur accipe-
re gladium quando de nouo vitatur illo.

Et iuxta hunc sensum Dominus IESVS li-
cet ab æterno fuerit Deus, & nunquam desierit
esse Deus, quia tamen post resurrectionem suam
victus erat diuinitate sua manifeste, quia sub
passibili carne tanto tempore occultam tenuit:
& ex merito passionis suæ dicebatur sibi ma-
nifestatio gloriæ suæ (vt Apostolus ad Phi-
lip. 3.) dixit ideo dignus post resurrectionem suam
dicitur accipere diuinitatem, non ad de nouo ha-
bendum illam, sed ad manifestum vsum illius:
qui vsus vsq; ad diem iudicii quo manifestissimè
appa-

¶ Questio prima.

apparet omnibus Deus, extenditur. Hæc de
tertia & tota hac parte. Bude sabbato in albis.
M. D. XXXIII.

OCTAVVM TENTAC-
culum: in quo declarantur
de peccatis quinque.

CCVRRVNT Octavo de-
claranda de peccatis quinque.

Primum est Mat. xij. Omne
peccatum & blasphemia remit-
tetur hominibus spiritus autem
blasphemie non remittetur.

Secundũ est primũ ad Cor. vij.
Omne peccatum quodcumque fecerit homo, ex-
tra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus
suum peccat.

Tertium est j. Ioan. vii. Qui scit fratrem suum
peccare peccatum non ad mortem perat, & da-
bitur ei vita peccanti non ad mortem, est pecca-
tum ad mortem, non pro illo dico vt roget quis.

Quartum est Apo. iij. Vitiatus es, calidus
aut frigidus: sed quia tepidus es, incipiam te euo-
mere ex ore meo: quia dicis, dixi sum & locu-
pletatus, & nullius egeo. & nescis quia miser es
& miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.

Quintum est Apocalypsis ultimo: Qui no-
cet, noceat adhuc: & qui fordidus est, sordescat
adhuc.

CHICA primum Matthæi xij. Omne peccatum
& blasphemia remittetur hominibus: spi-
tus autem blasphemie non remittetur: dubium
occur

22 Tentaculi octavi

occurrit de differentia posita inter spiritum blasphemix, & reliqua peccata hominum quantum ad hoc quod spiritus blasphemix non remittitur, reliqua vero remittuntur. Nam aut est sermo de remissione quantum est ex natura peccati; & sic non saluatur differentia posita: quia commune est omni peccato mortali, quantum est ex parte sui esse inremissibile: quum faciat hominem dignum eterna morte, & confirmat inimici Deo. Aut est sermo de remissione secundum potentiam: & nec sic saluatur differentia posita: quia commune est omni peccato mortali posse remitti non solum per omnipotentiam Dei, sed per misericordiam eius solitam: tum per sacramentum baptismi, quam per sacramentum penitentiae. Aut de remissione in actu, hoc est quod reliqua remittuntur, & hoc non. Et nec sic saluatur differentia posita: sed utriusque falsa videtur. nam nec de omnibus reliquis peccatis hominum verificatur quod quisque remittitur hominibus: quum multi disjuncti propter huiusmodi peccata. Nec pro vero asserendum est aliquid quodcumque sit illud peccatum hominis in hac vita, quod nunquam remittitur: quoniam asserere hoc est ponere hominem illum in desperationem. Nam si certificatus esset quis per Domini sententiam quod peccatum spiritus blasphemix nunquam remitteretur, haberet causam desperandi habens tale peccatum: ipse certus de non consequendo remissionem.

AD hoc dicitur, quod quum manifeste spiritus blasphemix distinguatur in litera contra blasphemiam, videtur per spiritum blasphemix intelligendum quoddam speciale blasphemix genus: quod iudicio meo, constat ex maligna machinatione

23 Quastio prima

tionem aduersus Deum: dum aliquis ad hoc dat operam ut quæ Dei esse cognoscantur putat, destruat, pervertat, alij attribuat &c. huiusmodi enim blasphemix genus merito blasphemix spiritus appellatum est, propter plenitudinem rationis blasphemandi, & propter consuetum loquendi morem quo appellamus hominem omnibus opponentem habere spiritum contradictionis, ita huiusmodi malignantes dicuntur habere spiritum blasphemix.

Inter hoc igitur crimen spiritus blasphemix, & alia peccata & ipsas blasphemias differentia quod ad remissionem est, quod reliqua regulariter loquendo remittuntur hominibus, hoc autem regulariter loquendo nunquam remittitur: ita quod Dominus hanc differentiam reuelasse videtur in hoc textu. Et quamvis etiam istis si penitentiam agerent, venia daretur, disposuit tamen diuina iustitia permittere istos impoenitentes perseverare: ita quod sub hac Domini revelatione cadit non solum negatio remissionis, sed negatio domi poenitentiae: tanquam si dictum fuerit quod peccatis spiritus blasphemix nunquam concedetur remissio: quia nunquam concedetur ex poenitentia poenitendi, exigitur hoc maxima illorum nequitia.

Ad dubitationem igitur respondetur quod sermo est de actuali remissione non simpliciter & absolute, sed regulariter: hoc est secundum commune cursum. Et quia obijciatur quod non omnia reliqua remittuntur etiam secundum commune cursum: responderetur Dominum non dixisse quod omnia reliqua remittentur singulis hominibus, sed dixit quod remitterentur hominibus: ad quod verificandum sufficit quod remittantur aliquibus hominibus.

Quod vero obijciatur de desperatione, soluitur
dicen

¶ Pentaculi octavi.

dicendo quod talis non debet desperare: quoniam Deus non alligat misericordiam suam communi cursui sed præter illum seu supra illum. plures in inferis inveniuntur peccatores: ut patet de la troue, de Paulo, de Magdalena, quos supra communiem corpus suum ita eiecit. Omni ergo conuato, ciuipj & elemosynis, & orationibus, allelujs, suffragijs itio magis conari talis debet ut ad diuinam implorandam misericordiam, quanto remiore se ab illa constituit. Hoc de primo.

Circa secundum 7. ad Cor. vi. Omne peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. quæstio occurrit tum contra primam partem, tum contra secundam. Contra primam quidem: quoniam falsum videtur omne aliud à fornicatione peccatum extra corpus esse. Apparet enim triplex manifestatio instantia. Prima, de comestationibus & ebrietatibus, quas constat peccata esse in corpore, & non extra corpus. Secunda, de percussione & vulnere in superius: quoniam enim quis percutit aut vulnerat seipsum, manifeste peccat contra corpus suum plus quam inebriari se. Tertia, de abusu manus loco pedis: ut liquet ambulare more qua drupedi. hinc enim maxime peccaret in corpus suum, dehoneſtans illud, & abducens ad deiectiones ab humana dignitate, & officio aliud simile bellis.

Contra secundam vero partem quoniam non apparet vera neque per se neque per accidens. Non per se quia licet in peccatis contra naturam contumelia fiat corpori (iuxta illud ad Ro. i. Vt contumelijs afficiant corpora propria) in peccatis tamen naturalibus, quale est fornicatio, nulla apparet iniuria corpori, sed anime: dum anima subditur corpori, & inquinatur peccato. Nec

per

¶ Quæstio secunda.

per accidens: quoniam non oportet fornicantem nocere corpori proprio, quia sensus sit de superfluo individuo &c. Et si ad ea quæ sunt per accidens egrediendum est in preceptum obijceretur quod plures occidit crapula quam gladius.

Ad hoc dicitur, sermone Apostoli esse de peccatis humanis in genere ita quod non intendit fornicationem comparare singulis peccatorum speciebus, sed communibus generalibus peccatis: nec loquitur de effectibus peccatorum, sed de peccatis ipsis: & intendit quod solum peccatum fornicationis, & tam magis adulteri & similia, est peccatum in corpus proprium: hoc est, infert iniuriam proprio corpori, quoniam distinguitur enim peccatum in Deum, in proximum &c. sensus est quod infert iniuriam Deo, infert iniuriam proximo &c. Ac per hoc quoniam dicitur hic quod peccat in corpus proprium sensus est quod iniuriam facit proprio corpori. Unde ad obiecta contra primam partem respondendo, dicitur quod neque comestatio neque ebrietas iniuriola est corpori proprio in ipso actu peccati, quous effectus earum iniuriolosus sit corpori, pro quanto illi nocet: & pro tanto dicuntur extra corpus esse quo ad iniuriam: quia extra corpus sumitur hic ut distinguitur contra peccatum in corpus proprium: in quo fornicatio à reliquis distat dicitur. De percussione autem & vulnere ratione propria dicitur huiusmodi crimina computari extra generalem rationem peccatorum communium: ut patet ex hoc quod homicidium secundum communem suam rationem non ponitur peccatum in corpus proprium: & tamen occidere seipsum maxime est contra corpus proprium. Unde huiusmodi specialia peccata ut existantia

MM

¶ Tentaculi octauū 42

extra comparationem quam facit Apostolus, reliqua sunt. De ambulatione vero more quā dūpedit & similibus, dicitur quōd quī hāc līt peccata plus quāas humana (quoniam apud Philo sophos sunt peccata bestialitatis) valde remota sunt à cōparatione quē ab Apostolo fit. Ad ex verō quā obijciunt cōtra secundā partem rē spondetur quod sermo est de iniuria quā per se facit fornicatio corpori proprio. Et quū quāri tur, quē est illa iniuria respondetur quōd est duplex, scilicet dehonorationis & subiectionis. Dehonorationis quidē, quia mēbra sua membra facit meretricis, quī eūas adhūet meretrici, vñ corpus efficiunt cum ea. Subiectionis verō, quia mēbra sua subijcit potestati meretricis, vnde pater quōd non oportet recurrere ad nouimenta per accidens, aut ad quicquidque alia per accidens. Nec de secundo.

Circa tertiū, i. Ioan. vlt. Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem; perat, & dabitur ei vita peccanti non ad mortem, est peccatum ad mortem, non pro illo dico ut roget quies, difficultas occurrit de differentia peccati ad mortem, & peccati non ad mortem, an sit sermo de morte corporis, an de morte animae ita quod si ad mortem corporis spectatur, peccatum ad mortem intelligitur finalis impoenitentia: hoc est, quando homo moritur in peccato mortali absque poenitentia interiori: hoc enim est peccatum durans vsque ad mortem corporis includit, & propterea ducens ad mortem aeternam. Si autem ad mortem animae spectatur, vocatur peccatum ad mortem omne peccatum mortale, quia mors animae est. Quæstio igitur est quis sit sensus Ioannis apostoli per hęc verba. Nam cōtra

¶ Quæstio tertia 43

tra primū sensum militat verba ipsius textus, dum dicitur: Qui scit fratrem suum peccare. De finali siquidem impoenitentia non potest aliqua dūm vñ scire quōd peccat huiusmodi peccata, toties dum post mortem potest scire quōd peccauit finali impoenitentia, quoniam quāsi vñ potest poenitere: ac per hoc nō est adhuc finaliter impoenitens. Et propterea de hoc peccato non esset dicendum: Qui scit fratrem suum peccare, scilicet qui scit fratrem suum peccasse. Cōtra secundū verō sensum (iuxta quem solummodo peccatum veniale est peccatum non ad mortem) militant duo verba textus. Primū quū dicitur: & dabitur ei vita, nam peccata solum venialiter, non eger vt detur ei vita: quā habeat ipsam spiritalem viā per charitatē, quā sit cum peccato veniali. Vnde ex hoc quōd dicit, & dabit ei vita peccanti non ad mortem, significat quōd talis peccans non ad mortem eger, vñ vt porte non habēs illum, sed expectas vt detur sibi: quod non conuenit peccato veniali, sed mortali. Secundum, quū dicitur, Non pro illo dico vt roget quies. Nam tunc sequebatur Ioannem non dicere vt rogetur pro peccantibus mortaliter: cuius contrarium Dominus docuit, Quare pro persequentibus vos, & secuti orant pro crucifixionibus: & Stephanus orauit pro lapidantibus. condat autem hos omnes peccasse mortaliter, & non esset rationabile vt Ioannes euangelista discorderet à doctrina & exemplis Christi & sanctorum: discorderet autem si timeret orandum esse pro hereticis peccatis mortalibus.

Ad hoc dicitur quōd quū sermo omnis nisi aper se intelligatur, incertus sit (vt pote varus per accidentia) per peccatum ad mortem intel-

¶ Tentaculi octauī

ligendum est peccatum quod per se machinatur ad mortem anime: hoc est ex intentione abijcit vitam anime, vt quum quis ex intentione non aut uide salutem anime sue, de paradiso, & huiusmodi. Dico autem ex intentione, propter eos qui non ex huiusmodi intentione, sed ex consuetudine delictarum & luxuriarum, ex consuetudine usurarum, & sic de similibus, viuunt tanquā non curantes de salute anime sue: tales enim non ex intentione peccant contra vitam anime sue, sed ex passionibus, infirmitatibus &c. Intendit ergo Ioannes euangelista differentiam inter peccatores ex contemptu proprię salutis peccantes, & inter alios qui ex ignorantia, aut passione & huiusmodi incurrunt peccata mortalia. Et instruit Christianos, vt quum viderint aliquos peccare ex ignorantia, aut infirmitate &c. orent pro illis cum fiducia, quum viderint autem peccantes ex contemptu proprię vitę, non presumant petere pro eis veniam, sed vel relinquāt eos in cursu suo, vel (vt Bernardus infirmas) gemant, si forte diuina misericordia adijciat quod oratio nō pręsumit. Et bene nota quod Ioannes non affirmat repellendam esse orationem pro talibus, sed non audet dicere vt orent pro talibus, tanquā peritio videatur presumptioſa, aut enim: non dico vt oret quis.

Et hic sensus consonare videtur non solum toti textui & contextui, sed etiam gestis Sanctorū: nam Dominus orans pro crucifixoribus, adiecit causam ignorantie: Quia nesciunt quid faciunt, & Paulus pro quo exauditus fuit & Stephanus, testatur se misericordiam consecutum, quia ignorans fecit.

Vnde patet quod neuter quæstorum sensuum est

¶ Questio quarta.

est intentus ab Apostolo, sed ille quem diximus, cui omnia consonare videntur. Hęc de tertio, circa quartū Apostoli. Vtinam esses si gidas aut calidus, sed quia tepidus es, nec calidus, nec frigidus, incipiam te euomere ex ore meo: quia dicis quod diues sum & locupletatus, & nullius ego: & nescis quia tu miser es & miserabilis, & pauper & cecus, & nudus. ambiguitas occurrit ex quadruplici capite. Primo, quia inconueniens manifestū est attribuere alicui sancto angelo desiderium mali culprę ac per hoc non consonat illi dicere, vtiū es, calidus aut frigidus: nam per esse frigidū intelligitur alienum manifeste esse a toto charitatis igne. Secundo, quia non consonat hęc duo subiungere, scilicet tepor & feruor arrogantię: & tamē in litera vtrūque dicitur hūc episcopū habere, nam primū dicitur, quia tepidus es, & deinde subiungitur, dicis quod diues sum & locupletatus, & nullius ego, vbi superbię feruor magnus notatur, quā falso sibi arroget diuitias &c. Tertio, quia aliud est ex tepore, aliud ex ignorantia peccare: nam tepor ad infirmitatē animi spectare videtur, & propter ea nūū est quod in litera iste dicitur tepidus, & deinde subditur eius ignorantia, dum dicitur, & nescis quia miser es, & miserabilis &c.

Quarto, quia nulli debet imputari defectus non solum inculpabilis, sed impossibilis euitari, nullus (inquit Philosophus) imperabit ceco nato. Sed hominem in hac vita nescire se esse absque charitatis gratia, est defectus & inculpabilis & inuitabilis, nullus enim scit an odio vel amore dignus sit: vt dicitur Ecclesiast. ix. Inconuenienter ergo arguitur iste quod nesciat se miserum &c.

¶ Tentaculi octauus

Ad hoc dicitur, quid homo iste vitiis descendi-
Apert de quo est sermo habet secundum planum
literae sensum conditiones quatuor. Prima est,
esse extra charitatem: quae ex eo habetur quod
describitur miser, miserabilis, pauper & ex-
cus secundum veritatem. Secunda est, esse tepidum:
quae clare patet in litera. Tertia est, astra-
mare se disiecit, locupletatus, & nullius egere. Et
huc etiam clare patet in litera. Et ponitur cau-
sa tepiditatis: quoniam cum coniunctione cau-
sali in litera ponitur, dicendo, quia dixi quod
diues sum &c. Quarta est, nescire se esse misera-
rum & miserabilem, pauperem, excusum & mu-
dum. Et haec quarta conditio similiter ponitur
concreta tepiditatis: dum coniungitur in textu
cum antedicta causa sub eadem coniunctione cau-
sali ut patet inueniunt. Ex quibus omnibus col-
ligitur huiusmodi hominem abundare multis ac-
donis huiusmodi naturalibus, siue gratuitis, & multis
bonis operibus: ita quod primum istius pecca-
tum apparet superbia de multis bonis quae in se
recognoscit. Et si singula discernimus istius ho-
minis oculis adeo perspiciebatur bona quae in se
erant, ut erraret & superbiat. Erraret quidem,
quoniam ex bonis secundum quid, estimauit se
bonum simpliciter: hoc est, ex donis & bonis
operibus quibus abundat sine vera charitate,
estimauit se etiam charitatem & istius dona ha-
bere. Hoc enim sonant verba sua, dum interiori
verbo dicebat, Diues sum, & hoc quod ad dona
tam naturae quam gratiae, locupletatus sum, &
hoc quod ad bona opera & studia, & nullius e-
gere, & hoc vniuersaliter quod ad dona quaecumque
necessaria ita quod estimabat se nullo amplius
dono egere, & tamen falsum erat: quoniam ca-
rebat

¶ Quaestio quarta

rebat charitate & gratia gratum faciente. Su-
perbiat autem, quoniam bonis illis quae habebat,
seipsum magnificabat, nam dicebat: ego
sum diues, ego locupletatus, ego nullius egei
quam ut rectus delinqueret dicere, quia fecit mihi
Dominus magna qui potens est &c. & Deo, non
se magnificare, nec vnam prouinciam in tam
temerariam estimationem quod nullius ege-
ret. Nec intelligo hunc esse tantum elatum super-
bia, ut ex intentione superbiat (quoniam iam esset
in numero non tepidorum, sed frigidissimorum)
sed quia per modum superbientis & tali resolu-
tioni inueniens se habebat: quod ut clarius pa-
tebat, facit hominem tepidum. Erat quoque huius
superbiae ac falsae estimationis annexum alterum
peccatum negligentiae: nam cum hac estimatio-
ne negligebat tunc discutere interiore disposi-
tione animae suae: quod ad mala poenae attritu
malum culpae. Nesciebat enim se esse miserum,
miserabilem, pauperem, excusum & nullum: quae sunt
mala poenae attestantia malum culpae. Et fomen-
tum huius negligentiae: quoniam ex litera non ha-
beatur nisi antedicta superbia estimatio, videtur
tamen esse incertitudo charitatis: ita quod ex
hoc quod non potest homo scire certa cognitione
se habere gratiam grati facientem seu charita-
tem, neglexit persequari antedicta mala suae
tamen eundem rationis sic cognoscere habere
se bona gratiae & charitatis, & discutere huius-
modi mala, quod tamen non est verum: nam cum
homo non potest cognoscere in se esse donum cha-
ritatis infusum, potest tamen discernere an sit pau-
per, & excus, paupertas enim, consistit in penuria
operum interiorum similium operibus interio-
ribus charitatis: puta si habebat interiore

De Tentaculi octavi 42

actum poenitentiae, si interiore actum gratitudi-
nis, si reuerentiae & tremoris in Deum, si miseri-
cordiae in proximos, si humilitatis in seipsum.
Similiter de visu, si videbat eo modo videndi de
quo scriptum est: Ad videndum in bonitate ele-
ctorum eorum, vident enim electi in bonitate
propria quidē bona, vt Dei: propria verò mala
culpa, accusando se, corrigendo, puniendo: pro-
pria verò mala poenae aequanimiter tolerando:
bono aliorū gaudendo, malo aliorū adolendo
&c. quo contra ceci videntes in superbia cordis
sui, proximos videt iudicando seu contemnendo,
bona eorū panificando / mala eorū accusando,
indignando &c. bona quae habet vt sua magnifi-
cādo, mala quae habet ex cāfando &c. huiusmodi
enim paupertatis, opacitatis & nuditatis virtutis
annexa potest homo si vult diligenter in se discu-
tere & cognoscere. Et in hoc ille homo defectu
neglexit enim huiusmodi mala poenae in se discu-
tere, & sic nesciuit seipsum miserum &c. Ex his
autem duobus (superbia scilicet & negligentia)
consequitur in homine quaedam confidentia, quasi
manendi in statu in quo sit. Ex eo enim quod
existimat se abundanter in bonis, & nescit mis-
eriā statos sui, quasi securus incedit: etiam inde
naturaliter procedit affectus tepidus ad dona
gratiae grauius facilius habenda. Et propterea
homo ille ponitur tepidus ex his causis: scilicet
quia dicebat, Iustus sum &c. & nesciebat se esse
miserū &c. Huiusmodi autem dispositio tepidi
animi vitium non frequenter inueniatur in ijs, qui
putantes se in gratia Dei esse, negligunt discutere
interiorem animi sui dispositionem quod ad pe-
nitiā interiorem actum virtutum & interioria
visus animi. Signum autē tepidi videtur esse non
progre

Questio quarta. 43

progredi seu non augeri in interioribus actibus
virtutum insularum.

Et licet ex recitatō in hac litera appareat
iam hunc esse verum literae sensum, solidior ta-
men sensus iste apparet ex subiecto cōsilio ex-
hibito in textu isti hominis dum suadet ei in
remedium studium emendi aurum ignitum &c.
In emendo siquidem duo inveniuntur contraria
tepori. Alterum est, apprehendere seu magis esti-
mare id quod est emendum, alterius est, exhi-
bere pretium aequale rei emendae. Et primum
quidem spectat ad animum, secundum autem ad
exequutionē operis. Quae ideo tollunt teporem,
quia tepidus non existimat donū gratiae tanquam
emendandum, nec studet in exequutione exhibere
opera quasi aequivalentia ad gratiam: ad quae ra-
tem duo maxime debet assurgere tepidus, & vt
summe magnificat (quo caret) gratiae donum,
& vt omni conatu exerceat se quasi ad cogen-
dum Deum: vt det sibi gratiam. Secundū quo-
que remedium quod adiungitur, idem existimat ad
causas tepiditatis relatum, nam quia & male vi-
dendo bona quae habet, & non videndo mala
quae habet, tepidus effectus est: medicina pro
oculis ei offertur, qua impedimenta videndi tolli-
antur: inter quae praecipuum est superbia, quae
collyrij vāctōne tollitur, si a CHRISTO di-
scimus quia misis est & humilis corde.

Obiecta igitur ordinatim respondendo, dici-
atur dupliciter posse accipi metaphoram hanc
de calido & frigido, & tepido. Primum, intelligen-
do per calidum manifestum charitatem, & per
frigidum manifestum iniquitatem, per tepidum
verò medium: quales descriptus est, qui sibi vi-
detur bonus, & tamen est malus. Et iuxta hunc

sensum optat angelus magis frigidum quam tepidum, non ut meliorem, sed ut faciliorem ad respiciendum: qui enim cognoscit se esse magis, facilius correctionem suscipit, quam is qui putat se esse bonum, & quasi tutus tenet. Secundum, referendo metaphoram totam ad gustum seu fumentem. Et iuxta hunc sensum tam frigidus quam calidus bonus est: nam & calida libenter sumimus: & similiter frigida libenter sumimus. solum autem tepidum abominat: se. est, & propter vomitum causans. Et sic optans angelus, vti nam esse calidus aut frigidus, optat bonum. Vti nam esse frigidus cibis aut pecus habilis ad fumentem: vti esse alimentum calidum, & alimentum frigidum. Et hic sensus magis consonat littere pro quo parabola dicitur ad hoc tendit, ut soli tepidum abominat dicitur, & quum visumum. Unde patet nihil mali per hoc verba optari ab angelo.

Ad secundam objectionem dicitur quod in isto homine tepidus efficit feruor superbie & arrogantie, si ex intentione superbiat ad hoc, vt se diuitem, locupletem, & nullius egentem magnificet. sed iste tepidus non ex initione sic superbiat, sed ex modo se habendi: quandoquidem se condisit in ijs que habet, tanquam iudicium se locupletem, diuitem, & nullius egentem. Videtur enim quodam superbia fides magis quam superbie feruor: & propterea non inde appetit maioris tepidus effusus est. Ad tertiam dicitur quod tepor & ignorantia possunt subordinari: ita quod ambo possunt diuersimodè causare peccatum: tepor immediate, ignorantia mediât. Sic autem est in proposito ignorantia cum: propterea misere cōcausit reportem, quo deinde peccatur. Nec ista similitas contrahatur diuersitati

Causarum peccandi, scilicet ex ignorantia vel infirmitate: quoniam illa discretio intelligitur secundum causas proximas: quando scilicet causa proxima est infirmitas, non ignorantia, ut contra. Secus autem est quum infirmitas circa vnum actum subordinatur ignorantie alterius rei precedentis: vt patet esse in proposito. Ad quatuor dicitur quod huius tepido non imputatur necessitas domi charitatis in seipso, sed ignorantia proprii infirmitate: quæ non est formalis culpabilis, sed valde culpabilis: vt patet ex dictis. Hæc de quarto.

Circa quantum Apocalypsis ultimo, Qui nov-
oet, nocet adhuc: & qui in forditus est, for-
descat adhuc: & qui inlus inlusitetur adhuc: &
sanctus, sanctificetur adhuc, difficultas ex tripli-
ci capite occurrat. Primo, de veritate: quia
vixque pars progressus, scilicet tam malorum
quam bonorum falsa videtur: nam multi ho-
die mali, cras boni: vt patet de Paulo & latro-
ne &c. & similiter multi hodie boni, cras mali:
vt patet de Nicolao, Salomone &c. Secun-
do, de decetia: quia hec verba triu angeli al-
loquentis loannem indecens autem videtur vt
angelus sanctus dicat: Qui in forditus est, for-
descat adhuc, multo magis quam indecens fue-
rit iudicium inferre blasphemiam in diabolum:
quod tamen non est ausus Michael archange-
lus, vt ludo in epistola sua dicit. Tertio, de
concessione temporis: nam Deus nemini dedit
spatium male operandi (vt dicitur Ecclesiasti-
ci decimoquinto) imo vt Esaias dixit, pro-
pterea expectat Dominus, vt misceatur venti.
Quomodo ergo novus angelus tempus propin-

¶ Tentaculi octauus

quam denuntiatio dicit: Qui nocet noceat: & qui sordet, sordescat: tanquam concedens malis temporis peiora faciendi.

Ad hoc dicitur, quod literalis sensus horum verborum est: Aliorum ad praefictorum & praedestinatorum conditionem, ac tempus vsque ad iudicium tendere videtur. Ad cuius euidenciam praenotandum est angelum more humano allocutum esse Ioannem in fine Apoc. monendo eum ne claudat librum Apocalypsis, assignando pro ratione, quia tempus prope est. Consequens siquidem quando in aliis temporibus differenda est lectio libri, claudere librum reseruando ipsum ad tempus opportunum: quando vero tunc imminet tempus vtendi libro qui inuenitur apertus, dicimus, ne claudas librum, quia iam instat tempus vtendi illo. Sic Angelus Ioanni scribens Apocalypsis librum dicit: Ne signaueris librum hunc, quia tempus instat exequendi ea quae sunt scripta in illo. Et notanter ex parte instantis temporis ad vniuersale iudicium, reddit rationem non sigillandi librum: duo namque exequendorum genera in Apocalypsi reuelata sunt. Quaedam adimplenda in tempore: & sunt quae fient vsque ad diem iudicii. Quaedam adimplenda in aeternitate: & haec sunt quae fient post diem iudicii. Et quantum illa quae fient in aeternitate, instantia multum videtur, ideo Angelus ex parte temporis & eorum quae in tempore sunt, reddit rationem non sigillandi librum: vt pote quia tempus iudicii instat, & exequenda in tempore iam sunt. Et hoc denotauit dicendo, Tempus enim prope est. & dicit absolute tempus: quantum tempus ad iudicium, & tempus absolute requialet: quantum post iudicium non erit ultra tempus: iuxta illud:

ludi

¶ Quaestio quinta

Iud: Iurauit per viuentem in saecula saeculorum, quod tempus non erit ultra. Et ad declarandum quod propinquum sit tempus iudicii, subiungit quasi epilogando totum quod interim agendum est: scilicet quod adimplenda sunt praefictorum demerita, & praedestinatorum merita: vt ex his paucis adimplendis, pendatur breuitas temporis ad iudicium. Omnia enim quaecumque est, quae ad diem iudicii agenda sunt, in his duobus consilire videntur. Significauit autem Angelus haec duo per proposita verba: scilicet qui nocet, noceat adhuc &c. Quod vt facilius clariusque percipiatur, nota in his verbis mysteria septem.

Primum est, quod tam in hominibus bonis quam in malis praesupponitur initium: & apponitur terminus per modum progressus perseverantiae. Praesupponitur quidem initium dicendo, qui nocet, qui in sordibus est, qui iustus est, qui sanctus est: manifeste enim per modum praesuppositi haec dicuntur: illa de malis, ista de bonis. Apponitur vero terminus, dicendo, noceat adhuc, sordescat adhuc, iustificetur adhuc, sanctificetur adhuc. Et apponitur per modum perseverantiae, quia sola perseverantia et in malis damnatur, & in bonis coronatur. Per modum quoque progressus, quia in vix termino & mali si possent adgerent ad malum, & boni adderent ad bonum. Ex hac igitur ordinatione litterae intelligimus mysterium hoc quod de praefictis & praedestinatiis est sermo: qui ex praesupposita praedestinatione & praescientia procedit, dum in malis ex praesupposito primo quasi effectus reprobationis, scilicet prima praesenti iniquitate, & in bonis primo praedestinationis effectus, scilicet prima praedestinati iustitia, ad progressum termini vltimi

23 Pentaculi octavi 23

simi in malo quò ad præfictos, & in bono quò ad prædestinatos extenditur sermo: ita quòd sanctus est, qui præfictus est nocens aut in fœditatibus, impleat mensuram iniquitatis suæ: & qui prædestinatus est iustus aut sanctus, adimpleat mensuram iustitiæ suæ. Secundum est, quòd in ordine malorum, solius iniquitatis: & in ordine bonorum, solius bonitatis mentio fit: ut clarè patet. Hinc enim per malos, præfictos, & per bonos, prædestinatos intelligimus: quia Ezechielem teste didicimus quòd Deus obliuiscitur omnis iniquitatem quam fecerat, qui conuersus in bono perseverat usque in finem, & similiter omniū bonorū que fecerat, uersus & perseverans in malo usque in finem. Tertium quoque ad hoc idem mysterium est, quòd licet in isto decursu temporis usque ad iudicium interueniat diuersitas bonorum & malorum secundum præsentē gratiam vel nequitiam, ut patet: nulla tamen de hac diuersitate hic mentio fit: quia huiusmodi diuersitas non remanebit iudicanda, sed sola diuersitas quæ est secundum bonitatem prædestinatam, & malitiam præfictam simpliciter. Quartum est ex modo loquendi, dum nō enuntiendo per verbum indicatum (non enim dicitur nocens, fordescent, iustificabitur, sanctificabitur) sed per verbum imperatum nocere, fordescent, iustificetur, sanctificetur, exprimitur huiusmodi progressus perseverantis siue in bono siue in malo. Hinc enim ordo diuine præscientiæ ac reprobationis & similiter prædestinationis insinuat, nam inter primum peccatum præficti & posteriora hæc est differentia: quòd primum est tantummodo permissum: posteriora uero sunt & permissa & ordinata in pœnā prioris: iuxta illud ad Rom. j. propter

23 Questio quinta 23

propter quod tradidit illos. Deus in reprobum sententiam &c. Et propterea de posterioribus peccatis tāquam de speciali modo subiectis ordinationi diuine imperando ordinem ac tolerantiam eorum dicitur, fordescent & noceant. De bonis autem prædestinatorum, clarum est quòd non solum sub ordine, sed etiam sub efficientia diuine prædestinationis denotantur. Apparet quoque in utrisque denotari per hoc mensuram eorundem, nam & diuina prædestinatio desinit usquequo merita prædestinatorum progrediuntur: & similiter diuina dispositio ordinauit usquequo sustinebit in multa patientia seu tolerabit demerita præfictorum. Et hoc fortè denotant hæc uerba determinata illo aduerbio, adhuc. Cum his quoque omnibus retine quòd per huiusmodi loquendi modum, fordescent noceant &c. humana libertas designatur: ut solum dicere re iniquitatem aliquē in sua libertate, faciat, dicit &c. Quintum est diuersitas ordinū tam in bonis quàm in malis, nam ponuntur duo ordines bonorum ad denotandam disparitatem præfictorum inter se, alijs minus malis, & alijs peioribus existentibus, & similiter ad denotandam diuersitatem prædestinatorum bonorum & meliorum. Mali siquidem denotantur per eos qui in sordibus sunt, peiores uero per nocentes, boni quoque notantur per iustos, meliores uero per sanctos. Quæmadmodum enim paratæ sunt prædestinatis diuersæ mansiones in domo patris coelestis: ita & præfictis in inferno diuersa tormenta paratæ sunt pro diuersitate demeritorum. Sextum ex ordine quo reuelata dicuntur, sumi potest. Ex hoc enim quòd prius præficti, & demum prædestinati positi sunt: intelligi potest

¶ Pentaculi octavi. ¶

patet ipse qui in rei veritate est ordo inter tolerantium praefictorum & praedestinatos. nam tolerantur praeficti propter praedestinatos iuxta illud. Nolite nocere terrae neque arboribus, quoadusque lignum servus Dei nostri in frontibus eorum. Et rursus quoniam sancti martyres suspirarent ad diem iudicii pro corporum resurrectione, dictum est ut expectarent adhuc modicum tempus, donec impleatur numerus fratrum suorum. ita quod manifestè patet Deum tolerare malos donec impleatur numerus electorum: imò & ipsos praefictos. & etiam demones ordinat Deus ad exercitium electorum, in quibus omnia cooperantur in bonum. Septimum est continuatio horum verborum cum praedmissione adventus celeris ad iudicium, dum cum nota copulationis & demonstrationis quasi praesentis subiungitur in persona. **CHRISTE**. Et ecce venio cito: & merces mea mecum est reddere unicuique iuxta opera sua. Ex his enim manifestum videtur quod de praefictorum demeritis & praedestinatorum meritis adimplendis & per **CHRISTUM** iudicandis est sermo in praesenti littera.

Ad obiecta ergo in oppositum ordinatè respondendo, dicitur verba haec pro utraque parte esse verissima, de praefictis & praedestinatiis interiecta, nam & praeficti quisque impleantur est: tandem suas iniquitates: & praedestinati quisque tandem sua merita: quod per haec verba significatur. Unde non obstat varietas interpolationum secundum praesentem iustitiam vel iniquitatem: quoniam de termino praesens est sermo. Ad secundum vero dicitur quod aliud est dicere imprecatur, aliud est dicere ordinatur. Et quod licet dedecet appareat quod Ange-

¶ Quæstio quinta. ¶

Ius imprecetur malum, non tamen dedecet illum dicere ordinationem mali, ut accidit in proposito: ut patet ex dictis. Ad tertium vero dicitur quod licet verum sit Deum nulli dare spatium peccandi, formaliter intelligendo: hoc est quia nulli dat tempus ad hoc ut peccet: cum hoc tamen fiat quod suaviter regendo creaturas rationales relinquendo illas in manu consilij sui, permittat eas peccare: & in multa patientia sustineat post peccata nos perseverare in illis. Sic autem est in proposito: in quo & plus adhibetur diuinæ bonitatis, pro quanto etiam in peccatis bonum ordinis sui adhibet. Propter quod non solum permittit, sed ordinatè concessum est tempus peccandi: materialiter tamen intelligendo respectu peccati. Concessit enim Deus tempus non ut peccaretur, sed quod quæ sunt peccata ordinarentur, & in bonum cederent electorum. Hæc de quinto. Bude in die sancti Vincentij confessoris.

M. D. XXIII.

NN

¶ Tentaculi noni

NONVM IENTACV- lium: in quo quatuor de- clarantur.

CCVRRVNT nonde qua-
tuor declaranda. Primum Mat-
thæi xix. Erunt duo in carne
vna. itaque iam non sunt duo.
sed vna caro.

Secundum Mat. xxi. & Luc.
xx. Qui ceciderit super lapidem

istum. obstringetur: super quem vero ceciderit.
conteret eum.

Tertiu Luc. xix. lte. & dicite vulpi illi. ecce
efficio de monia. & finitares perficio &c.

Quartum. j. ad Corinth. vi. Omnia vni licet:
sed non omnia expediunt &c.

Circa primu scilicet: Erunt duo in carne vna:
itaq. iam nō sunt duo. sed vna caro: discuti-
tas occurrat ex duplici capite. Primo. de qua car-
ne est sermo: an scilicet de carne coniugum inter-
ferat. de carne coniugum in sua protē. Nam con-
tra primum sensum militat veritas: quia non est
vna numero caro coniugum: sed quantumcunq.
fuerit autur. semper veniens dux: quoniam non
continuatur. sed solo ractu iunguntur. Contra
secundum veru militat requisita sufficiētia: quia
licet verum sit q. coniuges sunt duo in vna car-
ne prols. hoc tamen non sufficit ad verifi. scdm
Domini sententiā: nam ad verificandū rationem
Domini inferitis: Quod ergo Deus coniunxit. ho-
mo non sepatet: igitur illius carnis vnitas. ex
qua sufficienter inferatur inseparabilitas coniu-
gum.

¶ Questio prima.

gum. Cōstat autē q. ex unitate carnis prolis non
sufficiat inferri inseparabilitas coniugū: quā
coniuges nō habent hanc unitatē ante q. vxor sit
gravidā. vt patet. ac per hoc separabiles essent
coniuges steriles. & etiā antequā vxor sit gravi-
da: quia nō sunt adhuc duo in carne vna prolis.

Secūdo. de quali unitate est sermo: an de vni-
tate coniugali. an de unitate carnali. Nam si de
carnali intelligitur. sequeretur quōd etiam forni-
cantes essent inseparabiles. quia effectū sunt caro
vna carnaliter. Si autem de coniugali est sermo.
obstat Apostolus j. ad Corinth. vi. vbi ex alle-
gato testimonio Genesis. Erunt. inquit. duo in
carne vna. dicit: Qui adharet meretrici. vnum
corpus efficietur.

Ad hoc dicitur q. sermo est de carne ipsorum
coniugum. & de unitate numerali carnalis ge-
nerationis principij perfecti ac instituti q. sensus
est. q. erit duo in carne vna: hoc est in vno car-
nalis generationis perfecto iussu principio. Et
quidē q. interueniat hic vni carnale generatio-
nis principij perfectum. clarē patet: nā licet mu-
lieris & viri sint duæ carnes. & singule sint duo
partialia principia generationis: ambe tamē cō-
currunt ad integrandū vnum numeru: comple-
tū generationis principium. Quādo veru hoc
vnum carnale perfectum principium sit etiam in
sum in coniunctione coniugū. ex eo patet. quōd
inter coniuges & fornicarios hoc est. differētia.
quōd in fornicariē se commiscantibus inueni-
tur hoc tantum. scilicet quōd integrē vni com-
pletum generationis principium. sed nō inueni-
tur alia conditio. scilicet iussita. hoc est q. illud
principium sit non solum cōpletum. sed iussitum:
in coniugibus autem coniunctio sit ad integran-

De Tentaculi nomi 43

dum non solum vnum perfectum, sed etiam istum generationis principiu. Vnde & in Genesi ubi primò ponuntur hæc verba, præmittitur, Adhærebit vxori suæ, & subiungitur, Erunt duo in carne vna. per nominatam vxorem significas qd de iusta veritate loquebatur dicendo: erunt duo in carne vna. Et Dominus tam Math. xix. quàm Marci x. intulit in neutro genere. Quod ergo Deus coniunxit. homo non separet. & non in masculino genere. Quos ergo Deus coniunxit. per illud enim denotauit vnum iustum generationis principium quod Deus coniunxit in coniugio. Propter quod signanter ponitur Deus author coniunctionis istius. Coniunctio siquidem viri & mulieris quatenus iusta, à Deo est singulariter, tanquàm ab institutore ipsius. Et quidem in plantis perfectum generationis principium vnum natura coniunxit, faciens in vna planta virtutem vtriusq; sexus: in animalibus verò vnum generationis completum principium appetitus animalis coniunxit, trahens ad commixtionem maris & femine. In hominibus quoque vnum generationis principium perfectum appetitus carnalis facit: vt patet in fornicarijs, adulteris, & incestuosis commixtionibus. Sed quod completum generationis principium vnum sit etiam iustum, fecit Deus instituendo in humano genere coniugium. Et propterea inferitur, Quod ergo Deus coniunxit. homo non separet.

Et per hoc patet responsio ad vtriusq; ambiguitatis caput, & solutio omnium obiectionum, nisi obiectionis altæ ex Apostolo. Ad quã dicitur qd Apostolus ibi vsus est illa autoritate quæsum ad id quod est in veritate coniugij hoc est quantum ad ipsam corporum commixtionem, quæ

Questio secunda. 44

qua sit vnus perfectus generationis carnalis principiu. hoc enim sufficiebat suo proposito. & non quantum ad totum quod in illis verbis Genesim comprehenditur. Vnde non obstat integritas totius sensus. Hæc de primo.

Cetera secundum. Omnes qui ceciderit super lapidem istum, confringentur super quem verò ceciderit, cõteret eum: difficultas occurrit, an huiusmodi diuersitas significet diuersam grauitatem peccatorum, an diuersam grauitatem poenarũ: hoc est iuxta primũ sensum denotetur diuersa grauitas peccati infidelitatis ex vna parte, & aliorum peccatorũ ex alia parte: vt per cãdentes super lapidẽ denotentur alij peccatores: per eos verò super quos cãdit lapis, denotentur infideles.

Et contra hunc sensum militat duo. Primũ est, quia agricolæ contra quos directè hæc verba dicuntur, nõ peccabant in fide, imò dixerunt: Hic est hæres. Secũdo, quia j. Pet. ij. inter cãdentes super lapidẽ cõputantur infideles: dum ibi dicitur de c. h. a. i. s. r. o. : Et lapix offensiois & petra scãdali ijs qui offendũt, nec verbo credũt, iuxta secundum verò sensum denotetur differentia inter poenas præsentis vite, & futuræ: ita qd confractio cadentium super petram, denotet poenam præsentis vite: contritio verò seu comminatio eorum super quos cãdit lapis, denotet poenas æternas. Et hic sensus extra propositum apparet: pro quanto de poena agricolarum præsentis temporis Dominus loqui videtur, dicens: Auferte vobis regnum, & dabitur genti scẽ.

Ad hoc dicitur quod verba ista vapore metaphorica assumpta à Domino, pro magna parte ex viij. cap. Esa. multipliciter exponi possunt, videtur tamen mihi ad litteram tendere hæc

22 Tentaculi noni 22

metaphoram ad diuersam grauitatē poenarum:
ita quod metaphora consistit in similitudine pa-
tientium diuersimodē à lapide. dupliciter enim
contingit pati nos à lapide: vel quod impin-
gendo seu ruendo cadamus super lapidem: vt
contingit tam ambulantibus cadentibus super
lapidem, quam ruentibus ex aliquo loco cadien-
do super aliquem lapidem: vel quod lapis ca-
dat super nos: vt contingit quum proficitur vel
dimittitur super nos lapis. Vtrobique enim modo
quum patiamur à lapide, minus patitur cadens
super lapidem: & hoc designatur per contra-
fectionem, dum dicitur: Qui ceciderit super la-
pidem istum, confringetur, magis autem pati-
tur super quem cadit lapis, & hoc designatur
per comminationem, dum dicitur, Super quem
verbo cecideris, comminaber eum, magis enim pa-
tetur qui comminatur, quam qui frangitur.

Vult ergo Dominus docere, quod licet peccan-
do in ipsam C H R I S T V M qui significatur per
lapidem, incuratur poena: maior tamen poena
incuratur ab ipsa super quos C H R I S T V S ipse
iratus est. Et reuera nulla est maior poena, quam
sit C H R I S T I ira tam in hac vita quam in futu-
ra. Quum enim Deus iratus est, ita quod in furore
suo punit, indurat cor subtrahendo gratiā, punit
enim & reprobatur & aeternē eandē poena sensus:
vt patet in Herode & Iuda &c. Et hoc directe vi-
detur ad propositum saluatoris, qui contra scri-
bas & pharisaeos intendebat declarare eis acer-
bitatem poenae quam ipse erat eis illaturus, & in
hac vita punito eos per Romanos tam acerbē
& in inferno. Nec obstat quod de ereptione re-
gni fiat sermo, quoniam dupliciter puniendi erant
agricolae, scilicet tollendo ab eis vineam, & alijs
locas

23 Quaestio tertia. 23

locando (quod spectat ad translationem regni à
Iudaeis in gentes) & malos male perdendo, quod
spectat ad punitionem Iudaeorum per excidium
à Romanis in praesenti vita, & ad damnationem
aeternam in futuro. Et haec videntur vera ad li-
tam quantum ad illos.

Extendendo autem sententiā hanc ad omnes,
quia Dominus extendit eam ad omnes, referen-
te Euangelista quod vniuersaliter dixit, Omnis
qui ceciderit super lapidem &c. significari po-
test eadem sententiā, scilicet quod ostendentes
C H R I S T V M non erunt impunes: verumta-
mē nisi sint tales super quos cadat furor C H R I
S T I vt lapis comminatus, erit plaga eorum cu-
rabilis, nam illi super quos C H R I S T V S ca-
dit indurans eos, incurabiles sunt, vtpote com-
minuti. Haec de secundo.

Circa tertiū (scilicet verba Domini de Hero-
de retrarcha scilicet, Ite & dicite vulpi illi:
ecce erisio de montibus, & sauitates perficio hodie
& cras, & tertia die consumor, verū tamen opor-
tet me hodie & cras & sequenti die ambulare:
quia nō capio prophetam perire extra Hierusa-
lem) quibusculum occurrit tres. Prima, quoniam
tendans haec de Herode verba, quod in euangelio
non legatur quod ipse infidelius fuerit C H R I
S T O Domino: sed potius quod desiderabat eū vi-
dere, quod gaudius est ipso viso, quod interroga-
uit eum in multis sermonibus, quod spectabat
aliquid signum videre fieri ab eo, quod nihil
morte dignum in causa ipsius indicauerit.

Secunda, quod sibi vult replicata haec distin-
ctio per tria tempora, hodie, cras, & tertia die.

Tertia, quid significatur per illa verba, quia
nō capio prophetā perire extra Hierusalem: quum

¶ Tentaculi noni

salina constructio nullam videatur habere significationem: nunquid deerant vocabula Lucæ evangeliste ad significandum quid oportebat **CHRISTVM** mori in Hierusalem?

Ad hæc breuiter dicitur quod Herodes idem **Vulpes** appellatus est à Domino, quia dolose incedere videbatur. Et verè intentionem occidendi **CHRISTVM** videtur habuisse: quamvis postea videns illum despexerit, & non curauerit occidere illum, ut potè non estimans ipsum sicut estimauerat Ioannem Baptistam. Nam si tanti fecisset illum sicut Ioannem, eandem habuisset de eo sententiam quam habuit de Ioanne propter eandem causam, scilicet concursum populi ad prædicationem eius.

Apparet autem dolositas Herodis ex euangelio tripliciter in simularis signis. Primo, quia ex vna parte volebat occidere Ioannem: ex altera parte contristatum se monstrauit, quum puella petijt in disco caput Ioannis Baptistæ: similiter ex vna parte libenter Ioannem audiebat: ex alia parte nolebat quod prædicaret populo, sed incarceratione ipsum, simili quoque modo ex vna parte detinuit ipsum in carcere & occidit propter Herodiadem: ex altera parte explebat intentum suum de occidendo Ioannem propter concursum populi, ut Ioannis testatur. Vnde Dominus audiens quod Herodes volebat ipsum interficere, & videns intima cordis Herodis, meris appellauit ipsum vulpem: ut potè occultè in mente sua infideliem: vitæ ipsius Domini, quod ex submissis verbis quæ referenda dixit Herodi, colligi facile potest.

Vnde ad secundam questionem dicitur, quod Dominus & perfectionem operum suorum

primò,

¶ Questio tertia.

primò, & modum perficiendi opera sui secundò, non obstante quacunque Herodis dolositate, in hac iterata temporum distinctione declaratur. Nam primo tria vniuersalia opera se perfecturum declarauit: scilicet eiectionem demoniorum: & in hoc claudius expulsiu malorum, perfectionem sanitarum: & sub hoc claudius collatio bonorum, & sacrificium mortis suæ in quo est mysterium æternæ vitæ &c. Deinde modum quo prædicta perfecturus erat (scilicet ambostando) aperuit: quia ad litteram discurrebat **CHRISTVS** eiectione demonia, conferendo sanitates &c. Virumque autem distinxit per tres dies, ad significandum totum tempus ordinatum ad hæc perficienda, & ad modum perficiendi adimplendum: ternarius enim perfectionem significat, & rursus principium, medium, & finis, perfectionem significant. hodie autem principium, cras medium, & tertia dies finis est. Et ipsa quidem opera absolute sibi Dominus attribuit dicens, Ecce eicio demonia &c. modum verò perficiendi cum nota necessitatis significauit, dicens, oportet me ambulare: ut & suam voluntatem & necessitatem implendi diuinam præordinationem significaret, desinens siquidem Deus ut Dominus: **IESVS** discurreret prædicando tanto tempore, & in Hierusalem occideretur, non ab Herode, sed à Pilato. Ad tertiam questionem dicitur quod constructio literalis inuenitur si ty Hierusalem sit nominata casus, & ordinanda sic est littera: quia Hierusalem non capit prophetam perire extra: hoc est, quia Hierusalem non recipit, non est capax huius gratiæ: scilicet prophetam perire extra. Tanquam diceret, quod Hierusalem tantam operam dat occisioni

NN f

De Tentaculi noni

prophetarum, quod non recipit vitiationem huius mali, quod est occidere prophetas, unde & statim Dominus subiungit. Hierosalem Hierusalem, quæ occidis prophetas &c. assignas pro causâ quare in tantum mali deuenieris ob suam obstinationem &c. ut patet in textu. Hæc de tertio.

Circa quartum, scilicet, Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt, omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigat potestate &c. ambiguitas duplex occurrit. Primo, circa primam partem: quoniam contraria implicare videtur, scilicet licita coram Deo, & non expedientia propter offensionem hominum qui inde impediuntur à bono. Nam si non expediunt ad bonum, iam non sunt licita: & si sunt licita, non impediunt à bono. Deinde circa secundam partem: quia aut est sermo de redactione totali sub alterius potestate, aut de subiectione quod ad aliquem actum pro tunc. Si primo modo, sermo non videtur ad propositum, perinde est enim ac si dixisset: sed ego sub nullius ero perpetua potestate, quod ad nullum videtur propositum Apostoli in illo loco. Si secundo modo, superba videtur & stulta & impossibilis sententia: quoniam impossibile videtur hominibus conuersantibus hæc mutare. Nam sicut qui iungat, subiicitur pro tunc quod ad item sub iudicis potestate: sic qui nauigat, subiicitur pro tunc quod ad nauigationem sub nautæ potestate: & qui vellem conscientiam tradit artifice, subiicitur pro tunc quod ad actum illum artificis potestati. Quomodo ergo verificabitur hæc Apostoli sententia?

Ad hoc dicitur quod in his sententijs Apostolus prudentiam docere intendit circa opera licita ex suo genere: hoc est nulla lege sub prohibi-

ta. Et

Questio quarta.

Ta. Et ex duplici capite docet abstinendum quandoque fore à licitis, primo ex parte finis, secundo ex parte operantis. Et si abstinendum quod ipse possumus cap. x. docet, tertio abstinendum est ex parte circumstantiarum. Et ex parte quidem finis dicit, Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt, ex parte vero operantis dicit, Omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigat potestate, ex parte vero circumstantiarum dicit, Omnia mihi licent, sed ab omnia edificant. Ex fine si quidem ratio pendet eorum quæ ordinantur ad finem: ac per hoc ex fine discernuntur quæ impediunt, & quæ expediunt ad finem: atque inde volentes finem consequi, eligenda decernimus quæ expediunt (hoc est quæ impedimenta tollunt, quæ vitia sunt ad talem finem) & reuertimur tam impedientia quam inutilia, ut ipse vana. Verbi gratia: licebat Apostolo viuere de euangelio: sed quia alicubi non erat hoc utile ad finem intentionis, scilicet fructum spiritale prædicationis, abstinuit ab hoc licito. Ex parte vero operantis pensanda sunt valde quæ fiunt: quoniam multa dicunt eum quæ dedecet alterum. Specialiter autem libertas seruanda est: ut scilicet homo non se obliget alicui, unde postea detineatur ut non possit aut quasi non possit libere exercere officium suum, aut quod decet ipsum facere vel omittere. Verbi gratia: licet uxorem accipere, sed quia per coniugium sub alterius potestate uterque coniunx redigitur, est quandoque abstinendum à nuptijs: quando scilicet hinc homo detineatur, ut non possit studio aut arduo alicui negotio vacare. Ex parte vero circumstantiarum constat operationem moderandam vel omitterendam quandoque esse: nam quamuis opus

sit illi

22 Tentaculi noni 22

sic scilicet, si tamē inde offenditur non maligni, sed intirmi, sed possit, abstinendum est ab illo opere: ut non scandalizetur, ut non ruant inde in peccatum aliquod. Verbi gratia: licet vñcē quocunque cibo: quia omnis creatura Dei bona est: si tamen quandoque contingat aliquos ex qualitate aut hora cibi scandalizari, abstinendum est. Diligenter autē in omnibus licitis quae quandoque omittenda sunt, distinguendum est: quia dupliciter contingit omittenda esse quae licita sunt. Primo, quia in tali casu effecta sunt illicita ratione scandalii annexi, tunc vel ratione nocuamenti quod tunc emergeret, vel ratione ostentis tunc occurrentis (hoc est quod vñcē fieret si fieret) & sic de similibus. Et in huiusmodi casibus sermo Apostoli intelligendus est de licito secundum scita quod sensus est: omnia non prohibita, mihi licet secundum se sola considerata, cum hoc enim sit quod ex adiuncto aliquo singulari accidente fiat illicita, vel ex parte finis, vel ex parte personae, vel ex parte spectatū. Secundo, quia melius est in tali casu omittere illa: ita quod sermo apostoli sit de licitis non solum secundum se, verum etiam in casu illo occurrente. Et licet utroque modo possint verba Apostoli glossari, si spectetur ad primam consuevit sententia potius (scilicet omnia mihi licent) iter receptam, si tamen ad subsequenter cuiusque partem spectetur, secundum sensum solum quaelibet sententia sonat: dum solius melioris negatio contraponitur in singulis ad licitū. In prima siquidem ait: omnia mihi licent, sed non omnia expedit: ubi negatur melius expeditionis bonum. Et non dicit, sed aliqua impediunt, ubi affirmaretur malum impediens. In secunda quoque
ait:

23 Quaestio quarta. 23

ait: omnia mihi licent, sed ego sub nullo redigar potestate: ubi negatur melius libertatis bonum. Et non dicit, sed ego sub nullo redigar peccato: ubi mala peccati seruitus opponeretur. In tertia demum ait: Omnia mihi licent, sed non omnia aedificant, ubi melius aedificationis spiritualis bonum negatur. Et non dicit, sed quaedam destruunt seu scandalizant: ubi malum scandalii opponeretur. Et propterea sententia ista de licitis quae ex consilio omittenda quandoque sunt, intelliguntur iuxta planum litterarum sensum.

Ad obiecta autem in oppositum respondendo, Adicitur falsum esse quod omnia non expedit, ita sunt illicita: imò falsum etiam est omnia impediens esse illicita, multa enim sunt quae impediunt a meliori bono sine quae tamen sunt licita: ut patet de coniugio impediens contemplari liberē quae donata sunt, & tamen est licitum: & sic de alijs. Ad alia obiecta dicitur quod non refert intelligere hanc sententiam de perpetua vel temporali subiectione: quoniam sermo Apostoli non tendit ad euitandam omnem subiectionem, ut obiectum interpretatur, sed ad euitandam subiectionem siue simpliciter, siue pro tunc, quae detineret ipsum a meliori opere. Nam si prudentia huius mundi remittit quandoque petere vel suscipere aliquod beneficium ab aliquo, ne inde quāsi alligatus sit ad aliquod committere vel omittendum quod ipse intendit committere vel omittere: multo magis prudentia Iesu Christi docet hominem abstinere quandoque ab aliquo licito: ut liber totaliter sit ad ea quae religionis aut sancti officij sunt. Experiencia siquidem testis videtur, multa meliora bona omitti a religiosis, propterea quia non vñ sunt hoc Pauli con

¶ Tentaculi noni. 43

In consilio, Omnia mihi licent, sed ego sub mul-
tis redigar potestate: sed alligauerunt seipso
particularibus beneficijs seu personis & inde
detinentur & abstrahuntur à melioribus
bonis. Hic de quarto. Buda
die noua Aprilis.

M. D. XXXIII.

¶ Questio prima. 42

DECIMUM TENTAC- ulum: in quo quatuor tractantur.

CCVRRUNT decimo tra-
ctanda quatuor apud Ioannem
euangelium.

Primum Ioan. v. Si ego testi-
monium perhibeo de meipso, te-
stimonium meum non est verum.

Secundum quoque Ioannis v.

Quomodo vos potestis credere, qui gloriā abin-
uicem accipitis, & gloriā quæ à solo Deo est
non queritis? Tertium Ioan. xiiij. In domo pa-
tris mei mansiones multe sunt: si quid minus, di-
xissē vobis: quia vado parare vobis locum.

Quartum est Ioan. xxiij. Et nunc clarifica tu
me pater apud semetipsum claritate quam ha-
bui prius quā mundus fieret apud te.

¶ Circa primum (scilicet, Si ergo testimonium
perhibeo de meipso, testimonium meum non
est verum) dubium occurrit ex duplici capite.
Primo, quia conditionalis ista falsa videtur, siue
antecedens demonstret C H R I S T V M inquan-
tum homo, siue in quantum Deus. Nam C H R I-
S T V S non solum secundum diuinam naturam
erat impeccabilis, sed etiam secundum humani-
tatem assumptam: & per hoc secundum quam-
cunque naturam perhibeat testimonium de se-
ipso, non potest metiri: & consequenter testimo-
nium eius erit verū. cuius oppositum conditio-
nalis ista significat. Et arguetur dubitatio ex eo
quod ipsemet Dominus Ioannis octauo, quum
dixi

22 Tentaculi decimi 22

dixisset. Ego sum lux mundi; & Iudæi oppone-
rent ei. Tu de teipso testimonium perhibes, testi-
monium tuum non est verum. respondit Iesus &
dixit eis: Si si ego testimoniū perhibeo de me-
ipso, verum est testimonium meum. ubi clare ap-
paret dominum asserere contrariā conditionale.

Ad hoc dicitur quod simpliciter & absolute
loquendo conditionalis secunda quam prout
lit Dominus Ioan. viij. est vera & asserenda: illa
autem quæ ex Ioan. v. allata est, non est exten-
denda, sed exponenda iuxta contextum ad præ-
cedentia. Duo siquidem ante illa verba Domi-
nus dixerat, ex quibus sensus intentus per hanc
conditionalem accipi potest. Primum est. Non
possum ego à meipso facere quicquam. Ex quo
finitur quod in antecedente huius conditionalis
subintelligitur ly à meipso: ita quod conditiona-
lis est ista: si ego à meipso perhibeo testimonium
de meipso, testimonium meum non est verum. Et
sic conditionalis verificatur: quia si à seipso non
potest facere quicquam, non potest quoque à se-
ipso perhibere testimonium verum de seipso. &
si à seipso testimonium perhiberet de seipso, te-
stimonium eius non esset verum: utpote contra-
rium origini veritatis: quoniam ipse non est ex
seipso. Et est ista conditionalis de genere altitum
quarum tam antecedens quam consequens est im-
possibile: ut si leo volat, leo habet alas, & si
miles. Simili quoque modo verificatur dicta
conditionalis, si exponatur iuxta secundū quod
præmiserat Dominus ibidem: scilicet quia non
quæro voluntatem meam, sed voluntatem eius
qui misit me. Hinc enim subintelligitur in ante-
cedente dixit conditionalis ly querens volun-
tatem aliam quam eius, qui misit me: ita quod
condi

22 Questio prima. 22

conditionalis est ista: Si ego querendo volunta-
tem aliam quam eius qui misit me, testimonium
perhibeo de meipso, testimonium meum non est
verum: quia querendo aliam voluntatem quam
patris, contrariaretur veritati: & sic testimonium
suum non esset verum. Sed sic etiam conditiona-
lis est vera: & tam antecedens quam consequens
est impossibile. Illa autem conditionalis quæ
dicitur Ioan. viij. glossa non eget: quoniam vi fo-
nat vera est: & dupliciter ibi à Domino proba-
tur. Primum, quod ad veritatem in se: scilicet quod
testimonium eius verum est secundum rem, di-
cendo, Quia scio vnde venio, & quod vado: hoc
est, quia ex certa scientia totius progressus mei
loquor: scio enim vnde veni à principio, à pa-
tre, ab æternitate &c. & quod vado, ad patrem,
ad cælū &c. Quia enim quod scimus loquimur,
& quod vidimus testamur: ex certitudine scie-
ntiæ probat Dominus testimonium suū esse
verum. Secundū, quantum ad sufficientiam legi-
timam: quia in lege vestra scriptū est quod duo-
rum hominum testimonium verū est: ac per hoc
multo magis verum est testimonium æterni filij
& patris. Ego sum, qui testimonium perhibeo de
meipso: & testimonium perhibet de me qui misit
me pater. Potest quoque accipi & tertia probatio
quod ad veritatem presumptionis ex subintelligi-
verbis Domini in eodem cap. Ego gloriā meam
non quæro, sed honorifico patrem meum &c.
Præsum siquidem potest testimonium de seipso
falsum, propterea quia homo querit propriam
bonum seu propriam gloriam, sed ubi homo bo-
na dicit de se (ut Christus predicabat de Deum)
& propriam non querit gloriam, non est locus
presumptioni aut suspicioni quod testimonium

eius non sit verum. Et propterea omnia colligen-
do, amplectimur simpliciter & absolute veram
esse hanc conditionalem, scilicet si ego testimo-
nium perhibeo de meipso, verum est testimonium
meum, est liquidem verum & re & lege, & prae-
sumptione. Re quidem, quia sic esse scio: lege au-
tem, quia duo testes: praesumptione vero, quia
non proprium, sed patris gloriam quaero. Et per
hoc patet solutio obiectionum.

Circa secundum, Quomodo potestis credere,
qui gloriam ab invicem accipitis, & gloriam
quae à solo Deo est non queritis? dubitatio oc-
currit ex duplici capite. Primum, circa primam par-
tem, Quomodo potestis credere, qui ab invicem
gloriam accipitis? Nam aut est sermo de fide in-
formi: & sic experientia testatur in multis Chri-
stianis quod credunt, & tamen ab invicem glo-
riam accipiunt, ponendo ultimum finem in glo-
ria. Si vero est sermo de fide formata charitate,
apparet sermo Domini per accedentiam omne
peccatum mortale tollit charitatem: & gloria
non directe opponitur charitati, sed odium. Un-
de quia ratione obiectum est peccatum vanae glo-
riae ad impediendum fidem formatam: pari ra-
tione quodlibet aliud peccatum obiecti potuit
maiori ratione obiecti potuit, peccatum aliquod
directius oppositum charitati, ut invidia, odium,
discordia. Circa secundam deinde partem, scilicet
et gloriam quae à solo Deo est non queritis,
duplex difficultas occurrat. Prima: quia
nulla videtur gloria quae à solo Deo sit: quam
etiam gloria filiorum Dei sit non à deo solo, sed
à Deo & alijs iuxta beate virginis verbum, Beati-
tam me dicunt omnes generationes, & in Psalmo
sancti dicunt de seipsum: Tunc dicent inter gen-
tes,

tes. Magnificavit Dominus facere cum eis. Se-
cunda difficultas est: quia querere gloriam quae
à solo Deo est non spectat ad amorem Dei, sed ad
amorem proprium, non enim hoc spectat ad amo-
rem amicitiae, sed ad amorem concupiscentiae,
quia homo concupiscit sibi bonum gloriae. Et pro-
pterea etiam si homo quereretur gloriam quae à
solo Deo est, quam per hoc proprium bonum que-
rat, non evaderet difficultatem seu admiratio-
nem de fide formata charitate, quae est amor a-
mitiae ad Deum. Undique ergo obscura appa-
rent haec Domini verba.

Ad hoc dicitur posse duplicem sensum habere
illa verba, Qui ab invicem gloriam acci-
pit. Primus est: qui accipitis humanam gloriam,
ut finem ex intentione praestitum. Et iuxta
hunc sensum duo maxima impedimenta fidei op-
ponuntur. Alterum positivum, scilicet inanis glo-
ria. Alterum privativum, scilicet non querere glo-
riam coelestem. Et inanis quidem gloria fidei
impedimentum praestat, & ex parte principij:
quoniam oportet credentem intellectum captivare
in obsequium Christi, qui autem humanam gloriam
querit, non se subijcit, sed exaltare studet, ut
habeat unde glorificetur. Et ex parte terminij,
fides enim est sperandum substantia verum, qui
autem mercedem suam constituit in gloria hu-
mana, ad ultimum fastidium tendit, non ad speranda
quae per fidem promittuntur.

Non querere autem gloriam coelestem patris,
maximum fidei impedimentum est: quia tollit
motivum ad credendum. Venisse liquidem ad
fidem homines propter amorem coelestis gloriae
quae audierunt promissam credentibus, non opus
est probare, & similiter perseverare homines in

22 Tentaculi decimi 42

Fide ob similem amorem, constat. Et potest iuxta hunc sensum intelligi dominica hæc sententia *de fide* tam formata quam informi. Sit si de formata fide intelligitur, sensus est: Quomodo vos potestis credere? quasi diceret: Nullo modo potestis vos credere fide viva, qui finem vestrum habetis in gloria humana, & coelestem non queritis. Si verò de fide informi intelligitur, sensus est, Quomodo potestis credere? quasi diceret: Difficile aut malè potestis credere, qui humanam gloriam habetis pro fine &c. Secundus autem sensus est, Qui ab invicem gloriam accipitis, hoc est, qui delectamini in gloria humana. Et iuxta hunc sensum principale impedimentum fidei ponitur privativum: hoc est non querere gloriam coelestem: ita quòd principalis vis impediementi consistit in hoc quòd non queritur coelestis gloria. Et delectari in humana gloria ut secundarium impedimentum appositum hic est, & ad maiorem confutationem eorum: nam ex hoc quòd delectamur de gloria humana, reprehensibiles magis sumus quòd non querimus gloriam coelestem. Si enim ab appetitu gloriæ alieni essemus, quasi excusabiles essemus à fidei impedimento: scilicet quòd non querimus gloriam, quæ à solo Deo est: vixote qui de nulla gloria curam habuerimus: sed vix nos appetitores sumus gloriæ, & ea gloria quæ secundum quid est gloria (qualis est humana) delectat nos: confutatur si eam quæ vera & simpliciter gloria est non querimus: quia fides habetur & servatur. Erit ego sensus: Quomodo vos potestis credere, qui delectamini gloria humana, & gloriam quæ à solo Deo est non queritis? Et potest exponi tam de fide viva quam mortua: ut superius expo-

23 Quæstio secunda. 43

expositum est: hoc est, nullo modo quantum ad fidem vivam: & difficile vel malè quantum ad fidem mortuam. Nam aut cum difficultate aut debilitate fides ab ijs haberi videtur propter supradictas rationes, minus tamen difficile & similiter minus malè ab ijs fides informis haberi potest quàm à prius dictis, qui ex intentione gloriam humanam præstituerunt sibi finem. Nam qui ex huiusmodi intentione ad gloriam humanam anhelant: aut non credunt, aut vix credunt: qui verò ex passione ad gloriam humanam trahuntur: debilitantur in fide, eo ipso quòd se ipsos extollunt: quoniam fides in subjugatione suis ipsius consistit. Ad intuemum autem qualiter secundo Dominus est per se & non per accidens: distinguendum est de fide secundum se vel secundum suum motum: & similiter de oppositis fidei vel secundum se vel ratione sui motui. Nam licet fides secundum se sit in intellectu, quia tamen est in intellectu moto à voluntate: motui aut fidem ex parte voluntatis se tenet. Et quia ut dicitur viij. Ethic. amabile quidem bonum: vnicuique autem proprium: voluntas affecta ad proprium bonum non quodcumque, sed coelestis gloriæ est motum hominis ad fidem. Et huic motui clarè patet opponi privativè seu negativè non querere coelestem gloriam: contrariè autem querere in partem gloriam. Et propterea Dominus fidem ex parte motui considerans, ambo opposita intellexit, contrarium quidem dicens, qui ab invicem gloriam accipitis, privativum verò dicens, & gloriam quæ à solo Deo est, non queritis.

Vnde ad obiecta respondendo dicitur quòd (ut patet ex supradictis) præfens sententia de fide, utroque modo, scilicet tam informi quam

¶ Lentaculi decimi 47

formata, potest intelligi, & quum obijciunt contra fidem informem, quoniam multi cum inani gloria habent fidem informem, tam ex dictis patet solutio, quod si tales ex intentione habent inaniem gloriam pro fine: vix habent fidem informem, si vero ex passione trahuntur ad inanem gloriam, sicut ex passione peccati homines in alijs vitijs: male habet fide, pro quanto debilitantur in habendo fide, vt declaratum est. Ad id vero quod deinde obijciunt contra fidem formatam, quod obijcerent impedimentum per accidens, iam patet solutio, quod scilicet est impedimentum per se ex parte mortui ad fidem, & consequenter ad charitatem per quam fides operatur. Ad primum vero contra secundam partem obiecti dicitur trientiam inueniri gloriam. Aliqua nanque est gloria quae est ab hominibus solis, hoc est non à Deo: vt quum laudatur peccator in desiderijs animae suae, & iniquus benedicitur ab hominibus. Quaedam vero est gloria quae est à hominibus & à Deo: vt quum commendatur de assibus virtutum, actus enim virtutum approbantur à Deo, & laudantur ab hominibus. Quaedam vero gloria est à solo Deo: & haec est gloria filiorum Dei per adoptionem. Quae gloria dicitur esse à solo deo tripliciter. Primo, quod ad radicem gloriae, quia à solo Deo est status adoptio, quae digna est gloria. Secundo, quod ad notitiam in hac vita: quia solus Deus novit qui sunt eius. Tercio, substantialiter: quia gloria filiorum Dei consistit substantialiter in hoc quod à Deo homo commendatur. Commendationem autem aliorum accidentaliter respiciunt: quod si à solo Deo & à nulla creatura commendaretur, sufficit adoptionis filio. Et ex hoc capite videtur ad litteram exponenda ista Domini

¶ Quaestio secunda. 48

mini sententia, dum contra gloriam quae est ab hominibus, gloriam quae à solo Deo est opposuit.

Et ad hanc etiam sententiam Paulus apostolus dixit, Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est: sed quae Deus commendat, & non dixit, sed quae homines commendant: neque dixit, sed quae Deus & homines commendant: vt doceret quod in sola commendatione Dei consistit substantialiter gloria filiorum Dei. Vnde conceditur quod gloria filiorum Dei est etiam ab alijs, sed accidentaliter: à solo autem Deo substantialiter: sicut beatitudo sanctorum substantialiter consistit in fruitione Dei, accidentaliter autem in societate aliorum sanctorum. Ad vitium autem de amore concupiscentiae dicitur, concedendo quod appetitus gloriae quae à solo Deo est, ad amorem concupiscentiae spectat: quo homo concupiscit sibi ipsi bonis huiusmodi gloriae consistentis in sola commendatione divina: & quod affectus iste licet non sufficiat ad charitatem quae est amor amicitiae ad Deum: sufficit tamen ad hoc quod sit motuum ad fidem & charitatem. Nam quum gratia perficiatur naturam: & naturae ordo habeat vt amicitia quae sunt ad alios, veniant ex amicitibus quae sunt ad seipsos (vt Philosophus dicit in Ethic.) consequens est vt huiusmodi gloriae amor moveat & inducat ad fidem & charitatem: quae ita facit hominem amicum Dei, vt faciat etiam eundem concupiscere sibi ipsi hanc gloriam. Et quia Dominus de mortuo & conservatio fidei ex parte nostri loquebatur: sed de huiusmodi amore tam sanctae concupiscentiae locus est hic: qui paulo superius de amore amicitiae erga Deum eisdem dixerat, Scio quod non habetis dilectionem Dei. Haec de secundo.

¶ Tentaculi decimi. ¶

Circa tertium, in domo patris mei mansiones multe sunt, si quo minus, dixissem vobis: quia vado parare vobis locum, quæstionculæ tres occurrunt. Prima est, quid negatur per illa verba: si quo minus. Secunda est, quid est illud quod affirmat Dominus: conditionaliter tamen se fuisse dicturum discipulis in illis verbis, dixissem vobis. Tertia est, quomodo Dominus vadit parare discipulis locum: quum ipse dixerit filiis Zebedæi parata esse electis loca à suo patre, dicendo, Sedere ad dexteram vel sinistram meam non est meum dare vobis: sed quibus paratum est à patre meo. Et rursus dixit se in iudicio dicturum: Venite, possidete regnum paratum vobis à constitutione mundi. Quomodo ergo vadit parare, si iam parata sunt?

Ad hoc dicitur sequendo sensum qui mihi videtur literalis, quod per illa verba, si quo minus, negatur veritas mansionis in domo celestis patris: ita quod sensus est, Si non essent in domo patris mei multe mansiones. Quas multas esse affirmaverat, ad declarandum discipulis quod licet omnes habitaturi essent in domo patris sui: diversas tamen sortituri essent habitationes in eadem communi domo pro diversitate meritum: et hinc non desperarent de æterna beatitudine minus perfecti. Si enim in domo celestis patris unica tantum esset mansio (hoc est vnicus esset gradus beatitudinis) oporteret in hac vitæ æqualia esse omnium sperantium beatitudinem merita: alioquin non possent perungere ad istam unicam mansionem: ac per hoc imperfecti qui ad æqualitatem perfectorum non ascendunt, non haberent locum in illa beatitudine: vitio quibus non deberetur illa unica mansio, ille

¶ Quæstio tertia. ¶

ille beatitudinis gradus. Et propterea Dominus subiunxit, Dixissem vobis, hoc scilicet quod in domo patris mei non est nisi unica mansio: ut per hoc studeretur fieri omnes æquales in meritis. Magna liquidem consolatio est Christianis data ex hac Domini sententia: In domo patris mei mansiones multe sunt, quandoquidem & imperfectis & perfectis & magis perfectis, & breviter omnibus diligentibus Deum quantumcumque parum, certa data est spes fidei mansionis: ita ut quilibet secundum sua merita inventurus sit mansionem propriam in una communi domo celestis patris. Et ad corroborandum hanc spem, consolandaque diversa discipulorum studia ac metata, non sufficit Domino affirmare in domo patris mei mansiones multe sunt, sed adiunxit, si quo minus, hoc est si non esset sic: hoc est si non essent multe mansiones, sed esset una tantum mansio: dixissem vobis hoc ipsum. Et dignatus est reddere rationem quare dixisset eis hoc: quia scilicet ex officio mihi incumbit: quia officium meum instat exercendum: scilicet quia vado parare vobis locum, Ac si aperte diceret: Ad me spectat significare vobis multitudinem vel unitatem mansionum in celesti domo: quia vado parare vobis locum. Et propterea significavi vobis, quod multe sunt: & si non essent multe, sed una, significassem vobis. Et loquitur Dominus more humano. Ad preparatiorem liquidem locorum spectat densitate venturis dispositionem mansionum suarum: ut principè secundum unitatem vel multitudinem. Magna liquidem datur consolatio venturis, quum prædictur eis quod quilibet habiturus est mansionem propriam in eadem communi domo. Et per hoc patet respon-

¶ Tentaculi decimi. ¶

Et ad duas primas quæstiones. Ad tertiam vero dicitur quoddam licet preparatio celestium mansionum ab æterno fuerit secundum diuinam prædestinationem iuxta verbum Domini: Quibus paratum est à patre meo & regnū colorū à principio mundi paratū sit etiam secundū executionem inchoatū pro quanto in sanctis angelis inchoauit regnū colorum comune eis & futuris hominibus electis: Dominus tamen IESVS quodam speciali modo per mortem resurrectionem & ascensionē suam iuit ad parādum nobis locum. Ex parte quidem nostri: quia iuit ad tollendum impedimenta tam naturæ quàm personaliæ & ad donandum nobis dona quibus præparamur ad celestes mansiones. Nondū enim erat spiritus datus (inquit Ioan.) quia IESVS nondū erat glorificatus. Ex parte autē paternæ domus: quia aperuit sanūs felicitatis: & in possessionē posuit genus humanū ipsius coeli supremi. Et sic diuersimodē intelligēdo, & mansiones parare prius erit. & per dñm Iesum preparāde adhuc alio speciali modo restabāt. Hæc de tertio.

Circa quartum, scilicet, Et nunc clarifica tu me pater apud te metipsū claritate quam habui antequam mundus fieret apud te. difficultas occurrat de re petita. Nam apparet simplicitatem fieri in hac petitione: quia petitur quod habetur, in quo quod habitum est ab æterno. Petitur enim clarificatio filij apud patrem, quam filius habuit apud patrem ab æterno. Hinc enim difficultas confurgit quia petitio est rei non habite. Rursus aut petitur clarificatio filij secundum humanam naturam, aut secundum diuinam. Non secundū diuinā: quia ista videtur huiusmodi petitio. Nullus enim nisi filius petit quoddam

Deus

¶ Quæstio quarta. ¶

Deus sit Deus, aut quoddam Deus sit omnipotens: & similia. Nec secundum humanam: quia falsum est quoddam ipsa claritatem habuerit apud patrem antequam mundus fieret: hoc enim competit filio secundum deitatem: vt patet.

Ad hoc dicitur quoddam sine dubio petit hic Christus Dominus clarificationē sui secundum humanam naturam. Et ad literam petit clarificationem resurrectionis, ascensionis & sessionis ad dexteram patris cum annis vsq; ad diem iudicij exclusiue: vt ex appositis duabus conditionibus colligitur. Prima est, apud se metipsū: hoc est ad mihi gloriam apud te. hoc est gloriam consistere in cōmendatione tua. talis enim est gloria CHRISTI vsq; ad iudiciū. Apud Deum siquidem cōmendatur & glorificatur: apud homines verō partim blasphematur, partim parū æstimatur. & si glorificatur fide, glorificatio ista in cōmendatione diuina cōsistit. Altera conditio est illud aduersus nunc, deuotans tēpus præsens: quod tūc, scilicet à tēpore mortis ipsius inchoauit, quā cepit triumphare de inferno. Ex his enim intelligimus quoddam Dominus petit se secundum humanā naturam quantū ad tēpus præsens glorificari apud patrem, hoc est gloria cōsistente in cōmendatione ipsius Dei: hoc est (vt vno verbo dicatur) gloria spiritali: quæ in cōmendatione Dei cōsistit. Ad huiusmodi enim gloriam spectat quicquid habuit humana natura in Christo post mortē: & gloria fidei quam apud fideles habet in hac vita. A tempore verō iudicij erit tunc gloria extensa ad totum vniuersum, velint nolint inimici eius.

Ad obiecta autem in oppositum dicitur quoddam per claritatem habitam ab æterno, duo possumus

22 Tentaculi decimi 22

sumus intelligere. Vel claritatem humane nature assumptæ à verbo: & tunc est sensus, Clarifica tu me pater apud te ipsum, ponens in executione claritatem quam habui per prædestinationem antequam mundus fieret apud Deum: quia antequam mundus fieret, apud Deum erat prædestinata gloria humanitatis CHRISTI. Et iuxta hunc sensum confutat Dominus: error namque stultitiam illorum qui negligunt petere ea quæ prædestinata sunt à Deo, dicentes: Si Deus prædestinavit sic fore, non oportet me orare, non oportet me sollicitari. Ecce Dominus CHRISTVS fatetur se scire prædestinatam sibi gloriam: & cum hoc orat ut prædestinata gloria mandetur executioni, docet nos hac sua oratione ut etiam si sciremus nos prædestinatos, oraremus & operaremur, ad hoc ut prædestinata executioni mandarentur. Possimus quoque per habitam claritatem intelligere claritatem æternam ipsius filij Dei. & tunc est sensus, Clarifica tu me pater apud te ipsum, quasi extendendo ad humanitatem claritatem meam divinam quam ab æterno habui. Et iuxta hunc sensum denotatur differentia inter glorificationem humanitatis CHRISTI, & glorificationem aliorum sanctorum, penes hoc quod glorificatio exterorum est ab extrinseco ventiens: glorificatio autem humanitatis CHRISTI est velut ab intrinseco derivativa: quoniam derivatur à propria gloria sue personæ. Unde Ioan. 1. de verbo incarnato dicitur, Vidimus gloriam eius quasi unigeniti à patre, quia gloria ipsius quæ apparuit, ex intrinseca gloria unigeniti à patre emanavit. Petit ergo Dominus ut executioni mandetur hoc, scilicet quod ex gloria sua æter-

22 Quæstio quarta. 22

na derivetur gloria in ipsum secundum humanam naturam nunc apud patrem, modo prius expolito. Et uterque sensus literalis est & verus, nec habet dissonantiam aliquam: quoniam licet secundum verba videatur peti quod habetur: secundum tamen sensum petitur alio modo habendum quod uno modo habetur: quia iuxta primum sensum petitur habenda gloria in executione quæ habebatur in prædestinatione, iuxta secundum vero sensum petitur habenda gloria per derivationem: quæ habebatur secundum essentiam in eadem persona. Unde non dixit, Claritatem quam habuit humanitas mea, sed quam habui ego, petit enim in se secundum humanam naturam derivari gloriam, quam ipsemet habet secundum divinam naturam ab æterno. Hæc de quarto. Bude die xliij. Aprilis
M. D. XXIIII.

UNDECIMUM IEN-
taculum: in quo tria
tractantur.

OCVRRVNT undecimo
tria occultiora tractanda. Pri-
mum est Ioan. x. quum Dominus
Iudæis respondit: Ego dixi di-
ctis &c. Secundum est ad Phi-
lipenses ij. Qui quum in forma
Dei esset, non rapinam arbitra-
tus est &c. Tertium est Apocal. iij. Tu crea-
sti omnia: & propter voluntatem tuam erant &
creata sunt.

Circa primum ambiguitas magna occurrit.
Cur Dominus quum dixisset se esse verum
Deum, dicendo, Ego & pater vnus sumus: &
Iudæi vellēt ipsum propterea lapidare tāquam
blasphemum, dicentes, Tu homo quum sis, facis
teipsum Deum: cur inquam disertis sermonem
Dominus à deitate per essentiam, ad deitatem per
participationem, afferendo Psalmum loquentem
de viris excelsis, Ego dixi dii esis. Videtur
enim ex hoc Dominus voluisse occultare verita-
tem, quia dixit se esse verum Deum, & reddere
rationem quare non blasphemauerit: quia sacra
scriptura attribuit Dei nomen etiā viris excel-
sis. Apparet liquidem quod seipsum voluit in-
telligi Deum simili modo sicut illi quibus dictu
r: Ego dixi dii esis. Et hinc sequeretur Ari-
ana hæresis, quod CHRISTVS non se di-
xit verum Deum per essentiam dicendo, Ego &
pater

pater vnus sumus, sed exposuit se esse Deū per
participationem inducendo hanc Psalmi autho-
ritatem. Et augetur difficultas ex subiectis
verbis de seipso: scilicet, quem pater sanctifica-
uit & misit ad mundum. Nam sanctificari alie-
num est à Deo per essentiam, filius enim Dei nō
est sanctus factus, sed est sanctus genitus. Et pro-
pterea affirmando se sanctificatum à patre, affir-
mat se factum sanctum à patre: ac per hoc non
esse Deum per essentiam, sed esse sanctū factum:
sicut etiā Hieremias dictum est: Antequā exi-
res de ventre, sanctificauit te. Undique ergo hæc
Domini verba indecentia videntur, tunc maxi-
mè quando de eius deitate agebatur.

Ad hoc dicitur quod licet prima facie hæc
A Domini verba diuersa viderentur, & ad con-
descendum debilibus Iudæorū intellectibus,
aspicere impotentibus ad claritatem fux deita-
tis, dicta à Domino: perspicacius tamen intuen-
tibus appareret oppositum, nam per hæc verba
Dominus & directè respondet obiectioni Iudæo-
rum, & seipsum amplius manifestat esse verum
Deum. Ad cuius veritatis euidenciam, aduer-
tendum est Dominum dixisse inueniri triplici-
ter communicantem Dei nomen. Primo, per ori-
ginem, dicendo, Ego & pater vnus sumus. Se-
cundo, per participationem diuini sermonis: di-
cendo, si illos dixit deos ad quos, Dei sermo fa-
ctus est. Tercio, per gratiam vniōis persona-
lis, dicendo, quem pater sanctificauit & misit in
mundū. Dominus namq; noster IESVS Chri-
stus quatenus filius Dei est, verus Deus est per
originem æternam à patre: quatenus verbū filius
hominis est, verus quoque Deus est per gratiam
vniōis personalis naturæ humanæ assumptæ
ad

¶ Tentaculi undecimi. ¶

ad personam filij Dei ita quod per gratiā vniōnis effectū est vt homo vt filius hominis, vt I H. 2. y. Christus, esset verus Deus iuxta verbum Apostoli ad Hebr. j. Tunc melior angelis effectus, quanto differentius prae illis nomen habere dicebat. cui enim dixit aliquid angelorum, Filius meus es tu? Quia igitur Iudei obiecerant CHAISTO quod blasphemasset, propterea quia quum esset homo faciebat seipsum Deum: Dominus directē respondet nō esse blasphemiam quod homo sit Deus, intelligendo de Deo vero: quia per gratiā vniōnis personalis ipse verus homo erat verus Deus. Et vt hoc possent intelligere, manduxit eos per illos qui facti sunt dii per gratiā diuini sermonis: ita quod cognoscendo homines inueniri deos per gratiā vno modo, ascenderent ad credulitatem quod per gratiā excellentiori modo (scilicet per gratiā vniōnis personalis) inuenitur homo Deus verus. Ex hoc enim quod vterque modus quo homo est Deus, ad gratiā spectat rationabiliter, conuenienter ac sapientissimē Dominus manducebat Iudeos ex vno modo ad alij, ex inferiori modo ad superiorem, ex gratia multis communī ad gratiā singularissimam soli naturae assumere ad filio Dei cōcessam. Unde & Dominus etiam in modo loquendi argumētatus est ab inferiori gratia ad superiorem, a cōmuni ad singularissimam dicens, Si illos dixit deos ad quos sermo Dei factus est, quem pater sanctificauit &c. insinuādo ex differentia inter numerum pluralem & singularem, scilicet illos & quem: & ex differentia gratiae (scilicet ad quos sermo Dei factus est, & sanctificauit & misit in mundum) rationem suam ascendere & procedere ab inferiori gratia

¶ Quaestio prima. ¶

gratia ad superiorem, imō ad supremā. Vbi etiam aduerte, q̄ quia Iudei dixerant, Facis teipsum Deū: CHAISTVS respondet, quē pater sanctificauit, & misit in mundū, attribuens quod pater fecit, & quod nō ipse vsurpat sibi esse Deū. Verba autē illa, quē pater sanctificauit & misit in mūdum, ex duplici capite significāt gratiā vniōnis personalis. Primō, ex vi illius relationis quem, quod est relatiuū substantiae, & refert hypostasim. Inter sanctificationem liquidē aliorum hominū & CHAISTI hominis haec est differentia: q̄ sanctificatio aliorum primō refertur ad animā, & mediante anima ad personā quae sanctificatur; sanctificatio vero CHAISTI hominis primō terminatur ad personam, nam ex hoc ipso humanitas CHAISTI fuit primō sancta, quia facta est in hypostasi verbi. Et propterea de CHAISTO homine singularissimē dicitur, quē pater sanctificauit, hoc est personaliter sanctū fecit. Et licet sanctitas illius personae non sit facta in se, est tamē facta sanctitas illius naturae assumptae: sicut persona filij Dei est facta persona illius naturae. Sanctificatus ergo singularissimē dicitur CHAISTVS homo: pro quanto sanctus factus est secundum naturā humanā ex personatate diuina. Et hinc patet quā excellentior sit huiusmodi sanctificationis gratia quā sit gratia sermonis Dei: ob quam scriptum est, Ego dixi dii estis. Et illa quidem gratia est allocutionis ad homines praexistentes: ista autem est ad cōstituendum substantialiter hominem sanctum, hoc est hominem Deum: quoniam per antonomasiam sanctitas soli Deo attribuitur: iuxta celestem hymnō, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus. Et ad propositum de CHAISTO dixit PP

25 Tentaculi undecimi. 42

angelus Luc. j. ad beatā virginē. Quid ex te na-
secutur sanctū. Nec solum verificantur hæc secun-
dum rem, sed etiā seruata p̄prietate locutionis.
Et enim sicut C H X I S T V S verē dicitur sancti-
ficatus ratione gratiæ habitualis in anima ipsius,
ita verē dicitur sanctificatus ratione gratiæ vniō-
nis personalis cōcessę humanitati ipsius. Et quia
hæc sanctificatio est & prior & potior illa, imō
est causa illius (utpote faciēs hominē Deū verū
in persona significata per relatiuum quem) ideo
proculdubio de sanctificatione per gratiā vniō-
nis hæc Domini verba intelligēda sunt. Et quo-
ntam profundus nimis est huiusmodi intellectus:
ad quē Iudei ascendere nō poterūt, adiunxit ho-
mor Dominus alterū manifestū caput vnde pote-
rant huiusmodi vniōnis gratiā percipere, adden-
do illud verbum, & misit in mundum. Nam etiā
si sanctificatio cōmuni modo acciperetur: ex isto
adiuncto intelligeretur vna persona filij Dei &
filij hominis, fuerunt siquidem multi alij sancti
facti, sed nullo fuit cui cōuenerint hæc duo: scilicet
et q̄ fuerit sanctificatus, & fuerit missus in mun-
dum. Et nota bene ty in mūdo (hoc est in vni-
uersum, & nō in mundum visibilem tantum, sed
simpliciter & absolute in mūdo) quoniam qui
mittitur in mūdo, extra mūdo erat: extra quem
solus Deus est, omnes enim res, partes sunt mūdi
dij, ac per hoc sunt in mūdo sicut partes in toto;
excepta sola illa re quę Deus est, quę etiā se-
cundum philosophos est bonū extrinsecū totius
vniuersi: vt pater xij. Meta. Ex hoc igitur quod
vniūsmet homo est ille quē pater sanctificauit &
misit in mundum, etiā si sanctificatio cōmuni
modo intelligeretur, significatur q̄ vniūsmet ho-
mo est & verus homo & verus Deus; quatenus
sancti

26 Quæstio secunda. 43

sanctificatus, verus homo; quatenus missus in
mundum à patre, verus Deus, ac per hoc in ver-
bis istis significatur gratia vniōnis personalis,
quā factum est vt filius hominis esset filius Dei:
quā manifestē excluditur q̄ blasphemauit. Do-
minus I S X V S; qui quum homo esset, & filius
hominis, dixit: quia filius Dei sum, dixit, ego &
pater vnum sumus. Et sic manifestum est quidd
Dominus non timuit perseverare in confessione
sux verę deitatis, nec diuertit sermonem ad dei-
tatem per participationem: sed quum dixisset se
verum Deum per essentiam, (quod verificatur de
ipso quatenus est filius Dei) aperuit Iudeis &
nobis quod etiā quatenus est filius hominis
est per gratiam vniōnis verus Deus, & ad hoc
intelligendum mandauit eos per illos qui discē-
sunt dij per gratiam sermonis. Iudici, vnde non
dedit Arrianis occasionem errandi, sed perse-
randi ad intelligentiam suę doctrine, Et quod
hæc fuerit ad literam intentio Domini, manife-
statur per subsequētia verba, nam hæc quę di-
xit de identitate suę personę quod erat vnus
Deus & homo, statim probat subiungēdo: si non
facio opera patris mei, nolite mibi credere, si au-
tem facio, & si mibi nō vultis credere, operibus
credite: vt cognoscatis & credatis quia pater in
me est, & ego in patre. Vbi ex vnitatē operatio-
nis suę & patris, probat vnitatem substantialem
sui & patris, quam prædixerat. Vnde etiā Iu-
dæi auditis his, quia intelligebant hanc Domi-
ni responsum ad idem tendere quod dixerat
(scilicet ego & pater vnū sumus) propter quod
volebant eum lapidare, non quicquid: sed his
auditis, vt Euangelista dicit, querebant eum ap-
prehendere, sed ipse exiit de manibus eorum.

¶ Tentaculi undecimi 42

Ex quo factio manifestius redditur quod diximus, scilicet quod sermo Domini non erat ad diuertendum, sed ad manducandum eos ad veritatem quam dixerat. Si enim fuisset diuersius sermo, non perstissent ut apprehenderent eum, & lapidarent extra templum: utpote persistentem in blasphemia. Et per hæc patet solutio ad quæstionem omniam. Hæc de primo.

Circa secundū ad Philip. ij. scilicet, Qui quum in forma Dei esset, nō rapinā arbitratus est esse se æqualem Deo, sed exinanivit semetipsum formā serui accipiens: difficultas ex multis capitibus occurrit. Et primò quia imperinectia multa videtur hic appositā. Quum enim Apostolus intendet dicere CHRISIVM quū esset Deus semetipsum humiliasse ad incarnationē &c. imperinectia primū videtur qd æqualitatis ad Deum immisceatur: sufficiebat enim dicere: Qui quū in forma Dei esset, exinanivit semetipsum &c. Rursum, si æqualitas ad Deū inferenda erat: quorsum inseritur iudiciū seu arbitriū de æqualitate? Satis enim fuisset dicere: Qui quum in forma Dei esset, & æqualis esset Deo, exinanivit semetipsum. Iterum, si æqualitatis arbitrium interponendum erat: quorsum de non rapina sermo hic esset: ubi ad humilitatis virtutem hortabatur Apostolus CHRISII exemplo, non ad fugam vitiorum? Nec caret denique scrupulo quorsum Apostolus incarnationem appellauit euacuationem ipsius filij, dicēdo, exinanivit semetipsum, quū nulla interueniret euacuatio in hoc mysterio. Secundo, magna est difficultas circa cōtextū huius sermonis: nō enim apparet ad quid respiciat illa aduersariua cōfessio, sed quū dicitur, sed exinanivit semetipsum, videtur enim qd debuisset

¶ Quæstio secunda. 43

et dicere, & tamen semetipsum exinanivit: quoniam ex hoc dicto, qui quum in forma Dei esset, nō rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo (quo dicto significatur qd CHRISIVS cognouit non rapinā sed naturā esse se æqualem Deo) consequenter subiungendum erat, & tamen exinanivit semetipsum: & non subiungendū erat, sed exinanivit semetipsum: quoniam nihil præmissum est, cui aduersetur ly sed.

A De evidentiam huius sententiæ perspicere oportet prius intentionem & sensum: deinde ad verba descendere Apostoli. Intentio eius (ut ex contextu apparet) est exemplum humilitatis, quā superiores nobis inuicem nos arbitremur, ex CHRISII actione asserere, præmiserat enim. In humilitate superiores sibi inuicem arbitrantur, & subiunxit exemplū de CHRISTO cum causali coniunctione dicens: Hoc enim sentite in vobis, quod & in CHRISTO Iesu.

Exemplū autē CHRISII cōsistit in duobus, primò in mysterio incarnationis, de quo nūc est sermo: deinde in mysterio passionis, de quo post subiūgit, humiliavit semetipsum. Ex mysterio autem incarnationis intendit Apostolus humilitatis exemplū asserere, assignando rationē quare CHRISIVS recognouit Deū ut superiorem: & hoc dicit de seruitū pposito suo, quo instruebat Philippen scilicet ut in humilitate superiores sibi inuicem arbitrentur, nā si Christus quū sit Deus, arbitratus est Deū superiorem sibi tantō magis homo debet hominē superiorem sibi arbitrarī. Et quoniam Christo Dño huiusmodi subiectio nō conuenit ex natura (quā ex natura æqualis est Deo) sed ex libero arbitrio quo voluit incarnari: ideo Apostolus mirabilitate radices ex parte rei & intellectus, hu

22 Tentaculi undecimi 42

militatis omnis & humilitatis istius singularissimæ incarnationis, in hac sententia tangit.

Quod ut clarius intelligatur, recolendum est quod humilitas ex parte rei confurgit ex aliqua minoritate: ex parte autem intellectus confurgit ex cognitione & iudicio illius minoritatis. ex hoc enim arbitror aliis mihi superiorem, quia in aliquo minor sum illo: & recognosco me in aliquo minore illo: si enim essem minor, & non recognoscerem me minorem, non propterea essem humilis. Et per oppositum si aliquam minoritatem habeo respectu alterius, & æqualem me illi facio seu iudico, rapinam committo, rapto enim æqualitatem quam non habeo, quoniam sum minor. Et hinc amplius sequitur quod si nos superiores nobis iudicem non arbitrarentur, rapinam committeremus, quia quilibet minor quem sit altero, æqualem saltem se faceret illi, ac per hoc raperet æqualitatem. Quibus prælibatis sensus Apostolicus est quod Christus quoniam Deus esset, non ex iudicio rapinæ æqualitatis diuinæ, sed ex propria voluntate recognovit Deum superiorem, formam serui accipiens. Et per id quod dixit non ex iudicio rapinæ, excluditur primum omnis minoritas à filio Dei. Si enim minor in aliquo esset Deus iudicium quod esset æquatus Deo, esset iudicium per rapinam: per hoc quod non ex iudicio rapinæ æqualitatis diuinæ incarnatus est, declaratur quod non ex iudicio alicuius minoritatis in seipso, ac per hoc quod non ratione alicuius minoritatis subiectus est Deo. Fuisse siquidem ex iudicio rapinæ diuinæ æqualitatis subiectus, si ex iudicio alicuius minoritatis in seipso subditus esset, arbitras (& merito) rapinam, esse se æqualem Deo, quod minorem se cognosceret.

Sed

23 Questio secunda. 43

Sed non ex rapinæ iudicio, sed ex mera sua voluntate subiecit se Deo, formam serui accipiens. Excluditur secundo omnis cautela rapinæ æqualitatis diuinæ, sine quæstione ad rem, sine quantum ad effectum, sine quantum ad æstimationem aliorum. Fuisse siquidem ex iudicio rapinæ huiusmodi incarnatus, si cauens ne Deo debitum honorem vsurparet sibi, aut cauens ne in affectu celsitudinis diuinæ veniret, aut cauens ne æstimaretur ab alijs Deus, formam serui accepisset. Sed omnis huiusmodi cautela excluditur ex hoc quod non rapinam arbitratus est esse se Deo æquale in omnibus & per omnia: hoc est hoc quod non ex iudicio rapinæ diuinæ æqualitatis quemodolibet, sed spontanea voluntate formam serui accepit. Et potest hæc sententia causam denotans subiectionis Christi ad Deum, suam voluntatem, & non iudicium de minoritate aliqua in se cognita, adhuc duplicem sensum habere. Primus est, intelligendo per æqualitatem ad Deum, æqualitatem intrinsecam. Et tunc est sensus: quod Christus quoniam in forma Dei esset, non ex iudicio rapinæ diuinæ æqualitatis (hoc est non ex iudicio quo cognosceret se rapere diuinam æqualitatem: quia non ex iudicio quo se recognosceret in aliquo minore patre, ut quia minor patre honorare voluerit patrem accipiendo formam serui) sed propria voluntate semetipsum exinanivit, formam serui accipiens. Alter sensus est, intelligendo per æqualitatem ad Deum, æqualitatem puram: hoc est æqualitatem non aduersam seruituti. Et tunc est sensus, quod Christus quoniam in forma dei esset, non ex iudicio rapinæ æqualitatis pure (hoc est non quod indicauerit rapinam, permanere se in pura æqualitate ad Deum) sed propria voluntate adiunxit seruitutem æqualitati, dum exinanivit semetipsum

PP 4

¶ Tentaculi undecimi ¶

formam servi accipiens. Et iuxta hunc sensum intendit dicere apostolus quod si Christus quum in forma Dei esset, voluisset permanere patri æqualis purè (hoc est æqualis sine adiuncta minoritate, quam per incarnationem sibi adiunxit) non commisisset rapinam, quoniam in forma Dei erat: hoc est, quia Deus verus erat. Et propterea non ratione alicuius debiti, aut defectus, aut minoritatis &c. sed sola voluntate semetipsum exinanivit, formam servi accipiens: hoc est, facit se minorem, quod esset æqualis, non minuendo æqualitatem, sed adiungendo æqualitati minoritatem.

Et hic sensus ultimus qui includit primum & addit, magis videtur amplectendus ad litteram: quia salvat ad litteram tam proprietatem vocabulorum, tam claritatem & facilitatem sententiæ & exempli ad humilitatem. Iuxta hunc siquidem sensum filius Dei verè & propriè exinanivit semetipsum: hoc est evacuavit personam suam, non aliquo intra suam personam contento, sed puritate æqualitatis ad patrem. nam ubi prius erat patri æqualis, & nullo modo minor, modò est æqualis & minor. Et signatè dixit semetipsum: quia ita suam personam filius exinanivit hoc est evacuavit puritate æqualitatis, quod non personam patris aut spiritus sancti evacuavit tali puritate. Spiritus enim sanctus æqualis patri ita est quod nullo modo minor: & similiter pater ita est æqualis filio & spiritui sancto, quod nullo modo minor. Solus autè filius est qui est & æqualis & minor: quia semetipsum exinanivit: hoc est, evacuavit puritate æqualitatis divinæ, formam servi accipiens, hoc est adiungens æqualitati servitutem.

Similiter iuxta hunc sensum sententia & facilis & clara est: vt decet epistolarem textum, & præ

¶ Quæstio secunda. ¶

præcipue in exemplis. Innuitur siquidè accommodari valde bene sic intellectum exemplum lesu Christi ad humilitatē: ex hoc quod quum esset Deus, & nosset quod non esset superbiæ rapina permanere in diuina æqualitate pura, voluit propria voluntate suam personam evacuare puritate æqualitatis, adiungendo sibi servitutē qua patrem superiorem haberet. Si ipse sic fecit, quanto magis nos (quos oportet arbitrari rapinam, esse nos æquales alijs: quia minores in aliquo sumus) debemus superiores nobis inuicē arbitrarī? Rursus, satisfacere quoque invenitur hoc exemplū præcedentibus immediate verbis, scilicet nō quæ sua sunt singuli cōsiderantes, sed ea quæ aliorū: quoniam hinc habemus quod Christus lesus quum esset filius Dei, nō quæ sua sunt, scilicet diuinam æqualitatem purā cōsiderauit seruandā, sed ad salutem aliorum exinanivit semetipsum formam servi accipiens. Et si altius scrutatus fueris, inuenies maximum humilitatis exemplū: quoniam quum in forma Dei esset, & secundum Dei formam nec haberet nec habere posset vilo modo superiorem secundū verū personam non haberet quoque superiorem, nec habere posset superiorem seruata puritate æqualitatis: maluit evacuare suam personam puritate æqualitatis formam servi accipiendo, vt haberet superiorem, quā in suæ æqualitatis puritate persistere. Propter quod formalissimè apostolus non dixit formam creatam, sed formam servi: vt æqualitatem minoritatem seruilem adiunxisse intelligeres, non solum ad confundendam nostram superbiam, qua superiorem vltimū si fieri posset, nossemus, sed ad impellendum ad humilitatem, qua superiores nobis inuicē arbitremur, imò ad tam diu

28 Tentaculi undecimi 43

vacuū humilitatis affectui, donec sentiamus in nobis quod & in Christo lesu sentimus: donec af-
fectum? ob aliorū bonū superiores alios nobis fa-
cere, evacuādo nos circumstantibus nos cōdignita-
tibus nostris, & inferiorū aut etiā subditorū per-
sonas agendo, & si non semper extrā, saltem intus.

Ad verba autem descendendo, dicitur quod
oportuit Apostolum meminisse equalitatis
dum tractaret de extremis, scilicet superiore &
inferiore (dixerat enim, superiores sibi invicē ar-
bitrantes.) equale enim mediū est inter maiore
& minore. Oportuit quoque de arbitrio equalita-
tis loqui dum de causā rationali, hoc est agere à
proposito tractabat. Rapinā quoque inferuit: quo-
niam rapina equalitatis ita contrariū humilita-
tis significat, ut radicē humilitatis scilicet mino-
ritate ostendat. Et scito quod ut contextus pla-
nus litera habeatur, negatio super verbum con-
struēda est ita quod litera sic ordinetur: Qui quā
in forma Dei esset, non est arbitratus rapinam
esse se equalem Deo, siue equalitate intrinse-
ca, siue equalitate pura: hoc est, non ex iudicio
rapinæ a qualitate: sed semetipsum exinanivit
(in quo clauditur quod voluntarie se exinani-
vit) formam sensu accipiens. Et sic adversaria
coniunctio habet cui adversatur, dum causa ad-
versatur causæ: hoc est voluntas adversatur po-
tenti ad non iudicium rapinæ, verba enim hæc
sunt non per modum causæ inducantur quan-
tum ad sonum verborum, ut causas tamen con-
tinentia intelligenda sunt. Et sic intellecta, per
adversariam coniunctionem causa affirmata, sci-
licet voluntas, contraponitur causæ negatæ: sci-
licet non arbitrio rapinæ equalitatis: & signi-
ficatur quod non ex iudicio rapinæ, sed sponte
exina

29 Quæstio tertia. 42

exinanivit semetipsum. Hæc de secundo.

Circa tertium Apocat. iij. Omnia creasti, &
per tuam voluntatem erant & creata sunt
difficultas occurrunt quo passio verificatur hoc
quod omnia que Deus creavit, per suam volun-
tatem erant, & postea creata sunt. Duplīciter
enim res dicuntur esse: vel in seipsis, vel in suis
causis: sicut domus dicitur esse vel in seipsa quā-
do est facta, vel in mente artificis antequam fiat.
Neutro autē modo verificari possunt hæc ver-
ba. Non de esse rerum in seipsis: quia tale es-
se non habent antequam create sint in textu au-
tem dicitur, erant & creata sunt. Nec de esse in
arte divina: quoniam creatura secundū esse quod
habet in Deo, est creatrix essentia, & est ipse
Deus: iuxta illud Ioannis primo: Quod factum
est in ipso, vita erat, ac per hoc non dependent
secundum tale esse à voluntate Dei, & cōsequen-
ter falsum est dicere quod per voluntatem tuam
erant: sicut falsum est dicere quod ipse Deus est
per voluntatem suam, debuit enim dicere, & per
naturam tuam erant, aut saltem per intellectum
tuum erant.

Ad hoc dicitur quod proculdubio sermo iste
intelligitur de creaturis secundū quod sunt
in mente Dei summi omnium artificis. Et quoniam
obijciunt quod creature non sunt in mente Dei
per voluntatem Dei, sed per naturam seu intel-
lectum eius: responderetur quod creature dupli-
citer intelliguntur esse in ipso summo opifice. Pri-
mō simpliciter & absolute, ut effectus sunt in
causa à qua produci possunt. Secundo ut effe-
ctus producendi sunt in causa. Et ut perici-
pias hanc distinctionem, considera quod præ-
ter creaturas productas & producendas, multa
sunt

¶ Tentaculi undecimi. 42

sunt alia in diuina potestate quæ possit produ-
re, quæ tamen nunquam produxit nec producet.
Et ex his eleua mentis oculos. & considera Deum
gloriosum in duplici signo naturæ, hoc est cõsi-
dera primò ipsum secundũ se, hoc est non cõside-
rata determinatione voluntatis eius ad producen-
dum aliquas creaturas: & sic videbis omnes crea-
turas tam quandoq; productas seu producendas
quàm nunquã productas seu producendas habere
esse in Deo vt in causa potente illas producere.
Et loquũdo de tali esse creatorũ in Deo, dicen-
dum est quòd sunt in Deo per naturã, & nõ per
voluntatẽ Dei: quoniã hoc cõuenit Deo ex sua
natura, & nõ ex libero arbitrio. Si verò cõside-
res ipsum Deũ gloriosum deinde in secundo si-
gno (hoc est quũ voluntas sua libere determina-
uit se ad producendum: ita istas creaturas, puta
quæ sunt, fuerũt, sunt, aut erunt in hoc mundo,
quòd non alias, quæ nunquam fuerunt, sunt aut
erunt) videbis differentia inter creaturas & crea-
turas in Deo in hoc quòd quædã sunt in eo so-
lum in potentia, quia scilicet possunt ab ipso fi-
ri: quædã verò sunt in eo nõ solum sic, sed etiam
vt producendæ: & quòd creaturæ quæ sunt in eo
hoc secundo modo, scilicet vt producendæ, per
voluntatẽ ipsius Dei habent hunc essendi modũ:
quoniã ex libera Dei voluntate quasi transla-
tæ sunt de ordine possibilitũ absolute ad ordinẽ
producendorũ quandoq;. Et de creaturis secun-
dum tale esse Apocal. loquitur. Et verum dicit:
quoniã per voluntatem Dei quæ creata sunt,
erant producibilia, quàmvis per naturam Dei
erant simpliciter possibilia. Et sic creaturæ vt
producendæ erant in arte Dei per suam volun-
tatem, & creatæ sunt per eandem voluntatem.
Ad

¶ Questio prima. 43

Ad obiectionẽ autem in oppositum, quòd crea-
tura in Deo est creatrix, essentia & vita &c. re-
spondetur distinguendo, formaliter, vel identi-
cè: hoc est quòd creaturæ in Deo secundum il-
lam rem in qua sunt, nõ sunt per voluntatẽ, quia
sic sunt ipsa deitas: sed formaliter vt sunt produ-
cendæ, sunt per voluntatem, quemadmodũ actus
liberi arbitrij diuini formaliter est per diuinam
voluntatẽ in Deo, nam quia vult, eligit: & idem
ipse actus identicè (hoc est secundũ rem quæ est)
quia est ipsa deitas, per naturam est, non per vo-
luntatem. Hæc de tertio. Budæ, die vigesima
Aprilis. M. D. xxiiii.

DVODECIMVM IEN-
taculum: in quo quinque
tractantur.

CCVRRVNT duodecimò
consideranda circa res gestas
quinque. Primum, Luc. vii. quo
pacto mulier peccatrix flans la-
uerit pedes Domini lacrymis.
Secundum, vnde consuet ex
Euangelio hanc mulierem pec-
catricem esse Mariam Magdalenam & sororem
Lazari. Tertiũ, Cur Marc. vii. Dominus ex-
com illuminauit paulatim, ita quòd primò im-
perfectè, dum dixit, Video homines ambulantes
sicut arbores, & secundo impositione manuum
perfectè, vt clare videret omnia. Quartũ, Cur
Paulus Apostolus tam j. ad Timot. ii. quàm ad
Tirum j. tradens cõditiones requisitas ad Episco-
pum.

22 Tentaculi duodecimi 42

pum, tradit tantummodo posituras (puta sobriam, prudentem &c. & nunquam meminit conditionis comparationis, scilicet quod sic dignior alijs. Quia- tum / Cor tentator Christi in prima & secunda conuersione dixit, si filius Dei es, in tertia autem hoc non dixit, sed ad maximum scelus ausus est CHRIS TV M pronocere.

Ad primum horum dicitur, quod Lucas Euangelista exuberantia sletus & lachrymarum in illa peccatrice descripsit ex hoc quod non potuit continere lachrymas, imò lachrymarum profluvium, usque ad sui prostrationem ad pedes CHRIS TI: sed tanta erat commotio ad sletum, & affectus ad iterigandum pedes lachrymis, ut adhuc stant, id est erecta profluvium lachrymarum inceperit ad pedes emittere. Propter quod, signanter Euangelista non dicit quod stans rigavit pedes eius, sed quod stans cepit rigare: significans per hoc incontinentiam & exuberantiam lachrymarum.

Ad secundum dicitur quod ex Euangelio Marci videtur Mariam Magdalenam esse illam de qua Dominus eiecit septem demonia. Et quoniam Marcus idem descripsit eam à septem demonijs, ut denotaret dignitatem hominum peccatorum, qui ad Christum conuersi sunt, per hoc quod Christus mulieri olim tam peccatrici, resurgens primo apparuit: consequens est ut per septem demonia intelligantur vniuersa vitia, ut Greg. opinum exposit, alioquin non fuisset ex hoc peccatores dignificati. Nam vexari corporaliter hominem à septem demonijs, non est peccatum, sed peccata: ac per hoc non fuisset denotata mulier peccatrix: sed mulier afflicta à demonijs. Quum itaque Maria Magdalena cui CHRIS TV S resurgens primo apparuit, sic illa quæ vniuersis vitijs erat subie

22 Questio secunda. 42

soblecta: & nulla alia legatur nisi illa quæ erat in ciuitate adeo peccatrix, ut etiam proprio nomine non meruit nominari: rationabilis valde apparet communis opinio eandem dicentem Mariam Magdalenam, & peccatricem apud Lucam. Et confirmatur ex eo quod Lucas ipse post lachrymas mulieris peccatricis, sequenti capitulo ponens mulieres CHRIS TI sequaces, ante omnes ponit Mariam Magdalenam: nominans etiam CHRIS TI pedissequam, cuius peccatricis nomen tacuerat. Simile enim quid fecit de Matthæo Euangelista: dum sedentem ad telonium nominat Leui, quem postea in catalogo apostolorum nominat Matthæum. Firmatur quoque non solum eadem sententia, sed etiam quod ipsa fuerit soror Lazari, ex verbis Iohannis Euangelistæ, dicentis de Maria sorore Lazari: Maria autem erat quæ vixit pedes Domini unguento. Ex tempore enim quo Iohannes hæc verba dixit, habetur ipsam fuisse, quæ olim vinxerat pedes Domini unguento, nam per hæc verba descripta est ante resurrectionem Lazari, ac per hoc ante tempus eorum in qua Lazarus resuscitatus vnus erat ex discipulis, ante sex dies Pasche, quod Maria iterum vixit pedes Domini. Ex quo enim Iohannes scripturus erat contra illam & vñtionem quæ ibi facta postea fuit, non erat soror Lazari describenda per suam vñtionem verbo præteriti temporis, scilicet vixit: sed ad significandum præteritam vñtionem, quam descripta sciebat à Luca Euangelista, descripsit eam à præterito actum, ut ad quam gratia sint peccatores à Christo admissi, significaret. Vnde & vitium simili modo loquendi quo vitium in descriptione aliarum personarum ex præteritis actibus. Quum enim deserti

22. Tentaculi duodecimi. 42

describit Nicodemus sepelientem Christum, dicit quod ipse est qui venerat primus ad eum nocte. Et similiter quum describit Caiapha iudicantem *C. N. I. S. T. V. M.* ait: Erat autem Caiaphas qui consilium dederat Iudaeis &c. Ita quoque de sorore Lazari dicit: Maria autem erat quae unxit pedes Domini unguento, & extersit capillis suis. Constat enim quod nulla alia pro tunc erat quae unxit pedes Domini, & extersit capillis suis, nisi peccatrix apud Lucam. Nec solum ex tempore, sed etiam ex loco idem confirmatur. Nam in eadem domo utraque unctio facta insinuat eandem esse personam ungentem, cui comoda erat illa domus. Prima siquidem unctio facta est in domo Simonis Pharisei. Secunda quoque in domo Simonis leprosi: quia Dominus curauerat eum a lepra, ut glossa dicit. Ex quo apparet, quod tam commodam, & familiaris domus Simonis erat Marci sorori Lazari: ut forte (quod etiam aliqui putant) in eadem domo sub diversa tamen coniguatione habitaret Maria Magdalena. Quod ex tribus elici quodammodo potest. Primum, ex eo quod domesticè videtur ingressa super coniuantes, quando primus rigauit pedes eius, ut cognovit quod accubuisset in domo Simonis Pharisei, quasi ad ea loci comoditatem. Secundum, ex eo quod si ad manus habes dum conuenerat ante sex dies Pasche, accepit alabastrum unguenti &c. Tercio, ex eo quod in domo Simonis Martha ministrabat. Et confirmatur adhuc eadem sententia ex fiduciali augmento familiarium tactui. Nam quum Dominus *I. E. S. V. S.* a mulierum conuersione esset tam alienus, ut discipuli videntes eum loqui cum Samaritana, mirarentur quod cum muliere loquebatur; credibile non est quod mulier

23. Quæstio secunda. 43

mulier aliqua ausa fuerit prima vice ungere caput ipsius: sed quod mulier illa quae prima vice pedes lachrymis lauit, & gratum suum officium fuisse experita est, dum audiuit propterea sibi dimissa esse peccata multa: post multum tempus antea quoriam facta ex multis sibi monstratis beneuolentiae signis, & multis perceptis effectibus gratiae spiritualis, tantum fiduciae acceperit, ut iterum pedes & caput simul ungeret; rationalis processus fiducia admittit, qui usque adeo excreuit, ut ad resurgentis Domini amplexum amoris ardor magnitudinem letitiae incitauerit; quum prohibita est a Domino dicente, Noli me tangere. Quod enim tunc in amplexum ruere volebat, insinuat primo ipsa Domini prohibitio: qui tamen non prohibuit eam osculari sibi pedes: quoniam scriptum est, Accesserunt & tenuerunt pedes eius, Astellari etiam dicitur in aratro pro aulico caro in sola fronte capitis eius perseverans: ut potest quam Dominus manu immortalis tetigit, prohibens eam, Noli me tangere, hoc est enim signum quod vultum suum Magdalena non ad terram versus pedes dirigebat, sed necesse quid faceret, ad amplexum. Et haec dicta sunt, ut percipiat quod ungeret personam fuit quae primo pro remissione peccatorum lachrymis rigauit pedes eius; postea antea quoriam facta ad caput unguendo ascendit: & post resurrectionem ardens magistri amore in amplexum ruere voluit. huiusmodi enim fiducia progressus identitatem personae monstrat. Et quum consideret quod Maria Magdalena fuit quae fecit hunc vltimum actum: & quod soror Lazari fuit quae fecit penultimum; & quod peccatrix mulier quae fecit penultimum obsequens ex hoc & tot alijs antedictis

¶ Tentaculi duodecimi ¶

est, vt ex euangelicis dictis credamus vnam & eandem esse Mariam Magdalenam, sororem Lazari, quæ erat in ciuitate peccatrix: vt Ecclesiasticum etiam officium testatur. Hæc de secundo.

AD tertium dicitur quod ratio talis quasi imperfecti modi curandi fuit duplex, vna ex parte cæci: quia scilicet indispositus erat ad recipiendum subitam sanitatem perfectam: vt patet ex eo quod ipse non rogabat pro seipso, sed alij rogabant pro eo. Hæc tamen causa non est sufficiens: quoniam legitur Dominum subito curasse paralyticum submissum per tegulas, ad eundem aliorum ipso paralytico tacente.

Vnde altera causa ex parte Domini simul cum prædicta concurrit: scilicet vt doceret nos miraculosa Dei opera non solum esse quæ subito perfecte fiunt: sed etiam procedendo de imperfecto ad perfectum. Et quidem cæcus ille ita erat dispositus, vt non esset capax perfecte sanitatis vno ictu: sed paulatim sicut dispositio erat fidei & deuotionis, ita etiam paulatim sanitatis donum concessum est. Quod in paralytico non est obseruatum: quia ratio alia urgebat: scilicet vt gratis quia filius hominis habet potestatem in terra hominibus dimittendi peccata.

Instituimus ergo ex hac per partes illuminatione cæci, recognoscere etiam diuinam gratiam, quum post votum emissum ob sanitatem consequendam, paulatim sani simus, & similiter quum sanitatem animæ paulatim à Deo consequimur: procedentes de imperfecto ad minus imperfectum: & inde ad aliquam perfectionem: & inde ad aliam &c. Huiusmodi enim sanandi modum ex speciali gratia Dei procedere ex hoc

Domini

¶ Quæstio quarta ¶

Domini facto instituimus: & non solum ea quæ statim perfecta sunt opera diuino esse tribuenda miraculo. Hæc de tertio.

AD quartum dicitur quod Paulus Apostolus ad illos temporis Episcopos respexit, quando Episcopatus nō erat honoris, sed oneris: nō habebat annexum beneficium bonorum temporalium, sed erat titulum superintendens spiritualibus, & temporalium per diaconos administrator. In impositione autem oneris sufficit eligere idoneum ad tale onus sustinendum, & nō oportet digniorem alijs præferre: quoniam ratio exigens conditionem comparatiuam (scilicet quod sit alijs dignior) fundatur super exhibitionē boni debiti: onus autem non clauditur sub genere bonorum, sub quo clauditur honor, dignitates, beneficia &c. Sed hæc responsio licet vera dicat, non tamen satisfacit: quoniam Apostolus scripsit epistolas ad instruenda nō solum illa tempora, sed omnia succedentia. Similiter nō satisfacit responsio, dicens quod locus ab auctoritate negatiue parum aut nihil valet: & sic per hoc quod Paulus tacuit conditionem comparatiuam, nō potest deduci ergo conditio comparatiua nō requiritur. Debet siquidem hæc responsio in proposito propter duo. Primo, quia Titus plus quam legitimis excusatione habuisset erroris sui, præficiendo Episcopos dignos, & nō adhibendo diligentiam vtrū sit aliquis dignior. Nā Paulus Apostolus scribit ei quod instituat Episcopos in Creta: & dat ei regulam circa conditiones eligendorum ad Episcopatum, nullus certe culpæ posset Titum præficientem Episcopos iuxta regulam Pauli præcisē, ac per hoc non curantem de comparatiuis, potuisset enim semper dicere: feci iuxta regulam à te mihi traditam: tu in culpa es si

¶ Tentaculi duodecimi 42

Insufficienter me instraxisti. Secundo, quia ipse Paulus Apostolus Act. xx. ait ad Ephesios in persona omnium quibus predicauerat: Mundus sum à sanguine omnitem, non enim subterfugis quò minus amuntiare omne consilium Dei vobis. Quomodo nūquid omne consilium Dei amuntiaueris, si tradedo reguli de eligendis Episcopis, tam necessariam conditionem tacuisset.

Dicendum ergo videtur quòd propterea Paulus Apostolus hanc conditionem comparatiuam tacuit, quia per se loquendo non est necessaria. Dico autem per se, quia Episcopatus dupliciter considerari potest, vel secundum id quod conuenit ei per se, vel secundum sibi annexa. Et si quidem consideretur secundum sibi annexa (scilicet superioritatem, honorem, dignitatem, beneficium ecclesiasticum) sic est in genere honoris. Et quoniam huiusmodi annexa sunt communia bona Ecclesiastica, & debita membris Ecclesie ut distribuitur illis: idcirco secundum hanc existit conditio comparatiua: ut scilicet digniori maiora dentur, & oppositum facere, est vitium acceptionis personarum. Et iuxta hoc intelligenda est doctrina dicentis quòd oportet si foro conscientie eligere digniorem ad hoc, & non sufficere eligere bonum seu dignum: quia vitium acceptionis personarum est excludere bona debita sic, ut minus dignus præponatur magis digno. Si verò consideretur Episcopatus secundum id quod conuenit sibi per se, sic est in genere onerum: ut patet ex actu sibi proprio, qui est pascere oves & agnos Christi iuxta verbum Domini Ios. vii. hoc enim onerosum manifestum est, & purè onerosum. Propter quod Dominus voluit quòd Petrus ex amore quæ haberet ad ipsum Dominum, subiret tale onus. Et

Paul

¶ Questio quarta. 43

Paulus Apostolus docet dicens, Qui episcopatum desiderat, hominum opus desiderat, non bonum dignitatem, non gradum, non beneficium, non honorem &c. sed opus tantum, ac per hoc onus, unde & merces operario debetur: iuxta illud Matthæi xx. Voca operarios, & redde illis mercedem. Nec obstat puritati oneris quòd pastorale officium gradum potestatemque superiorem per se supponit aut constituit: quoniam huiusmodi gradus ac potestas non concurrunt vi bonum personæ quæ assumitur ad pastorale onus: quia non datur ei ut bene sibi sit, sed propter necessitatem aut utilitatem omnium. Et ut unico dicatur verbo, totum pastorale officium ordinatur per se ad bonum non pastore, sed Ecclesie Christi: ac per hoc in genere non bonorum, sed onerum distribuendum personis Ecclesiasticis, per se locatur. Considerando itaque Episcopatum per se, nulla apparet ratio quòd requiratur conditio comparatiua: nam ex parte personæ quæ eligitur, cessat ratio acceptionis personarum: quia non distribuitur commune bonum, sed commune onus, unde non cadit acceptio personarum, nisi forte plus gravando illum cui datur: Ex parte verò Ecclesie cui superintendere debet, non est maius debium quàm ut sufficienter ei provideatur quia Ecclesia ipsa non habet nisi ad sufficientem habendam pastorem. Cuius signum est quòd non est locus querelæ, si sufficienter ei provideatur. Et ad supererogationis bonum spectat si plus quam sufficienter ei detur pastor. Et confirmatur ex cæteris prædicationibus officialium quæ in mundo sunt, nam ubique recte rationi fatentur, sufficienter ciuitatibus, oppidis, regnis, administra-

223

¶ Tentaculi duodecimi.

tionibus &c. prouidetur. Et ad hanc sententiam ducunt, dux prius inducit rationes pro sufficientia doctrinae ab Apostolo traditae; ambae enim motum cogunt. Et si contra hanc sententiam applicetur illa ratio: scilicet quare eligis ex duobus sufficientibus minus dignum? in proprio est responso, quia non tencor eligere meliorem; sed multis existentibus sufficientibus, locus est gratificationi: nec est acceptio personarum praelegere minus dignum, sufficientem tamen, sed liberam. Et si his adiunxeris quod temporalia bona annexa pastoralibus officiis, per accidentem concurrunt: videbis consequenter quod omnibus consideratis sufficit etiam in foro conscientiae ad euitandum peccatum mortale, eligere sufficientem: quoniam actus humanus iudicandus ex suo genere est secundum id quod est per se: quousque peccet postponens digniorem sine rationabili causa: eo quod praeter rectam rationem temporalia annexa dispensat. Et spectat hoc peccatum reduci ad vitium acceptionis personarum. Dico autem reduci: quia non per se in hoc actu sit dispensatio honorum, sed per viam concomitantiae. Qui autem in dispensatione pastoralium officiorum ad bona dignitatis, honoris, praebendae &c. dispensanda directe respiciunt, vitium per se incurrunt acceptionis personarum, si digniores aliquid rationabili causa postponunt: & mortale consequenter ex suo genere peccatum incurrunt. Hec de quarto.

De quantum de tertia CHRISTI iteratione. Adicitur quod diabolus eadem intentione quas duas praecedentes tertiam exercuit iterationem: scilicet animo explorandi si ille homo erat filius Dei. Sed non eodem modo ingressus tertiam quo ingressus primam & secundam: nam illas aperte hoc

¶ Quaestio quinta.

hoc continentes proposuit istam verum occulte & insidiosae ad hoc tendente. Cogitauit enim apud se callidus tentator per viam indirectam explorare si IESVS erat filius Dei. Et duo proposuit (alterum est se daturum ei omnia regna mundi, alterum vi cadens ipsum adoraret) non ea intentione vi putaret IESVM daturum consensum ad haec, sed quod respondendo ad primum induceret IESVS aliquam auctoritatem scripturae: ex qua omnia regna mundi esse ipsius IESVS haberetur, ac per hoc non indigeret vi a tentatore sibi darentur: & sic tentator haberet intentam explorationem. Vel saltem respondendo ad secundum, increparet eum dicens, Tu debes me adorare, non ego te: vel aliquid simile, ex quo haberet intentam explorationem. Sed Dominus versutus eius prouident, nihil de Messia dixit: sed tantum de adoratione Dei solius. Hec de quinto.

Valliaci: in die sancti Viti.

M. D. XXIIII.

Expliciunt praefatissimae XII. Tentaculorum noui Testamenti Reuerendissimi domini

THOMAE de Vio Caietani Cardinalis

S. XVSTI lucubrationes: quibus

circa LXIIII. difficultes

novi Testamenti sententiae

subtilissime ena-

rantur.

LVGDVN1,
EXCVDERANT IOANNES ET
FRANCISCVS FRELLO-
NI, FRATRES.

1545

Aum

De la librería del Doctor
Don Juan Corminas, Pres-
bitero Canónico de Burgos.

